

GRAMÀTICA
NORMATIVA
VALENCIANA

A C A

M I A

I T N

GRAMÀTICA NORMATIVA VALENCIANA

València, 2006

GRAMÀTICA NORMATIVA VALENCIANA
Col·lecció Textos Normatius, 2
© Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006

Edita: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Avinguda de la Constitució, 284
46019 València
avl@gva.es - www.avl.gva.es

Primera edició: setembre del 2006
Primera reimpressió: desembre del 2006
Segona reimpressió: setembre del 2008

Disseny de la col·lecció: Pepe Gimeno-Proyecto Gráfico
Gràfiques Vimar, SL, C/ Alqueria de Raga, 11 - 46210 Picanya
ISBN: 978-84-482-4422-2
Depòsit Legal: V-3942-2008

SUMARI

SÍMBOLS FONÈTICS	009
INTRODUCCIÓ	010
ORTOLOGIA	
1. La pronunciació estàndard del valencià	020
ORTOGRAFIA	
2. L'alfabet	036
3. L'agrupament dels sons	038
4. Les lletres	040
5. Els signes diacrítics auxiliars	047
6. Les convencions gràfiques	055
7. Els signes de puntuació	065
MORFOLOGIA FLEXIVA I SINTAXI	
8. L'oració: conceptes generals	078
9. Els substantius i els sintagmes nominals	088
10. El gènere dels substantius	092
11. El nombre dels substantius	100
12. Els adjectius i els sintagmes adjectivals	110
13. El gènere dels adjectius	115
14. El nombre dels adjectius	120
15. L'article	123
16. Els demostratius	131
17. Els possessius	136
18. Els quantificadors: els numerals	140
19. Els quantificadors: els indefinits	148
20. Els quantificadors: els quantitius	158
21. Els pronoms personals: els pronoms forts	163
22. Els pronoms febles: aspectes formals	169
23. Els pronoms febles: aspectes funcionals	178
24. Els relatius	184
25. Els interrogatius i els exclamatius	190
26. Les preposicions	196
27. Els adverbis	216
28. Els temps verbals	234
29. Els verbs regulars	245
30. Els verbs irregulars	255
31. Les perífrasis verbals	298
32. La predicació verbal i els complements	302
33. Les predicacions no verbals: els verbs <i>ser</i> i <i>estar</i>	312
34. Les conjuncions	317
35. Les interjeccions	328

FORMACIÓ DE PARAULES

36. Introducció a la formació de paraules	334
37. La derivació	338
38. La composició i altres procediments de formació de paraules	353

ANNEXOS

Abreviatures, símbols i sigles	364
Els gentilicis valencians	376

ÍNDEXS

Índex de taules	392
Índex general	397

A

C

M

SÍMBOLS FONÈTICS

[a]	<i>mar, fàcil, vida</i>
[b]	<i>blat, abdicar, combinat</i> (i en els parlars betacistes: <i>voler, wagnerià</i>)
[β]	(en els parlars betacistes: <i>sabó, abric, corbella; cavar, selva</i>)
[d]	<i>dimoni, advers, compondre</i>
[ð]	<i>cadena, aladre, orde</i>
[e]	<i>pedra, nét, tendir</i>
[ɛ]	<i>ferro, dèbil</i>
[f]	<i>fusta, ofrena, baf</i>
[g]	<i>got, magnat, angle, guerrer</i>
[ɣ]	<i>jugar, algú, agre, aglomerat, orgue</i>
[i]	<i>illa, veí, raïm, pilota</i>
[j]	<i>remei, ianqui, joia</i>
[ʒ]	<i>caixmir</i>
[k]	<i>casa, taca, groc, quant, karate, llarg</i>
[l]	<i>local, ala, altura, fil</i>
[ʎ]	<i>llanda, palla, coll</i>
[m]	<i>mestre, poma, pam, gamba</i>
[ɲ]	<i>amfibi, tramvia, enfit, enveja</i>
[n]	<i>nas, llana, conte, gran</i>
[ɲ]	<i>blanc, enquadrar, sang, llengua</i>
[ɲ]	<i>nyora, enganyar, pany</i>
[o]	<i>boca, canó, forat</i>
[ɔ]	<i>porta, això</i>
[p]	<i>pare, copa, cap, reptar, dubtar, aljub</i>
[r]	<i>mare, herba, dret, pur</i>
[r]	<i>riu, enrabiari, arròs, autoretrat</i>
[z]	<i>zero, onze, trapezi, posar, desdir, trànsit, realitzar</i>
[s]	<i>cel, caçar, dolç, sal, ansa, ras, passar</i>
[t]	<i>tabal, atac, cuit, cantar, adquirir, fred</i>
[dʒ]	<i>jardí, rajola, franja, germà, dirigir, pitjor, formatge</i>
[tʃ]	<i>potser, tots, adscriure</i>
[tʃ]	<i>xiquet, punxa, txec, clòtxina, despatx, mig, roig</i>
[dʒ]	<i>Atzeneta, dotze</i>
[u]	<i>ungla, múscul, taüt, untar</i>
[v]	<i>voler, cavar, enviar, afganés, wagnerià</i>
[w]	<i>pou, guant, hui, cauen, web</i>
[ʃ]	<i>Xàtiva, caixa, guix</i>

V

A

C

I

INTRODUCCIÓ

1. PRELIMINARS

Des del segle XVIII, la major part de les llengües de cultura occidentals han comptat amb gramàtiques prescriptives, sovint amb l'aval d'institucions acadèmiques creades pel poder reial per a tal finalitat. No ha passat així en el cas de la nostra llengua, perquè, arran de la Guerra de Successió (1704-1714), quedaren suprimits els usos oficials. La llengua mantenia plena vitalitat en l'àmbit oral i en la literatura popular; però, sense els usos administratius ni el conreu de la literatura culta, començà a patir una certa interferència del castellà i entrà en un procés de dialectalització. La llengua, d'altra banda, no disposà de gramàtics que la descrigueren amb rigor i que la dotaren d'unes normes de caràcter ortogràfic, morfològic i sintàctic que tornaren a convertir-la en llengua de cultura.

A principis del segle XX, el pare Lluís Fullana publicà una *Gramàtica elemental de la llengua valenciana* (1915), que, tot i basar-se en el registre col·loquial de la llengua, pretenia superar els usos lingüístics més vulgaritzants que caracteritzaren una part de la producció escrita en valencià del segle XIX. El 1918, Bernat Ortín donà a conèixer una ben orientada *Gramàtica valenciana (nocions elementals per a escoles de primeres lletres)*, com a resposta a les incipients demandes d'introducció de la llengua en el sistema escolar. El 1930, Lluís Revest va publicar *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*, opuscle que, amb un remarcable to didàctic i rigor científic, posa les bases ortogràfiques i gramaticals de les Normes de Castelló, de 1932, de les quals va ser un dels artífexs principals. La mateixa preocupació didàctica és la que inspira les successives edicions, a partir de 1933, de les *Lliçons de gramàtica* de Carles Salvador, que amb el títol de *Gramàtica valenciana* serviren, des del 1950, de llibre de text per als alumnes dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat durant quasi tres dècades. El 1933, Josep Giner va publicar *La conjugació dels verbs en valencià*, amb un enfocament descriptiu i alhora prescriptiu. Amb la mateixa orientació, el 1950, l'Editorial Torre publicà la *Gramàtica valenciana* de Manuel Sanchis Guarner, manual les recomanacions del qual per als usos literaris foren seguides durant quasi trenta anys en totes les publicacions d'esta editorial i han servit de pauta per als usos literaris valencians fins a l'actualitat. Després de la llarga etapa del franquisme i del període de la Transició, les perspectives de recuperació del valencià com a llengua oficial, materialitzades amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (1982) i de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (1983), han afavorit l'aparició de nombroses gramàtiques i llibres de text que han consolidat la doctrina gramatical dels grans mestres Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarner i Enric Valor. Totes estes obres s'inspiraven en l'esperit de consens i de dignificació de la llengua, que culminà amb la signatura de les Normes de Castelló, i aprofundien, des d'una òptica valenciana, en la tasca codificadora iniciada per Pompeu Fabra.

Les Normes de Castelló, que eren l'expressió de la voluntat col·lectiva de regular les desorientacions gràfiques de l'època, van ser ràpidament acceptades per la immensa majoria dels usuaris de la llengua escrita. És per això que el Consell Valencià de Cultura, en el *Dictamen sobre la*

qüestió lingüística valenciana, sol·licitat per les Corts Valencianes i aprovat l'any 1998, que va donar lloc a la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, entenia que les citades Normes de Castelló havien sigut el punt de partida de la normativització consolidada de la nostra llengua.

En conseqüència, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, partint del mateix plantejament —fixat de manera explícita en el preàmbul de la Llei de Creació de l'AVL i reconegut prescriptivament en l'article 4 de la mateixa llei—, ha abordat com a tasca prioritària de les seues actuacions elaborar una gramàtica que servira de pauta per als usos formals de la llengua i orientara sobre els usos poc formals, dins dels seus respectius àmbits d'ús. La diversitat de variants morfològiques poden conviure de manera harmònica dins d'un mateix sistema gramatical, i fins i tot poden ser útils per a expressar els més diversos matisos de la llengua. Però una gramàtica normativa té com a finalitat determinar amb claredat quines són les formes més idònies per als diversos àmbits d'ús de la llengua, és a dir, ha de ser prescriptiva i orientativa alhora. A partir d'estos supòsits, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha elaborat i aprovat la present *Gramàtica normativa valenciana* (d'ara en avant *GNV*).

Cal advertir, tanmateix, que, encara que els aspectes gramaticals abordats són relativament nombrosos, el fet de concentrar-se en els més importants ha comportat el silenci sobre altres que, no per menys importants, poden tindre un cert interès, sobretot si no han estat prou estudiats per les nostres gramàtiques. Ara bé, atés que tota gramàtica ha de prestar atenció als fenòmens evolutius de la llengua, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua té el propòsit d'anar incorporant a les futures edicions de la *GNV* totes aquelles anàlisis i modificacions que exigisquen les noves necessitats o que suplisquen les actuals mancances.

D'acord amb una llarga tradició en els manuals gramaticals prescriptius, fem precedir la part estrictament gramatical d'uns capítols sobre l'ortografia i la pronunciació del valencià i sobre aspectes de caràcter més ai'na estilístic; després presentem conjuntament la morfologia i la sintaxi, i finalment una part dedicada a la formació de paraules. En el capítol sobre la fonètica del valencià, s'oferixen així mateix unes pautes ortoèpiques que puguen servir d'orientació als usuaris de la llengua. Per a completar estes informacions, caldrà recórrer al *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià (DOPV)*, on s'indica la transcripció fonètica de totes aquelles vocals i consonants, i fins i tot en alguns casos, per raons pràctiques, de paraules senceres, en què els signes gràfics auxiliars resulten insuficients per a indicar la pronunciació correcta.

Com en altres llengües romàniques, la nostra presenta una certa diversitat en la morfologia verbal i en alguns aspectes de la nominal. Encara que s'ha partit de la descripció dels fets lingüístics, hem seguit el criteri de triar aquelles formes més generals en el valencià, és a dir, s'han prioritzat les formes de l'anomenat *valencià general*, atés que es tracta d'una gramàtica normativa, que pretén abastar el conjunt de l'àmbit geogràfic valencià. Però, alhora, hem tingut cura d'informar sobre les variants minoritàries més esteses. Així, per exemple, es dona prioritat a *tindre*, *menge*, *portara* o *tinguem*, però no per això es deixa de consignar les variants *tenir*, *menjo*, *portés* o *tingam*, perquè són pròpies de determinades comarques valencianes, així com d'altres territoris

de l'àmbit lingüístic, o perquè tenen un ús literari important. Per això, cal acceptar amb naturalitat un fet ben normal en qualsevol codificació normativa: la selecció a favor de la forma més estesa o de més tradició literària, a fi de garantir millor la cohesió del sistema lingüístic i optimitzar les situacions comunicatives. Totes les llengües, sobretot des de l'aparició de la impremta, han regulat les seues formes i els seus usos sintàctics més o menys variats, sovint amb una certa càrrega de convencionalismes. Per això, junt amb l'exposició prescriptiva, s'oferixen, en diversos casos, informacions i explicacions de caràcter històric i diatòpic sobre formes i usos que presenten una certa variació o una certa vacil·lació en les seues realitzacions orals.

2. CRITERIS INSPIRADORS DE LA GNV

Els criteris que han inspirat la redacció de la *GNV* són, amb caràcter general, els que assenyalava l'article 4 de la Llei de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i que, en termes més concrets, s'especifiquen en el *Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià*, aprovat unànimement en la reunió plenària de l'AVL del 9 de febrer del 2005. Estos, fonamentalment, són:

a) La llengua pròpia i històrica dels valencians és també la que compartixen les comunitats autònomes de Catalunya i de les Illes Balears i el Principat d'Andorra, així com altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó (el departament francès dels Pirineus Orientals, la ciutat sarda de l'Alguer i la franja oriental d'Aragó) i la comarca murciana del Carxe. Els diferents parlars de tots estos territoris constitueixen una mateixa llengua o sistema lingüístic.

b) Dins d'eixe conjunt de parlars, el valencià té la mateixa jerarquia i dignitat que qualsevol altra modalitat territorial de la llengua compartida, i presenta unes característiques pròpies que l'AVL preservarà i potenciarà d'acord amb la tradició lexicogràfica i literària pròpia, la realitat lingüística valenciana i la normativització consolidada a partir de les Normes de Castelló.

En conseqüència, en la redacció de la *GNV* s'ha intentat harmonitzar dos principis bàsics:

1. La recuperació i la prioritació de les solucions valencianes genuïnes, vives, ben documentades en els clàssics i avalades per l'etimologia i per la tradició literària i gramatical.

2. La convergència amb les solucions adoptades en els altres territoris que compartixen la nostra llengua, a fi de garantir-ne la cohesió pertinent.

La *GNV* vol ser una contribució de l'AVL al procés de construcció d'un model de llengua convergent amb la resta de modalitats de l'idioma comú. Un model que dóna preferència a les formes valencianes, però que també descriu les variants usades en la resta de l'àmbit lingüístic compartit.

3. CRITERIS D'ELABORACIÓ

3.1. Estructura de l'obra

Amb el terme *gramàtica* es fa referència a la descripció de l'estructura d'una llengua. En sentit estricte, la gramàtica s'ocupa de la manera com es combinen les unitats lèxiques i els morfemes gramaticals d'una llengua per a formar unitats superiors, com són les paraules, els sintagmes i les oracions. La gramàtica, així, està constituïda per la descripció morfològica (de l'estructura interna de la paraula) i la descripció sintàctica (de l'estructura interna dels sintagmes i de les oracions) d'una llengua. El gruix fonamental de la *Gramàtica normativa valenciana* es dedica, per tant, a la morfologia (tant a la flexió com a la formació de paraules) i a la sintaxi. A causa del seu interès normatiu, també s'inclouen dos parts una mica més allunyades de la gramàtica estricta, com són les que fan referència a l'ortografia i a la pronunciació. La primera part de la gramàtica se centra en l'ortografia (capítol 1), i fa referència a la pronúncia de vocals i consonants, mentres que la segona part s'ocupa de l'ortografia (capítols 2 al 7), i tracta sobre els aspectes gràfics i la presentació formal dels texts escrits.

La tercera part, la més extensa (dels capítols 8 al 35), fa referència a la sintaxi i a la flexió. Seguint un model de descripció molt habitual en la tradició gramatical, es partix de les diverses classes de paraules (les parts de l'oració de la gramàtica tradicional) i, per a cada classe, s'analitzen conjuntament la forma i la funció: això és, les propietats flexives (si es tracta d'una classe variable com el substantiu, el verb, etc.) i les propietats sintàctiques.

En la quarta part (dels capítols 36 al 38), finalment, s'analitza la formació de paraules i, més concretament, els procediments morfològics de què disposa la llengua per a crear paraules noves: la derivació, la composició, el truncament, etc.

3.2. Caràcter descriptiu i prescriptiu

Com s'indica explícitament en el títol, la *GNV* és una obra fonamentalment normativa. El seu objectiu és, per tant, orientar l'usuari o l'aprenent de la llengua sobre les formes més recomanables en els registres formals i, en general, en la llengua estàndard. A més de normativa, la gramàtica també s'ha concebut com a descriptiva, en la mesura que la norma s'ha tractat d'integrar dins d'una descripció general de l'estructura de la llengua. Certament, la descripció lingüística no ha pretés ser exhaustiva, ja que la descripció no es justifica per ella mateixa (com ocorre en les gramàtiques descriptives o en les teòriques), sinó com a element auxiliar per tal d'afavorir la presentació i la comprensió de la norma.

D'acord amb els principis anteriors, s'ha tractat d'usar la terminologia més tradicional i coneguda per tothom, encara que també s'ha optat per termes més recents en aquells casos en què han assolit molta difusió i resulten teòricament més adequats que els tradicionals.

Per a facilitar i orientar la lectura, la informació continguda en la gramàtica es presenta en dos tipus de lletra:

a) en cos normal, per a la descripció dels fets lingüístics més importants i sistemàtics, i les orientacions normatives bàsiques, i

b) en cos més menut, per a les observacions, que es reserven per a fer remarques teòriques de caràcter complementari o puntual, per a donar informació històrica o per a fer referència a variants geogràfiques secundàries o pròpies d'altres territoris de la llengua compartida.

3.3. Priorització de les formes valencianes

En la *GNV* es prioritzen sistemàticament les formes genuïnes de la llengua parlada i de més prestigi literari, partint de les preferències del valencià general. Així, s'opta per formes com *parle*, *partisca* o *vinguera* en comptes de *parlo*, *partesques* o *vingués*, ja que estes últimes corresponen a variants valencianes de menor extensió, encara que ben legítimes en els seus àmbits geogràfics d'ús (*parlo*, *vingués*), o a usos literaris molt formals o arcaics (*partesques*). Així mateix, l'exposició es completa, en forma de nota, amb informacions sobre les variants corresponents d'altres zones de l'àmbit lingüístic (*parteixis*, *vinguéssim*). En la *GNV*, a més, s'ha fet un esforç per recuperar formes o usos sintàctics genuïns, de gran extensió i tradició històrica, que havien rebut poca atenció en les nostres gramàtiques i estudis lingüístics. Es tracta, per exemple, dels usos de la preposició composta *com a* en oracions del tipus *Partiu-vos-ho com a bons germans!* (amb el valor de 'com si fóreu bons germans').

3.4. Cohesió de les diverses varietats territorials

La necessitat de cohesió entre les diverses varietats d'una mateixa llengua és un fet evident i indiscutible. Si això és un principi obvi en totes les llengües del món, ho és encara més —i d'una manera imperiosa— en el cas de llengües demogràficament minoritàries com la nostra. És evident que no podem accentuar les diferències entre les nostres varietats, sinó al contrari: intentar reduir-les al màxim, potenciant la convergència recíproca. És per això que, al costat de formes com per exemple *adés*, *enjorn* o *ausades*, tan vives en valencià, se n'afigen d'altres més usuals en altres varietats de la llengua, com ara *aviat*, *adesiara* o *gaire*, que han assolit un notable ús entre els nostres escriptors.

4. CRITERIS I ÀMBITS D'ÚS

Com ja s'ha dit, en la presentació dels fets lingüístics es partix generalment de la descripció d'aquells fenòmens que tenen una gran extensió i alhora una notable tradició literària d'ençà de les Normes de Castelló, però també s'analitzen aquells que tenen un abast geogràfic reduït i una vitalitat menor. Tots formen part del patrimoni lingüístic valencià però, lògicament, no tots són adequats per als mateixos àmbits d'ús. Per això en la *GNV* hem distingit en certs casos de variació entre formes i usos de caràcter formal (com ara les construccions relatives del tipus *una obra l'autor de la qual és alacantí*) i formes i usos de caràcter poc formal (com ara les construccions de relatiu del tipus *una obra que el seu autor és alacantí*). Així mateix, des del punt de vista de l'extensió geogràfica, hem diferenciat entre formes i usos valencians d'àmbit general (com per exemple el quantitatiu *molt* o la combinació pronominal *li la de li la dónes*) i formes i usos d'àmbit restringit (com per exemple el

quantitatiu *força*, viu en parlars meridionals, o la combinació *la hi* de *la hi dónes*, viva en parlars septentrionals).

Les formes i els usos de caràcter formal i d'àmbit general valencià són els més adequats per als registres administratius (un decret, una citació judicial, una instància, etc.) i, en general, per a totes aquelles situacions, orals o escrites, que busquen la màxima eficàcia comunicativa dins d'uns certs paràmetres de formalitat (un noticiari, una conferència, un informe comercial, etc.). Les formes de caràcter poc formal o d'àmbit valencià restringit són adequades per als usos individuals o col·lectius de caràcter espontani (una carta, una nota, un escrit costumista, un diàleg teatral o cinematogràfic, etc.).

La llengua de l'Administració pública i de les entitats que en depenen i, en general, la llengua d'ús públic formal ha d'utilitzar, com és lògic, les formes i els usos sintàctics propis dels registres formals i d'àmbit general. Exclou, per tant, l'alternança de registres formals i poc formals, de variants principals i secundàries i de variants d'àmbit general i d'àmbit restringit.

La llengua de la literatura, de les entitats privades i, en general, la llengua d'ús personal admet, per contra, un grau de variació molt més ampli, que comprén els més diversos nivells de llenguatge, i pot permetre's per tant l'alternança de registres i de variants.

L

L

U

A

ORTOLOGIA

1. LA PRONUNCIACIÓ ESTÀNDARD DEL VALENCIÀ

1.1. INTRODUCCIÓ

Totes les llengües de cultura posseeixen un model lingüístic de referència que es considera adequat per als usos administratius i educatius, per als mitjans de comunicació i, en general, per a tots els àmbits que requereixen un mínim de formalitat. Este model es coneix com a *llengua estàndard*, o simplement *estàndard*, i afecta tant els usos orals com els escrits.

La pronunciació considerada estàndard en l'època actual ha de tindre en compte les tradicions d'elocució, tant cultes com populars, especialment les del llenguatge de l'espectacle. D'altra banda, la societat actual es caracteritza per un predomini de la comunicació oral en tots els registres d'ús de l'idioma. En este sentit, l'aparició dels mitjans de comunicació audiovisuals és, sens dubte, el factor que més ha obligat a definir un model de referència per a l'expressió oral, que, lògicament, en la mesura que ben sovint partix d'un text escrit, tendix a harmonitzar l'ortografia amb la tradició ortoèpica o la pronunciació real més generalitzada d'una llengua. La varietat estàndard es conforma justament sobre la base d'una funcionalitat comunicativa, que tendix a afavorir els fenòmens més estesos i acceptats en una determinada comunitat lingüística, en detriment d'aquells altres que tenen un abast més restringit o estan menys prestigiats.

La proposta de pronunciació estàndard del valencià que tot seguit presentem pretén sistematitzar unes pautes d'ús, generalment acceptades, que afavorisquen una pronunciació acurada de la nostra llengua.

Si bé els destinataris més interessats en la proposta segurament són els relacionats amb el món dels mitjans de comunicació i de l'educació i, en general, aquells col·lectius que solen fer un ús formal de la llengua parlada, també pot interessar al conjunt de ciutadans valencians, tant aquells que la usen habitualment i procuren expressar-se de la millor manera possible com aquells que desitgen aprendre-la. Per eixa raó, s'ha optat per reduir al màxim la teorització i l'ús de terminologies no ben conegudes per un gran nombre de possibles usuaris de la proposta i s'han tingut en compte els fenòmens d'interferència lingüística que provoca el contacte freqüent amb altres llengües, sobretot amb el castellà.

Encara que la pronunciació del valencià és relativament uniforme en tot el territori i s'ajusta prou bé a les convencions ortogràfiques, es donen fenòmens de variació que convé tindre presents a l'hora de formular una proposta vàlida per al conjunt del valencià, que és l'objectiu d'esta proposta. No totes les realitzacions fonètiques gaudixen d'una mateixa extensió, d'un mateix prestigi social i d'una mateixa genuïnitat. En conseqüència, convé destacar aquells fenòmens que presenten un contrast més gran entre l'ortografia i la pronunciació. Així, amb afany didàctic, hem establert la gradació següent:

a) Es consideren *pròpies del valencià estàndard* aquelles realitzacions que, pràcticament, són generals en tot el territori valencià o que tenen un prestigi social àmpliament reconegut.

b) Es consideren *acceptables* algunes realitzacions d'àmbit general que presenten una alteració respecte a la grafia o aquelles que són específiques d'un àmbit territorial reduït, dins del qual resulten plenament vàlides.

c) Es consideren *no recomanables* en el valencià estàndard aquelles realitzacions d'un abast territorial molt reduït o amb unes connotacions poc prestigioses en el conjunt de la comunitat lingüística.

No obstant això, val a dir que primar la difusió d'uns trets lingüístics en les comunicacions formals d'abast general no hauria d'implacar de cap manera estigmatitzar qualsevol altra realització que no s'ajuste a uns determinats patrons estàndard. Si bé hi ha realitzacions que, efectivament, poden resultar *vulgars* en alguns contextos, també és ben cert que unes altres poden resultar *afectades*, i per tant igualment *inadequades*, en altres situacions comunicatives. La llengua és un codi de comunicació molt complex, amb múltiples funcionalitats, que no es pot reduir a un model de referència uniforme i exclouent. Cada fenomen lingüístic encaixa perfectament en un àmbit i en un registre determinats.

1.2. LES VOCALS

1.2.1. Les vocals tòniques

1.2.1.1. Estructura del vocalisme tònic

El valencià té set vocals en posició tònica:

[á]		cap, mà
[é]	{e tancada}	febra, més
[è]	{e oberta}	mel, rètol
[í]		pi, física, ruïna
[ó]	{o tancada}	dolç, emoció
[ò]	{o oberta}	cor, òbila
[ú]		pur, dejú, peüc

1.2.1.2. Criteris generals de pronunciació

Les set vocals tòniques es pronuncien en tots els contextos de manera clara i ben diferenciada. L'oposició entre les vocals obertes [ɛ] [ɔ] i les vocals tancades [e] [o] és un tret distintiu que permet diferenciar el significat d'algunes paraules: *dona* [dóna] 'nom referit a persona de sexe femení', enfront de *dóna* [dóna] 'forma del verb donar'; *set* [sét] 'numeral', enfront de *set* [sét] 'nom referit a ganes de beure'; *seu* [séw] 'nom referit a domicili principal d'una institució', enfront de *seu* [séw] 'possessiu'; *son* [són] 'nom referit a ganes de dormir', enfront de *són* [són] 'forma del verb ser'; etc.

1.2.1.3. La distribució de la e i la o obertes

Encara que el sistema vocàlic tònic presenta e oberta [ɛ] i e tancada [e] i o oberta [ɔ] i o tancada [o], només hi ha un grafema, e i o, per a representar cada una de les dos parelles respectivament, de manera

que, si una d'estes vocals no porta accent gràfic, l'ortografia no permet distingir si es tracta de la vocal oberta o de la tancada. Per este motiu, i perquè l'obertura de la *e* i de la *o* és una característica general de la nostra llengua, és convenient donar unes orientacions generals que permeten diferenciar quan són obertes o tancades les vocals *e* i *o* tòniques.

1.2.1.3.1. Com a norma general, la lletra *e* es pronuncia oberta [ɛ] en els casos següents:

a) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *i*: *conveni, dèbil, ètic, evangeli, mèrit, obsequi* (però és tancada en algunes paraules com *església, sépia, Dénia* o *séquia*).

b) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *u*: *cèl·lula, fècula, ingenu, molècula, perpetu*.

c) En quasi totes les paraules esdrúixoles: *anècdota, cèlebre, gènere, gènesi, pèrgola, rèplica* (però és tancada en algunes paraules com *llémena, témpores* o *térbola*).

d) En la major part de cultismes: *acèfal, clavicèmbal, elèctrode, espècimen, telègraf* (però és tancada en les paraules acabades en *-edre, -ense, -teca* o *-tema*: *poliedre, castrense, biblioteca* o *teorema*).

e) En paraules acabades en *-ecta, -ecte, -epta* i *-epte*: *col·lecta, afecte, correcte, respecte; recepta, concepte, excepte, precepte* (però és tancada en les formes del verb *reptar* accentuades en el radical).

f) Davant de *l* o *ll*: *arrel, cel, cruel, empelt, fel; novella, parcel·la* (però és tancada en algunes paraules com *belga* o *selva*).

g) Davant de *rr*: *esquerre, ferro, guerra, serra, terra*.

h) Davant de *r* seguida de consonant: *cert, comerç, ert, hivern, perdre, verd, verge* (en canvi, si seguix una labial o una velar, la *e* sol ser tancada: *ferm, herba, serp, terme; cerca, cercle, perca, verga*).

i) En noms i adjectius amb el grup *-ndr-* i en el verb *cerndre*: *cendra, divendres, gendre* (però és tancada en els infinitius acabats en *-endre*, com *defendre, entendre, prendre* i *vendre*, i en la seua flexió).

j) En algunes paraules que tenen el diftong *eu*: *preu, deu, europeu, fideu, peu, trofeu, seu* (però és tancada en algunes paraules com *creu, greu* o *meu*).

k) En alguns noms propis com ara *Josep, Vicent, Benimuslem*.

OBSERVACIÓ: Per excepció, en les paraules *què, perquè* i *València*, i en altres casos (*època, sèrie*, etc.) la *e* es pronuncia tancada.

1.2.1.3.2. Com a norma general, la lletra *o* es pronuncia oberta [ɔ] en els casos següents:

a) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *i*: *elogi, lògica, misogin, mòrbid, odi, oli, tònic*.

b) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *u*: *còmput, cònjuge, corpus, mòdul*.

c) En la majoria de paraules esdrúixoles: *apòstata, còlera, còmoda, còmplice, nòmada, pòlissa* (però és tancada en algunes paraules com *fórmula, gòndola, pólvora, tómbola* o *tórtora*).

d) En la majoria dels cultismes: *amorf, demagog, patogen, poliglòt* (però és tancada en algunes paraules acabades en els sufixos *-forme* o *-oma*, com *pluriforme* o *glaucoma*).

e) En algunes paraules acabades en *-os*: *arròs, espòs, gros, mos, terròs* (però és tancada en els adjectius acabats en el sufix *-ós*, com *animós, enfadós* o *poregós*).

f) En algunes paraules acabades en *-osa*: *cosa, llosa, prosa, rosa* (però és tancada en algunes paraules com *glucosa, rabosa* o *sosa*).

g) En les paraules que presenten les terminacions següents:

-oc, -oca: *albercoc, foc, groc; bajoca, lloca, oca* (però és tancada en algunes paraules com *boc, boca* o *moca*).

-ofa: *carxofa, estrofa, Moncofa*.

-oig, -oja: *boig, goig, roig; boja, roja* (però és tancada en la paraula *estoig*).

-ol, -ola: *bunyol, caragol, fesol; castanyola, escola, pistola, redola, revola, tremola* (però és tancada en algunes paraules com *bola, cola* o *gola*).

-oldre: *absoldre, moldre, resoldre*.

-olt, -olta: *desimbolt, salt; màlta, volta* (però és tancada en algunes paraules com *molt* o *escolta*).

-pondre: *compondre, correspondre, respondre*.

-ort, -orta: *esport, fort, sort, tort; horta, porta*.

-ossa: *brossa, carrossa, destrossa* (però és tancada en algunes paraules com *bossa* o *gossa*).

-ost, -osta: *cost, impost, pressupost, rebost; crosta, posta* (però és tancada en algunes paraules com *agost* o *angost*).

-ot, -ota: *clot, devot, got, grandot, xicot; cabota, pilota, quota* (però és tancada en algunes paraules com *bot, nebot, bota* o *gota*).

h) En la majoria de paraules que tenen el diftong *oi*: *Alcoi, almoïna, boïra, heroï, troïca* (però és tancada en algunes paraules acabades en *-oix*, com *coïx* o *moïx*).

i) En la majoria de paraules que tenen el diftong *ou*: *bou, dijous, moure, nou, ou, ploure, prou, sou* (però és tancada en alguna paraula com *sou* [del verb 'ser'] i en alguna altra presenta alternança en l'obertura de la vocal *o*, com *pou* [pów] o [pów]).

j) En els participis dels verbs *cloure* i els seus composts: *desclos, exclòs, inclòs, reclòs* (però és tancada en els participis del verb *fondre* i composts, com *fos, confós, difós* o *infós*).

k) En els pronoms demostratius neutres i en els monosíl·labs i els seus composts acabats en *-o*: *açò, això, allò, bo, do, so, to, tro, ressó, ultrasó*.

OBSERVACIÓ: Per excepció, la conjunció *però* presenta també, sovint, la pronunciació amb *o* àtona [péro].

1.2.2. Les vocals àtones

1.2.2.1. Estructura del vocalisme àton

El sistema vocàlic àton del valencià es reduïx a cinc vocals:

[a]	amor, volta
[e]	feliç, tindre
[i]	mirar, oli
[o]	posar, ferro
[u]	unflar, ímpetu

Les vocals [i] i [u] tenen com a correlat no vocàlic les semivocals [j] i [w], respectivament, que formen diftong amb la vocal precedent o següent:

[j]	hiena, iogurt, feia, rei
[w]	pasqua, aigua, meua, seu

1.2.2.2. Criteris generals de pronunciació

Com a norma general, el valencià manté una correspondència entre les vocals àtones i les grafies que les representen: *absolutisme* [apsolutízme], *agricultor* [ayrikultór]. No obstant això, hi ha vocals àtones que, a causa del context fònic en què es troben, presenten una certa inestabilitat, cosa que explica, en alguns casos, el contrast entre l'ortografia i la seua realització oral. En general es tracta de processos de tancament o d'obertura, provocats sobretot per les consonants contigües, o d'assimilació o dissimilació respecte a la vocal tònica de la mateixa paraula. Segons el seu abast i arrelament, estos fenòmens tenen un grau d'acceptabilitat variable en l'elocució formal. Per tant, una vegada establida la norma general de pronunciació de les vocals àtones en valencià, convé tindre en compte els criteris particulars que tot seguit s'exposen.

1.2.2.3. Criteris particulars de pronunciació

1.2.2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La variació en la pronunciació del pronom *ho* segons el context en què aparega: [o] (*portar-ho*), [ew] o [u] (*ho porta*) i [w] (*li ho porta*).

OBSERVACIÓ: Concretament es pronuncia [o] posposat a un verb acabat en consonant o semivocal (*portar-ho, portant-ho, dus-ho, mireu-ho*); [ew] o [u], segons el parlar, anteposat a un verb començat per consonant (*ho porta*); [ew] formant síl·laba amb un altre pronom reduït a una consonant (*m'ho porta*), i [w] en contacte amb una vocal (*li ho porta, porta-ho, ho admet*).

b) La pronunciació com a [u] de la vocal *o* dels noms propis *Joan* [d̪ʒuán] i *Josep* [d̪ʒuzéɾp].

c) La pronunciació com a [e] o com a [a] de la *e* inicial de paraules patrimonials començades per *en-*, *em-*, *es-*: *enveja* [em̪véðʒa] o [am̪véðʒa], *embrutar* [em̪brutár] o [am̪brutár], *espenta* [espénta] o [aspénta].

d) La pronunciació com a [e] o com a [a] de la *e* pretònica d'algunes paraules com ara *albergina* [alberðʒína] o [albarðʒína], *clevell* [klevíλ] o [klavíλ], *lleganya* [leyáɲa] o [layáɲa], *llençol* [λensól] o [λansól], *lleuger* [λewðʒér] o [λawðʒér], *sencer* [sensér] o [sansér], *terròs* [terós] o [tarós].

e) La pronunciació com a [e] o com a [i] de la vocal pretònica de les paraules acabades en *-aixement* o *-eixement*: *naixement* [najʃemént] o

[najjímént], *coneixement* [konejjemént] o [konejjímént], *creixement* [krejjemént] o [krejjímént].

1.2.2.3.2. Són acceptables, en els àmbits territorials en què són pròpies, les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a [ɔ] de la vocal *a* en posició final de paraula que es produïx per assimilació a la *o* oberta tònica de la síl·laba anterior: *pilota* [pilóto], *vora* [vóro].

b) La pronunciació com a [ɛ] de la vocal *a* en posició final de paraula que es produïx per assimilació a la *e* oberta tònica de la síl·laba anterior: *tela* [téle], *serra* [sére].

c) La pronunciació com a [e] de la vocal *a* de la tercera persona del singular d'alguns temps: *ell canta* [kánte], *ell cantava* [kantáve], *ell cantaria* [kantaría].

d) L'emudiment de la *i* del grup *ix*: *caixa* [kája], *conèixer* [konéjer], *dibuixar* [dibujár].

e) La pronunciació com a [u] de la vocal *o* en paraules que presenten, en general, una *i* tònica o una consonant labial: *collir* [kujár], *cosir* [kuzír], *tossir* [tusír], *cobert* [kubért], *obert* [ubért].

1.2.2.3.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a [i] de la vocal *e* que es produïx per contacte amb una consonant palatal o una *s* en paraules com ara *deixar* [dijár], *genoll* [ǰɛnóli], *menjar* [mindǰár] o *senyor* [sijnór].

b) La pronunciació com a [o] de la vocal *u* en paraules com ara *juliol* [ǰɔliól], *fugir* [fodǰír] o *jupetí* [ǰɔpetí].

c) L'elisió de la vocal *i* pretònica en paraules acabades en *-iència*: *consciència* [konsénsia], *paciència* [pasénsia].

d) L'addició d'una *a* inicial en paraules com ara *moto* [amóto], *ràdio* [arádio], *vespa* [avéspa].

e) Les dissimilacions en paraules com ara *civil* [sevíl], *vigilar* [vedǰilár] o *visita* [vezíta].

1.2.3. Els grups vocàlics

1.2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a diftong o com a hiat (pròpia només de registres molt formals) dels grups vocàlics formats per una *i* o per una *u* àtones seguides de vocal, en paraules com ara *història* [istória] o [istórja], *gràcia* [grásia] o [grásja], *contínuament* [kontínuament] o [kontínwament].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, la pronunciació com a hiat és la forma més general, o única, en altres contextos, com ara en *client*, *suar*, *manual* o *ruïna*.

b) La pronunciació del grup vocàlic *ui* formant diftong creixent o decreixent: *buit* [bwít] o [bújt], *descuit* [deskwít] o [deskújt].

1.2.3.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La diftongació en [aw] de la vocal o àtona en posició inicial: *obrir* [awbrír], *afegar* [awfeyár], *olorar* [awlorár].

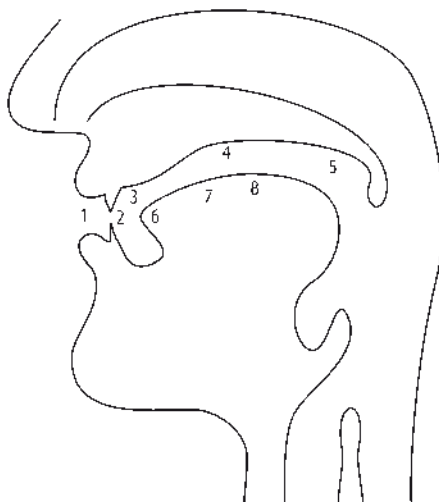
b) La reducció del diftong [wa] precedit de [k] a una sola vocal: *quaranta* [koránta], *quallar* [koÁár].

1.3. LES CONSONANTS

1.3.1. Estructura del consonantisme

Les consonants es poden classificar a partir dels trets relacionats amb el lloc i el mode d'articulació. El lloc d'articulació és el punt del tracte vocal on es produïx l'obstrucció o la constricció de l'eixida de l'aire expirat, i permet classificar les consonants en *bilabials*, *labiodentals*, *dentals*, *alveolars*, *palatals* i *velars*.

OBSERVACIÓ: Les consonants s'articulen per mitjà del contacte o l'acostament de dos òrgans articuladors: els dos llavis (*bilabials*); el llavi inferior i les dents incisives superiors (*labiodentals*); l'àpex de la llengua i la cara interior de les dents incisives superiors (*dentals*); l'àpex o la làmina de la llengua i els alvèols (*alveolars*); el predors o la làmina de la llengua i el paladar dur (*palatals*), i el dors de la llengua i el vel del paladar (*velars*).

ÒRGANS ARTICULADORS: llavis (1), dents incisives (2), alvèols (3), paladar (4), vel del paladar (5), àpex de la llengua (6), làmina de la llengua (7), dors de la llengua (8).

D'altra banda, el mode d'articulació permet classificar les consonants segons el tipus d'obstacle que troba l'aire expirat i segons la manera com l'aire passa per la glotis:

a) Atenent el tipus d'obstacle que troba l'aire expirat, les consonants es poden classificar en *oclusives*, *fricatives*, *africades*, *ròtiques* (que, al seu torn, poden ser *bategants* i *vibrants*), *laterals* i *nasals*.

OBSERVACIÓ: Les *oclusives* s'articulen amb una obstrucció total de l'aire seguida d'una explosió; les *fricatives*, en canvi, amb una constricció provocada per l'acostament de dos òrgans articuladors; les *africades*, combinant un primer

moment oclusiu i un segon de fricatiu; les *ròtiques*, per mitjà d'un contacte (*bategants*) o diferents contactes (*vibrants*) de l'èpex i els alvèols; les *laterals*, per mitjà del contacte de la part central de la llengua i la cavitat oral superior, que crea un o dos canals laterals per on pot eixir l'aire, i les *nasals*, d'una banda, per mitjà d'un tancament total del conducte oral i, d'una altra, d'un abaixament del vel del paladar, que provoca que el passatge cap al nas quede obert, de manera que l'aire pot eixir pel nas, però no per la boca.

b) Atenent la manera com l'aire passa per la glotis, les consonants poden ser *sordes* o *sonores*: les *sordes* s'articulen sense vibració de les cordes vocals, i les *sonores*, amb vibració.

Així, la combinació dels dos trets permet una classificació global del conjunt de consonants, tal com queden reflectides en la taula següent:

TAULA 1.1:

Classificació de les consonants

SEGONS EL MODE D'ARTICULACIÓ		SEGONS EL LLOC D'ARTICULACIÓ											
		bilabials		labiodentals		dentals		alveolars		palatals		velars	
		sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora
<i>oclusives</i>		p	b			t	d					k	g
<i>fricatives</i>			(β)	f	v		(ð)	s	z	ʃ	(ʒ)		(ɣ)
<i>africades</i>								t͡s	d͡z	t͡ʃ	d͡ʒ		
<i>ròtiques</i>	<i>bategant</i>								r				
	<i>vibrant</i>								r				
<i>laterals</i>									l		ʎ		
<i>nasals</i>			m		(m̃)				n		ɲ		ŋ

En la taula apareixen entre parèntesis les consonants que es comporten únicament com a variants contextuais d'una altra consonant: les fricatives [β], [ð] i [ɣ], variants de les oclusives [b], [d] i [g], respectivament, la fricativa [ʒ], variant sonora de la fricativa sorda [ʃ], i les nasals [m̃] i [ɲ], variants de la [n] i, en el primer cas, també de la [m] (v. l'apartat *SÍMBOLS FONÈTICS* per a la correspondència entre els sons consonàntics i les grafies).

1.3.2. La pronunciació

1.3.2.1. Les consonants oclusives

Segons el lloc d'articulació, les consonants oclusives poden ser *bilabials* ([b, p]), *dentals* ([d, t]) i *velars* ([g, k]), i segons el mode d'articulació, *sordes* ([p, t, k]) i *sonores* ([b, d, g]).

1.3.2.1.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació de la *d* intervocàlica en les terminacions *-ada* i *-ador*: *menjada* [mend͡ʒáða], *vegada* [veɣáða]; *mocador* [mokaðór], *llaurador* [lawraðór].

OBSERVACIÓ: En estes terminacions, l'emmudiment de la *d* és un fenomen molt

generalitzat en el valencià col·loquial, fins al punt que algunes paraules pròpies dels àmbits festiu o gastronòmic presenten una tradició escrita sense *d* intervocàlica, com ara *mascletà* [maskletá], *plantà* [plantá], *mocadorà* [mokaorá] o *fideuà* [fiðewá].

b) La pronunciació de la *b* intervocàlica com a [b] o com a [β]: *obert* [obért] o [oβért], *rebot* [rebóst] o [reβóst].

OBSERVACIÓ: La pronunciació [b] és la més tradicional, i es manté en aquells parlars en què es diferencia entre *b* i *v*; en canvi, la pronunciació [β] és pròpia dels parlars en què no es manté la distinció (v. § 1.3.2.2.1).

c) La pronunciació o l'emmudiment de les consonants *b* i *d* dels grups cultes *ads-*, *obs-* i *subs-*, seguits de consonant: *adscripció* [aṽskripsió] o [askripsió], *obscuritat* [opskuritát] o [oskuritát], *subscriure* [supskríwre] o [suskríwre].

d) L'emmudiment de la primera consonant del grup *ps* inicial, que apareix en paraules de formació culta: *psalm* [sálm], *psiquiatre* [sikiátre].

OBSERVACIÓ: La pronunciació de la primera consonant del grup nasal *ps-* només és pròpia de registres molt formals: *psalm* [psálm], *psiquiatre* [psikiátre].

e) L'emmudiment de la primera *g* del grup *gg*: *suggerir* [sudʒerír], *suggestió* [sudʒestió].

1.3.2.1.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és propi l'emmudiment de les consonants oclusives en les seqüències finals de paraula *mp/mb*, *nt/nd* i *lt/ld*: *camp* [kám], *rumb* [rúm], *font* [fón], *profund* [profún]; *molt* [mól], *herald* [erál].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, se solen emmudir de forma més general, excepte les velars, quan van seguides de *-s*: *camps* [káms], *fonts* [fóns], *profunds* [profúns].

1.3.2.1.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'emmudiment de la *d* en posició intervocàlica en paraules com ara *cadira* [kaíra], *madur* [maúr], *cadena* [kaéna], *nadal* [naál], *roda* [róa].

b) L'emmudiment de la *g* davant de la *u* en paraules com ara *agulla* [aúlla], *jugar* [dʒuár].

c) L'addició d'una *t* adventícia al final de certes paraules com ara *geni* [dʒénit], *nervi* [nérvit], *premi* [prémít].

1.3.2.2. Les consonants fricatives labiodentals

Segons el mode d'articulació, les consonants fricatives labiodentals poden ser *sordes* ([f]) i *sonores* ([v]).

1.3.2.2.1. És acceptable en els àmbits territorials en què els és pròpia la neutralització de l'oposició *b/v*: *viure* [bíwre], *cova* [kóβa], si bé és preferible mantindre l'oposició.

1.3.2.2.2. No és recomanable en el valencià estàndard l'emmudiment de la *v* intervocàlica de les terminacions de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació: *parlaves* [parláes], *parlàvem* [parláem].

1.3.2.3. Les consonants sibilants alveolars

El terme *sibilants* s'aplica a les consonants fricatives i africades que tenen un lloc d'articulació alveolar o palatal. Segons el mode d'articulació, les

consonants sibilants alveolars poden ser *sordes* ([s, ts̺]) i *sonores* ([z, d̺]).

1.3.2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació fricativa del grup *tz* del sufix *-itzar* i derivats: *analitzar* [anализár], *localització* [lokalizasió], *organitzador* [orγanizaðór].

b) La pronunciació fricativa del grup *ts* en posició inicial: *tsar* [sár], *tsarista* [sarísta].

OBSERVACIÓ: La pronunciació africada del grup *ts* en posició inicial només és pròpia de registres molt formals: *tsar* [tsár], *tsarista* [tsarísta].

c) La pronunciació o l'emmudiment de la *s* de la terminació *-esa* en paraules com ara *grandesa* [grandéza] o [grandéa], *riquesa* [rikéza] o [rikéa], *vellesa* [veleza] o [veleá].

OBSERVACIÓ: Algunes d'estes paraules també es poden representar gràficament amb la terminació *-ea*: *granda*, *riquea*, *vellea*.

1.3.2.3.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'ensordiment del so [z]: *posar* [posár], *zero* [séro], *onze* [ónse].

b) La pronunciació sorda de la *x* del grup *ex-* seguit de vocal en paraules com ara *examen* [eksámen], *exacte* [eksákte], *exòtic* [eksótik].

c) La sonorització del so [s] en paraules com ara *comissió* [komizió], *impressió* [imprezió], *consell* [konzéλ], *funció* [funzió].

d) La pronunciació palatalitzada del grup *ts* en posició final: *plats* [plátʃ], *pots* [pótʃ]; *molts* [móʃt], *punts* [púntʃ].

e) La pronunciació palatalitzada del grup *tz* en paraules com ara *dotze* [dódʒe], *tretze* [trédʒe], *setze* [séddʒe].

1.3.2.4. Les consonants sibilants palatals

Segons el mode d'articulació, les consonants sibilants palatals poden ser *sordes* ([ʃ, tʃ]) i *sonores* ([ʒ, dʒ]).

1.3.2.4.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació africada de les grafies *g/j* i *tg/tj*: *germà* [dʒermá], *joguet* [dʒoyét]; *viatge* [viádʒe], *platja* [pládʒa].

b) La pronunciació com a *i* semivocal [j] de la grafia *j* en les paraules *ja* [já] i *jo* [jó].

1.3.2.4.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és pròpia la pronunciació com a [ejʃ] del grup *ex-* seguit de vocal en paraules com ara *exemple* [ejʃémpɫe], *exèrcit* [ejʃérsit].

1.3.2.4.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'ensordiment del so [dʒ] corresponent a les grafies *g/j* i *tg/tj*: *gelat* [tʃelát], *jugar* [tʃuyár]; *fetge* [féʃe], *platja* [plátʃa].

b) La pronunciació com a *i* semivocal [j] de la grafia *j* dels grups *-jecc-* i *-ject-*: *projecció* [projeksió], *objecció* [objeksió]; *trajecte* [trajékte], *subjecte* [subjékte].

c) L'addició de vocals eufòniques davant del so [ʃ]: *Xàtiva* [aʃfátiva], *Xeraco* [aʃjeráko].

d) La pronunciació com a alveolar del so [ʃ]: *abaixar* [abájsar], *aparéixer* [aparéjser], *cartoixa* [kartójsa], *cuixa* [kújsa].

e) La pronunciació com a [eʃ] del grup *ex-* seguit de vocal en paraules com ara *executar* [eʃekutár], *exercici* [eʃersisi].

1.3.2.5. Les consonants laterals

Segons el lloc d'articulació, les consonants laterals poden ser *alveolars* ([l]) i *palatals* ([ʎ]).

1.3.2.5.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació no geminada del grup *tl*: *bitllet* [bi lét], *ratlla* [rálla], *rotllo* [róllo].

b) La pronunciació simple del grup *ll*: *il·lusió* [iluzió], *novel·la* [novélla], *tranquil·litat* [traŋkilitát].

OBSERVACIÓ: La pronunciació geminada només és pròpia de registres molt formals: *il·lusió* [illuzió], *novel·la* [novélla], *tranquil·litat* [traŋkilitát].

c) La pronunciació geminada o simple del grup *tl* en paraules de caràcter patrimonial: *ametlla* [amélla] o [améla], *guatlla* [gwálla] o [gwála], *motlle* [mólle] o [móle], *vetlla* [vélla] o [véla], etc., si bé és preferible la pronunciació geminada.

d) La pronunciació com a [dl] del grup *tl* en paraules cultes: *atlàntic* [adlántik], *atles* [ádles], *atleta* [adléta].

1.3.2.5.2. És acceptable en el valencià estàndard l'emmudiment de la *l* en les paraules *altre* [átre], *nosaltres* [nozátres] i *vosaltres* [vozátres].

1.3.2.5.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a *i* semivocal [j] del grup *ll*: *llop* [jóp], *falla* [fája], *coll* [kój].

b) La pronunciació palatalitzada de la *l* inicial d'algunes paraules cultes com ara *lectura* [ʎektúra], *lingüística* [ʎingwístika], *línia* [ʎínia], *literatura* [ʎiteratúra], *luxúria* [ʎuksúria].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, en alguns casos s'admet la doble solució gràfica */ll*: *liberal/lliberal*, *legítim/lllegítim*, *lògica/llògica*.

1.3.2.6. Les consonants ròtiques

Segons el mode d'articulació, les consonants ròtiques poden ser *bategants* ([r]) o *vibrants* ([r̄]).

1.3.2.6.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'emmudiment de la *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *prendre* i els seus composts: *prendre* [péndre], *emprenré* [empendré], *sorprendria* [sorpendría].

b) L'emmudiment o la pronunciació de la *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *perdre*: *perdre* [pérðre] o

[peðre], *perdré* [perðré] o [peðré], *perdría* [perðría] o [peðría].

c) L'emmudiment o la pronunciació de la *r* en les paraules *arbre* [árbre] o [ábre], *marbre* [márbre] o [mábre], *diners* [dinérs] o [dinés], *socors* [sokórs] o [sokós] i *dimarts* [dimárs] o [dimáts].

1.3.2.6.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és propi l'emmudiment de la *r* en posició final de paraula: *cantar* [kantá], *posar* [pozá], *treballar* [trebaLá].

1.3.2.6.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La metàtesi sil·làbica de la *r* que es produïx en certes paraules com ara *cridar* [kiðrár], *predicar* [peðrikár] o *comprar* [krompár].

b) L'emmudiment de la *r* de la síl·laba inicial de certes paraules com ara *problema* [pobléma] o *programa* [poɣráma].

c) L'addició d'una *r* final a certes paraules, i especialment als infinitius de la segona conjugació: *compte* [kómter], *creure* [kréwrer], *traure* [tráwrer].

d) L'emmudiment de la *r* final de l'infinitiu quan precedix un pronom feble: *portar-li* [portáli], *canviar-lo* [kamviálo].

1.3.2.7. Les consonants nasals

Segons el lloc d'articulació, les consonants nasals poden ser *bilabials* ([m]), *alveolars* ([n]) i *palatals* ([ɲ]).

1.3.2.7.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació simple del grup *tm* en paraules de caràcter patrimonial: *setmana* [semána], *sotmetre* [sométre].

OBSERVACIÓ: La pronunciació geminada només és pròpia de registres molt formals: *setmana* [semmána], *sotmetre* [sommétre].

b) La pronunciació com a [dm] del grup *tm* en paraules cultes: *arítmia* [arídmia], *algoritme* [alyorídme].

c) La pronunciació geminada o simple del grup *tn* en paraules de caràcter patrimonial com ara *cotna* [kónna] o [kóna], si bé és preferible la pronunciació geminada.

d) La pronunciació com a [dn] del grup *tn* en paraules cultes: *ètnia* [édnia], *vietnamita* [viednamíta].

e) La pronunciació com a [bm] o com a [mm] dels grups *bm* i *pm*: *submarí* [submarí] o [summarí], *submergir* [submerðžír] o [summerðžír], *submissió* [submisíó] o [summisíó], *capmoix* [kabmójʃ] o [kammójʃ], *Capmany* [kabmájɲ] o [kammájɲ], etc., si bé és preferible la primera opció.

f) L'emmudiment de la primera consonant dels grups consonàntics cultes *gm*, *mn* i *pn*: *gnom* [nóm], *mnemotècnia* [nemotégnia], *pneumàtic* [newmátik].

g) L'emmudiment de la primera *n* del grup *nn*: *connectar* [konektár], *innocent* [inosént], *trienni* [triéni].

1.3.2.7.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació palatalitzada de la *n* inicial en paraules com ara *nervi* [ɲérvɪ] o *nugar* [ɲuɣár].

b) L'emmudiment de la *n* dels grups cultes *cons-*, *ins-*, *trans-*: *constitució* [kɔstɪtusió], *institució* [ɪstɪtusió], *transparent* [trasparent].

1.4. FONÈTICA SINTÀCTICA

1.4.1. Vocals en contacte

Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació en una sola síl·laba de la vocal final d'una paraula i la vocal inicial de la paraula següent en casos com ara *no ho sé* [nów sé], *no hi ha res* [nó já rés] o *espera un moment* [espérawn momént].

b) L'elisió d'una de les vocals en contacte en alguns casos com ara *mitja hora* [mɪdʒóra], *quina hora és* [kínóra és], *onze anys* [ònzáɲs], *una escala* [ùnaskála] o *no es coneixen* [nós konéjɛn].

1.4.2. Consonants finals

1.4.2.1. Les consonants oclusives en posició final

1.4.2.1.1. És pròpia del valencià estàndard la realització sorda de les consonants oclusives en posició final de paraula en els casos següents:

a) Quan es troben davant de pausa: *club* [klúp], *grup* [grúp]; *fred* [frét], *avet* [avét]; *epíleg* [epílek] o *bròfec* [brófek].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per vocal: *club animat* [klúp animat], *grup armat* [grúp armát], *àcid arsènic* [ásit arsénik], *avet alt* [avét ált], *psicòleg infantil* [sikólek imfantíl] o *sac ample* [sák ámple].

c) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sorda: *club social* [klúp sosiál], *grup tradicional* [grúp traɖisionál], *fred polar* [frét polár], *clot fondo* [klót fòndo], *catàleg complet* [katálek komplét] o *sac ple* [sák plé].

1.4.2.1.2. En canvi, les consonants oclusives en posició final de paraula es pronuncien sonores davant d'una paraula començada per consonant sonora: *club d'amics* [klúb damíks], *príncep blau* [prínseb bláw], *fred matutí* [fréd matutí], *blat bord* [blád bórt], *arxipèleg balear* [arʃipéleg baleár] o *sac blanc* [ság blánjk].

1.4.2.1.3. La preposició *amb* es pronuncia [amb] davant de vocal i [am] o [an] davant de consonant.

1.4.2.1.4. No és recomanable en el valencià estàndard l'elisió de la *-t* en posició final de certes paraules en contacte amb la vocal inicial de la paraula següent: *quant és* [kwànés], *sant Antoni* [sanantóni] o *vint hòmens* [vínómens].

1.4.2.2. Les consonants fricatives i africades en posició final

1.4.2.2.1. És pròpia del valencià estàndard la realització sorda de les consonants fricatives i africades en posició final de paraula en els casos següents:

a) Quan es troben davant de pausa: *pes* [pés], *braç* [brás], *peix* [péj], *roig* [rójt], *despatx* [despát] o *plats* [pláts].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sorda: *pes ploma* [pés plóma], *braç trencat* [brás trenkát], *peix cru* [péj] krú], *roig pàlid* [rójt pálit], *plats trencats* [pláts trenkát] o *despatx tancat* [despát] tanját].

1.4.2.2.2. En canvi, és pròpia la realització sonora d'estes mateixes consonants en posició final en els casos següents:

a) Quan es troben davant d'una paraula començada per vocal: *pes atòmic* [péz atómik], *braç esquerre* [bráz eskére], *peix al forn* [péj] al fórn], *roig encés* [rójt] ensés] o *despatx obert* [despát] obért].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sonora: *pes mosca* [péz móska], *braç dret* [bráz drét], *peix blau* [péj] bláw], *roig viu* [rójt] víw] o *despatx nou* [despát] nów].

1.4.2.3. Les consonants vibrants en posició final

Com ja ha quedat dit (v. § 1.3.2.6.3), no és recomanable en el valencià estàndard l'elisió de la *-r* final de l'infinitiu quan precedix un pronom feble: *portar-li* [portáli] o *canviar-lo* [kamviálo].

1.5. L'ACCENTUACIÓ

En valencià estàndard cal tindre en compte les observacions següents:

a) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-iar* porten l'accent en la vocal *i*: *somia* [somía], *estalvien* [estalvíen], *canvia* [kamviá], *estudies* [estuđíes], *renuncien* [renunsíen].

b) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-uar* porten l'accent en la vocal anterior a la velar *q*: *adequa* [aðékwa], *liqües* [líkwes].

c) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-cuar* porten l'accent en la *u*: *descuen* [deskúen], *evacua* [evakúa].

d) És esdrúixola la paraula *aurèola*; són planes les paraules *medul·la*, *rèptil* i *tèxtil*.

L

L

A

M

I

M

ORTOGRAFIA

2. L'ALFABET

2.1. LLETRES SIMPLES

En valencià, l'alfabet consta de vint-i-sis lletres simples:

LLETRA		NOM	EXEMPLES
min.	maj.		
a	A	a	<i>aire, carrer, ploma</i>
b	B	be	<i>barca, cabre, tub</i>
c	C	ce	<i>ceba, decisió, cadira, melic</i>
d	D	de	<i>dit, pedra, líquid</i>
e	E	e	<i>edat, terra, escriure</i>
f	F	efe (o ef)	<i>fer, afgà, baf</i>
g	G	ge	<i>gola, agre, fang</i>
h	H	hac	<i>home, ahir, bah</i>
i	I	i	<i>imprés, pica, oli</i>
j	J	jota	<i>joc, pluja</i>
k	K	ca	<i>karate, folklore, quark</i>
l	L	ele (o el)	<i>litre, plat, pilota, poal</i>
m	M	eme (o em)	<i>mare, demà, fum</i>
n	N	ene (o en)	<i>nas, dona, món</i>
o	O	o	<i>oroneta, roda, porró</i>
p	P	pe	<i>padrí, recepta, drap</i>
q	Q	cu	<i>quadra, enquadrernar</i>
r	R	erre (o er)	<i>racó, armari, fer</i>
s	S	esse (o es)	<i>savi, casa, estora, pastís</i>
t	T	te	<i>terra, morter, virtut</i>
u	U	u	<i>ulleres, fulla, adéu</i>
v	V	ve	<i>vent, revelar, avet</i>
w	W	ve doble	<i>wagnerià, kuwaitià</i>
x	X	ics, xeix	<i>excavar, exèrcit, xafar, Xàtiva, caixa</i>
y	Y	i grega	<i>henry, Nova York</i>
z	Z	zeta	<i>zoo, pinzell, brunz</i>

OBSERVACIÓ: El nom de les lletres *f*, *l*, *m*, *n*, *r* i *s* era originàriament *ef*, *el*, *em*, *en*, *er* i *es*, respectivament, fins que, al llarg del segle XIX, es va introduir com a vocal de suport una *-e*. Esta vocal de suport va ser reemplaçada per *-a*, a principis del segle XX, en certs parlars (*efa*, *ela*, *ema*, *ena*, *erra* i *essa*). En els llocs on no es diferencien fonèticament *b* i *v*, es pot designar la *v* com a *ve baixa*.

2.2. DÍGRAFS I LLETRES COMPOSTES

2.2.1. A més de les lletres simples, hi ha una sèrie de combinacions de dos lletres, anomenades *dígrafs*, que representen un únic so consonàntic:

DÍGRAF	NOM	EXEMPLES
gu	ge u	<i>guitarra, orgue</i>
ig	i ge	<i>lleig, roig</i>
ll	ele (o el) doble	<i>llanda, callar, rovell</i>
ny	ene (o en) i grega	<i>nyora, muntanya, pany</i>
qu	cu u	<i>química, aquell</i>
rr	erre (o er) doble	<i>terrat, corredor</i>
ss	esse (o es) doble	<i>passatge, missió</i>
tg	te ge	<i>metge, massatgista</i>
tj	te jota	<i>platja, pitjor</i>
tx	te ics	<i>pitxer, despatx</i>
tz	te zeta	<i>horitzó, realitzar</i>

OBSERVACIÓ: La *tz* té en alguns casos un valor de lletra composta, en paraules com *tretze, setze* o *Atzeneta*. Notem, a més, que *ig* funciona com a dígraf només darrere d'una vocal tònica que no siga *i* (*vaig, veig, boig, fuij*); en el cas d'una *i* (*mig, desig*) és la *g* la que es pronuncia com a palatal africada sorda.

2.2.2. No es consideren *dígrafs*, sinó *lletres compostes*, les combinacions que representen dos consonants o una consonant geminada, amb independència que es puguin pronunciar com a simples (v. § 1.3.2.5.1.a, *b i c* i § 1.3.2.7.1.a i *c*):

LLETRA	NOM	EXEMPLES
mm	eme eme (o em em)	<i>immers, immaculat</i>
nn	ene ene (o en en)	<i>innocent, innecessari</i>
tl	te ele (o el)	<i>guatla, atles</i>
tll	te ele (o el) doble	<i>enrotllar, ratlla</i>
tm	te eme (o em)	<i>setmanari, aritmètica</i>
tn	te ene (o en)	<i>cotna, ètnic</i>
ll	ele (o el) geminada	<i>excel·lent, il·legal</i>

2.3. LLETRES MODIFICADES

Hi ha, a més, una sèrie de lletres que poden ser modificades amb signes diacrítics:

LLETRA	NOM	EXEMPLES
à	a accentuada	<i>àgil, fàcil, cantà</i>
è	e amb accent greu (o obert)	<i>èpica, rècord, Novetlè</i>
é	e amb accent agut (o tancat)	<i>érem, església, seré</i>
í	i accentuada	<i>íntim, cínic, camí</i>
i'	i amb dièresi	<i>veïna, introduït, traïdor</i>
ò	o amb accent greu (o obert)	<i>òrgan, filòsof, això</i>
ó	o amb accent agut (o tancat)	<i>ós, córrer, lleó</i>
ú	u accentuada	<i>útil, públic, oportú</i>
ü	u amb dièresi	<i>qüestió, llengüeta, taüt</i>
ç	ce trencada	<i>ça, cançó, dolç</i>

3. L'AGRUPAMENT DE SONS

3.1. LA SÍL·LABA

3.1.1. Conceptes generals

Les vocals i les consonants s'agrupen en síl·labes, susceptibles d'articular-se en una sola emissió fònica. Tota síl·laba està formada necessàriament per una vocal, que funciona com a nucli, i opcionalment per una o diverses consonants. Les síl·labes poden ser lliures o travades: les lliures acaben en vocal (com les de la paraula *a-me-ri-ca-na*) i les travades en consonant (com les de la paraula *per-mís*).

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules es classifiquen en *monosíl·labes*, si només tenen una síl·laba (*cas, vent*), i *polisíl·labes*, si en tenen més d'una. D'altra banda, les paraules polisíl·labes poden ser *bisíl·labes*, si tenen dos síl·labes (*pin-zell, ro-ba*); *trisíl·labes*, si en tenen tres (*hos-pi-tal, fi-nes-tra*); *tetrasíl·labes*, si en tenen quatre (*ar-qui-tec-te, ve-lo-ci-tat*). I encara hi ha paraules de cinc, sis o més síl·labes, si bé no són massa nombroses (*a-rit-mè-ti-ca, au-to-mà-ti-ca-ment, in-jus-ti-fi-ca-ble-ment*).

Les paraules monosíl·labes poden ser tòniques o àtones: les primeres tenen accent de paraula (*fang, prim, ell, cus, lluny*); les segones, en canvi, no en tenen i han de recolzar necessàriament en una paraula tònica (*el, ho, que, per, i*). En les paraules polisíl·labes, hi ha una síl·laba que es pronuncia amb més força que les altres, que rep el nom de *tònica*, mentre que les altres s'anomenen *àtones*. Així, en la paraula *ca-mí-sa*, la síl·laba tònica és *-mí-*, i les àtones, *ca-* i *-sa*.

Les paraules polisíl·labes, segons la posició de la síl·laba tònica, es classifiquen en *agudes*, quan la síl·laba tònica és l'última (*ar-ròs, pa-per*); *planes*, quan la síl·laba tònica és la penúltima (*àn-gel, ci-re-ra*), i *esdrúixoles*, quan la síl·laba tònica és l'antepenúltima (*èx-ta-sí, pèr-du-a*).

3.1.2. Normes de separació sil·làbica

A efectes ortogràfics, la separació sil·làbica de les paraules segueix les normes següents:

a) S'han de separar els dígrafs o lletres compostes següents:

rr	<i>car-rer</i>	tl	<i>vet-la</i>
ss	<i>pas-sar</i>	tll	<i>rot-llo</i>
sc	<i>es-ce-na</i>	tm	<i>rit-me</i>
ll	<i>vil-la</i>	tn	<i>cot-na</i>
tj	<i>jut-jat</i>	tz	<i>set-ze</i>
tg	<i>fet-ge</i>	mm	<i>im-mers</i>
tx	<i>pit-xer</i>	nn	<i>in-no-cent</i>

b) No s'han de separar mai els dígrafs següents:

gu	<i>jo-guet</i>
ny	<i>pe-nya</i>
qu	<i>pa-quet</i>
ig	<i>ba-teig</i>
ll	<i>pe-lle-ter</i>

c) S'han de separar els constituents que integren una paraula composta o una paraula derivada amb prefix o forma prefixada:

ad-herir
in-expert
ben-estar
mil-hòmens
des-encolar
vos-altres

d) No s'ha de deixar cap lletra sola a final o a començament de línia:

d'a-mor
aber-rant
l'a-plicació
histò-ria

3.2. ELS DIFTONGS

3.2.1. Conceptes bàsics

S'anomena *diftong* l'agrupament d'una vocal i una semivocal pertanyents a una mateixa síl·laba, com en *ai-re*, *io-gurt*, *cau-re* i *qua-tre*. Es parla de *triftong* en aquells casos en què una vocal està precedida i seguida d'una semivocal dins d'una mateixa síl·laba, com en *cre-ieu* i *guai-tar*. Per contra, la successió de dos vocals pertanyents a síl·labes diferents constitueix un *hiat*, com en *lli-bre-ri-a* i *ma-nu-al*.

3.2.2. Classificació dels diftongs

Segons la posició que ocupen la *i* i la *u* en relació amb la vocal nuclear, els diftongs es classifiquen en *creixents* i *decreixents*.

Són *diftongs creixents* quan es produïx un augment de l'obertura (és a dir, quan la semivocal precedeix la vocal):

ua	<i>gua-nyar, qua-tre</i>
üe	<i>qües-ti-ó, un-güent</i>
üi	<i>lin-güís-ti-ca, o-bli-qüi-tat</i>
uo	<i>ai-guo-ta, quo-ta</i>

I són *diftongs decreixents* en el cas que es produïska una disminució de l'obertura (és a dir, la vocal precedeix la semivocal):

ai	<i>ai-re</i>	au	<i>tau-la</i>
ei	<i>rei-na</i>	eu	<i>beu-re</i>
ii	<i>mii-asi</i>	iu	<i>es-tiu</i>
oi	<i>boi-ra</i>	ou	<i>cou-re</i>
ui	<i>cui-na</i>	uu	<i>duu</i>

OBSERVACIÓ: El grup *ui* també es realitza com a diftong creixent (v. §. 1.2.3.1.b).

Les vocals *i* i *u* també formen diftong creixent quan es troben entre dos vocals o a començament de paraula (precedides o no de *h*) seguides d'una vocal: *hie-na, hui; bo-ia, cre-ua; iam-be, io-gurt*.

OBSERVACIÓ: La combinació de vocals *iu* no forma diftong en alguns cultismes terminats en *-ius* o *-ium*: *Màrius, nònius, Pius; aquàrium, harmòniium, mèdiium, òmniium*.

4. LES LLETRES

4.1. LA REPRESENTACIÓ DELS SONS [g] I [k]

El so oclusiu sonor [g] (o la variant fricativa corresponent [ɣ]) es representa per les grafies *g* i *gu*, i el so oclusiu sord [k], per les grafies *c*, *q*, *qu* i, esporàdicament, *g* i *k*.

En inicial de síl·laba, els sons [g] i [k]:

a) Es representen per *g* i *c*, respectivament, davant de les vocals *a*, *o*, *u*, o quan van seguides de les consonants líquides *l*, *r*: *gat*, *govern*, *gust*, *glop*, *groc*; *casa*, *colom*, *acurtar*, *clam*, *cremar*.

b) Es representen per *gu* i *qu*, respectivament, davant de les vocals *e*, *i*: *guerra*, *seguir*; *paquet*, *quimera*.

En el cas del so [k], a més:

c) Es representa per *q* quan precedeix un diftong creixent: *conseqüència*, *quota*.

d) S'utilitza la grafia *k* només en certes paraules procedents de llengües no romàniques: *kafkià*, *kàiser*, *kantisme*, *kurd*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza, en la mesura que deixa de ser distintiva (v. § 1.4.2.1.1 i § 1.4.2.1.2). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *c* o *g* s'ajusta a les normes següents:

e) En interior de paraula, s'escriu *c* davant de *c*, *t*, *s*; en canvi, s'escriu *g* davant de *d*, *m*, *n*: *acció*, *actriu*, *dacsa*; *amígdala*, *fragment*, *magnitud*.

EXCEPCIONS: S'escriu *c* en algunes paraules de formació culta o procedents d'altres llengües, com *anècdota*, *aràcnid*, *dracma*, *pícnic*, *tècnic*, etc.

f) En final de paraula aguda, s'escriu *c* darrere de vocal: *alifac*, *batec*, *peptic*, *albercoc*, *caduc* i la primera persona del present d'indicatiu de certs verbs de la segona conjugació (*bec*, *dec*, *dic*, *trac*, etc.).

EXCEPCIONS: S'escriu *g* en algunes paraules agudes de formació culta o procedents d'altres llengües (*bulldog*, *mag*, *tuareg*, *demagog*).

En canvi, s'escriu *g* o *c*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>fang</i>	↔	<i>fangar</i>
<i>llarg</i>	↔	<i>llargària</i>
<i>pròdig</i>	↔	<i>prodigar</i>
<i>blanc</i>	↔	<i>blancor</i>
<i>arc</i>	↔	<i>arcada</i>
<i>pràctic</i>	↔	<i>practicar</i>

EXCEPCIONS: S'escriu *c*, a pesar de tindre derivats amb *g*, en algunes paraules planes, com *aràbic*, *bròfec*, *càrrec*, *espàrrec*, etc.

OBSERVACIÓ: Antigament s'usava el dígraf *ch* en posició final, per a representar el so [k], grafia que es conserva encara en alguns llinatges: *Doménech*, *March*, *Pitarch*, *Estruch*, etc.

4.2. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [s]: LES GRAFIES S, SS, C I Ç

4.2.1. La grafia s

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per s en els casos següents:

- a) En inicial de paraula: *salut, senyor*.
- b) Entre consonant i vocal o entre vocal i consonant: *ansa, aspecte*.
- c) En final de paraula: *gos, excels*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb z algunes paraules procedents d'altres llengües com *hertz*, i el nom *brunz*, procedent del verb *brunzir*.

- d) Després de determinats prefixos i formes prefixades: *asimetria, antisocial, contrasenya, multiseular, polisèmia, psicossomàtic, dinosaure*, etc.
- e) En les paraules compostes el segon formant de les quals s'escriu amb s inicial: *esclata-sang, para-sol*.

4.2.2. La grafia ss

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per ss entre vocals: *bassa, passar*.

OBSERVACIÓ: També pot aparèixer la grafia ss precedida de consonant en paraules en què un prefix acabat en s, com ara *trans-* o *sots-*, s'adjunta a una arrel començada per s (*transsexual, transsiberià, sotssecretari*) i en els plurals de formació culta *qualssevol* i *qualssevulla*.

4.2.3. Les grafies c i ç

Per raons etimològiques, el so [s] es representa també per les grafies c i ç en determinats casos:

- a) Es representa per ç davant de a, o, u i en final de paraula: *confiança, lliçó, vençut, felç*.
- b) Es representa per c davant de e, i: *ceba, bicicleta*.

OBSERVACIÓ: En la pronunciació més corrent, el grup sc també representa el so [s] en paraules com ara *piscina* o *ascensor*.

4.3. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [z]: LES GRAFIES S I Z

El so alveolar fricatiu sonor [z] es representa per les grafies z o s, segons les normes següents:

- a) Es representa per z en posició inicial de paraula i entre consonant i vocal: *zebra, pinzell*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb s els derivats i compostos de *fons, dins* i *trans*: *enfonsar, endinsar, transatlàntic*, etc.

- b) Es representa per s entre vocals: *casa, revisió*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb z en posició intervocàlica alguns préstecs i cultismes: *bizantí, protozou, nazisme, buldózer*, etc.

4.4. LA GRAFIA TZ

La grafia tz representa en certes paraules de caràcter patrimonial el grup fònic alveolar africad sonor [d̪z]: *dotze, tretze, setze*.

Este mateix grup s'utilitza també, amb el valor fònic de [z], en la representació gràfica dels verbs formats amb el sufix *-itzar* (i derivats), com *caracteritzar, realització*, etc.

4.5. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [d̪ʒ]: LES GRAFIES G, J, TG I TJ

El so palatal africad sonor [d̪ʒ] es representa amb les consonants *g* i *j*, segons les normes següents:

a) Es representa per *g* davant de *e, i*: *àngel, àgil*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriu *j* davant de *e* en certs casos, com *jerarquia, jeroglífic, jersei, jesuïta, majestat*, etc., i davant dels grups *-ecc-* i *-ect-*: *injecció, objecte*, etc.

b) Es representa per *j* davant de *a, o, u*: *penjar, jove, dejuni*.

Les grafies *tg* i *tj*, que responen a la pronunciació geminada practicada en alguns llocs, es presenten només en posició intervocàlica.

Paral·lelament a les corresponents grafies simples, s'escriu *tg* davant de *e, i*, i *tj* davant de *a, o, u*: *coratge, paisatgístic; desitjar, pitjor, corretjut*.

4.6. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [t̪ʃ]: LES GRAFIES X, TX, IG I G

El so palatal africad sord [t̪ʃ] es representa per les grafies *x, tx, ig* i *g*, segons les normes següents:

a) En inicial de paraula s'escriu *x*: *xafar, xiquet, Xelva, Xirivella*.

EXCEPCIONS: En posició inicial de paraula, també es representa per *tx* en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *Txad, Txaikovski, txec, txetxé*, etc.

b) Entre vocals es representa sempre per *tx*: *clòtxina, pitxer*.

c) Darrere de consonant es representa per *x*: *anxova, perxa, ponx, Barx, Elx*.

EXCEPCIONS: També es representa per *tx* entre consonant i vocal en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *solontxac, Khruixtov*.

d) En final de paraula seguint una vocal, s'utilitza la grafia *tx* si els derivats s'escriuen amb *tx*, i s'usa la grafia *ig* (darrere de *a, e, o, u*) i la grafia *g* (darrere de *i*) si els derivats s'escriuen amb *g/j* o *tg/tj* (v. § 1.3.2.4):

<i>despatx</i>	↔	<i>despatxar</i>
<i>capritx</i>	↔	<i>encapritxar</i>
<i>cartutx</i>	↔	<i>cartutxera</i>
<i>bateig</i>	↔	<i>batejar</i>
<i>roig</i>	↔	<i>roja</i>
<i>desig</i>	↔	<i>desitjar</i>

4.7. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [ʃ]: LA GRAFIA X

El so palatal fricatiu sord [ʃ] es representa sempre per la grafia *x*: *Xàtiva, Xavier, xenòfob, coixí, dibuix*.

4.8. LA REPRESENTACIÓ DEL GRUP FÒNIC [ks]

El grup fònic [ks] es representa per la grafia *x* en les posicions següents:

- a) Entre vocals: *fixar, màxim*.
- b) Entre vocal i consonant sorda: *explosió, extens*.
- c) En final de paraula darrere de vocal: *annex, apèndix*.

EXCEPCIONS: En final de paraula darrere de consonant, el grup fònic [ks] també es representa, en alguns casos, per *x*: *esfinx, larinx i linx*.

OBSERVACIÓ: La *x* no representa el grup sord [ks], sinó el sonor [gz], en els grups inicials *ex-* i *inex-* seguits de vocal, *h* o consonant sonora: *examen, exagerar, exhortar, exdiputat, inexorable*.

4.9. LES GRAFIES *B* I *P*

El so bilabial oclusiu sonor [b] (o la variant fricativa corresponent [β]) es representa per la grafia *b*, i el so bilabial oclusiu sord [p], per la grafia *p*: *baix, roba; poc, llépol, compra*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza (v. § 1.4.2.1). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context, l'ús de les grafies *b* i *p* s'ajusta a les normes següents:

- a) En inicial de paraula, s'escriuen amb *b* les síl·labes *ab-*, *abs-*, *ob-*, *obs-*, *sub-*, *subs-*: *abdícar, abstraure, objecció, obstruir, subvenció, substantiu*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *p* algunes paraules com *apnea, apte, optar, òptica, òptim*, etc.

- b) En inicial de paraula, s'escriu amb *p* la síl·laba *cap-*: *capçal, captiu*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *b* algunes paraules com *cabdal, cabdell, cabdill*, etc.

- c) En interior de paraula, s'escriu *p* davant de les grafies *c*, *s*, *n* i *t*: *egipci, àpside, hipnòtic, rept*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *dissabte, dubte i sobte*.

- d) En final de paraula aguda, s'escriu *p* darrere de vocal: *cep, galop, grup, xop*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *adob, aljub, club, esnob, incub, tub*, etc.

En canvi, s'escriu *b* o *p*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>destorb</i>	↔	<i>destorbar</i>
<i>corb</i>	↔	<i>corbató</i>
<i>àrab</i>	↔	<i>arabesc</i>
<i>camp</i>	↔	<i>campestre</i>
<i>pòlip</i>	↔	<i>polipoide</i>
<i>serp</i>	↔	<i>serpentí</i>

4.10. LES GRAFIES B I V

4.10.1. Si bé una part dels parlants valencians diferencien el so bilabial oclusiu sonor [b] del labiodental fricatiu sonor [v], per a evitar la confusió en l'ús de les grafies *b* i *v* cal tindre en compte que s'escriu *b* en els casos següents:

a) Davant de *l* i *r*: *bleda*, *bromera*.

b) Darrere de *m*: *embotit*, *tomba*.

c) En aquells casos en què alterna amb *p* en paraules de la mateixa família: *cabut* (↔ *cap*), *saber* (↔ *sap*).

OBSERVACIÓ: En alguns casos, per diferència de tractament culte o patrimonial, paraules de la mateixa família poden alternar l'ús de *b* i *v*: *avortar* / *abortiu*; *calb* / *calvicie*, *cervell* / *cerebral*.

4.10.2. I s'escriu *v* en els casos següents:

a) Darrere de *n*: *canviar*, *invent*.

b) En aquells casos en què alterna amb *u* en paraules de la mateixa família: *blava* (↔ *blau*), *escriviu* (↔ *escriure*).

c) En les desinències de l'imperfet d'indicatiu de la primera conjugació *-ava*, *-aves*, *-àvem*, *-àveu*, *-aven*: *cantava*, *cantaves*, *cantàvem*, *cantàveu*, *cantaven*.

4.11. LES GRAFIES D I T

El so dental oclusiu sonor [d] (o la variant fricativa corresponent [ð]) es representa per la grafia *d*, i el seu correlat sord [t], per la grafia *t*: *donar*, *banda*, *badar*; *tallar*, *contar*, *gaiato*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza. Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *d* o *t* s'ajusta a les normes següents:

a) S'escriu amb *d* la consonant final de la síl·laba *ad-* seguida de consonant, en posició inicial de paraula: *adjudicar*, *admissió*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *t* algunes paraules com *atlàntic*, *atles*, *atleta* i *atmosfera*.

b) En final de paraula aguda, s'escriu generalment *t* darrere de vocal: *blat*, *llet*, *humit*, *bruixot*, *pelut*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *d* algunes paraules com *almud*, *fluid*, *fred*, *sud*; *Alfred*, *Conrad*, *David*, així com les paraules femenines formades amb les terminacions cultes *-etud* i *-itud*: *quietud*, *multitud*, etc.

En canvi, s'escriu *d* o *t*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>verd</i>	↔	<i>verdós</i>
<i>sord</i>	↔	<i>ensordir</i>
<i>àrid</i>	↔	<i>aridesa</i>
<i>sort</i>	↔	<i>sorteig</i>
<i>pont</i>	↔	<i>pontet</i>
<i>crèdit</i>	↔	<i>creditor</i>

4.12. LES GRAFIES M, N, MP, TM I TN

La lletra *m* representa habitualment el so bilabial nasal [m]: *mare, cama, termal, bram*, i la *n*, el so alveolar nasal [n]: *nas, manar, urna, gran*.

La grafia *mp* s'utilitza amb el valor de [m] o de [n], per raons etimològiques, en síl·laba medial, en casos com *assumpció, atemptar, compte, prompte, símptoma*, etc.

En final de síl·laba, en posició interior de paraula, l'oposició entre les consonants nasals es neutralitza. En esta posició, s'utilitzen les grafies *m* o *n*, segons les normes següents:

a) S'escriu *m* davant de *b, f, m* i *p*: *símbol, amfiteatre, commoure, immigrant, omplir*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *n* quan pertany a certes formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *enmig, benparlat, entornpeu*, etc. Pel que fa a la *f*, també s'utilitza la grafia *n* en les paraules que comencen per *con-*, *in-* i en la majoria de les començades per *en-*: *confessar, confegir; infermer, infinit; enfangar, enfortir*, etc.

b) S'escriu *n* davant de *v*: *convent, recanvi*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *m* quan pertany a formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *circumvallació, tramvia, triumvir*, etc.

Per raons etimològiques, certes paraules s'escriuen amb les grafies *tm* o *tn*: *setmana, setmesí, logaritme; cotna, ètnia*.

4.13. LA GRAFIA NY

El so palatal nasal [ɲ] es representa en totes les posicions per la grafia *ny*: *nyora, pinya, codony*.

4.14. LES GRAFIES L, L·L I TL

El so alveolar lateral [l] es representa en tots els casos per la consonant *l*: *líquid, colar, pèl, blat*.

Per raons etimològiques, certs cultismes s'escriuen amb *ll*: *al·licient, Avel·lí, Brussel·les, col·laborar, escarapella, gal·licisme, il·legal, il·lògic, il·lusió, mil·límetre, síl·laba, aquarel·la*, etc.

Algunes paraules de caràcter patrimonial que presenten una pronunciació geminada [ll] en una part del valencià s'escriuen amb la grafia *tl*, com ara *ametla, batle, guatla, motle, vetlar*, etc. No obstant això, la grafia *tl* representa els sons [dl] en cultismes com ara *atles, atlàntic*, etc.

4.15. LES GRAFIES LL I TLL

El so palatal lateral [ʎ] es representa normalment per la grafia *ll*, que pot aparéixer en qualsevol posició: *llebre, pallasso, coll*.

Però, en certs casos, es representa també per la grafia *tll*: *bitllet, rotllo, ratlla*, etc.

4.16. LES GRAFIES R I RR

La grafia *r* s'usa per a representar el so alveolar bategant [r] i el so alveolar vibrant [r]: *mira/mirra*. El bategant es representa sempre per la grafia *r*, mentres que el vibrant es representa per les grafies *r* o *rr*, segons les normes següents:

a) S'escriu *r* en inicial de paraula o darrere d'una consonant: *rabosa*, *honrat*.

b) S'escriu *rr* entre vocals: *barranc*, *terra*.

EXCEPCIONS: El so [r] també es representa per la grafia *r* en posició intervocàlica quan segueix un prefix, una forma prefixada o un formant d'una paraula composta acabat en vocal: *arítmia*, *contrarestar*, *vicerector*, *malva-rosa*, etc.

4.17. LA GRAFIA H

La grafia *h*, normalment, és muda; s'usa, per raons etimològiques, en una sèrie de paraules, com ara *harmonia*, *herba*, *hivern*, *ahir*, etc.

OBSERVACIÓ: En certes interjeccions o en paraules derivades de noms propis estrangers, la grafia *h* es pronuncia aspirada: *ehem*, *ha*, *he*, *hegelià*.

4.18. LA GRAFIA W

La grafia *w* s'usa en certes paraules procedents d'altres llengües, però representa dos valors fònics diferents segons que tinguen un origen germànic o anglosaxó:

a) En paraules d'origen germànic, representa el so bilabial fricatiu sonor [v]: *wagnerià*, *wolframí*.

b) En paraules d'origen anglosaxó, té un valor fònic equivalent al de la semivocal *u* [w]: *whisky*, *wèlter*.

4.19. LA GRAFIA Y

La grafia *y*, a més de servir per a la formació del dígraf *ny*, s'utilitza també autònomament, amb el valor fònic que correspondria a *i*, en la representació de certes paraules procedents d'altres llengües o formades a partir de noms propis: *faraday*, *gray*, *jansky*, *Nova York*, etc.

5. ELS SIGNES DIACRÍTICS AUXILIARS

5.1. L'ACCENTUACIÓ GRÀFICA

5.1.1. Regles generals d'accentuació

L'accent gràfic és el signe escrit sobre una lletra vocal, siga majúscula o minúscula, amb què s'indica la síl·laba tònica de la paraula. En valencià hi ha dos classes d'accent gràfic: l'*agut* o *tancat* (´), que es col·loca sobre les vocals tancades: la *i* (*camí*), la *u* (*útil*), la *e* *tancada* (*església*) i la *o* *tancada* (*córrer*), i el *greu* o *obert* (˘), que es posa sobre les vocals obertes: la *a* (*allà*), la *e* *oberta* (*modèstia*) i la *o* *oberta* (*història*).

S'accentuen gràficament les paraules polisíl·labes següents:

a) Les agudes acabades en vocal, en vocal + *s*, en *en* i en *in*: *germà*, *tornaré*, *Novetlè*, *allí*, *cantó*, *això*, *tabú*; *cabàs*, *només*, *pastís*, *furiós*, *arròs*, *abús*; *entén*, *mantín*.

OBSERVACIÓ: No s'accentuen, això no obstant, les paraules agudes que acaben en *i* o *u* quan estes lletres representen una semivocal, com ara *mireu* o *comboi*.

b) Les planes que no acaben en cap de les terminacions indicades en l'apartat anterior: *exàmens*, *cérvol*, *telèfon*, *príncep*, *concórrer*, *bròfec*, *rústic*.

c) Totes les esdrúixoles: *llàgrima*, *Àfrica*, *església*, *Énguera*, *ciència*, *península*, *Índia*, *fórmula*, *colònia*, *Òdena*, *música*, *Úrsula*.

OBSERVACIÓ: Fora d'estes regles, l'accent gràfic també s'utilitza excepcionalment per a indicar que la *u* precedida d'una *g* no forma diftong creixent amb la vocal següent: *gúa*, *ingúix*.

D'altra banda, els cognoms castellans del tipus *Pérez*, *Gómez*, *Martínez*, *Díez*, *Ruiz*, etc., solien adoptar una *ç* final en passar al valencià (*Péreç*, *Gómeç*, *Martíneç*, *Dieç*, *Roiç*, etc.), però s'han naturalitzat o bé adoptant *-s* final (*Peres*, *Gomes*, *Martines*, *Dies*, *Roís*, etc.) o bé, en alguns casos, canviant també en *i* la *e* de l'última síl·laba (*Peris*, *Gomis*, etc.). L'accentuació s'haurà d'ajustar, d'acord amb les regles generals, a l'opció corresponent.

5.1.2. Observacions sobre l'accentuació de les ee

5.1.2.1. Segons la norma enunciada en l'apartat anterior, usem l'accent agut sobre les *ee* tancades i el greu sobre les *ee* obertes, seguint el timbre –tancat o obert– habitual en la pronunciació valenciana. Així, les paraules amb *e* tancada tònica, si han d'accentuar-se, porten accent agut: *alé*, *café*, *obscé*, *seré*, *cinqué*, *sisé*, *anglés*, *francés*, *comprés*, *admés*, *cortés*, *illés*, *interés*, *estrés*, *espés*, *aprén*, *comprén*, *depén*, *ofén*, *amén*, *edén*, *mossén*; *conéixer*, *meréixer*, *paréixer*, *convéncer*, *véncer*, *atényer*, *estrényer*, *féiem*, *féieu*, *créiem*, *créieu*, *pésol*, *térbol*, *terratrémol*, *ségol*, *trévól*, *cércol*, *grévól*; *sémola*, *església*, *Dénia*, *séquia*, *sénia*, *sépia*.

Paral·lelament, les paraules amb *e* oberta tònica, quan han d'accentuar-se, duen accent greu: *Novetlè*; *ètic*, *elèctric*, *règim*, *cèntim*, *esplèndid*, *polèmic*, *crèdit*, *apèndix*, *fèmur*, *referèndum*, *crèdul*; *èxtasi*, *ètica*, *dèficit*, *filatèlia*, *hèrnia*, *matèria*, *tènia*, *vènia*, *neurastènia*, *potència*, *clemència*, *paciència*, *ciència*, *hortènsia*, *comèdia*, *modèstia*, *epidèmia*, *intempèrie*, *espècie*, *espècimen*, *rèplica*, *pèrdua*, *cèdula*, *perpètua*.

A fi d'evitar una excessiva discrepància entre les diferents varietats de la llengua, també porten accent greu –tot i pronunciar-se habitualment amb e tancada en valencià– dos paraules gramaticals d'ús freqüent (el pronom relatiu i interrogatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*), alguns cultismes i neologismes esdrúixols o plans acabats en consonant (*èter*, *sèsam*, *plèiade*, *bèstia*, *sèrie* i *època*) i el topònim *València*.

5.1.2.2. D'acord amb la pronunciació d'altres parlars, també s'ha introduït entre alguns sectors valencians l'hàbit d'usar l'accent greu en paraules com les anteriors, amb l'objectiu de reduir les divergències amb les grafies generalitzades en la resta del nostre idioma. Encara que es pronuncien amb e tancada, és admissible escriure amb accent greu els casos següents:

a) Les paraules agudes en *-es* que no dupliquen la *s* en formar el plural: *anglès*, *francès*, *comprès*, *admès*, *cortès*, *illès* (en canvi, tot i duplicar la *s* en la forma de plural, s'escriuen amb accent greu *interès*, *estrès* i *espès*).

b) Els numerals ordinals i altres paraules acabades en *-e*: *cinquè*, *sisè*; *alè*, *café*, *obsquè*, *serè* (tanmateix, s'escriuen sempre amb accent agut *cabriolé*, *consomé*, *macramé*, *peroné*, *puré*, *sufilé*, *ximpanzé*).

c) Les formes de la tercera persona del singular del present d'indicatiu d'alguns verbs de la segona conjugació i altres paraules acabades en *-en*: *aprèn*, *comprèn*, *depèn*, *ofèn*; *amèn*, *edèn*, *mossèn* (en canvi, s'escriuen sempre amb accent agut *atén*, *entén*, *pretén* i *encén*).

d) Els infinitius acabats en *-èixer*, *-èncer*, *ènyer*: *conèixer*, *merèixer*, *parèixer* (amb l'excepció de *crèixer* i de *néixer*); *convèncer*, *vèncer*; *atènyer*, *estrènyer*.

e) La primera i la segona persones del plural dels imperfets d'indicatiu amb accent en el radical: *fèiem*, *fèieu*, *crèiem*, *crèieu*.

f) I les paraules planes acabades en *-ol*: *pèsol*, *tèrbol*, *teratrèmol*, *sègol*, *trèvol*, *cèrcol*, *grèvol* (en canvi, s'escriu sempre amb accent agut *cérvol*).

5.1.3. L'accentuació diacrítica

L'accent també permet distingir paraules homògrafes que tenen un significat diferent. Este tipus d'accentuació s'anomena *accentuació diacrítica*, i pot afectar tant les paraules monosíl·labes com les polisíl·labes. Les principals paraules que s'escriuen amb accent diacrític són les següents:

TAULA 5.1:
L'accentuació diacrítica

AMB ACCENT DIACRÍTIC	SENSE ACCENT DIACRÍTIC
bé (adverbi): <i>Ho ha fet molt bé.</i>	be (nom, 'ovella, corder' [bé]; nom, 'lletra' [bé]): <i>Portar al be. S'escriu amb be de bou.</i>
bóta, bótes (nom, 'recipient per a vi'): <i>Hem d'omplir la bóta.</i>	bota, botes (nom, 'calcer alt' [bóta]; formes del verb <i>botar</i> [bóta]): <i>Hui plou; posa't les botes. No botes damunt del llit.</i>
déu, déus (nom, 'divinitat'): <i>Els grecs tenien molts déus.</i>	deu, deus (numeral [dév]; nom, 'font' [dév]; formes del verb <i>deure</i> [dév]): <i>Vine a casa a les deu del matí. Era la deu de la seua inspiració. Em deu diners.</i>
dóna, dones (formes del verb <i>donar</i>): <i>Dóna-li el llibre.</i>	dona, dones (nom, 'persona de sexe femení' [dóna]): <i>És una dona molt intel·ligent.</i>
és (forma del verb <i>ser</i>): <i>El meu germà és metge.</i>	es (pronomen [es]): <i>Estes coses es fan de seguida.</i>
féu (forma del passat simple del verb <i>fer</i>): <i>Ell féu estudis de medicina, però no acabà la carrera.</i>	feu (forma de present d'indicatiu i d'imperatiu del verb <i>fer</i> [féw]; nom, 'domini' [féw]): <i>Feu el que vos he dit. Aquella ciutat era un feu dels radicals.</i>
fóra (forma del verb <i>ser</i>): <i>Si fóra tu, no aniria a la cita.</i>	fora (adverbi [fóra]): <i>T'està esperant fora.</i>
mà (nom, 'extremitat del braç'): <i>Agarra'l ben fort de la mà, i no el soltes.</i>	ma (possessiu [ma]): <i>Ma mare ja es troba millor.</i>
més (adverbi o adjectiu quantitatiu): <i>No en vull més. Demà collirem més taronges.</i>	mes (nom, 'part de l'any' [més]; conjunció [mes]): <i>En el mes d'agost anirem al poble. Digué que vindria, mes no crec que ho faça.</i>
mòlt, molta, molts, moltes (formes del verb <i>oldre</i>): <i>He mòlt tot el café.</i>	molt, molta, molts, moltes (quantitatiu [mólt]): <i>Tinc molt de fred.</i>
món (nom, 'univers'): <i>Ha creat un món fantàstic.</i>	mon (possessiu [mon]): <i>Mon pare és fuster.</i>
móra, móres (nom, 'fruita'): <i>Demà anirem a buscar móres.</i>	mora, mores (nom, 'àrab' [móra]): <i>En el poble hi havia unes quantes famílies mores.</i>
nét, néta, néts, netes (nom, 'fill del fill'): <i>El seu nét s'ha fet molt gran.</i>	net, neta, nets, netes (adjectiu 'que no té brutícia' [nét]): <i>El meu fill és molt net.</i>
nós (plural majestàtic): <i>Nós, el rei d'Aragó.</i>	nos (pronomen [nos]): <i>Redacteu-nos una carta per al director.</i>
ós, óssa, óssos, ósses (nom, 'animal'): <i>Han fet un reportatge sobre els óssos negres.</i>	os, ossos (nom, 'peça de l'esquelet' [ós]); ossa, osses (nom, 'conjunt d'ossos' [ósa]): <i>Em fan mal els ossos de tot el cos. Té una ossa ben formada.</i>
pèl, pèls (nom, 'filament que creix en la pell'): <i>Un animal de pèl blanc.</i>	pel, pels (contracció [pel]): <i>Passarem pel pont.</i>
què (pronomen interrogatiu [ké]; relatiu precedit de preposició [ké]): <i>Què vols? La casa de què et vaig parlar està en venda.</i>	que (relatiu sense preposició [ke]; conjunció [ke]): <i>El xiquet que passa pel carrer és amic meu. No vull que tornes a fer això.</i>
rés (nom, 'acció de resar'): <i>El rés del parenostre.</i>	res (pronomen [rés]): <i>No vull que li digues res d'això que hem comentat.</i>
sé (forma del verb <i>saber</i>): <i>No ho sé.</i>	se (pronomen [se]): <i>No se sap res.</i>
sí, síis (afirmació): <i>Sí que en vull un tros. La moció es va aprovar per trenta-quatre síis enfront de sis nos.</i>	si, sis (condicional [si]; nom, 'part anterior del pit' [sí]; nom, 'nota musical' [sí]; pronomen reflexiu [sí]; numeral [sis]): <i>Si vols que vaja, dis-m'ho. Es refugià en el si de la muntanya. Porta els diners al si. Una obra en si menor. Ell sempre parla de si mateix. Té sis germans.</i>

sóc (del verb <i>ser</i>): <i>Jo sóc filòloga.</i>	soc (nom, 'tros de soca' [sók]; nom, 'calcer' [sók]; nom, 'mercat dels països àrabs' [sók]): <i>Este soc és de fusta de llimera. S'han posat de moda els socs. Va comprar la gel·laba en un soc.</i>
sòl, sòls (nom, 'pis, terra'): <i>Ha comprat una parcel·la en un sòl molt rocós.</i>	sol, sols (nom, 'astre' [sól]; nom, 'nota musical' [sól]; adjectiu 'sense companyia' [sól]): <i>Ja ha eixit el sol. La partitura està en clau de sol. Està sol.</i>
són (forma del verb <i>ser</i>): <i>Aquells que ens han saludat són amics meus.</i>	son (possessiu [son]; nom, 'acte de dormir' [són]; nom, 'ganes de dormir' [són]): <i>Son pare és músic. Té un son molt profund. Tinc molta son.</i>
té (forma del verb <i>tindre</i>): <i>Té una empresa molt important.</i>	te (pronomen [te]; planta [té]; lletra [té]): <i>La pel·lícula, no te la vaig contar tota. Els anglesos tenen costum de prendre te. En esta paraula falta una te.</i>
tòs (nom, 'occípit'): <i>Va caure de tòs.</i>	tos (nom, 'expectoració' [tós]): <i>Tenia una tos molt llejta.</i>
ús (nom, 'acció d'usar una cosa'): <i>Fes ús del teu dret preferent.</i>	us (pronomen [us]): <i>Ara us portarem dos caixes de taronges.</i>
véns, vénen (formes del verb <i>vindre</i>): <i>M'han dit que vénen hui mateix.</i>	vens, venen (formes del verb <i>vendre</i> [véns], [vénen]): <i>Les botigues no venen massa.</i>
vós (pronomen personal fort): <i>Beneïda sou vós entre totes les dones.</i>	vos (pronomen personal feble [vos]): <i>Emporteu-vos les revistes.</i>

OBSERVACIÓ: Les paraules compostes formades amb alguna paraula escrita amb accent diacrític mantenen també este accent: *adéu, rodamón, besné, repèl; subsòl, etc.*

A l'hora de marcar una paraula amb accent diacrític, se segueixen generalment els criteris següents:

- En una parella de paraules homògrafes en què una és tònica i l'altra àtona, es marca amb accent diacrític la paraula tònica: *mà / ma, món / mon, sé / se, té / te, vós / vos, etc.*
- Si les dos paraules són tòniques, però hi ha diferències de timbre, se sol marcar amb accent diacrític la paraula amb vocal tancada: *bé / be, dóna / dona, fóra / fora, móra / mora, ós / os, sóc / soc, etc.*; encara que a vegades du accent diacrític la paraula amb la vocal oberta: *tòs* ('occípit') / *tos* ('expectoració').

5.2. LA DIÈRESI

5.2.1. La dièresi (¨) és un signe gràfic que es col·loca exclusivament sobre la *i* i la *u*, escrites en majúscula o en minúscula, amb les funcions següents:

- Per a indicar que la *u* dels grups *gue, gui, que, qui*, no és muda: *següent, ambigüitat; aqüeducte, terraqüi.*
- Per a indicar que la *i* i la *u* no formen diftong amb la vocal anterior: *raïm, raïmet, veïna, veïnat, xiïta, oïda, gratuït; taüt, peüc, Raül, diürn, noümen.*

OBSERVACIÓ: Porten dièresi els derivats de formació culta amb els sufixos *-at, -al, -itzar* i similars, encara que en les paraules primitives corresponents hi haja un diftong: *uropeu, europeïtat; esferoide, esferoïdal; arcaic, arcaïtzar.*

- Per a indicar que la *i* en posició intervocàlica no forma diftong ni amb la vocal anterior ni amb la posterior: *agraïa, beneïen, corroïen, traduien.*

5.2.2. En canvi, no s'usa la dièresi en els casos següents:

a) Quan, segons les normes d'accentuació, una paraula ha de dur accent: *agraïem* (però *agraïen*), *Lluís* (però *Lluïsa*), *país* (però *països*).

b) En les paraules formades amb els sufixos *-isme*, *-ista* (o *-iste*, *-ista*): *arcaisme*, *ateisme*; *altruïsta*, *ateneïste*.

OBSERVACIÓ: Les paraules *lluïisme* i *proïisme* sí que duen dièresi, ja que la terminació *-isme* en estos casos no té valor de sufix.

c) En les formes d'infinitiu, gerundi, futur i condicional dels verbs de la tercera conjugació acabats en vocal + *ir*: *agraïr*, *agraïnt*, *agraïré*, *agraïria*; *beneïr*, *beneïnt*, *beneïré*, *beneïria*; *oir*, *oïnt*, *oïré*, *oïria*; *lluïr*, *lluïnt*, *lluïré*, *lluïria*.

d) En les terminacions cultes *-um*, *-us*: *aquàrium*, *mèdiu*, *Màrius*, *Pius*, etc.

e) Després d'un prefix o del primer constituent d'una paraula composta: *antiinflamatori*, *biunívoc*, *coincidència*, *contraindicació*, *gastrointestinal*, *intrauterí*, *microinformàtica*, *reunió*, etc.

EXCEPCIONS: La paraula *reüll* i les formes rizotòniques dels verbs *reeixir* i *sobreixir*: *reïsc*, *reïx*, *reïsca*, *reïsques*, *reïsqüen*; *sobreïsc*, *sobreïx*, etc.

5.3. EL GUIONET

El guionet (-) és un signe ortogràfic que, a més d'usar-se per a indicar la partició de paraules a final de línia i per a enllaçar les formes sil·làbiques dels pronoms febles darrere del verb, servix per a unir paraules originàriament diferents en els casos següents:

a) En els numerals composts, per a unir les desenes i les unitats, i les unitats i les centenes: *vint-i-cinc*, *trenta-tres*, *cinquanta-quatre*, *setanta-huit*, *noranta-nou*; *dos-cents*, *quatre-cents*, *sis-cents*, *huit-cents*; *setanta-uné*, *trenta-dosé*.

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet els derivats d'estes paraules: *huitcentista*, *noucentisme*.

b) En els composts en què el primer element és un punt cardinal: *nord-est*, *sud-oest*, *sud-africà*, *nord-americà*.

c) En els composts reduplicatius, en què es repetix, parcialment o totalment, un constituent, un patró rítmic o un significat: *a mata-degolla*, *bub-bub*, *a corre-cuita*, *non-non*, *nyam-nyam*, *ping-pong*, *xino-xano*, *zig-zag*.

d) En els composts en què el segon element comença per *r-*, *s-* o *x-*, i el primer acaba en vocal: *cama-roja*, *compta-revolucions*, *esclata-sang*, *gira-sol*, *para-xocs*.

e) En els composts en què l'aglutinació pot dificultar o alterar la lectura dels components a causa de les lletres concurrents: *Bell-lloc*, *cor-robot*, *pit-roig*, *Vilar-roig*.

f) En els composts patrimonials en què el primer element s'escriu amb accent: *després-ahir*, *després-demà*, *mà-llarg*, *pèl-blanc*.

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet en alguna paraula com ara *usdefruit*, pel fet de tindre una grafia molt consolidada.

g) Amb l'adverbi *no* usat com a prefix quan el segon element és un nom: *pacte de no-agressió*, *la no-bel·ligerància*, *principi de no-intervenció*, *el no-metall*, *la no-violència*, *el no-res*.

OBSERVACIÓ: Quan la paraula *no* precedix un adjectiu s'escriu sense guionet, ja que en eixe cas no funciona com a prefix, sinó que té una funció adverbial: *els països no alineats, els estats no bel·ligerants, els no violents*.

D'altra banda, el grup *no res* s'escriu també sense guionet quan té el valor de 'cosa insignificant' o 'en un instant': *T'enfades per un no res. Torne en un no res*.

h) En les paraules formades amb un prefix i un nom propi escrit amb majúscula inicial: *anti-OTAN, pro-Israel*.

i) En composts que es mantenen invariables i estableixen una relació de direccionalitat: *diccionari valencià-castellà, míssil terra-aire, el trajecte València-Alacant, pàgines 250-278*.

OBSERVACIÓ: En els composts adjectivals en què el primer o els primers constituents acaben en *o* també és possible usar el guionet en casos en què la paraula no està lexicalitzada i s'indica simple addició: *una obra èpico-lírica*. Com es pot observar en l'exemple anterior, en estos casos cada constituent es comporta com una paraula independent pel que fa a l'accent gràfic.

j) En composts de noms propis del tipus *França-Alemanya, l'Alcover-Moll*.

k) En els préstecs no assimilats: *agnus-dei, dalai-lama, ex-libris*.

l) En els termes propis de determinats llenguatges d'especialitat en què el primer element és un símbol o en aquells en què el segon element és un número: *α-naftol, d-sicosa, e-mail, g-valerolactosa, p-aminoazobenzé; goma-2, sub-21*.

5.4. L'APÒSTROF

L'apòstrof (') és un signe ortogràfic que s'utilitza per a representar les formes asil·làbiques de l'article definit, de l'article personal i de la preposició *de*. L'apòstrof també s'usa en les combinacions de determinats pronoms febles amb el verb o amb un altre pronom feble: *m'agrada, ajuda'l, li'l compre, torna-me'l*.

5.4.1. Com a regla general, quan la paraula que els segueix comença per vocal o *h*, els articles definits *el* i *la* es reduïxen a *l'*, els articles personals en *i na* es reduïxen a *n'* i la preposició *de* es reduïx a *d'*:

l'arbre
l'herba
l'hora
l'invent
l'ull
n'Àngel
n'Úrsula
crits d'alegria
paisatge d'hivern

5.4.2. No obstant això, cal tindre en compte les observacions següents, que matisen parcialment la regla general d'apòstrofació enuncuada anteriorment:

a) Es mantenen les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* en els casos següents:

- Davant de paraules començades per *i* o *u* amb valor de semivocal ([j] o [w], respectivament), precedides o no de *h*:

el iaio
el huitanta
la iarda
la hiena
tintura de iode
postura de ioga
el dia de hui
la província de Huelva

- Davant de préstecs no adaptats començats per *h* amb valor consonàntic:

el hardware
la Hansa Teutònica
una actriu de Hollywood

b) No s'apostrofa l'article *la* (ni eventualment l'article personal *na*) en els casos següents:

- Davant de paraules de gènere femení començades per *i* o *u* àtones, precedides o no de *h*:

la idea
la història
la universitat
la humanitat
na Isabel
na Urraca

- Davant de les paraules *una* (referida a l'hora del dia), *ira* i *host*, per a evitar confusions per homofonia:

<i>la una és una bona hora</i>	però	<i>ni l'una ni l'altra van vindre</i>
<i>la ira del rei</i>	però	<i>la lira del rei</i>
<i>la host del rei Jaume I</i>	però	<i>es va trencar l'os de la cama</i>

- Davant del nom de les lletres:

la a
la hac
la efe
davant de ics i de y

OBSERVACIÓ: Sí que s'apostrofa, en canvi, davant del nom de les lletres dels altres alfabetos: *l'alfa*, *l'àlif*, *l'àlef*.

c) És preferible mantindre les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* davant de paraules començades per vocal utilitzades amb caràcter metalingüístic:

el participi de establir
el plural de home

d) És preferible aplicar les regles generals d'apostrofació en els casos següents:

– Davant de citacions escrites entre cometes, de títols i d'exemples:

va qualificar el fet d'«inaudit»
el verb lliurar en el sentit d'entregar'
el director de l'Hola
l'últim número d'EL Punt

– Davant de números o d'abreviatures en aquells casos en què, al pronunciar-los, comencen per un so vocàlic:

l'1 de setembre
l'XI Congrés de Farmacologia
un premi d'11 milions d'euros
l'ap. 4 de l'art. 13
l'Hble. Conseller de Cultura, Educació i Esport

– Davant de sigles que es lligen com una paraula:

l'ONU
l'IVA
la UNESCO
la UEFA

– Davant de sigles que es lletregen i que, al pronunciar-les, comencen per un so vocàlic:

l'EMT
l'AVL
l'ONG
l'FM
l'LSD

e) Davant de préstecs no adaptats començats per *s* seguida de consonant pot no apostrofar-se, considerant la *s* líquida com una consonant. Això no obstant, també és acceptable apostrofar exclusivament l'article *el*, considerant que, en este cas concret, la pronunciació habitual introdueix davant de la *s* una vocal eufònica (que resulta innecessària, però, en el cas de l'article *la* i la preposició *de*):

el speaker o *l'speaker*
la schola cantorum
una sessió de striptease

6. LES CONVENCIONS GRÀFIQUES

6.1. LES MAJÚSCULES

6.1.1. Consideracions generals

La lletra majúscula es diu així perquè és més gran que l'ordinària (dita *minúscula*) i, sovint, presenta també una forma diferent. Fonamentalment, la lletra majúscula servix per a destacar una paraula que comença una frase en uns contextes determinats (*funció demarcativa*) i per a identificar els termes i les expressions que tenen una categoria de nom propi (*funció distintiva*).

Cal tindre en compte les següents consideracions generals pel que fa a l'ús de la lletra majúscula:

a) Les lletres escrites en majúscula han de rebre el mateix tractament, pel que fa a l'accentuació i a l'ús de la dièresi, que si estigueren escrites en minúscula, quan així ho exigisquen les regles d'accentuació (v. § 5.1 i § 5.2):

Àngel	CASTELLÓ DE LA PLANA
l'Índia	NOVEL·LE
Òscar	TÈCNIC LINGÜÍSTIC
Úrsula	ALTA TRAÏCIÓ

b) En les paraules que comencen amb un dígraf, només s'escriu en majúscula la primera lletra:

Guillem
Lluïsa
Querol
Txad

c) En les paraules compostes de grafia aglutinada (amb guionet o sense), només s'escriu en majúscula la primera lletra del primer constituent:

Euràsia
Bellreguard
Sud-àfrica
Vila-real

OBSERVACIÓ: En certs topònims estrangers que es mantenen sense adaptar, també s'escriu en majúscula la primera lletra del segon constituent: *Guinea-Bissau*, *Baden-Baden* (v. § 5.3).

6.1.2. La funció demarcativa

Les majúscules amb *funció demarcativa* singularitzen una paraula per la posició que ocupa en el text. S'escriuen amb la inicial en majúscula les paraules que es troben:

a) A principi de paràgraf:

No vull res.

b) Després de punt:

The dit que no volia res. Per favor, no m'ho tornes a preguntar.

c) Després dels signes d'interrogació o d'exclamació:

*Saps què et dic? Que ja està bé. Demà, més.
Prou! Ja no vull dir res més!*

OBSERVACIÓ: Quan estos signes no marquen el final d'una frase, poden anar acompanyats d'una coma o d'altres signes de puntuació, i en eixe cas la paraula següent s'escriu en minúscula: *Ell és, com t'ho diria?, absolutament original. La seua situació és, ai!, molt precària.*

d) Després de punts suspensius:

No ho veig clar... De totes maneres, ja en parlarem.

OBSERVACIÓ: Quan este signe indica una suspensió momentània del discurs, sense tancar la frase, la represa del discurs s'inicia amb minúscula inicial: *No em vaig atrevir a dir res... en aquella situació tan tensa* (v. § 7.2.1).

6.1.3. La funció distintiva

Les majúscules amb *funció distintiva* singularitzen una paraula per la seua pròpia naturalesa. S'escriuen amb la inicial en majúscula els casos següents:

a) Els noms propis de persona, divinitats, llinatges, dinasties, malnoms, renoms, sobrenoms, pseudònims, etc.:

*Constantí Llombart
Voro
Jehovà
els Peris
Alfons el Magnànim
el Palleter*

OBSERVACIÓ: S'escriuen en minúscula alguns noms propis que s'han lexicalitzat: *un adonis, un casanova, un judes, etc.*

b) Els noms propis d'animals i plantes singularitzats:

*la mona Xita
el gos Milú*

c) Els noms propis d'objectes singularitzats i de vehicles (trens, naus, aeronaus, etc.):

*l'Excalibur
l'Orient Express
el Sputnik*

d) Les marques de productes i denominacions oficials d'origen:

*un Renault
vi de Requena-Utiel
torró de Xixona*

OBSERVACIÓ: Les denominacions genèriques que procedixen de noms propis (topònims, marques, noms de descobridors o inventors) s'escriuen en minúscula: *un 'rioja' excellent, un 'jeep', la freqüència en hertz.*

e) Els noms d'institucions, organismes, entitats, empreses, establiments i òrgans de gestió:

*la Conselleria de Presidència
el Teatre Principal
l'Hotel Túria
la Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià*

f) Les festivitats i celebracions populars:

la nit de Sant Joan
el Nou d'Octubre
el dia de Cap d'Any
les festes de Nadal

g) Els fets històrics singulars:

la Revolució Francesa
la Guerra dels Trenta Anys
la Setmana Tràgica
el Maig del 68

h) Els planetes, constel·lacions i estrelles:

la Terra
l'Óssa Major
la Lluna
el Sol

OBSERVACIÓ: Les paraules *terra*, *sol* i *lluna* s'escriuen en minúscula en els contextos que no són propis de l'astronomia: *Defén la terra. La destrucció de la terra. Fa un sol de justícia. Li agrada fotografiar postes de sol. Encara que estiga núvol, sempre porta ulleres de sol. Hem sopat a la llum de la lluna. Hui hi ha lluna plena. Han tornat de la lluna de mel.*

i) Els noms de monuments i edificis singulars:

el Palau de la Música
l'Almodí
la Sala dels Espills
la Casa de la Beneficència

j) Els topònims, corònims i altres denominacions geopolítiques:

l'Alcúdia
la Safor
el País Basc
la Costa Blanca
el Pròxim Orient
el Tercer Món

OBSERVACIÓ: Els articles, les preposicions i les conjuncions que formen part dels topònims i corònims valencians o valencianitzats s'escriuen en minúscula: *Bonrepòs i Mirambell, la Font d'en Carròs, l'Eliana, el Caire, la Manxa*. Les denominacions genèriques que, a vegades, acompanyen els noms geogràfics també s'escriuen en minúscula, excepte si estes denominacions han passat a formar part del mateix topònim: *el carrer Ample, la plaça de l'Arc, el passeig de la Petxina, el barri d'Orriols, la serra de Mariola, el mar Mediterrani* (però *la Vall d'Albaida, la Font Roja*). Els articles dels topònims no valencians ni valencianitzats, en canvi, porten la inicial en majúscula: *O Grove, Las Hurdes, La Spezia, Le Havre, Los Angeles*.

k) Les formes protocol·làries de tractament:

el Molt Honorable Senyor President de la Generalitat
l'Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector

OBSERVACIÓ: La designació estricta dels càrrecs s'escriu en minúscula: *la presidenta de les Corts, el degà de la Facultat de Filologia*.

l) Els plans d'estudi, assignatures i titulacions:

*ha cursat estudis d'Ensenyança Secundària Obligatòria
fa classes de Física Quàntica
és llicenciat en Història Contemporània*

m) Els títols de llibres, obres teatrals, musicals, cinematogràfiques i d'arts plàstiques:

*el Decameró
la Pietat
l'Oda a l'alegria*

n) Les lleis, codis jurídics i altres disposicions legals:

*la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià
el Codi Penal
la Resolució 10/2002*

o) Les entitats abstractes instituïdes oficialment, impostos, etc.:

*ha sigut declarat Bé d'Interés Cultural
és Monument Històric Nacional
el Parc Natural de la Serra d'Espadà
l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques*

p) Els noms de congressos, seminaris, certàmens, etc.:

*I Congrès d'Història i Filologia de la Plana
XLII Jocs Florals de la Vila d'Alberic
I Simposi de Professors de Valencià
III Certamen de Bandes de Música*

6.2. ELS TIPUS DE LLETRA

6.2.1. La redona

La *lletra redona* (també anomenada *romana*) es caracteritza perquè l'ast de la lletra és perpendicular a la línia. Normalment, s'utilitza com a base de la composició de texts. Però, en el cas que el text estiga compost en lletra cursiva les funcions pròpies d'eixe tipus de lletra se solen assignar a la redona o a les cometes simples:

*Ha publicat un article en la revista Saó.
Ha publicat un article en la revista 'Saó'.*

OBSERVACIÓ: Cal tindre en compte que s'escriuen en redona:

- Els noms de marques comercials: Philips, Cola-caó.
- Els noms d'establiments comercials o d'oci: Pans&Company, Mercadona.
- Els noms propis de persona o personatge de ficció: Carmesina, Pumbi, Nelo Bacora.

6.2.2. La cursiva

La *lletra cursiva* (també anomenada *itàlica* o *bastarda*) té els traços inclinats cap a la dreta, ja que tendix a imitar les formes de la lletra manuscrita. S'utilitza fonamentalment amb una funció diacrítica, bé per a citar (és a dir, per a indicar que les paraules escrites en cursiva es corresponen fidelment amb un altre text) o bé per a emfatitzar alguna

lletra, paraula o fragment dins del text. Així, de manera específica, s'escriuen en cursiva:

a) Els títols de llibres, diaris, revistes i altres publicacions periòdiques:

Martí Domínguez va publicar la novel·la *Els horts* l'any 1972.
Té la col·lecció sencera de la revista *Gorg*.

OBSERVACIÓ: Si el títol d'un llibre inclou alhora el títol d'un altre llibre, no cal marcar-lo d'una manera especial, si bé pot acotar-se entre cometes simples:
El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de Tirant lo Blanc* va rebre el XXXII Premi Senyera.

O bé:

El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de 'Tirant lo Blanc'* va rebre el XXXII Premi Senyera.

b) Els títols d'obres pictòriques, escultòriques, musicals, etc.:

Una de les obres més conegudes de Sorolla és *l'encara diuen que el peix és car*.

L'obra *Cosmos 62* de l'escultor Andreu Alfaro està en una platja prop del Penyal d'Ifac.

c) Els títols de pel·lícules, obres de teatre i programes de ràdio i televisió:

La pel·lícula *Gràcies per la propina* està ambientada a València.
El programa *Colp d'ull* ha rebut el Premi de la Crítica.

d) Els noms propis de naus, aeronaus, satèl·lits, ferrocarrils, etc.:

Ahir va salpar la corbeta *Diana* del port d'Alacant.

L'avió *Ciutat de València* fa diàriament el trajecte València-Barcelona.

OBSERVACIÓ: Els noms de sèries o models s'escriuen en redona:

Va viatjar en un Boeing 707 de Madrid a Nova York.

e) Les paraules o expressions utilitzades amb valor metalingüístic:

El verb *caldre* és impersonal.

Cal distingir entre el significat de les paraules *reg* i *rec*.

f) Els pseudònims, sobrenoms, renoms i àlies, quan acompanyen el nom propi de la persona:

Joan Navarro, *l'Encobert*, va ser ajusticiat a Burjassot l'any 1522.

Josep Martínez Ruiz, *Azorín*, va nàixer en la ciutat de Monòver.

OBSERVACIÓ: Quan s'esmenten sense acompanyar el nom propi, s'escriuen en redona:

Azorín va ser un dels principals representants de l'anomenada Generació del 98.

g) Les paraules o expressions escrites expressament de forma incorrecta:

El va detindre un *monocipal*.

No parava de dir que s'havia marejat pel *roido* infernal que produïa aquella màquina.

h) Les paraules o expressions procedents d'altres llengües sense adaptar gràficament:

Li agrada molt la música *country*.
Ha posat una *boutique* en la plaça Major.
Fou nomenat Doctor *Honoris Causa* per la Universitat d'Alacant.

OBSERVACIÓ: Quan els estrangerismes s'adapten gràficament, passen a escriure's en redona:

Van celebrar un míting a Alzira.

i) Les paraules o expressions a les quals es vol conferir un sentit específic dins del text:

Quan parla d'*ells*, no pot dissimular el seu menyspreu.
També *dormir* és *pensar*.

OBSERVACIÓ: Amb eixa mateixa funció, també és molt habitual l'ús de les cometes:

També "dormir" és "pensar".

j) Les acotacions en les obres de teatre i instruccions de guions cinematogràfics:

AGUSTÍ (*refusant el vi*): ¡El cos és meu!
HUGO: No ho sé. (*Pausa.*) Quan la toca té un aspecte autèntic.

6.2.3. La versaleta

La *lletra versaleta* presenta els caràcters propis de les majúscules però amb una alçària igual, o lleugerament superior, a les minúscules. El seu ús sol reservar-se per als casos següents:

a) Les xifres romanes quan acompanyen una paraula que s'escriu en minúscula, com ara segles, volums, toms, etc.:

Es tracta d'un ús que data del segle XVIII.
Apareix referit en el volum III de les seues obres completes.

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen en majúscula si acompanyen una paraula escrita amb majúscula inicial: *Pius V*.

b) Els ètims de les paraules:

La paraula catedral i la paraula cadira deriven del mateix ètim llatí:
CATHEDRA.
Segons Coromines, la paraula rodano deriva del gòtic RAUDAN.

c) Els cognoms dels autors, amb majúscula inicial, en les notes a peu de pàgina, bibliografies, índexs onomàstics, etc.:

SIMEON RIERA, J. Daniel: *El mite d'Àfrica*, Universitat de València, València, 2002.
CASP, Xavier: *Aires de cançó*, Barcelona, 1950.

d) Els noms de personatges en obres de teatre i guions cinematogràfics:

SAVONAROLA: El poble tallarà de soca-rel tanta malignitat.
CÈSAR: Roma m'aclama com un nou Juli Cèsar.

6.2.4. La negreta

La *lletra negreta* es diu així perquè té el traç més gruixut que les altres lletres de la mateixa família. Pot ser tant redona com cursiva, i s'utilitza per a destacar i facilitar la localització d'una determinada paraula o expressió, especialment en els títols de capítols, apartats i paràgrafs; en les entrades i les locucions de diccionaris i enciclopèdies; sovint també per a destacar els noms propis en certes notícies de premsa, etc.:

1. Les activitats del sector primari

En la segona mitat del segle xx, l'activitat agrària va passar d'una agricultura tradicional, que ocupava mà d'obra abundant, a una **agricultura evolucionada o de mercat**.

síndrome PAT. **1. f.** Conjunt de símptomes i signes que definixen clínicament una malaltia. **2. a. f.** Agrupament de símptomes amb personalitat clínica acusada descrit per un determinat autor.
b. síndrome angiospasmòdica (o de Hirtz) Conjunt d'accidents determinats per l'espasme dels vasos sanguinis dels membres, de les vísceres o d'una regió més o menys limitada. **c. síndrome d'abstinència** Conjunt d'alteracions psíquiques i físiques produïdes per la cessació del consum habitual de qualsevol tipus de droga.

6.3. LES ABREVIACIONS

Les *abreviacions* són paraules o sintagmes representats amb menys lletres de les que els corresponen. Segons el tipus de representació, es distingeix entre *abreviatures*, *símbols* i *sigles* (v. l'annex ABREVIATURES, SÍMBOLS I SIGLES).

6.3.1. Les abreviatures

Les *abreviatures* són representacions gràfiques d'una paraula o d'un grup per mitjà d'alguna de les seues lletres. Es poden formar per truncament (o suspensió) i per contracció. Les abreviatures per truncament són aquelles en què se suprimeix la part final de la paraula: *geografia* → *geogr.* Les abreviatures per contracció són aquelles que conserven part del principi i del final de la paraula: *nombre* → *nre.* Les abreviatures presenten les característiques següents:

a) Acaben amb un punt o bé amb una barra al final:

<i>av.</i>	→	<i>avinguda</i>
<i>c/</i>	→	<i>carrer</i>

OBSERVACIÓ: Algunes abreviatures compostes poden portar una barra al mig: *c/c* (*compte corrent*), *r/n* (*referència nostra*). No s'ha de confondre esta barra amb la barra indicadora de divisió, que manté el punt abreviatiu: *pta./kg* (*pessetes per quilò*).

b) S'escriuen en minúscula, excepte en el cas que representen tractaments de persona o que estiguen a començament de paràgraf o després de punt:

<i>cap.</i>	→	<i>capítol</i>
<i>tel.</i>	→	<i>telèfon</i>
<i>Sr.</i>	→	<i>senyor</i>
<i>Dra.</i>	→	<i>doctora</i>

c) Poden tindre variació de gènere i nombre en correspondència amb el gènere i el nombre de la paraula que representen:

llma. → *il·lustríssima*
fres. → *factures*

OBSERVACIÓ: Les abreviatures constituïdes per una sola lletra poden formar el plural afegint una *s* o duplicant la lletra: *pàgines* → *ps.* o *pp.*, *folis* → *fs.* o *ff.*
 Les abreviatures formades per suspensió (és a dir, aquelles en què s'omet la part final de la paraula) poden formar el plural afegint la marca de plural corresponent o bé mantindre's invariables: *pàgines* → *pàgs.* 47-54 o bé *pàg.* 47-54.

d) Es lligen com si la paraula abreviada estiguera escrita amb totes les lletres del nom:

etc. → *etcètera*
p. o. → *per orde*

e) Les abreviatures de paraules o expressions estrangeres s'escriuen en cursiva, igual que les paraules o expressions representades:

loc. cit. → *loco citato*
s. v. → *sub voce*

f) Els numerals ordinals poden representar-se amb l'última lletra del nom al costat de la xifra, seguida o no de punt, o bé amb l'última lletra volada, precedida o no de punt:

1r, 1r. o *1.^r, 1^r* → *primer*
4a, 4a. o *4.ª, 4^a* → *quarta*

OBSERVACIÓ: Les formes de plural s'indiquen amb les dos últimes lletres: *4ts*, *4ts.* o *4.^{ts}, 4^{ts}* (*quarts*); *9es*, *9es.* o *9.es, 9es* (*novenes*).

6.3.2. Els símbols

Els *símbols* són signes gràfics de caràcter científic o tècnic fixats per organismes oficials, generalment d'àmbit internacional, que representen una paraula o un grup de paraules amb les característiques següents:

a) S'escriuen en redona, no porten espais entremig, ni punts en posició medial o final i no presenten formes flexives de femení o plural:

km → *quilòmetre* (o *kilòmetre*), *quilòmetres*
min → *minut*, *minuts*
atm → *atmosfera*, *atmosferes*
ha → *hectàrea*, *hectàrees*

b) S'escriuen amb la inicial en majúscula els símbols corresponents a unitats de mesura que provenen d'un nom propi, elements químics, punts cardinals i els prefixos que representen els múltiples referits a grans magnituds:

kW → *quilowatt*
N → *nord*
Na → *sodi*
Mb → *Megabytes* (*10⁶ bytes*)

c) En certs casos, els símbols contenen barres entremig, lletres volades o altres signes específics:

<i>km/h</i>	→	<i>quilòmetres per hora</i>
<i>Eⁿ</i>	→	<i>energia potència</i>
<i>%</i>	→	<i>tant per cent</i>
<i>€</i>	→	<i>euro</i>
<i>Ⓐ</i>	→	<i>arrova</i>

d) Els símbols es lliguen com si el terme abreuiat estiguera escrit amb totes les lletres del nom:

<i>m</i>	→	<i>metre</i>
<i>g</i>	→	<i>gram</i>
<i>SE</i>	→	<i>sud-est</i>
<i>\$</i>	→	<i>dòlar</i>

6.3.3. Les sigles

Les sigles són formacions lèxiques constituïdes generalment per les inicials d'un conjunt de paraules, que s'utilitzen per a substituir la denominació que abreugen. Presenten les característiques següents:

a) S'escriuen en majúscula i no porten accent gràfic ni cap punt ni espai entre les lletres que les conformen:

<i>IVAM</i>	→	<i>Institut Valencià d'Art Modern</i>
<i>ONU</i>	→	<i>Organització per a les Nacions Unides</i>
<i>DNI</i>	→	<i>document nacional d'identitat</i>
<i>PIB</i>	→	<i>producte interior brut</i>

OBSERVACIÓ: Quan la sigla no està constituïda per la inicial de cada paraula de l'expressió representada, sinó per grups de lletres per a fer-la més fàcilment llegible, rep el nom d'*acrònim*, i en eixe cas es pot escriure o bé amb totes les lletres en majúscula, com les sigles pròpiament dites, o bé amb només la lletra inicial en majúscula: *IVAJ* o *Ivaj* (Institut Valencià de la Joventut).

b) El gènere i el nombre coincideix amb el gènere i el nombre de la primera paraula de l'expressió representada:

<i>el KGB</i>	→	<i>el Comitè de Seguretat de l'Estat (Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti)</i>
<i>la CIA</i>	→	<i>l'Agència Central d'Intel·ligència (Central Intelligence Agency)</i>
<i>els EUA</i>	→	<i>els Estats Units d'Amèrica</i>

OBSERVACIÓ: En alguns casos, això no obstant, el gènere o el nombre de la sigla vénen determinats per un nom genèric subjacent: *la IBM* (International Business Machines, és a dir, l'[empresa] Internacional de Màquines d'Oficina).

c) No admeten cap marca de plural:

<i>les TAC</i>	→	i no	<i>les TACS o les TAC's (tomografies axials computades)</i>
<i>els PC</i>	→	i no	<i>els PCS o els PC's (ordinadors personals)</i>

OBSERVACIÓ: En certs casos en què s'ha produït una lexicalització d'una forma siglar, pot ser preferible escriure-la en minúscula i indicar la forma de plural amb la marca corresponent: *uns cedés* (i no *uns CD's*), *uns elepés* (i no *uns LP's*). I, en tot cas, quan representen conceptes en plural, s'han de llegir amb la marca pròpia del plural: *les ONG* [lezoenedʒés].

Si bé algunes sigles, ja consolidades per l'ús, s'han format duplicant les lletres per a indicar que representen paraules en plural, cal remarcar que es tracta d'un procediment poc recomanable:

JJOO → *Jocs Olímpics*
CCOO → *Comissions Obreres*

d) Es poden llegir com qualsevol altra paraula (cas en què reben el nom de *sil·làbiques*), o bé lletrejant-se (i, en eixe cas, s'anomenen *consonàntiques*):

UNESCO → [unésko] sigla sil·làbica
UGT → [udžeté] sigla consonàntica

e) Com a norma general, no es tradüixen (independentment que es tradüisca o no el concepte que representen):

SPD → *Partit Socialdemòcrata Alemany*
UNESCO → *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*
NASA → *National Aeronautics and Space Administration*
CAM → *Caja de Ahorros del Mediterráneo*

Però en alguns casos concrets, com ara les sigles que representen els noms d'organismes internacionals o de conceptes, hi ha una certa tendència a traduir-les, que no es manifesta tampoc en termes absoluts:

OTAN → *Organització per al Tractat de l'Atlàntic Nord* (que alterna amb *NATO*)
FMI → *Fons Monetari Internacional* (que alterna amb *IMF*)
ADN → *àcid desoxiribonucleic* (que alterna amb *DNA*)

7. ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació són signes ortogràfics convencionals que permeten organitzar el discurs, indicar l'entonació, aclarir el sentit del text i evitar ambigüitats.

7.1. POSICIÓ DELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació senzills (*coma, punt, punt i coma, dos punts i punts suspensius*) s'escriuen immediatament després de la paraula anterior i separats per un espai de la paraula posterior:

Les paraules del metge foren contundents: repòs, tranquil·litat i bons aliments. I a esperar, que el temps tot ho cura.

Els signes de puntuació dobles (*guions, parèntesis, claudàtors i cometes*, i, opcionalment, els *signes d'interrogació i d'admiració*) s'escriuen immediatament davant i darrere del text que inclouen. Si es tracta del signe d'obertura, va precedit per un espai, i si es tracta del signe de tancament, va seguit per un espai o per un altre signe de puntuació (v. § 7.5):

*Les seues declaracions —i ara no voldria entrar en polèmiques— contribuïxen ben poc a crear un clima de concòrdia.
A Callosa d'en Sarrià (la Marina Alta) es cultiven uns nispros excel·lents.
Ell precisament no és una persona molt «diligent» en la seua faena.*

7.2. CONTACTE ENTRE SIGNES DE PUNTUACIÓ

7.2.1. Els punts suspensius i el punt de les abreviatures poden anar seguits de coma, punt i coma i dos punts:

*Males maneres, insults, amenaces..., pareixia que tot estava permés.
Alguns noms propis poden esdevindre noms comuns, quan passen a designar una noció, una qualitat, etc., i en eixe cas s'escriuen en minúscula.*

OBSERVACIÓ: Però en cap cas poden anar seguits de punt: *Disposaven de tot el material necessari per a iniciar l'ascensió: roba adequada, cordes, arnesos, etc. Amb tot, el mal oratge els va fer desistir de l'empresa.*

7.2.2. Els signes d'interrogació i d'admiració poden anar immediatament després del punt d'una abreviatura; davant d'una coma, d'un punt i coma i de dos punts, i també davant o darrere de punts suspensius i de signes d'incís:

*Ja treballes?, on?, des de quan?
Quan el veja, ja li diré jo...!
¿Pot justificar-se en algun cas la violència —es pregunta molta gent—?*

OBSERVACIÓ: En canvi, no poden anar seguits de punt: *¿Qui no s'ha sentit com un estúpid rematat alguna vegada? Jo, he de confessar-ho, moltes vegades.*

7.2.3. Els signes de puntuació que representen el tancament dels incisos es mantenen quan entren en contacte amb els altres signes de puntuació. S'escriuen davant dels signes de pausa quan l'incís s'inicia en l'interior d'una frase:

La vila s'emplaça en l'entrada natural de la serra d'Espadà (1.030 metres), pròxima al riu Anna.

Acabà la seua intervenció dient: «encara crec en la força de les paraules»; i tots els presents prorromperen en aplaudiments.

I, per contra, s'escriuen darrere dels signes de pausa quan l'incís inicia una frase:

El cicle de conferències ha constituït un èxit de públic. (Per a més informació, consulteu la pàgina web de l'associació.) Això demostra l'interés que desperten estos temes entre la població juvenil.

«És aquell de qui jo deïa: El que ve després de mi m'ha passat davant, perquè ell ja existia abans que jo.»

OBSERVACIÓ: El guió de tancament d'un incís pot ometre's quan entra en contacte amb un punt seguit o final: *El fill menut sempre havia tingut un gran predicament en el poble —si bé a mi sempre m'havia paregut un destarifat. Les coses van canviar arran d'aquell conflicte.*

7.3. ELS SIGNES DE PAUSA

7.3.1. La coma

7.3.1.1. La coma (,) representa una pausa breu en el discurs o una inflexió tonal, i s'usa en els casos següents:

a) Per a aïllar i remarcar un vocatiu:

Isabel, escolta'm.

Mira, Josep, no pense repetir-t'ho.

Distingida senyora,

b) Per a separar els elements d'una enumeració, ja siguen paraules o frases:

Necessitem folis, llapis, bolígrafs, etc.

Arribà a casa, es canvià de roba, s'assentà còmodament i començà a llegir el diari.

OBSERVACIÓ: No es posa coma quan els elements que integren l'enumeració estan units per les conjuncions *i*, *o* o *ni*: *El seu germà és alt, prim i ben plantat. La població no tenia ni aigua ni aliments.* No obstant això, quan els diferents membres d'una oració són independents entre si, s'utilitza la coma encara que vagen units per mitjà d'alguna conjunció: *Pensàvem que el que ens havia contat no era cert, i després comprovàrem que tot havia sigut tal com ell ens havia explicat.*

c) Per a separar incisos explicatius:

El poble de Benaguasil, situat en la comarca del Camp de Túria, té actualment prop de 10.000 habitants.

El peix, que és molt bo per a la salut, ha de consumir-se fresc.

OBSERVACIÓ: La presència o absència de comes determina la distinció entre les oracions relatives explicatives, que se separen amb comes de l'oració principal, i les oracions relatives específiques, que no porten comes:

ORACIÓ EXPLICATIVA

Els espectadors, que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat, manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

però

ORACIÓ ESPECIFICATIVA

Els espectadors que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

d) Per a indicar la presència d'una inflexió tonal, produïda generalment per la dislocació dels elements de l'oració:

Esta novella, la vaig llegir fa molts anys.

No és pròpia de tu, esta actitud tan negativa.

OBSERVACIÓ: L'ús de la coma per a marcar un element de l'oració desplaçat a l'esquerra és opcional quan l'element conté una informació coneguda a la qual fa referència la resta de l'oració: *A Maria, no li han dit res* o *A Maria no li han dit res*.

e) Per a separar les oracions subordinades adverbials i condicionals de l'oració principal, quan la pròtasi precedeix l'apòdosi:

Quan arribarem al teatre, la representació ja havia començat.

Si no t'agrada estudiar, és millor que et poses a treballar.

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *Quan arribes avisa'm. Si vols vine.*

f) Per a marcar l'elisió del verb en una oració coordinada amb una altra de precedent:

Una cosa és voler, i una altra, poder.

Els votaren que sí; nosaltres, que no.

g) Per a separar de la resta de la frase una sèrie de conjuncions i locucions conjuntives, com ara: *no obstant això, tanmateix, per tant, és a dir, en fi, ara bé, en resum, tot i això, finalment, a més, així mateix, en efecte, etc.:*

No ha estudiat gens i, no obstant això, ha aprovat tot el curs.

Estava molt vigilat. No sabem, per tant, com va aconseguir fugir de la presó.

h) Per a separar oracions adversatives:

L'autor del robatori no ha sigut ell, sinó el seu germà.

Volia vindre a l'excursió, però els pares no li han donat permís.

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *No volia fer-ho però ho faré.*

i) Per a separar els constituents de les oracions nominals, característiques de sentències, dites i refranys, de títols d'obres i de titulars periodístics:

Per l'agost, figues i most.

La violència en el futbol, a debat.

j) Per a evitar confusions o ambigüitats:

Suposem que no vindrà, però si arriba, ella ho farà.

7.3.1.2. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, la coma s'usa també en els casos següents:

a) En les expressions numèriques, per a separar les unitats enteres de les decimals:

*Té 6,5 metres de llarg.
M'ha costat 25,63 euros.*

b) En l'expressió sexagesimal de les hores, per a separar els segons de les fraccions de segon:

El rècord ha quedat establert en 10,19 segons.

c) En l'expressió de dates i adreces:

*Alacant, 20 d'agost del 2004
Sant Vicent, 22, 14a*

7.3.2. El punt i coma

El punt i coma (;) representa una pausa major que la de la coma i menor que la del punt. S'usa en els casos següents:

a) Per a separar grups d'elements en enumeracions llargues o complexes, sobretot quan ja contenen altres signes de puntuació (generalment comes):

Hi assistiren la directora general, Sra. Melià; el secretari de la Comissió, Sr. Martí, i el primer vocal de la Comissió, Sr. Grau.

OBSERVACIÓ: En estos casos, davant de les conjuncions *i*, *o* i *ni* no es posa punt i coma sinó coma.

b) Davant de les conjuncions i locucions adversatives (*no obstant això, però, tanmateix*, etc.) o concessives (*encara que, malgrat que, tot i que*, etc.), quan estos connectors unixen estructures que contenen comes internes:

L'informe de la Comissió Tècnica és negatiu; no obstant això, si s'esmenen les deficiències detectades, hi ha la possibilitat que es revise l'expedient.

c) Per a separar frases completes estretament unides pel significat:

Morfològicament, els quantitius poden ser variables o invariables; dins dels variables n'hi ha que només tenen flexió de nombre i n'hi ha que presenten la flexió completa.

7.3.3. El punt

El punt (.) representa una pausa important en el discurs (més gran que la que indiquen la coma i el punt i coma). S'utilitza per a marcar el final d'una oració que té un sentit complet. Hi ha tres tipus de punts: el *punt i seguit*, el *punt i a part* i el *punt final*.

7.3.3.1. El punt i seguit s'utilitza per a separar oracions en què es tracta la mateixa idea, però que no estan enllaçades sintàcticament entre si. El punt i seguit no implica canvi de paràgraf, sinó que el text continua immediatament després d'este signe.

El viatge estigué ple d'incidències. La primera nit se'ns avarià el cotxe i haguérem de caminar durant una hora per a trobar un lloc habitat.

7.3.3.2. El punt i a part assenyalava una pausa més llarga que la del punt i seguit, i s'utilitza per a separar paràgrafs que expressen idees diferents sobre un mateix tema. Després d'este signe hi ha sempre un canvi de paràgraf.

De les imatges del paisatge de Mart preses per la sonda Pathfinder, els científics han obtingut proves considerades definitives que el planeta va sofrir en algun moment unes inundacions catastròfiques.

Les primeres anàlisis de les dades que ha enviat el robot tot terreny Sojourner sobre la composició del sòl marcíà indiquen que «es troba verdaderament a Mart», va assenyalar Rudolf Rieder, el científic alemany encarregat d'esta part de la missió.

7.3.3.3. El punt final assenyalava l'acabament d'un text.

7.3.3.4. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, el punt s'utilitza en els casos següents:

a) Després de les abreviatures:

La representació abreviada dels dies de la setmana és: dl., dm., dc., dj., dv., ds. i dg.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitza, a vegades, la barra: C/, c/c, etc.

b) Per a separar els milers en totes aquelles xifres que es lliguen habitualment com a quantitats senceres:

L'import total de les millores projectades és de 72.000 euros.

c) En la reducció de les dates a xifres, el punt separa el dia, el mes i l'any:

El 25 d'agost del 2002 (25.08.02).

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen el guionet (-) i la barra (/): 25-08-02 o 25/08/02.

d) En l'expressió sexagesimal de les hores, el punt separa les hores i els minuts:

El vol arriba a les 8.30 hores.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen els dos punts: *El vol arriba a les 8:30 hores.*

7.3.4. Els dos punts

Els dos punts (:) s'usen en els casos següents:

a) Per a introduir enumeracions o sèries que poden anar disposades en línia contínua o en columna:

En esta conferència intervindran diversos països europeus: Itàlia, Suïssa, França, etc.

b) Per a introduir exemples, especialment quan van precedits d'expressions com *per exemple, com ara, següents, etc.*:

Dins d'este grup s'inclouen les locucions conjuntives següents: abans que, així que, de seguida que, després que, des que, fins que, sempre que, tan bon punt, etc.

c) Per a introduir explicacions, proves, causes, conseqüències, conclusions, etc.:

Segons el Codi Civil, este testament no té validesa: cal demanar-ne l'anul·lació.

d) Per a introduir l'estil directe o les citacions textuais:

Quant al pacte social, el ministre va dir: «A pesar de les discrepàncies que hi ha entre els diversos sectors afectats, arribar a un acord és hui una necessitat».

e) Després de les paraules *expose*, *demane*, *certifique*, etc., en els documents administratius:

SOL·LICITE: Que em siga concedida l'ajuda demanada.

f) Per a indicar la divisió aritmètica entre dos quantitats:

240:12

7.3.5. Els punts suspensius

Els punts suspensius (...) van immediatament després del caràcter precedent, i els segueix un espai en blanc (excepte quan van seguits de coma, parèntesis, claudàtors o cometes). S'usen en els casos següents:

a) Per a deixar una frase voluntàriament inacabada:

Professors, pares, alumnes... Tots estaven d'acord amb la solució proposada.

b) Per a expressar una interrupció del discurs que indica sorpresa o dubte:

Diuen que acabaran les obres esta setmana..., ¡i van començar ahir!

c) Per a indicar, entre claudàtors, l'omissió d'una part de text en una citació textual:

La disposició transitòria primera de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià establí que «L'ús i ensenyament del valencià regulats en esta llei [...] hauran de realitzar-se en un termini de tres anys».

7.4. ELS SIGNES D'ENTONACIÓ

Els principals signes d'entonació són els d'interrogació {¿?} i els d'admiració {¡!}. Poden utilitzar-se o bé exclusivament al final del període, o bé al començament i al final, especialment en el cas que puga generar-se alguna ambigüitat.

7.4.1. Els signes d'interrogació

Els signes d'interrogació s'utilitzen per a delimitar enunciats interrogatius directes:

*Quants dies falten per a les vacances?
Però, ¿es pot saber on t'havies ficat? T'hem estat buscant tota la vesprada.*

7.4.2. Els signes d'exclamació

Els signes d'exclamació s'utilitzen per a delimitar enunciats exclamatius directes o associats a interjeccions i onomatopeies:

¡Vés-te'n ara mateix d'esta casa!
Oh! Quina sorpresa!

7.5. ELS INCISOS

7.5.1. Els guions

El guió (—) s'utilitza en els casos següents:

a) Per a delimitar un incís, i en este cas s'escriu immediatament davant de la primera paraula de l'incís i immediatament darrere de l'última (v. § 7.2.3):

La falta de primeres matèries —un dels principals problemes de la nostra economia— ha determinat que la indústria no haja prosperat tant com hauria sigut desitjable.
Com que estava fart d'esperar, me'n vaig anar —i no cal que t'explique de quin humor—.

b) Per a marcar l'inici del parlament d'un personatge en un diàleg:

—Bon dia, és vosté Joan Peris?
—Efectivament, sóc jo. Què volia?

7.5.2. Els parèntesis

Els parèntesis () s'usen en els casos següents:

a) Per a intercalar en una frase informacions complementàries, aclariments breus, referències, dades secundàries, etc.:

La LOGSE (Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu) pretén racionalitzar el sistema educatiu.
El pressupost d'enguany (un milió d'euros) resulta insuficient per a dur a terme totes les millores que s'havien projectat.
Decret 117/1991, de 26 de juny, del Consell de la Generalitat Valenciana, pel qual s'aprova el barem general d'aplicació als concursos de mèrits per a la provisió de llocs de treball (DOGV núm. 1.577, de 2 de juliol de 1991).

OBSERVACIÓ: Quan un parèntesi final coincidix amb coma, punt i coma o dos punts, estos signes de puntuació han d'anar com a norma fora i immediatament darrere del parèntesi: *Esta qüestió va ser tractada en l'últim Ple (07-11-02), i aprovada per majoria absoluta.*

b) Per a introduir una lletra d'orde en una enumeració:

La Comissió Assessora tindrà com a finalitat assessorar i formular propostes sobre totes aquelles qüestions que afecten el projecte del Centre d'Alt Rendiment, i en especial:
a) *les instal·lacions esportives del Centre que permeten l'exercici de l'esport d'alt nivell i de competició;*
b) *els requisits relatius a la prestació de servicis de suport a l'esportista;*
c) *les instal·lacions referents a residència i centre d'ensenyança.*

OBSERVACIÓ: En este cas, s'usa només el parèntesi de tancament, que s'escriu immediatament després de la corresponent lletra d'orde. Amb esta mateixa funció, també s'utilitzen altres signes, com ara el guionet (-), el redolí (•), etc.

c) En les acotacions teatrals:

JÚLIA (*mentres agafa el xiquet del bressol*): La mare ja m'ho ha dit.

7.5.3. Els claudàtors

Els claudàtors ([]) s'usen en els casos següents:

a) Per a indicar l'omissió de text dins d'una citació textual. En este cas contenen uns punts suspensius:

«Si es considera que l'ocultació de la dona davall d'una referència masculinitzant és un fet inacceptable, l'única alternativa eficaç seria recórrer a allò que s'ha anomenat enginyeria lingüística [...], només així es podria aconseguir que tots els noms aplicables a persones pogueren ser utilitzats en qualsevol context sense amagar la dona.»

b) Per a introduir algun aclariment, especialment quan una citació queda incompleta fora del seu context:

«Nosaltres [els valencians] som mediterranis i, en general, estem orgullosos de ser-ho.»

c) Per a posar entre parèntesis un text que ja conté algun parèntesi:

Es pronuncien amb o oberta les paraules acabades en -ot i -ota, com ara: clot, devot, pot; cabota, pilota, quota [excepcions: bot, nebot; bota [calçat], bóta [recipient per al vi] i jota].

d) I, finalment, s'utilitzen també per a emmarcar transcripcions fonètiques:

En algunes comarques valencianes, és habitual l'emudiment de la r de final de paraula: corredor [koreðó].

7.5.4. Les cometes

Les cometes poden ser dobles, i en este cas poden ser baixes (« ») o altes (" "), o simples (').

7.5.4.1. Les cometes dobles s'utilitzen en els casos següents:

a) En les citacions textuais i per a marcar l'estil directe:

Segons l'investigador entrevistat, «Els estudis sobre el genoma humà representen el projecte científic més important del segle XXI». I li va dir: "No cal que vingues més".

OBSERVACIÓ: En el cas que s'haja de posar entre cometes alguna paraula o expressió dins d'un text que ja està entre cometes, s'usen les cometes altes si prèviament s'han utilitzat les baixes, o les simples si s'han utilitzat les altes:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: «Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa"».

O bé:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: "Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa".

b) En els títols de conferències, comunicacions, ponències i discursos:

El títol de la conferència serà «Les noves tecnologies i el medi ambient».

c) En els títols dels capítols o parts d'un llibre:

El capítol segon té com a títol «Qüestions de nomenclatura».

d) En els títols d'articles en diaris i revistes:

És una referència de l'article «Tribus urbanes».

7.5.4.2. Les cometes simples s'usen en els casos següents:

a) Per a emmarcar el significat d'una paraula o d'una expressió:

La paraula segur és un adjectiu que significa 'exempt de risc'.

b) En els titulars periodístics, per a acotar una paraula o expressió que dins del text s'escriu en cursiva:

L'adéu a l''apartheid'

7.6. ALTRES SIGNES GRÀFICS

7.6.1. L'asterisc

L'asterisc (*) s'usa en els casos següents:

a) Com a signe de crida de nota al marge o a peu de pàgina dins d'un text. En este cas, s'escriu darrere de la paraula o de les paraules sobre les quals es dona informació:

*És incorrecte l'ús de la preposició amb davant d'un infinitiu.**

OBSERVACIÓ: A vegades, estos asteriscs es tanquen entre parèntesis (*), i se'n poden escriure dos o més en crides successives dins d'una mateixa pàgina.

b) En obres lingüístiques, per a indicar que la paraula o grup de paraules marcades amb este signe són agramaticals. En este cas, l'asterisc se situa davant de la paraula o de l'expressió en qüestió:

*L'expressió *sempre i quan és un calc del castellà.*

7.6.2. La barra inclinada

La barra inclinada (/) s'usa en els casos següents:

a) Per a indicar una segona forma d'una paraula o d'un grup de paraules:

*Senyor/senyora
l'interessat / la interessada*

b) Per a indicar oposició o alternança de paraules, expressions, etc.:

*Les relacions nord/sud
Les grafies s/ss*

c) En algunes abreviatures i combinacions de símbols:

*c/c (compte corrent)
km/h (quilòmetres per hora)*

OBSERVACIÓ: En el cas que l'abreviatura porte barra inclinada, se suprimeix el punt: *L'abreviatura de carrer és C/ o C.* (v. 7.3.3.4.a).

d) Per a separar el número d'orde de l'any de promulgació o de legislatura en alguns texts normatius:

*Reial Decret 1433/1979, de 8 de juny, de Radiodifusió.
Llei 4/1988, d'Hisenda Pública Valenciana.*

e) Per a indicar fracció o divisió (v. 7.3.4.f):

L'arrova és una mesura de pes equivalent a ¼ de quintar.

f) Per a indicar cada canvi de vers, en l'escriptura de versos en línia:

*Vora el barranc dels Algadins / hi ha uns tarongers de tan dolç flaire,
/ que per omplir d'aroma l'aire / no té lo món millors jardins.
(Teodor Llorente)*

7.6.3. El signe de paràgraf

El signe de paràgraf (§) s'utilitza, seguit d'un número, per a indicar divisions internes dins dels capítols d'un llibre:

Vegeu § 3.3.1 sobre el punt i seguit.

NI

A

A

L

D

TT

**MORFOLOGIA
FLEXIVA I SINTAXI**

8. L'ORACIÓ: CONCEPTES GENERALS

8.1. INTRODUCCIÓ

Com s'ha indicat en la introducció de la gramàtica, el tercer gran bloc de capítols se centra en la sintaxi i en la morfologia flexiva. En els capítols que segueixen, per tant, es presentaran les diferents classes de paraules i, per a cada classe, s'analitzaran conjuntament les seues propietats flexives, la funció sintàctica que realitzen i les construccions en què apareixen.

Certament, l'opció adoptada impedix separar de manera estricta els aspectes sintàctics dels morfològics, però permet descriure conjuntament la forma i la funció de cada classe de paraules, d'acord amb un esquema de presentació molt habitual en la nostra tradició gramatical. Partint de l'esmentada concepció, l'objectiu del present capítol consistirà a delimitar els conceptes bàsics que faciliten la descripció i el tractament normatiu de cada classe de paraules.

8.2. LES CLASSES DE PARAULES

En la tradició gramatical s'usa l'expressió *parts de l'oració* per a referir-se a les diferents classes de paraules o categories lèxiques de què consta una llengua: els substantius, els adjectius, els verbs, etc. Les classes de paraules es definixen a partir de propietats sintàctiques, semàntiques i formals o flexives. Així, per exemple, diem que una determinada paraula pertany a la classe dels verbs perquè s'identifica amb el nucli d'un predicat o forma amb un atribut un predicat nominal (*sintaxi*), perquè designa una acció, un procés o un estat (*semàntica*) i perquè presenta morfemes de conjugació, de temps, aspecte i mode, i de concordança en persona i nombre amb el subjecte (*flexió*).

En l'actualitat no hi ha un acord total sobre el nombre de classes que cal distingir. Tradicionalment es diferenciaven huit classes de paraules: el substantiu, l'article, l'adjectiu, el pronom, el verb, l'adverbi, la preposició i la conjunció. Les propostes més recents tendixen a establir més classes i a diferenciar els adjectius pròpiament dits dels determinants (l'article i el demostratiu, per exemple) i els quantificadors (els numerals, els indefinits i els quantitatius). Sense entrar en el fons de la polèmica, en la gramàtica s'optarà per este últim punt de vista, ja que permet analitzar de manera separada classes que tenen unes propietats formals i funcionals ben diferents. A més, hi prestarem atenció a la interjecció, que presenta característiques molt diferents de la resta de les classes.

Les classes de paraules poden ser *obertes* o *tancades*. Són obertes les classes integrades per paraules amb significat lèxic precís i capaces d'ampliar el repertori d'elements. Concretament, són obertes les classes dels substantius, adjectius, verbs i adverbis. En canvi, són tancades les classes integrades per paraules amb un significat gramatical i amb un nombre limitat d'elements, com els determinants i els quantificadors, les preposicions i les conjuncions.

8.3. LA FLEXIÓ

Un dels criteris a partir dels quals es poden caracteritzar les diferents classes de paraules és el de les seues propietats flexives. Per *flexió* s'entén la forma que adopten les paraules condicionada per la seua funció sintàctica, i més concretament per regles sintàctiques com la concordança del verb amb el subjecte o de l'adjectiu amb el substantiu. L'adjectiu *alt*, per exemple, adopta la forma *alta* si modifica un substantiu com *paret*, però la forma *alts* si en modifica un altre com *edificis*.

Tenint en compte la flexió, les classes de paraules es classifiquen en *variables* i *invariables*, segons que adopten formes diferents en el discurs o presenten sempre la mateixa forma. Són variables els substantius, els adjectius, els determinants (article, demostratiu, possessiu), la majoria de pronoms i quantificadors i els verbs; en canvi, són invariables les preposicions, els adverbis i les conjuncions.

La flexió generalment s'expressa per mitjà de canvis en les terminacions de les paraules, com ocorre en el cas de l'adjectiu *alt*, que presenta les formes flexives *alt* (masculí singular), *alta* (femení singular), *alts* (masculí plural) i *altes* (femení plural).

Els substantius, els adjectius, els determinants i els quantificadors varien tenint en compte distincions relacionades amb les categories gramaticals de gènere i nombre. Els pronoms també varien d'acord amb el gènere i el nombre, però a més presenten distincions relacionades amb la persona i el cas. Els verbs, finalment, varien d'acord amb la conjugació, el temps, l'aspecte, el mode, el nombre i la persona.

Les categories gramaticals s'expressen en la paraula per mitjà de morfemes. En el capítol 36, es parlarà més detalladament del concepte de *morfema*, i es diferenciaren els *morfemes lèxics* (morfemes amb significat lèxic) i els *gramaticals* (els que expressen les propietats flexives). Ara ens limitarem a apuntar que els morfemes lèxics (l'arrel de la paraula, els prefixos i els sufixos) conformen el seu radical, mentre que els morfemes flexius s'identifiquen amb les categories gramaticals, i generalment s'expressen per mitjà de canvis en les terminacions flexives o desinències. Així, per a una paraula com *altes*, es diu que el morfema de femení s'expressa per mitjà de la marca *e* i el de plural per mitjà de la marca *s*; per a una altra com *alt*, en canvi, es diu que els morfemes de masculí i de singular s'expressen per mitjà de l'absència de marques.

Els morfemes flexius poden acomplir funcions diferents. De manera general es poden diferenciar quatre tipus de morfemes:

a) Els que permeten establir classificacions formals dins d'una classe de paraules; concretament, la conjugació en els verbs (que permet diferenciar els verbs de la primera, la segona i la tercera conjugació), i el gènere en els substantius (que permet diferenciar els substantius masculins dels femenins).

b) Els que expressen relacions de concordança entre paraules en el discurs; concretament, el gènere i el nombre en els adjectius, els determinants i els quantificadors (que expressen la concordança amb el substantiu que modifiquen) i la persona i el nombre en el verb (que expressen la concordança amb el subjecte).

c) Els que fan referència al context o a l'element designat per la paraula; concretament, el temps, l'aspecte i el mode en el verb, el nombre en el substantiu i els pronoms, i la persona en el pronoms.

d) I els que fan referència a la funció sintàctica de la paraula; concretament, el cas en els pronoms.

8.4. LES PARAULES I ELS SINTAGMES

La paraula és la unitat mínima de l'anàlisi sintàctica, i l'oració, la unitat màxima. Entre la paraula i l'oració, a més, es poden delimitar altres constituents intermedis, anomenats *sintagmes*. Un sintagma, per tant, és un constituent format per una o diverses paraules que es comporta com una unitat i que realitza una determinada funció sintàctica (subjecte, predicat, complement directe, etc.). Pensem, per exemple, en les oracions següents:

Menja pa.

Menja pa integral.

Menja molt de pa integral.

En les oracions anteriors, els elements en negreta funcionen com a complement directe del verb *menjar*: en el primer cas, el complement directe es limita al substantiu *pa*; en el segon, al substantiu *pa* modificat per l'adjectiu *integral*, i en el tercer, al substantiu *pa* modificat per l'adjectiu *integral* i pel quantitatiu *molt* seguit de la preposició *de*. En els exemples, anteriors, per tant, *pa*, *pa integral* i *molt de pa integral* formen en cada cas un sintagma amb diferent grau de complexitat interna.

Els sintagmes consten necessàriament d'un nucli que s'identifica amb la paraula que aporta el significat bàsic i que delimita la categoria del conjunt. En els exemples anteriors el nucli és el substantiu (o el nom substantiu) *pa*, i el sintagma és, per tant, un sintagma nominal. El nucli, a més, pot rebre la modificació d'altres elements. Segons el tipus de modificació que aporten, es diferencien els complements dels especificadors. Els complements se situen típicament a la dreta del nucli i restringeixen o completen el seu significat; els especificadors, en canvi, se situen típicament a l'esquerra del nucli i l'emmarquen discursivament determinant-lo o quantificant-lo, com es pot observar en la taula 8.1, on s'exemplifiquen els conceptes de *nucli*, *complement* i *especificador* per als diferents tipus de sintagmes:

TAULA 8.1:

Estructura dels sintagmes

	ESPECIFICADOR	NUCLI	COMPLEMENT
SINTAGMA NOMINAL	<i>el</i>	<i>pa</i>	<i>integral</i>
SINTAGMA ADJECTIVAL	<i>molt</i>	<i>bo</i>	<i>per a la diabetis</i>
SINTAGMA PREPOSICIONAL	<i>únicament</i>	<i>per</i>	<i>això</i>
SINTAGMA ADVERBIAL	<i>ben</i>	<i>contràriament</i>	<i>al que opineu vosaltres</i>
SINTAGMA VERBAL	<i>només</i>	<i>menja</i>	<i>pa integral</i>

8.5. L'ORACIÓ

L'oració, com s'ha apuntat, és la unitat màxima de la sintaxi. Com a norma, les oracions estan integrades per un sintagma nominal que funciona com a subjecte i per un sintagma verbal que funciona com a predicat. El sintagma nominal que realitza la funció de subjecte imposa la concordança en nombre i persona al verb, i normalment apareix anteposat:

<u>El president del Govern</u>	<u>parlarà en el programa d'esta nit.</u>
SUBJECTE	PREDICAT

La posició del subjecte, tanmateix, no és totalment fixa; es pot veure alterada per motius informatius, i fins i tot pot aparèixer implícit en aquells casos en què es pot recuperar a partir del discurs previ o de la situació comunicativa (v. § 8.7):

En el programa d'esta nit parlarà el president del Govern. (posposició del subjecte)

Ø Parlarà en el programa d'esta nit. (subjecte elíptic)

Els morfemes de persona i nombre del verb contribueixen a identificar el subjecte elíptic, i també faciliten la seua relativa mobilitat. De fet, estos morfemes, juntament amb els de temps, aspecte i mode del verb, són els que permeten l'articulació del sintagma nominal subjecte amb el sintagma verbal. Efectivament: els morfemes de nombre i persona expressen la concordança amb el subjecte i marquen la preeminència del subjecte respecte als complements verbals; els morfemes de temps, aspecte i mode, per la seua banda, emmarquen el conjunt de l'oració situant-la en unes determinades coordenades temporals (el temps i l'aspecte) i indicant el punt de vista que adopta el parlant respecte al que s'enuncia (el mode).

Cal no confondre les oracions amb subjecte elíptic i les oracions impersonals. Aquelles sí que presenten subjecte, encara que no s'explicita; estes, en canvi, estan mancades de subjecte:

Plou molt.
Ha pedregat tota la nit.
És molt tard.

OBSERVACIÓ: En les llengües que admeten l'elisió del subjecte, la posició que hauria d'ocupar el subjecte està buida. En canvi, en les llengües que no admeten l'elisió, la posició de subjecte apareix ocupada per un pronom de tercera persona, com es pot comprovar si comparem l'oració *Plou* amb l'oració francesa *Il pleut*, l'anglesa *It rains* o l'alemanya *Es regnet*.

8.5.1. El predicat i els complements

El verb sol constituir la base del predicat, ja que aporta el seu significat bàsic i presenta els morfemes flexius que articulen la relació entre el subjecte i el predicat. En este cas, es pot afirmar que el verb és el nucli lèxic i gramatical de l'oració. Pel fet de ser el nucli, el verb selecciona el subjecte i els seus complements bàsics. Un verb com *regalar*, per exemple, selecciona un subjecte humà que s'identifica amb l'agent que realitza l'acció de regalar, però també un complement directe, que designa allò que es regala, i un complement indirecte, que designa el destinatari del regal:

El meu germà va regalar unes arracades a la seua promesa.
 SUBJECTE COMPL. DIRECTE COMPL. INDIRECTE

Un altre verb com *oblidar-se*, en canvi, selecciona un subjecte humà, identificat amb la persona que experimenta l'oblit, i un complement de règim introduït per la preposició *de*, referit a allò oblidat:

Lluís es va oblidar de la cita amb nosaltres.
 SUBJECTE COMPL. DE RÈGIM

A més dels complements seleccionats pel verb, l'oració també pot contindre altres complements que designen les circumstàncies que emmarquen l'oració i que tradicionalment reben el nom de *circumstancials* o *adjunts circumstancials*. En l'oració *Dissabte passat vam dinar amb el iaïos en el mas*, per exemple, *dissabte passat* és un circumstancial de temps; *amb els iaïos*, un circumstancial de companyia, i *en el mas* un circumstancial de lloc. En els capítols 32 i 33 s'analitzaran de manera detallada els diferents complements verbals i els tipus d'oracions segons la naturalesa del verb.

8.5.2. La concordança

La concordança del verb amb el subjecte presenta en certs casos algunes especificitats sobre les quals convé parar esment. Respecte a la concordança de nombre, presenten especificitats els noms col·lectius, singulars per la forma i plurals pel sentit, com ara *gent*, *grup*, *colla*, *professorat*, etc. Quan els noms col·lectius s'usen en singular, el verb presenta una certa vacil·lació i pot admetre tant una concordança formal (en singular) com una concordança pel sentit (en plural): *La família es nega/neguen a escoltar les peticions de Carles*. Gramaticalment, és més habitual i preferible la concordança formal. No obstant això, hi ha factors que intervenen en el tipus de construcció resultant:

- a) Si el col·lectiu està constituït per individus iguals, es tendix a considerar-los com una sola entitat i es fa la concordança formal: *El professorat accepta els nous horaris*.
 - b) Si el col·lectiu està constituït per individus diversos, es tendix a considerar més els individus que el conjunt que formen i es pot fer la concordança pel sentit: *Aquell grup toquen molt bé*.
 - c) Si el nom col·lectiu va seguit de la preposició *de* i de la menció als individus que formen el col·lectiu, es tendix a fer la concordança formal: *Una colla de castellers ha participat en la festa*. Passa el mateix amb els col·lectius numerals: *La mitat dels alumnes ha protestat*.
 - d) Si el col·lectiu apareix acompanyat i determinat per altres paraules, es reforça la concordança formal: *L'exèrcit, amb el suport governamental, va decidir ordenar l'ofensiva*.
 - e) Si l'oració és atributiva i un dels dos elements és un col·lectiu i l'altre un nom en plural, no es fa la concordança formal sinó pel sentit: *Aquella multitud són treballadors del port*.
 - f) Si el nom col·lectiu està prop del verb, s'afavorix la concordança formal: *El veïnat ha votat a favor de pintar la façana; El veïnat, després d'escoltar l'administrador de la finca, han votat a favor de pintar la façana*.
- La concordança de persona presenta menys especificitats. No obstant això, cal fer esment de certs casos en què la concordança s'establix

a partir del sentit: *Els estudiants som/sou/són molt responsables*. En l'exemple anterior, el subjecte és *formalment* una tercera persona, però en la mesura que és plural pot incloure també el parlant (i concordar en primera persona del plural) o l'oient o oients (i concordar en segona persona del plural). També admeten variació en la concordança les oracions amb subjectes partitius del tipus *cap de vosaltres, alguns de nosaltres*, etc.: *Cap de vosaltres no anirà/anireu a l'excursió*. En l'exemple anterior la concordança pot dependre tant del quantificador com del pronom personal: en el primer cas el verb concorda en tercera persona; en el segon, en primera o en segona, segons el pronom.

8.5.3. Les oracions simples i les compostes

Més amunt s'ha caracteritzat l'oració a partir de criteris estructurals, i més concretament a partir de la unió d'un subjecte i un predicat. Partint de la definició anterior, cal tindre en compte que una oració pot estar continguda dins d'una altra oració, com es pot comprovar si es comparen els dos fragments en negreta dels exemples següents:

Ha vingut per indicació meua.

Ha vingut perquè jo li ho vaig dir.

Els dos fragments en negreta realitzen una funció equivalent en les oracions en què apareixen (la funció de complement de causa), però pertanyen a categories diferents: en el primer cas la funció de complement de causa la realitza un sintagma preposicional; en el segon cas, en canvi, esta mateixa funció la realitza una oració introduïda per la conjunció *perquè*. D'acord amb les diferències existents entre els dos exemples anteriors, es diu que en el primer cas l'oració és simple, ja que conté un únic subjecte i predicat, mentres que en el segon és composta, ja que conté dos subjectes i els seus respectius predicats.

La relació que mantenen les oracions contingudes en una oració composta pot ser de coordinació o de subordinació. La relació és de coordinació, i les oracions són coordinades, quan són equivalents des d'un punt de vista funcional i jeràrquic:

Arribaren a les 10 i se n'anaren a les 11.

Llogarem una pel·lícula del videoclub o anirem al cine.

La relació, per contra, és de subordinació quan una oració, la subordinada, s'integra en l'estructura d'una altra oració, la principal, i assumix una determinada funció sintàctica dins d'esta darrera:

Mar diu que li ha agradat molt el viatge a Mèxic.

Va telefonar quan va arribar a l'aeroport.

Sempre ha viscut com ha volgut.

En el primer cas, l'oració subordinada funciona com a complement directe de la principal; en el segon, com a circumstancial de temps, i en el tercer, com a circumstancial de manera.

OBSERVACIÓ: A més de coordinació i de subordinació, en la tradició gramatical també es parla de juxtaposició en aquells casos en què les oracions mantenen una vinculació semàntica que no apareix explicitada per cap conjunció:

Estaven molt cansats; se n'anaren de seguida. (juxtaposició)

Estaven molt cansats i se n'anaren de seguida. (coordinació)

Se n'anaren de seguida perquè estaven molt cansats. (subordinació)

8.5.4. Les oracions finites i no finites

La unió d'un subjecte amb un predicat es realitza, com s'ha indicat, per mitjà dels morfemes de concordança del verb. Hi ha casos, tanmateix, en què una oració, sobretot una oració subordinada, té el verb en forma no personal o no finita (infinitiu o gerundi), com es pot comprovar si es compara els fragments en negreta dels exemples següents:

Maria vol que el seu fill estudei una enginyeria.

Maria vol estudiar una enginyeria.

En el primer exemple, l'oració subordinada en negreta té el verb en forma personal i el subjecte de la subordinada (*el seu fill*) és diferent del subjecte de la principal (*Maria*); en el segon exemple, en canvi, el verb té forma no personal i el subjecte tàcit de la subordinada coincideix amb el de la principal (*Maria*).

OBSERVACIÓ: El subjecte pot explicitar-se en determinats casos en què l'oració no finita apareix encapçalada per una preposició, com ocorre en l'exemple següent, on *Pere* és el subjecte de *comprovar*: *En comprovar Pere el seu error, va demanar disculpes.*

Centrant-nos en l'infinitiu, l'ús de les formes no personals en les oracions subordinades es pot deure a tres factors diferents:

a) El fet que el subjecte tàcit de la subordinada coincideix amb el subjecte o, en menor mesura, amb el complement directe o l'indirecte de la principal:

Maria lamenta haver tret este tema. (coincideix amb el subjecte)

Va obligar el meu germà a repetir l'examen. (coincideix amb el compl. directe)

A Pere no li agrada viatjar. (coincideix amb el compl. indirecte)

b) El fet que el subjecte tàcit de la subordinada té un caràcter genèric o indeterminat:

Convé fer una miqueta d'exercici tots els dies.

És molt perjudicial fumar durant l'embaràs.

c) El fet que l'oració composta ha experimentat una reestructuració i el subjecte de la subordinada s'ha convertit en complement directe o indirecte de la principal:

He sentit que el meu germà cantava → *He sentit el meu germà cantar* o

He sentit cantar el meu germà (el subjecte de *cantar* s'ha convertit en complement directe de *sentir*).

No deixa que ningú expliqui el seu punt de vista → *No deixa a ningú explicar el seu punt de vista* (el subjecte de *explicar el seu punt de vista* s'ha convertit en complement indirecte de *deixar*).

OBSERVACIÓ: Com es pot comprovar en els exemples anteriors, el subjecte de la subordinada es converteix en el complement directe de la principal si aquella no té ja un complement directe i en complement indirecte en cas contrari. Amb el verb *semblar* també és possible que el subjecte de la subordinada es convertís en subjecte de *semblar*: *Sembla que les televisions privades han perdut audiència* → *Les televisions privades semblen haver perdut audiència* (el subjecte de *perdre audiència* s'ha convertit en el subjecte de *semblar*). Esta reestructuració, teòricament possible, és tanmateix poc habitual en la llengua general. La conversió en complement, en canvi, sí que resulta habitual i es dona amb els verbs causatius, com *fer* o *deixar*, i amb els verbs de percepció com *veure* o *sentir*.

8.6. LA MODALITAT ORACIONAL

Amb el terme *modalitat oracional*, es fa referència a l'actitud amb què el parlant enuncia l'oració i al tipus d'acte de parla que realitza. Un mateix contingut oracional, de fet, es pot utilitzar per a realitzar diferents actes de parla: per a declarar una cosa, per a preguntar sobre una cosa, per a ordenar que es faci una cosa, etc. Tenint en compte la modalitat, les oracions es poden classificar en *declaratives*, *interrogatives*, *imperatives* (o *exhortatives*) i *desideratives*; en tots els casos, a més, l'oració pot ser afirmativa o negativa.

TAULA 8.2:
Modalitat oracional

CLASSES D'ORACIONS	VALOR	EXEMPLE
declarativa	es dona una determinada informació	<i>Pere ha preparat el sopar.</i> <i>Pere no ha preparat el sopar.</i>
interrogativa	es demana una determinada informació	<i>Ha preparat el sopar Pere?</i> <i>No ha preparat el sopar Pere?</i>
imperativa	s'ordena una determinada cosa	<i>Pere, prepara el sopar!</i> <i>Pere, no prepares el sopar!</i>
desiderativa	s'expressa el desig que ocorregui una determinada cosa	<i>Tant de bo Pere prepare el sopar!</i> <i>Tant de bo Pere no prepare el sopar!</i>

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, la modalitat oracional s'expressa per mitjà de factors ben diferents, entre els quals es pot destacar l'ordenació dels constituents oracionals, l'entonació, el mode verbal (l'indicatiu, subjuntiu o imperatiu) o l'ús de determinats adverbis o locucions adverbials (l'adverbi *no* en les oracions negatives, expressions del tipus *tant de bo* en les desideratives, etc.).

8.7. L'ESTRUCTURA INFORMATIVA

8.7.1. L'orde dels constituents oracionals està condicionat en bona mesura per l'estructura informativa de l'oració, i més concretament pels conceptes de *tema*, *rema* i *focus*. El tema s'identifica amb allò de què es parla, i en les oracions declaratives ocupa la primera posició de l'oració. El rema, en canvi, fa referència a la informació nova que s'aporta sobre el tema, i en les oracions declaratives se situa després del tema. Dins del rema, el focus és l'element més rellevant des d'un punt de vista informatiu i el que es pronuncia amb més intensitat i tendix a ocupar la darrera posició oracional:

<u>El president del Govern</u>	<i>parlarà</i>	<u>en el programa d'esta nit.</u>
TEMA	REMA	FOCUS

En molts casos, el subjecte s'identifica amb el tema i el predicat amb el rema, i per això l'orde no marcat dels constituents oracionals és el de «subjecte / verb / complement». Amb tot i això, l'orde no marcat es pot veure alterat en casos en què el subjecte s'identifiqui amb el focus informatiu o en què un complement tinga un caràcter temàtic. En estos casos, es produïx, respectivament, la posposició del subjecte i la dislocació a l'esquerra del complement:

Miquel toca el saxo i Laia (toca) la flauta dolça.

A Enriqueta li agrada molt viatjar però al seu marit no (li agrada molt viatjar).

M'agradaria acompanyar-te però no puc (acompanyar-te).

Lluís fa moltes més hores que nosaltres (fem hores).

Les elisions, igual com la pronominalització, són recursos que permeten alleugerir el discurs i evitar la repetició d'elements innecessaris.

9. ELS SUBSTANTIUS I ELS SINTAGMES NOMINALS

9.1. CONCEPTES BÀSICS

Els substantius (també anomenats *noms substantius* o simplement *noms*) formen una classe de paraules obertes, que flexionen en gènere i nombre (v. capítols 10 i 11, respectivament) i que típicament denoten entitats. Des d'un punt de vista sintàctic, els substantius s'usen generalment acompanyats d'un o de diversos modificadors que completen el seu significat o delimiten la seua referència. El substantiu i els seus modificadors formen un sintagma (o grup) nominal que es comporta com una unitat sintàctica. En l'oració *Encara no he sentit el programa de ràdio que em vas recomanar*, el substantiu *programa* funciona com a nucli del sintagma nominal *el programa de ràdio que em vas recomanar*. Dins del sintagma nominal, el substantiu rep la modificació de l'article *el*, del sintagma preposicional *de ràdio* i de l'oració de relatiu *que em vas recomanar*.

Pel fet de funcionar com una unitat sintàctica, l'esmentat sintagma nominal es pot substituir per un pronom o traslladar-se com un tot dins de l'oració:

Encara no l'he sentit.

El programa de ràdio que em vas recomanar, encara no l'he sentit.

Notem que, en el primer exemple, el pronom *el* (l' davant de verb començat per vocal) equival a tot el sintagma nominal i que, en el segon exemple, tot el sintagma nominal apareix dislocat a l'esquerra de l'oració.

Els modificadors del nom tenen funcions diferents i ocupen posicions distintes dins del sintagma nominal. Atenent les diferències esmentades, els modificadors nominals es classifiquen en especificadors i en complements. Continuant amb l'exemple anterior, l'article *el* funciona com a especificador, i el sintagma preposicional i l'oració de relatiu, com a complements.

9.1.1. Els especificadors

Els especificadors s'anteposen al substantiu que modifiquen, amb el qual concorden en gènere i nombre. Tradicionalment, es considera que els elements que funcionen com a especificadors pertanyen a la classe dels adjectius determinatius. En l'actualitat, se solen diferenciar els *determinants*, d'una banda, i els *quantificadors nominals*, de l'altra.

9.1.1.1. Els determinants permeten identificar la referència del sintagma nominal, com ocorre en les oracions següents:

La impressora no funciona.

Aquell marge ha fet solsidea.

Ton pare cuina molt bé.

En els exemples anteriors, l'article *la*, el demostratiu *aquell* i el possessiu *ton* són determinants dels substantius que apareixen tot seguit i permeten identificar l'entitat a què es referix el sintagma nominal: en el primer cas, l'article *la* indica que es tracta d'una impressora concreta i

coneguda pels parlants; en el segon cas, el demostratiu *aquell* assenyala que es tracta d'un marge allunyat del parlant i de l'oient, i en el tercer cas, el possessiu *ton* fa referència al fet que es tracta del pare de l'oient.

9.1.1.2. Els quantificadors, per la seua banda, delimiten l'extensió del sintagma nominal:

Ja han arribat cinquanta persones.

Ja han arribat moltes persones.

Ja ha arribat molta gent.

En els exemples anteriors, el numeral *cinquanta* i els quantitatius *moltes* i *molta* són quantificadors: el primer delimita l'extensió de manera precisa i els altres dos ho fan de manera imprecisa.

Cal remarcar, finalment, que tant els determinants com els quantificadors es poden usar sense el substantiu explícit, com mostren els exemples següents, on s'han posat entre parèntesis els substantius que s'han elidit perquè eren informativament innecessaris:

Este taronger i aquell (taronger) ja han florit.

Els meus pares i els teus (pares) encara no han arribat.

Tenim quatre ordinadors però dos (ordinadors) no funcionen.

OBSERVACIÓ: A causa del caràcter àton de l'article definit, l'elisió del substantiu sols és possible quan hi ha coordinació de sintagmes nominals i l'article apareix seguit de certs complements com un sintagma amb la preposició *de* o una oració de relatiu: *els meus pares i els de Joan, els tarongers grans i els menuts, els llibres vells i els que vam comprar ahir*. Els possessius àtons no admeten l'elisió, contràriament als tòpics: *Mon pare i el teu*.

9.1.2. Els complements

A diferència dels especificadors, els complements es posposen al substantiu que modifiquen i restringeixen el seu significat o aporten alguna explicació concreta. Des d'un punt de vista sintàctic, la funció de complements pot ser assumida per elements diferents, tal com veiem a continuació:

adjectiu	→	<i>Les comarques valencianes.</i>
sintagma preposicional	→	<i>Una jaqueta sense butxaques.</i>
oració de relatiu	→	<i>La pel·lícula que acaben de fer en Canal 9.</i>
nom propi	→	<i>El riu Xúquer.</i>
sintagma nominal	→	<i>Lluís, president de l'associació de veïns.</i>

Tenint en compte el significat que aporten al sintagma nominal, els complements poden ser especificatius i explicatius. Els especificatius restringeixen el significat del substantiu que modifiquen, com ocorre en tots els exemples anteriors excepte en l'últim. Els explicatius, en canvi, no restringeixen el significat sinó que es limiten a aportar una explicació concreta, com passa en l'últim dels exemples anteriors, en què s'indica que la persona a què ens referim és president de l'associació de veïns.

9.2. ELS TIPUS DE SUBSTANTIUS

Els modificadors que admet un sintagma nominal estan condicionats, en part, pel tipus de substantiu que funciona com a nucli. Tenint en compte el significat i les propietats sintàctiques, els substantius es classifiquen

en dos grans grups: el dels noms comuns i el dels noms propis.

a) Els noms comuns tenen un significat específic i designen classes d'elements. El substantiu *arbre*, per exemple, té el significat de 'planta de tronc elevat i llenyós', i servix per a referir-se a qualsevol membre d'eixa mateixa classe. A diferència dels noms propis, els comuns generalment s'usen acompanyats d'un o de diversos modificadors: *aquell arbre, un arbre de fulla caduca*, etc.

b) Els noms propis designen una persona o un lloc concret sense aportar cap significat específic: *Vicent, Joana, Atzeneta, Benirredrà, Guardamar*. Pel fet de designar entitats concretes, generalment no duen cap modificador, encara que n'admeten o en duen en certs casos (v. § 15.2.2.2 i § 15.4).

Tenint en compte el tipus d'entitats que designen, els noms comuns es poden subclassificar en concrets i abstractes; en comptables i no comptables, i en individuals i col·lectius.

a) Els noms concrets designen entitats del món real o que es conceben com a tals (*arbre, boira, terra*), mentres que els abstractes designen conceptes no materials obtinguts per processos cognitius (*llibertat, idea, pensament, incertesa*, etc.).

b) Els noms comptables fan referència a entitats aïllables i independents: *arbre, taula, poma, llibre*, etc. Pel fet de referir-se a entitats independents, els noms comptables poden ser modificats per un numeral cardinal (*dos arbres, tres pomes*), i per això mateix també es consideren comptables els noms abstractes que admeten un numeral cardinal, com ara *idea* o *problema* (*tres idees diferents*). Els noms no comptables, en canvi, fan referència a entitats que tenen uns límits difusos o que distribueixen la massa per l'espai, de manera que qualsevol porció de la massa continua sent una mostra de l'entitat: *aigua, arena, herba, por, vent*, etc. Els noms no comptables no admeten cardinals però sí quantitatius (*molta aigua, molt de vent*, etc.).

OBSERVACIÓ: En certs casos, és possible usar un nom comptable com a no comptable, i al revés, amb un canvi clar de significat. El nom comptable *ou*, per exemple, s'usa com a no comptable en l'expressió: *una taca d'ou*. El no comptable *ferro*, en canvi, s'usa com a comptable en l'oració *Mira quin ferro he trobat!*

c) Quan s'usen en singular, els noms individuals designen una única entitat (*ovella, soldat, persona, arbre, professor*), i els col·lectius, un conjunt d'entitats (*ramat, exèrcit, gent, bosc, professorat*).

OBSERVACIÓ: Pel fet de designar un conjunt d'entitats, molts noms col·lectius en singular poden ser modificats per l'adjectiu *nombrós* (*un exèrcit nombrós*), usar-se en la mateixa oració amb *unànimement* o *per unanimitat* (*el professorat acceptà la proposta per unanimitat*) o ser complements de verbs com *reunir* (*el pastor va reunir el ramat*). No tots els noms col·lectius, tanmateix, accepten proves com les anteriors.

9.3. LES FUNCIONS SINTÀCTIQUES

Els substantius, generalment integrats en un sintagma nominal, poden realitzar funcions sintàctiques diferents. La més bàsica és la de subjecte, però també poden realitzar altres funcions oracionals precedits o no d'una preposició.

TAULA 9.1:
Funcions oracionals dels sintagmes nominals

FUNCIÓ	EXEMPLE
subjecte	<i>El representant sindical presentà la proposta.</i>
complement directe	<i>He comprat cebes tendres.</i>
complement indirecte	<i>Encara no he pogut enviar la postal a la mare.</i>
atribut	<i>És la persona més amable que conec.</i>
complement de règim	<i>Parlaven del nou polígon industrial.</i>
complement predicatiu	<i>Sempre me l'he imaginada alcaldessa.</i>
	<i>Treballa com a assistenta social.</i>
circumstancial	<i>La pròxima setmana comencen les festes.</i>
	<i>Dinarem en la platja.</i>
	<i>Ens veurem a la nit.</i>
	<i>Va contestar amb tota la tranquil·litat del món.</i>

A banda de les funcions anteriors, els substantius (o els sintagmes nominals) poden funcionar com a complements d'un altre substantiu (v. § 9.1.2), però també com a complements d'un adjectiu o d'un adverbi, introduïts per una preposició:

Content del treball realitzat.

Desafortunadament per als nostres interessos.

Cal assenyalar, finalment, que un pronom pot exercir la funció sintàctica d'un substantiu o de tot un sintagma nominal, com es pot comprovar en els exemples següents, paral·lels a alguns dels anteriors:

Ningú presentà la proposta.

He comprat això.

Ho és.

Desafortunadament per a nosaltres.

10. EL GÈNERE DELS SUBSTANTIUS

10.1. CONCEPTES GENERALS

El gènere és una categoria gramatical on apareixen implicats aspectes estrictament morfològics, però també aspectes sintàctics i semàntics.

10.1.1. Aspectes morfològics

El gènere està relacionat amb la morfologia pel fet que és una categoria que s'expressa per mitjà de marques flexives i que permet establir classes formals de substantius i d'adjectius. Pel que fa concretament als substantius, el gènere és un tret inherent d'esta classe de paraules, en el sentit que és una propietat de cada substantiu i que, a diferència del que passa amb altres classes de paraules, no està condicionat per un altre element concurrent en una determinada estructura sintàctica. Per tradició, es distingeix entre *gènere masculí* i *gènere femení*, segons que el substantiu siga susceptible d'introduir-se amb un article masculí (*el/un*) o femení (*la/una*). Substantius com (*el*) *pare*, (*el*) *dia*, (*el*) *sol*, (*el*) *carro* o (*el*) *pentagrama* són masculins; en canvi, uns altres com (*la*) *mare*, (*la*) *dona*, (*la*) *sal*, (*la*) *ràdio* o (*la*) *pelvis* són femenins.

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, les terminacions que presenten els substantius masculins i els femenins no són homogènies i, fins i tot, les mateixes terminacions que apareixen en un cas es retroben en l'altre. Amb tot i això, sí que és possible establir unes pautes generals pel que fa a les terminacions que ajuden a determinar el gènere dels substantius. Així, solen ser de gènere masculí:

- a) La majoria dels substantius acabats en consonant: *foc*, *fred*, *capítol*, *colp*, *embut*.
- b) La majoria dels substantius acabats en vocal tònica: *alacrà*, *café*, *patí*, *camió*, *tabú*.
- c) La majoria dels substantius acabats en *-e*: *arbre*, *colze*, *llinatge*, *marbre*.
- d) La majoria dels substantius acabats en altres terminacions, de freqüència molt menor, com ara *-o*, *-s*, *-is* o *-us*: *ferro*, *lloro*; *curs*, *dilluns*; *absis*, *llapis*; *focus*, *tipus*.

D'altra banda, solen ser de gènere femení:

- a) La majoria dels substantius acabats en *-a* àtona: *bossa*, *ètnia*, *finestra*, *porta*.
- b) Els substantius formats amb el sufix *-ció*: *addició*, *organització*, *revolució*, *tradicció*.
- c) La majoria dels substantius acabats en *-edat*, *-etat*, *-itat*, *-etud* o *-itud*: *claredat*, *pietat*, *felicitat*, *inquietud*, *actitud*.

10.1.2. Aspectes sintàctics: la concordança

El gènere també està relacionat amb la sintaxi i, més concretament, amb la regla sintàctica de concordança, d'acord amb la qual els modificadors directes dels substantius (determinants, adjectius i quantificadors) concorden en gènere i nombre amb el substantiu que modifiquen. En

un sintagma com ara *la ceràmica valenciana*, l'article i l'adjectiu adopten formes femenines (*la* i *valenciana*, respectivament) perquè modifiquen un substantiu femení (*ceràmica*). De manera paral·lela, en el sintagma *el moble valencià*, l'article i l'adjectiu adopten formes masculines (*el* i *valencià*, respectivament) perquè modifiquen un substantiu masculí (*moble*).

La concordança es dona igualment en els processos de pronominalització, ja que els sintagmes nominals amb un substantiu masculí poden ser pronominalitzats per mitjà d'un pronom feble masculí (*el/lo*), i els sintagmes amb un substantiu femení, per un pronom feble femení (*la*):

La van elogiar molt, la ceràmica valenciana. (la = la ceràmica valenciana)

Es va parlar del moble valencià i de com donar-lo a conèixer més en l'estranger. (lo = el moble valencià)

10.1.3. Aspectes semàntics

El gènere, finalment, també està relacionat amb la semàntica, ja que en determinades classes conceptuals de substantius les diferències de gènere es relacionen amb diferències semàntiques. La distinció més important té a veure amb els substantius referits a persones. En esta classe semàntica, el gènere té generalment una correlació directa amb el sexe que correspon al substantiu referenciat. Així, quan es parla d'*un actor*, *un venedor* o *un mestre*, el gènere gramatical masculí designa una persona de sexe masculí, i quan es parla d'*una actriu*, *una venedora* o *una mestra*, el gènere femení fa referència a una persona de sexe femení.

OBSERVACIÓ: Notem, amb tot, que substantius com *infant*, *criatura*, *víctima*, *persona*, etc., són masculins o femenins, però poden designar éssers humans dels dos sexes.

La distinció també és prou general en el cas dels animals domèstics, ja que *gos*, *gat*, *gall* o *bou* són substantius masculins i designen el mascle de l'espècie, enfront de *gossa*, *gata*, *gallina* o *vaca*, que són femenins i en designen les femelles. En la majoria de casos, amb tot, el gènere gramatical masculí o femení del substantiu no guarda una relació directa amb la condició de mascle o femella de l'animal referenciat. Així, es diu *un mosquit*, *un goril·la* o *un caragol*, sense que el gènere masculí designe realment un animal mascle; de la mateixa manera que, quan es diu *una mosca*, *una rabosa* o *una formiga*, el gènere femení no designa una femella.

En el cas dels substantius que designen referents no animats, el gènere ve determinat per raons etimològiques, i el fet que un substantiu siga masculí o femení no té cap relació amb el seu significat.

OBSERVACIÓ: Hi ha, no obstant això, alguns substantius aïllats on la diferència de gènere sí que té repercussions semàntiques. Es tracta, per exemple, de parells com ara *anell* i *anella*, *meló* i *melona*, *gerro* i *gerra*, *sac* i *saca*, etc., on la distinció de gènere té a veure amb distincions de grandària, ja que el masculí designa un objecte més menut que el femení. La distinció, tanmateix, no és sistemàtica, i afecta també substantius no mesurables com *crit* i *crida* o *pas* i *passa*.

10.2. LES OPOSICIONS MORFOLÒGIQUES DE GÈNERE

En aquells casos en què hi ha alternança entre un substantiu masculí i un de femení, l'un i l'altre poden presentar radicals diferents, com ocorre en *home/dona*, *marit/muller*, *cavall/egua*, *bou/vaca*. Amb tot i això, majoritàriament les variacions entre els substantius es limiten a les marques flexives que pren el substantiu masculí i el femení, i a les alteracions fòniques que estes marques puguen provocar en la part final del radical. Per exemple, en el cas del parell *cosí/cosina*, el femení té la marca *a* precedida de la *n* final del radical, enfront del masculí, que no té cap marca i presenta un radical sense la *n*, que apareix en el femení, però també en el masculí plural (*cosins*) o en altres paraules derivades, com per exemple en el diminutiu (*cosinet*).

En molts casos, el masculí no té cap marca flexiva, enfront del femení, que té una *a*. Per això, tradicionalment es parla de la formació del femení, en la mesura que la forma femenina es pot obtenir afegint la marca *a* a la forma del masculí o bé canviant la marca del masculí per *a*.

Partint del que s'ha assenyalat, s'analitzen tot seguit les oposicions morfològiques, tenint en compte si el substantiu masculí acaba en consonant o en vocal. També s'apunten els casos en què la diferència s'establix a partir de sufixos derivatius o a partir de radicals diferents.

10.2.1. La formació del femení a partir de masculins acabats en consonant

Com a norma general, els substantius acabats en consonant formen el femení afegint una *-a* al masculí corresponent:

TAULA 10.1:

Marca de gènere en els substantius

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>acadèmic</i>	<i>acadèmica</i>
<i>promés</i>	<i>promesa</i>
<i>botiguer</i>	<i>botiguera</i>
<i>company</i>	<i>companya</i>

Això no obstant, en certs casos l'adopció de la marca de femení provoca unes alteracions ortogràfiques, i en general també fòniques, que convé tindre en compte:

a) Els substantius acabats en *-t*, *-c*, *-p* i *-f*, formen el femení canviant estes consonants pel seu correlat sonor (*-d*, *-g*, *-b* i *-v*, respectivament), i afegint una *-a* a la forma de masculí:

TAULA 10.2:

Sonorització del fonema sord

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>nebot</i>	<i>neboda</i>
<i>amic</i>	<i>amiga</i>
<i>llop</i>	<i>lloba</i>
<i>serf</i>	<i>serva</i>

OBSERVACIÓ: Alguns substantius, tanmateix, mantenen la consonant sorda en la forma de femení: *beat / beata, gat / gata; canadenc / canadenc, suec / sueca; filantrop / filantropa, misantrop / misantropa; filòsof / filòsofa, fotògraf / fotògrafa.*

b) Alguns substantius acabats en -s doblen esta consonant i afigen una -a a la forma de masculí per a fer el femení:

TAULA 10.3:

Duplicació de la s

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>capatàs</i>	<i>capatassa</i>
<i>mestís</i>	<i>mestissa</i>
<i>gos</i>	<i>gossa</i>
<i>rus</i>	<i>rusa</i>

c) Uns pocs substantius acabats en -l dupliquen esta consonant i afigen una -a a la forma de masculí per a formar el femení:

TAULA 10.4:

Duplicació de la l

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>camil</i>	<i>camilla</i>
<i>gal</i>	<i>galla</i>
<i>pupil</i>	<i>pupilla</i>

d) Els substantius acabats en -òleg fan el femení substituïnt esta terminació per la variant allomòrfica -òloga:

TAULA 10.5:

Femenins acabats en -òloga

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>antropòleg</i>	<i>antropòloga</i>
<i>arqueòleg</i>	<i>arqueòloga</i>
<i>biòleg</i>	<i>biòloga</i>
<i>filòleg</i>	<i>filòloga</i>

e) A més dels casos tractats anteriorment, hi ha també els substantius acabats en -u consonàntica, com ara *escandinau, europeu, administratiu*, etc., que en realitat són adjectius habilitats com a substantius, i per això seran tractats en el capítol 13, que aborda específicament la flexió de gènere dels adjectius (v. § 13.2.1.e i f).

10.2.2. La formació del femení a partir de masculins acabats en vocal

a) Els substantius que acaben en vocal tònica afigen a la forma de masculí la terminació -na per a fer el femení:

TAULA 10.6:

Femenins acabats en -na

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>campió</i>	<i>campiona</i>
<i>cosí</i>	<i>cosina</i>
<i>guardià</i>	<i>guardiana</i>
<i>xilé</i>	<i>xilena</i>

OBSERVACIÓ: Alguns substantius acabats en *-u* es mantenen invariables: *hindú*, *manxú*, *papú*.

b) Els substantius acabats en *-i* o *-u* àtones precedides de consonant formen el femení afegint una *-a* a la forma de masculí:

TAULA 10.7:

Canvis en l'accentuació gràfica

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>funcionari</i>	<i>funcionària</i>
<i>patrici</i>	<i>patrícia</i>
<i>rebesavi</i>	<i>rebesàvia</i>
<i>individu</i>	<i>indivídua</i>

c) Els substantius que en masculí acaben en *-e* o *-o* àtones formen el femení canviant estes vocals per una *-a*:

TAULA 10.8:

Alternança -e / -a

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>alumne</i>	<i>alumna</i>
<i>pediatre</i>	<i>pediatra</i>
<i>viudo</i>	<i>viuda</i>
<i>moro</i>	<i>mora</i>

Els substantius que tenen el sufix *-ista* per a designar tant el masculí com el femení (*un artista / una artista*) poden adoptar la terminació *-iste / -ista* per a distingir el masculí del femení (*un artiste / una artista*).

OBSERVACIÓ: A partir del segle xv, per a designar el masculí, el sufix culte *-ista* comença a alternar en la llengua escrita amb la variant d'origen popular *-iste*.

10.2.3. Altres casos

A banda dels casos analitzats, en què l'oposició es basa en diferències flexives, hi ha altres substantius que presenten altres tipus d'oposicions:

a) Certs substantius formen el femení amb sufixos poc habituals, com ara *-essa*, *-ina* o *-iu*:

TAULA 10.9:

Femenins amb sufixos específics

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>alcalde</i>	<i>alcaldessa</i>
<i>comte</i>	<i>comtessa</i>
<i>sastre</i>	<i>sastressa</i>
<i>tigre</i>	<i>tigressa</i>
<i>gall</i>	<i>gallina</i>
<i>heroi</i>	<i>heroïna</i>
<i>tsar</i>	<i>tsarina</i>
<i>actor</i>	<i>actriu</i>
<i>ambaixador</i>	<i>ambaixadriu</i>
<i>emperador</i>	<i>emperadriu</i>
<i>institutor</i>	<i>institutriu</i>

b) Un grup de substantius masculins s'han format a partir de les formes de femení, substituint la -a final per les terminacions -ot:

TAULA 10.10:

Suffixos masculinitzadors

FEMENÍ	MASCULÍ
<i>abella</i>	<i>abellot</i>
<i>bruixa</i>	<i>bruixot</i>
<i>dida</i>	<i>didot</i>
<i>rabosa</i>	<i>rabosot</i>

c) Alguns substantius femenins tenen un radical completament diferent al del masculí corresponent:

TAULA 10.11:

Femenins amb radical diferent

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>ase</i>	<i>somera</i>
<i>gendre</i>	<i>nora</i>
<i>home</i>	<i>dona</i>
<i>marit</i>	<i>muller</i>

d) Els substantius *epicens* (aquells que designen indistintament els mascles i les femelles d'una mateixa espècie) marquen la distinció de sexe afegint els especificadors *mascle* o *femella*:

TAULA 10.12:

Substantius epicens

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>el rossinyol mascle</i>	<i>el rossinyol femella</i>
<i>el fardatxo mascle</i>	<i>el fardatxo femella</i>
<i>la mosca mascle</i>	<i>la mosca femella</i>
<i>la formiga mascle</i>	<i>la formiga femella</i>

10.3. SUBSTANTIUS DE DOBLE GÈNERE

Hi ha alguns substantius que admeten tant el gènere masculí com el femení, com ara *el mar* o *la mar*, *el vessant* o *la vessant*, *el vodka* o *la vodka*. Això no obstant, el gènere tendix a fixar-se de manera estable amb el transcurs del temps (com ha passat, per exemple, en alguns substantius acabats en -or, com ara *amor* i *honor*, que de ser inicialment femenins han passat a consolidar-se definitivament com a masculins), o bé a distribuir-se geogràficament amb un gènere distint (com ara *la fel* o *el fel*), o bé a especialitzar-se semànticament (*un editorial*, però *una editorial*).

10.3.1. El gènere com a marca semàntica

En alguns casos, el gènere actua diferenciant el significat de les paraules, siga perquè s'ha produït un procés d'especialització semàntica o siga perquè es tracta de paraules d'origens etimològics diferents:

TAULA 10.13:
Substantius amb doble gènere

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>el canal</i> (via d'aigua)	<i>la canal</i> (conduecte, canonada, estria, etc.)
<i>el clau</i> (per a clavar, dent incisiva)	<i>la clau</i> (per a obrir i tancar)
<i>el còlera</i> (epidèmia)	<i>la còlera</i> (irritació)
<i>el coma</i> (estat patològic)	<i>la coma</i> (signe de puntuació)
<i>el delta</i> (accident geogràfic)	<i>la delta</i> (lletra grega)
<i>un editorial</i> (article de fons)	<i>una editorial</i> (empresa editora)
<i>el fi</i> (objectiu, finalitat)	<i>la fi</i> (acabament, final)
<i>un orde</i> (disposició regular, grup de persones sotmeses a unes regles)	<i>una orde</i> (manament)
<i>el part</i> (acció de parir)	<i>la part</i> (porció)
<i>el planeta</i> (astre)	<i>la planeta</i> (destí)
<i>el pols</i> (batec)	<i>la pols</i> (partícules diminutes)
<i>el post</i> (lloc ocupat per les tropes)	<i>la post</i> (taula de fusta)
<i>el pudor</i> (vergonya)	<i>la pudor</i> (mala olor)
<i>el salut</i> (salutació)	<i>la salut</i> (estat de l'organisme lliure de malalties)
<i>el son</i> (acte de dormir)	<i>la son</i> (ganes de dormir)
<i>el vall</i> (excavació)	<i>la vall</i> (terreny pla entre muntanyes)

10.3.2. Observacions sobre el gènere d'alguns substantius

Normativament, són masculines en valencià les paraules següents, encara que a vegades s'usen impròpiament en femení:

TAULA 10.14:
Substantius masculins

MASCULINS	
<i>un avantatge</i>	<i>un estratagema</i>
<i>un cataplasma</i>	<i>un estruç</i>
<i>el compte</i>	<i>un interrogant</i>
<i>el costum</i>	<i>el llegum</i>
<i>el deute</i>	<i>el marge</i>
<i>el dot</i>	<i>un orde</i> (religiós, militar)
<i>el dubte</i>	<i>el senyal</i>
<i>un escafandre</i>	<i>el tèrmit</i>
<i>els espinacs</i>	<i>un titella</i>

I, per contra, són de gènere femení els substantius següents:

TAULA 10.15:
Substantius femenins

FEMENINS	
<i>les alicates</i>	<i>una icona</i>
<i>una anàlisi</i>	<i>una marató</i>
<i>la calor</i>	<i>la marjal</i>
<i>una dita</i>	<i>una olor</i>
<i>la dent</i>	<i>la remor</i>
<i>la disfressa</i>	<i>la síndrome</i>
<i>una estrena</i>	<i>la suor</i>

10.3.3. La marca de gènere en les professions

L'accés de les dones al món laboral ha fet que els substantius d'algunes professions exercides habitualment per hòmens, i que per tant tradicionalment eren invariables, hagen passat a adoptar una forma específica per al femení: *un arquitecte / una arquitecta, el banquer / la banquera, el carter / la cartera, el fotògraf / la fotògrafa, el fuster / la fustera, el missatger / la missatgera, el rector / la rectora*.

11. EL NOMBRE DELS SUBSTANTIUS

11.1. CONCEPTES GENERALS

La noció de *nombre gramatical* està constituïda per l'oposició entre dos accidents: el *singular* i el *plural*. Així, un nom s'utilitza en *singular* quan designa un sol ésser animat o una sola cosa, mentre que s'usa en *plural* quan denota més d'un ésser animat o més d'una cosa de la mateixa classe. La forma de plural dels noms s'oposa generalment a la del singular pel fet que el singular no té cap marca i el plural presenta una desinència específica, la marca *-s*, al final de la paraula. La presència o l'absència de marca, a més, provoca en certs casos altres canvis en la forma del masculí i el femení. Per exemple, en el cas del parell *cosí/cosins*, el plural té la marca *s* precedida de la *n* del radical; en canvi, el singular no té cap marca i acaba sense la *n*, que, a més d'aparèixer en el plural, es retroba en el femení (*cosina*) o en altres paraules derivades, per exemple en el diminutiu (*cosinet*).

A més de la terminació *-s*, alguns substantius masculins adopten la terminació *-os*, i en altres casos, el singular i el plural són invariables (tenen la mateixa forma en singular i en plural) o defectius (manquen de forma singular o plural). Tot seguit, s'analitzen cadascuna de les diferents possibilitats esmentades.

11.2. LA FORMACIÓ DEL PLURAL

El plural es forma a partir del substantiu en singular d'acord amb les regles següents:

a) Els substantius acabats en consonant formen el plural, en general, afegint una *-s* a la forma corresponent del singular:

TAULA 11.1:

Marca de nombre dels substantius

SINGULAR	PLURAL
<i>matalaf</i>	<i>matalafs</i>
<i>abdomen</i>	<i>abdòmens</i>
<i>serp</i>	<i>serps</i>
<i>company</i>	<i>companys</i>

b) Els substantius acabats en vocal àtona, excepte *a*, també formen el plural d'acord amb la norma general, afegint una *-s* a la forma del singular:

TAULA 11.2:

Substantius acabats en vocal àtona

SINGULAR	PLURAL
<i>pare</i>	<i>pares</i>
<i>llavi</i>	<i>llavis</i>
<i>carro</i>	<i>carros</i>
<i>tribu</i>	<i>tribus</i>

Però alguns substantius acabats en e àtona fan el plural afegint la terminació *-ns* o bé, per analogia amb la norma general, afegint una sola *-s*:

TAULA 11.3:

Substantius amb doble forma de plural

SINGULAR	PLURAL EN -NS	PLURAL EN -S
<i>home</i>	<i>hòmens</i>	<i>homes</i>
<i>jove</i>	<i>jóvens</i>	<i>joves</i>
<i>marge</i>	<i>màrgens</i>	<i>marges</i>
<i>orfe</i>	<i>òrfens</i>	<i>orfes</i>
<i>rave</i>	<i>ràvens</i>	<i>raves</i>
<i>terme</i>	<i>térmens</i>	<i>termes</i>

OBSERVACIÓ: Els plurals en *-ns* són les formes clàssiques i etimològiques. En alguns substantius la forma de plural en *-ns* és general en el llenguatge espontani, motiu pel qual resulta preferible el seu ús: *hòmens*, *jóvens*. En altres casos, en canvi, són prou habituals els plurals en *-s*.

c) Els substantius acabats en *-a* àtona formen el plural canviant esta vocal per *e* i afegint una *-s*:

TAULA 11.4:

Substantius acabats en a àtona

SINGULAR	PLURAL
<i>casa</i>	<i>cases</i>
<i>dia</i>	<i>dies</i>
<i>problema</i>	<i>problemes</i>
<i>rata</i>	<i>rates</i>

OBSERVACIÓ: El canvi de *a* a *e* provoca, en certs casos, alteracions ortogràfiques per a mantindre la mateixa pronunciació de la consonant anterior. Així, les paraules acabades en *-ca*, *-ça*, *-ga*, *-gua*, *-qua* i *-ja*, d'acord amb les normes ortogràfiques generals, fan el plural en *-ques*, *-ces*, *-gues*, *-gües*, *-qües* i *-ges*, respectivament: *vaca* → *vaques*, *plaça* → *places*, *càrrega* → *càrregues*, *llengua* → *llengües*, *pasqua* → *pasqües*, *monja* → *monges*.

d) Els substantius acabats en vocal tònica formen el plural afegint la terminació *-ns*:

TAULA 11.5:

Substantius acabats en vocal tònica

SINGULAR	PLURAL
<i>huracà</i>	<i>huracans</i>
<i>bé</i>	<i>béns</i>
<i>cosí</i>	<i>cosins</i>
<i>raó</i>	<i>raons</i>

OBSERVACIÓ: Hi ha, així i tot, molts substantius acabats en vocal tònica, generalment procedents d'altres llengües, que fan el plural afegint una *-s*: *sofà* → *sofàs*, *café* → *cafés*, *bisturí* → *bisturís*, *juí* → *juís*, *plató* → *platós*, *xampú* → *xampús*.

També fan el plural afegint una *-s* els substantius *papà* i *mamá*, el nom de les lletres i de les notes musicals, així com les partícules gramaticals o les formes verbals substantivades: *pe* → *pes*, *te* → *tes*; *do* → *dos*, *fa* → *fas*; *perquè* → *perquès*, *sí* → *sís*; *pagaré* → *pagarés*.

e) Els substantius masculins acabats en -s formen el plural afegint la terminació -os a la forma de singular:

TAULA 11.6:

Substantius acabats en s

SINGULAR	PLURAL
<i>gas</i>	<i>gasos</i>
<i>avís</i>	<i>avisos</i>
<i>conkurs</i>	<i>conkursos</i>
<i>descans</i>	<i>descansos</i>

OBSERVACIÓ: Els substantius acabats en -s dupliquen esta consonant quan, a l'afegir el morfema de plural, es pronuncia amb esse sorda [s] i va entre vocals: *fracàs* → *fracassos*, *interés* → *interessos*, *anís* → *anissos*, *tros* → *trossos*, *barnús* → *barnussos*.

f) Els substantius masculins acabats en -ç formen el plural afegint la terminació -os a la forma de singular:

TAULA 11.7:

Substantius acabats en ç

SINGULAR	PLURAL
<i>balanç</i>	<i>balanços</i>
<i>braç</i>	<i>braços</i>
<i>lluç</i>	<i>lluços</i>
<i>reforç</i>	<i>reforços</i>

En canvi, els substantius de gènere femení acabats en -ç formen el plural afegint una -s (encara que es tracta d'una marca purament ortogràfica, sense cap efecte en la pronunciació de la paraula):

TAULA 11.8:

Substantius femenins acabats en ç

SINGULAR	PLURAL
<i>faç</i>	<i>faços</i>
<i>falç</i>	<i>falços</i>

g) Els substantius masculins acabats en -x (pronunciats amb [ks]) formen el plural afegint la terminació -os a la forma de singular:

TAULA 11.9:

Substantius acabats en x

SINGULAR	PLURAL
<i>annex</i>	<i>annexos</i>
<i>crucifix</i>	<i>crucifixos</i>
<i>reflex</i>	<i>reflexos</i>
<i>sufix</i>	<i>sufixos</i>

Amb tot, els monosíl·labs acabats en -x (excepte *fax*, que fa *faxos*), així com les paraules planes acabades en -x precedides de vocal o les agudes precedides de consonant, fan el plural afegint una -s:

TAULA 11.10:
Monosíl·labs o paraules planes acabades en x

SINGULAR	PLURAL
<i>box</i>	<i>boxs</i>
<i>dux</i>	<i>duxs</i>
<i>índex</i>	<i>índexs</i>
<i>esfinx</i>	<i>esfinxs</i>

h) Els substantius masculins acabats en *-ix* formen el plural afegint la terminació *-os* a la forma de singular:

TAULA 11.11:
Substantius acabats en ix

SINGULAR	PLURAL
<i>baix</i>	<i>baixos</i>
<i>dibuix</i>	<i>dibuixos</i>
<i>greix</i>	<i>greixos</i>
<i>peix</i>	<i>peixos</i>

i) Els substantius masculins acabats en *-tx* formen el plural afegint la terminació *-os* a la forma de singular:

TAULA 11.12:
Substantius acabats en tx

SINGULAR	PLURAL
<i>cartutx</i>	<i>cartutxos</i>
<i>despatx</i>	<i>despatxos</i>
<i>empatx</i>	<i>empatxos</i>
<i>escabetx</i>	<i>escabetxos</i>

OBSERVACIÓ: Amb tot, algunes paraules acabades en *-tx* fan el plural afegint una *-s* a la forma de singular. És el cas de *matx* que, per a evitar ambigüitats, fa *matxs*; o de les paraules planes *sàndwitx* o *càrritx*, que en plural fan *sàndwitxs* o *càrritxs*; o de paraules com *despatx*, que, a més del plural *despatxos*, també admet la forma *despatxs*, per analogia amb altres paraules acabades en el so [tʃ].

j) Els substantius masculins acabats en *-sc*, *-st*, *-xt* i *-ig* fan el plural o bé afegint la terminació *-s* o bé la terminació *-os*:

TAULA 11.13:
Substantius acabats en sc, st, xt i ig

SINGULAR	PLURAL EN -S	PLURAL EN -OS
<i>bosc</i>	<i>boscs</i>	<i>boscos</i>
<i>gust</i>	<i>gusts</i>	<i>gustos</i>
<i>text</i>	<i>texts</i>	<i>textos</i>
<i>desig</i>	<i>desigs</i>	<i>desitjos</i>

Els substantius femenins acabats en *-st* només admeten el morfema *-s* per a formar el plural:

TAULA 11.14:

Substantius acabats en st

SINGULAR	PLURAL
<i>host</i>	<i>hosts</i>
<i>post</i>	<i>posts</i>

11.3. SUBSTANTIUS INVARIABLES

Alguns substantius presenten la mateixa forma en singular i en plural; per la qual cosa, la distinció de nombre només es manifesta a través d'algun altre element de la seqüència contextual en què apareixen inserits. Estos substantius, anomenats *invariables*, són els següents:

a) Els substantius de gènere femení acabats en *-s*:

TAULA 11.15:

Femenins acabats en s

SINGULAR	PLURAL
<i>l'acròpolis</i>	<i>les acròpolis</i>
<i>la càries</i>	<i>les càries</i>
<i>la pelvis</i>	<i>les pelvis</i>
<i>l'urbs</i>	<i>les urbs</i>

b) Els substantius de gènere masculí plans o esdrúixols acabats en *-s*:

TAULA 11.16:

Masculins plans i esdrúixols acabats en s

SINGULAR	PLURAL
<i>l'atles</i>	<i>els atles</i>
<i>el llapis</i>	<i>els llapis</i>
<i>el pàncrees</i>	<i>els pàncrees</i>
<i>el virus</i>	<i>els virus</i>

OBSERVACIÓ: En algun cas, col·loquialment, s'han creat formes de plural analògiques, no acceptades normativament: *el llapis* → *els llàpissos*.

c) Alguns substantius aguts de gènere masculí acabats en *-s*:

TAULA 11.17:

Masculins aguts acabats en s

SINGULAR	PLURAL
<i>el fons</i>	<i>els fons</i>
<i>el plus</i>	<i>els plus</i>
<i>el temps</i>	<i>els temps</i>

OBSERVACIÓ: En algun cas, col·loquialment, s'han creat formes de plural analògiques, no acceptades normativament: *el plus* → *els plusos*.

d) Els noms dels dies de la setmana acabats en -s:

TAULA 11.18:

Els dies de la setmana

SINGULAR	PLURAL
<i>el dilluns</i>	<i>els dilluns</i>
<i>el dimarts</i>	<i>els dimarts</i>
<i>el dimecres</i>	<i>els dimecres</i>
<i>el dijous</i>	<i>els dijous</i>
<i>el divendres</i>	<i>els divendres</i>

OBSERVACIÓ: En alguns casos, això no obstant, quan l'accent tònic recau sobre l'última síl·laba, col·loquialment, s'han creat formes de plural analògiques, no acceptades normativament: *els dillunsos*, *els dimartsos* i *els dijousos*.

e) Els noms composts el segon constituent dels quals és una forma de plural:

TAULA 11.19:

Els noms composts

SINGULAR	PLURAL
<i>un comptagotes</i>	<i>uns comptagotes</i>
<i>un torcamans</i>	<i>uns torcamans</i>
<i>un llepafils</i>	<i>uns llepafils</i>
<i>un posagots</i>	<i>uns posagots</i>

11.4. SUBSTANTIUS DEFECTIUS

Reben el nom de *defectius* els substantius que no tenen variació de nombre, bé perquè s'utilitzen exclusivament en plural (coneguts amb la locució llatina *pluralia tantum*, que literalment significa 'només plurals') o bé perquè només s'usen en singular (coneguts, en este cas, amb la locució *singularia tantum*).

Formen part del grup de substantius *pluralia tantum*:

a) Algunes paraules que sovint designen peces de vestir o instruments que consten de dos parts o més unides indivisiblement: *els calçotets*, *els sostenidors*, *les alicates*, *les tisores*, *les ulleres*, *els prismàtics*, etc.

b) Certes malalties: *les angines*, *les paperes*, etc.

c) Alguns jocs: *les birles*, *els escacs*, etc.

d) I, en general, aquelles paraules que representen un concepte que conté implícitament una vaga idea de multiplicitat: *els annals*, *els antípodes*, *les exèquies*, *els honoraris*, etc.

En canvi, formen part del grup de paraules conegudes com a *singularia tantum*:

a) La major part dels noms abstractes: *el caos*, *el coratge*, *la paciència*, *la salut*, etc.

b) Alguns noms col·lectius que al·ludixen a un conjunt indeterminat de persones: *la plebs*, *la prole*, *la gentola*, *la xusma*, etc.

c) Els noms de certes malalties: *la malària*, *la pallola*, *la pigota*, *el tifus*, etc.

d) El nom dels elements químics o dels metalls: *l'hidrogen, l'oxigen, l'alumini, el plom*, etc.

e) Alguns productes alimentaris: *l'avena, el blat, la llet, la mel*, etc.

OBSERVACIÓ: Alguns d'estos noms poden admetre en algun cas el formant de plural, però esta marca no té un valor quantificador en sentit estricte (indicadora de més d'un element enfront de la unitat designada pel singular), sinó que més aïna és indicativa d'una diversitat de classes. Així, *les mels valencianes*, per exemple, designen 'les diverses classes de mel': de romer, de taronger, de timonet, d'espígol, etc.

11.5. SUBSTANTIUS LEXICALITZATS

En alguns casos, certs substantius apareixen usats en plural formant part de locucions i frases fetes, en què la marca de plural és un recurs merament estilístic, sense que tinga cap valor informatiu:

TAULA 11.20:

Substantius lexicalitzats

LOCUCIONS I FRASES FETES
<i>actuar a les bones</i>
<i>anar a cegues</i>
<i>estar a fosques</i>
<i>estar en bones mans</i>
<i>anar a palpès</i>
<i>anar amb peus de plom</i>
<i>fer tots els possibles</i>
<i>perdre els sentits</i>

11.6. LA FLEXIÓ DE NOMBRE EN ELS NOMS PROPIS

Amb els noms propis de persona, la formació del plural presenta uns perfils difusos, en tant que bàsicament depén del seu grau de lexicalització. Així, quan un nom propi s'ha recategoritzat com a nom comú, adopta evidentment la marca de plural que correspon a la seua estructura fonològica:

TAULA 11.21:

Noms propis recategoritzats

SINGULAR	PLURAL
<i>un adam</i>	<i>uns adams</i>
<i>un apollo</i>	<i>uns apollos</i>
<i>un ciceró</i>	<i>uns cicerons</i>
<i>un einstein</i>	<i>uns einsteins</i>

Ara bé, quan es tracta de veraders noms propis, el grau de lexicalització pot resultar en alguns casos prou dubtós. En el cas de malnoms, la tendència més generalitzada és, sens dubte, indicar el plural afegint la marca corresponent:

TAULA 11.22:
Els malnoms

SINGULAR	PLURAL
<i>la Conilla</i>	<i>les Conilles</i>
<i>el Morrut</i>	<i>els Morruts</i>
<i>el Parreta</i>	<i>els Parretes</i>
<i>la Paua</i>	<i>les Paues</i>

En el cas de cognoms que designen dinasties, l'ús és vacil·lant. Si bé en alguns casos predomina la tendència a afegir la marca específica de plural:

TAULA 11.23:
Cognoms que designen dinasties

PLURAL FLECTIU	PLURAL INVARIABLE
<i>els Àustries</i>	<i>els Àustria</i>
<i>els Borbons</i>	<i>els Borbó</i>
<i>els Habsburgs</i>	<i>els Habsburg</i>
<i>els Trastàmars</i>	<i>els Trastàmara</i>

En altres casos, això no obstant, predomina clarament l'ús invariable del cognom, precedit de l'article en plural:

<i>els Borja</i>	millor que	<i>els Borges</i>
<i>els Estuard</i>	millor que	<i>els Estuards</i>
<i>els Romanov</i>	millor que	<i>els Romanovs</i>
<i>els Tudor</i>	millor que	<i>els Tudors</i>

I, finalment, en el cas que el cognom s'utilitze per a designar diverses persones d'una mateixa família, la pràctica més habitual és mantindre invariable la forma originària del cognom, sense afegir cap morfema pluralitzador:

<i>els Cerdà</i>	i no	<i>els Cerdans</i>
<i>els March</i>	i no	<i>els Marchs</i>
<i>els Querol</i>	i no	<i>els Querols</i>
<i>els Trénor</i>	i no	<i>els Trénors</i>

11.7. LA FLEXIÓ DE NOMBRE EN LES PARAULES COMPOSTES

Per *paraules compostes* s'entén la combinació de dos o més mots que, independentment de la seua escriptura (poden fusionar-se, escriure's amb guionet o separats), passen a tindre una unitat significativa. Pel que fa a la formació del plural, cal considerar els criteris següents:

a) Si els dos constituents lèxics d'una paraula composta se solden o s'unixen amb un guionet, el plural es forma afegint el morfema corresponent al segon dels elements:

TAULA 11.24:
Composts soldats

SINGULAR	PLURAL
<i>altaveu</i>	<i>altaveus</i>
<i>curtcircuit</i>	<i>curtcircuits</i>
<i>cama-roja</i>	<i>cama-roges</i>
<i>gira-sol</i>	<i>gira-sols</i>

OBSERVACIÓ: Cal remarcar, per la seua excepcionalitat, la paraula *qualsevol*, que forma el plural afegint una -s al primer element del compost: *un qualsevol* → *uns qualssevol*.

b) Si els dos constituents d'una paraula composta s'escriuen separats i els dos són substantius, només adopta la marca de plural el primer dels substantius i el segon queda invariable:

TAULA 11.25:
Composts separats

SINGULAR	PLURAL
<i>camió cisterna</i>	<i>camions cisterna</i>
<i>decret llei</i>	<i>decrets llei</i>
<i>hora punta</i>	<i>hores punta</i>
<i>vagó restaurant</i>	<i>vagons restaurant</i>

c) Si els dos constituents d'una paraula composta s'escriuen separats i un d'ells és un substantiu i l'altre un adjectiu, els dos elements adopten la marca de plural que els corresponga:

TAULA 11.26:
Altres composts

SINGULAR	PLURAL
<i>baix relleu</i>	<i>baixos relleus</i>
<i>caça bombarder</i>	<i>caces bombarders</i>
<i>guàrdia civil</i>	<i>guàrdies civils</i>
<i>polícia local</i>	<i>polícies locals</i>

11.8. LA FLEXIÓ DE NOMBRE EN ELS PRÉSTECES

Les paraules provinents d'altres llengües, cada vegada més generalitzades com a conseqüència de la creixent interacció de totes les cultures modernes, presenten una problemàtica específica quant a la formació del plural, en la mesura que conviu la tendència espontània a aplicar els morfemes propis del valencià a les paraules manllevades d'altres llengües amb la tendència a preservar les marques de nombre pròpies de les llengües originàries de les quals procedixen els préstecs.

En el cas que es tracte de préstecs plenament naturalitzats en valencià, en què s'ha produït fins i tot una adaptació de l'ortografia, cal aplicar també els morfemes de plural propis del valencià que corresponguen a l'estructura fonològica de la paraula, d'acord amb els criteris descrits en els apartats anteriors. Així, per exemple:

TAULA 11.27:
Préstecs

SINGULAR	PLURAL	LLENGUA ORIGINÀRIA
<i>aquejarre</i>	<i>aquejarres</i>	basc
<i>brioi</i>	<i>brioi</i>	francès
<i>cromlec</i>	<i>cromlecs</i>	gaèlic
<i>currículum</i>	<i>currículums</i>	llatí
<i>datxa</i>	<i>datxes</i>	rus
<i>eslàlom</i>	<i>eslàloms</i>	noruec
<i>espagueti</i>	<i>espaguetis</i>	italià
<i>míting</i>	<i>mítings</i>	anglès
<i>periquito</i>	<i>periquitos</i>	castellà
<i>xeic</i>	<i>xeics</i>	àrab

En canvi, en el cas que els estrangerismes no estiguen adaptats ortogràficament, la disjuntiva entre aplicar-los el morfema de plural propi de la llengua originària o el que els correspondria en valencià depén, entre altres factors, de la major o menor proximitat de la llengua de partida respecte al valencià i de la major o menor estranyesa que, consegüentment, pot provocar la marca de plural de la llengua originària. En tot cas, són acceptables tant una solució com l'altra, sempre que s'aplique coherentment el mateix criteri al llarg de tot el text:

TAULA 11.28:
Estrangerismes no adaptats

SINGULAR	PLURAL ADAPTAT	PLURAL ORIGINARI	LLENGUA ORIGINÀRIA
<i>ikastola</i>	<i>ikastoles</i>	<i>ikastolak</i>	basc
<i>land</i>	<i>lands</i>	<i>länder</i>	alemany
<i>leu</i>	<i>leus</i>	<i>lei</i>	romanés
<i>lev</i>	<i>levs</i>	<i>leva</i>	búlgar
<i>whisky</i>	<i>whiskys</i>	<i>whiskies</i>	anglès

11.9. EL NOMBRE COM A MARCA SEMÀNTICA

En alguns casos, la marca de nombre, més que expressar una pluralitat d'elements de la mateixa espècie, actua com a recurs diferenciador des del punt de vista semàntic, introduint matisos diferencials o fins i tot un sentit completament diferent:

TAULA 11.29:
La marca semàntica

SINGULAR	PLURAL
<i>He visitat l'exposició de l'antiguitat grecoromana.</i>	<i>Es dedica a la compravenda d'antiguitats.</i>
<i>És una autoritat en la matèria.</i>	<i>Ha convidat les autoritats.</i>
<i>Cuba era una colònia espanyola.</i>	<i>A l'estiu els xiquets se'n van de colònies.</i>
<i>Han elegit les representants de la cort d'honor.</i>	<i>Organitzarem una visita a les Corts Valencianes.</i>
<i>La porta és de ferro.</i>	<i>Porta els ferros per a fer la paella.</i>
<i>És un record de son pare.</i>	<i>Dóna records a la teua germana.</i>

12. ELS ADJECTIUS I ELS SINTAGMES ADJECTIVALS

12.1. CONCEPTES GENERALS

Els adjectius formen una classe de paraules oberta, que flexionen en gènere i nombre (v. capítols 13 i 14, respectivament) i que, semànticament, assenyalen propietats o indiquen la classe a què pertany l'entitat designada per un substantiu o per un sintagma nominal. Des d'un punt de vista funcional, els adjectius poden actuar com a complements nominals i com a predicats.

En el primer cas, els adjectius modifiquen un substantiu i s'integren dins d'un sintagma nominal. Com es pot observar en els exemples que es reproduïxen a continuació, els adjectius poden aparèixer, segons el cas, a l'esquerra o a la dreta del substantiu, i un sintagma nominal pot contindre més d'un adjectiu:

els problemes irresolubles
una bona resposta
aquell jove estudiant alcoià
un resolució ministerial audaç

En el segon cas, s'integren dins del predicat i funcionen com a atributs o com a complements predicatius:

Francesca és jove. (atribut)
Entra la roba que ja està eixuta. (atribut)
Va eixir contenta de la reunió. (predicatiu referit al subjecte)
Porta les ulleres brutes. (predicatiu referit al complement directe)

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, els atributs assenyalen propietats del subjecte de l'oració per mitjà d'un verb copulatiu, generalment *ser* o *estar* (v. § 33.2.1). Els predicatius, al seu torn, també assenyalen una propietat bé del subjecte, com *contenta*, bé del complement directe, com *brutes* en els exemples anteriors (v. § 33.2.2).

Amb independència de la funció que realitzen, els adjectius poden aparèixer a soles o bé acompanyats d'altres modificadors formant un sintagma adjectival. Un adjectiu, concretament, pot anar precedit d'un adverbí que faça referència al grau que presenta la propietat designada per l'adjectiu (*molt*, *poc*, *ben*, *massa*, etc.) o que aporte un matís de caràcter temporal (*constantment*, *normalment*, *sempre*, etc.), modal (*necessàriament*, *presumiblement*, etc.), avaluatiu (*feliçment*, *estranyament*, etc.), etc.

Com a companya és molt encantadora.
Té un comportament normalment conciliador.
Va eixir ben contenta de la reunió.
Una situació possiblement compromesa.
Una nit estranyament tranquil·la.

Alguns adjectius, a més, admeten complements que delimiten el seu significat i que apareixen encapçalats per una preposició:

*Estos pastissos són aptes per a diabètics.
 Estava molt disgustat per les declaracions fetes a la premsa.
 Qui estiga lliure de culpa...
 És fidel als seus principis.
 No sóc gens hàbil en els treballs manuals.
 Estava roig d'ira i fart d'aquella manera d'actuar.*

12.2. LES CLASSES D'ADJECTIUS

Els adjectius es poden classificar en tres grups diferents tenint en compte el significat que aporten i les propietats sintàctiques que els caracteritzen; concretament, es poden diferenciar els *adjectius qualificatius*, els *adjectius de relació* i els *adjectius adverbials*.

12.2.1. Els adjectius qualificatius

12.2.1.1. Els adjectius qualificatius assenyalen propietats dels substantius que modifiquen o del sintagma nominal sobre el qual prediquen. Les propietats assenyalades poden ser de diferent classe i fer referència a la dimensió, el color i la forma, l'edat, la velocitat i la posició, etc.

TAULA 12.1:

Classes semàntiques d'adjectius qualificatius

CLASSE	EXEMPLES
adjectius de color	<i>anyil, beix, blanc, blau, daurat, groc, lila, malva, marró, morat, negre, porpra, roig, verd</i>
adjectius de forma	<i>circular, corbat, ovalat, quadrat, redó, recte, sinuós, tortuós, triangular</i>
adjectius d'edat	<i>antic, etern, juvenil, novell, passat, primerenc, recent, senil, sexagenari, veterà</i>
adjectius de caràcter	<i>avorrit, cabut, cordial, divertit, franc, generós, hostil, jovial, orgullós, rude, sensat, tossut</i>
adjectius de dimensió	<i>ample, curt, estret, fondo, immens, llarg, pla, prim, profund, superficial</i>
adjectius de propietat física	<i>aspres, càlid, dolç, esponjós, ferm, flexible, lleuger, pestilent, suau, transparent</i>
adjectius de velocitat	<i>accelerat, breu, fugaç, immediat, instantani, lent, ràpid, veloç</i>
adjectius de posició	<i>allunyat, dret, estés, inclinat, inferior, oblic, posterior, proper, pròxim, recolzat</i>
adjectius d'avaluació	<i>admirable, deliciós, excessiu, imponent, meravellós, minucios, perfecte, sinistre</i>

La majoria dels adjectius qualificatius fan referència a propietats graduables i, d'acord amb este significat, admeten com a modificador un quantificador de grau (v. § 20.2) o un sufix superlatiu (v. § 37.6.b) i poden aparèixer en construccions comparatives (v. § 20.4):

*Em va regalar un llibre molt bonic.
 Després de la caminada estàvem tots cansadíssims.
 Marieta és més alta que la seua germana.*

Els adjectius *bo* i *gran*, a més, admeten una forma sintètica per a l'expressió del comparatiu; es tracta, concretament, de les formes *millor* ('més bo') i *pitjor* ('menys bo'), *major* ('més gran') i *menor* ('menys gran').

OBSERVACIÓ: No solen admetre cap de les possibilitats esmentades els adjectius de forma, ja que no designen propietats graduables o amb diferències d'intensitat. D'una *taula*, per exemple, és diu que és *quadrada*, però no *molt quadrada*. Només en el cas que adopten un significat metafòric és possible la gradació, com ocorre quan es diu que algú té el *cap molt quadrat*.

12.2.1.2. Els adjectius qualificatius poden anteposar-se o posposar-se al substantiu que modifiquen, tot i que la posició més habitual és la posposada. Com a norma, els adjectius posposats restringeixen el significat del substantiu que modifiquen i assenyalen una propietat objectiva, mentres que els adjectius anteposats no restringeixen el significat i tenen un valor afectiu o emfàtic: *els edificis alts* i *els alts edificis*.

El valor expressiu i no restrictiu dels adjectius anteposats és especialment notori en els anomenats *adjectius epítets*, que s'usen per a remarcar una propietat associada al significat del substantiu o fàcilment deduïble del context: *la blanca neu*, *la negra nit*, *els llargs cabells de la princesa*.

A causa de les diferències esmentades, hi ha casos en què l'adjectiu assumix un significat diferent segons que s'antepose o es pospose com en els exemples següents:

<i>un pobre home</i> ('que fa llàstima')	↔	<i>un home pobre</i> ('sense diners')
<i>una gran persona</i> ('que sobrepassa el nivell ordinari de dignitat')	↔	<i>una persona gran</i> ('que té unes mesures considerables')
<i>un trist funcionari</i> ('humil')	↔	<i>un funcionari trist</i> ('afligit')
<i>una certa notícia</i> ('una notícia determinada')	↔	<i>una notícia certa</i> ('que és verdadera')

12.2.2. Els adjectius de relació

Els adjectius de relació no indiquen qualitats sinó entitats a partir de les quals es poden classificar els substantius que modifiquen. Si diem que unes declaracions són *bones* o *encertades*, els adjectius assenyalen qualitats; si diem, en canvi, que són *reials* o *ministerials*, els adjectius no fan referència a la qualitat sinó a la relació que s'estableix amb unes altres entitats i, concretament, al fet que es tracta de declaracions realitzades pel rei o per un ministre.

Els adjectius de relació permeten delimitar la classe a què pertany l'entitat designada pel substantiu que modifiquen —i per això també reben el nom d'*adjectius classificadors*—, com es pot comprovar en els exemples següents: *un dia laborable/festiu*, *una publicació diària/setmanal/mensual*, *un animal de raça bovina/ovina/equina*, *els vins valencians/xilens*, *el pes molecular/atòmic*, *el gòtic civil/religiós*, etc.

A més d'establir classificacions, molts adjectius de relació assenyalen funcions semàntiques típicament referides al subjecte i als complements verbals, com es pot observar en els exemples següents:

<i>el discurs reial</i>	{'el discurs del rei', agent}
<i>la producció citrícola</i>	{'la producció de cítrics', tema o pacient}
<i>el palau ducal de Gandia</i>	{'el palau del duc de Gandia', posseïdor}
<i>revista setmanal</i>	{'revista que es publica cada setmana', temporal}
<i>cavitat bucal</i>	{'cavitat de la boca', locatiu}
<i>taronges valencianes</i>	{'taronges de València', origen}
<i>transport fluvial</i>	{'el transport per riu', ruta}
<i>crema facial</i>	{'crema per a la cara', destinació}
<i>treball manual</i>	{'treball fet amb les mans', instrumental}
<i>coma etílic</i>	{'coma provocat per l'excés d'alcohol en la sang', causa}

A causa del seu significat objectiu, els adjectius de relació no admeten l'anteposició, que, com s'ha assenyalat, té un caràcter expressiu o subjectiu. Pel fet d'indicar classes i no qualitats, no poden tampoc ser quantificats per mitjà d'un adverbi de grau ni poden aparèixer en construccions comparatives. No és possible, per exemple, dir que un discurs és molt o poc papal, o que el discurs de l'any passat era més papal que el d'enguany.

OBSERVACIÓ: Cal tindre en compte que, en la mesura que un adjectiu de relació adopte valors associats a qualitats, passa a comportar-se com un adjectiu qualificatiu i a admetre la quantificació, com ocorre en expressions del tipus *un comportament molt valencià*.

12.2.3. Els adjectius adverbials

Hi ha, finalment, un reduït grup d'adjectius que presenten un significat semblant al que caracteritza els adverbis, i que, per això mateix, reben el nom d'*adjectius adverbials*. Tenen un valor modal adjectius com ara *possible* o *necessari*:

la necessària reforma institucional
les possibles declaracions del president

Tenen un valor aspectual adjectius com ara *assidu*, *freqüent*, *ocasional*, *habitual*:

Hem fet algunes visites ocasionals a l'hospital.
Té atacs freqüents d'asma.

Finalment, tenen un valor circumstancial adjectius com ara *ràpid*, *pròxim* o *proper*:

una visita ràpida
el pròxim dissabte

Com es pot comprovar en els exemples adduïts, els adjectius adverbials admeten l'anteposició, com ocorre amb els adjectius qualificatius. També com els qualificatius, poden ser quantificats: *Té atacs molt freqüents d'asma*, *Fa visites de metge: sempre són massa ràpides*.

12.3. LA CONCORDANÇA DE L'ADJECTIU

Els adjectius concorden en gènere i nombre amb el substantiu que modifiquen: *l'edifici alt, la casa alta, els edificis alts, les cases altes*. En els capítols 13 i 14 s'analitzaran, respectivament, les marques de gènere i de nombre dels adjectius que fan referència a esta relació de concordança. Respecte a la concordança pròpiament dita, convé parar esment en certs casos particulars.

a) Els noms que s'habiliten com a adjectius mantenen el gènere originari i, en general, no presenten variació de nombre:

les bruses taronja
les ciutats dormitori
les hores punta

Tot i amb això, en la mesura que es convertixen en veritables adjectius admeten també la concordança de nombre:

<i>les paraules clau</i>	o bé	<i>les paraules claus</i>
<i>les formes estàndard</i>	o bé	<i>les formes estàndards</i>
<i>els vestits rosa</i>	o bé	<i>els vestits roses</i>

b) En aquells casos en què un adjectiu modifica dos o més noms en singular, aquell pren la forma plural, ja que els substantius designen més d'una entitat: *una llei i una orde ministerials*.

Pel que fa al gènere, l'adjectiu adopta la forma masculina o femenina si els substantius són masculins o femenins, respectivament. En cas que n'hi haja de masculins i de femenins, adopta la forma masculina, ja que el masculí és la forma no marcada de l'oposició de gènere:

<i>l'àbric i el suèter blaus</i>	=	<i>l'àbric i el suèter són blaus</i>
<i>la jaqueta i la faldeta blaves</i>	=	<i>la jaqueta i la faldeta són blaves</i>
<i>el suèter i la camisa blaus</i>	=	<i>el suèter i la camisa són blaus</i>

c) Dos o més adjectius poden adoptar la forma singular quan modifiquen un nom plural, si cada adjectiu fa referència a una de les entitats designades amb el substantiu plural: *les varietats catalana, valenciana i baleàrica de la llengua*.

13. EL GÈNERE DELS ADJECTIUS

13.1. CONCEPTES GENERALS

Al parlar de la flexió de gènere dels substantius es va apuntar que el gènere és un tret intrínsec en els substantius i que, des d'un punt de vista morfològic, cal diferenciar la classe dels substantius masculins i la dels substantius femenins. El gènere, en canvi, no és intrínsec en les altres classes de paraules nominals, i concretament en els adjectius. Els adjectius no són masculins o femenins, sinó que s'usen com a masculins o com a femenins d'acord amb la regla de concordança amb el substantiu (v. § 10.1.2). Hi ha adjectius que, a causa del seu significat, s'usen amb substantius molt concrets i presenten un únic gènere. Este és el cas, per exemple, de *bixest*, que, pel fet de referir-se a l'any de cada quatre que té un dia més, s'usa en masculí: *un any bixest*. Això no vol dir, tanmateix, que *bixest* siga un adjectiu masculí, ja que es pot forçar un context en què l'adjectiu modifique un substantiu femení i s'use, per tant, com a femení, com ocorre en l'oració *No hi ha setmanes bixestes*.

Des d'un punt de vista morfològic, els adjectius són variables o invariables. Els adjectius variables són aquells que presenten una terminació per al masculí i una altra per al femení: *content/contenta*, *ric/rica*, *pobre/pobra*. Els adjectius invariables, en canvi, són aquells que tenen una única terminació i adopten la mateixa forma tant quan modifiquen un substantiu masculí com quan modifiquen un substantiu femení: *alegre*, *amable*, *cordial*.

13.2. ELS ADJECTIUS VARIABLES

En els adjectius variables, l'oposició entre el masculí i el femení s'estableix a partir d'oposicions flexives semblants a les que ja s'han analitzat per als substantius. Seguint el mateix esquema que s'ha adoptat amb els substantius, es parlarà de la formació del femení a partir de la forma masculina, i es diferenciaran els casos en què l'adjectiu masculí acaba en consonant dels casos en què acaba en vocal.

13.2.1. La formació del femení a partir de masculins acabats en consonant

Com a norma general, els adjectius acabats en consonant fan el femení afegint una *-a* a la forma de masculí corresponent:

TAULA 13.1:

Marca de gènere en els adjectius

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>fosc</i>	<i>fosca</i>
<i>prim</i>	<i>prima</i>
<i>dens</i>	<i>densa</i>
<i>fort</i>	<i>forta</i>
<i>baix</i>	<i>baixa</i>

Això no obstant, en certs casos l'adopció de la marca de femení provoca unes alteracions ortogràfiques, i a vegades de pronunciació, que cal tindre en compte:

a) Alguns adjectius acabats en *-t* o *-c* precedides de vocal formen el femení canviant estes consonants pel seu correlat sonor (*-d* i *-g*, respectivament), i afegint una *-a* a la forma de masculí:

TAULA 13.2:

Sonorització del fonema originari

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>buit</i>	<i>buida</i>
<i>mut</i>	<i>muda</i>
<i>amic</i>	<i>amiga</i>
<i>groc</i>	<i>groga</i>

b) Els adjectius acabats en vocal seguida de *-s* dupliquen esta consonant en formar el femení, en cas que la consonant es pronuncie com a sorda:

TAULA 13.3:

Duplicació de la s

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>escàs</i>	<i>escassa</i>
<i>espés</i>	<i>espessa</i>
<i>ros</i>	<i>rossa</i>
<i>postís</i>	<i>postissa</i>

OBSERVACIÓ: D'acord amb la norma general, no es duplica en aquells casos en què es pronuncia com a sonora: *francés, francesa; gris, grisa; poderós, poderosa*.

c) Alguns adjectius acabats en *-l* geminen esta consonant en formar el femení:

TAULA 13.4:

Geminació de la l

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>tranquil</i>	<i>tranquilla</i>
<i>nul</i>	<i>nul·la</i>

d) Els adjectius acabats en *-ig* fan el femení canviant este dígraf per *j* o per *tj*:

TAULA 13.5:

Canvi de ig per j o tj

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>roig</i>	<i>roja</i>
<i>lleig</i>	<i>lletja</i>

e) Entre els adjectius acabats en *-u* consonàntica, els que presenten els diftongs *-au*, *-iu* i *-ou*, formen el femení afegint una *-a* i canviant la *u* per *v*:

TAULA 13.6:
Alternança u/v

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>blau</i>	<i>blava</i>
<i>nociu</i>	<i>nociva</i>
<i>nou</i>	<i>nova</i>

OBSERVACIÓ: En alguns casos, tanmateix, s'afeg simplement la terminació *-a* a la forma de masculí: *geliu, geliua; joliu, joliua; nadiu, nadiua*.

f) Els adjectius acabats en *-eu*, en canvi, formen el femení canviant la *u* per *a*:

TAULA 13.7:
Alternança eu/ea

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>ateu</i>	<i>atea</i>
<i>egeu</i>	<i>egea</i>
<i>plebeu</i>	<i>plebea</i>

EXCEPCIONS: En alguns casos, s'afeg simplement la terminació *-a* (que en certs parlars alterna amb la terminació *-va*, segons el model dels adjectius del § 13.2.1.e): *hereu, hereua* (o *hereva*); *jueu, jueua* (o *jueva*).

13.2.2. La formació del femení a partir de masculins acabats en vocal

a) Els adjectius acabats en vocal tònica afigen a la forma de masculí la terminació *-na* per a formar el femení:

TAULA 13.8:
Femenins acabats en -na

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>sa</i>	<i>sana</i>
<i>ple</i>	<i>plena</i>
<i>fi</i>	<i>finna</i>
<i>redó</i>	<i>redona</i>
<i>oportú</i>	<i>oportuna</i>

OBSERVACIÓ: La consonant *n* forma part del radical i, per tant, reapareix en les formes de plural (*sans, plens, fins*, etc.) i en les paraules derivades (*sanitat, plenitud, finor*, etc.). No s'afeg, per tant, la terminació *-na*, sinó simplement *-a*, en aquells casos en què la *n* no reapareix en el plural o en altres paraules derivades: *cru, crua* (com *crus, cruessa*); *nu, nua* (com *nus, nuet, nuesa*).

b) Els adjectius acabats en *-i* o *-u* àtones precedides de consonant formen el femení afegint una *-a*, i passen generalment de plans a esdrúixols, cosa que té repercussions en l'accent gràfic:

TAULA 13.9:
Canvis en l'accentuació gràfica

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>aeri</i>	<i>aèria</i>
<i>espontani</i>	<i>espontània</i>
<i>ingenu</i>	<i>ingènua</i>
<i>superflu</i>	<i>supèrflua</i>

OBSERVACIÓ: Els acabats en *-gu* es mantenen plans quan formen el femení, i per tant no veuen alterada l'accentuació: *ambigu/ambigua*, *contigu/contigua*, *exigu/exigua*.

c) Els adjectius acabats en *-o* àtona formen el femení canviant esta vocal per *-a*:

TAULA 13.10:
Alternança o/a

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>cego</i>	<i>cega</i>
<i>fofo</i>	<i>fofa</i>
<i>fondo</i>	<i>fonda</i>
<i>guapo</i>	<i>guapa</i>

13.3. ELS ADJECTIUS INVARIABLES RESPECTE AL GÈNERE

Molts adjectius no presenten cap tipus d'oposició formal que permeta diferenciar entre les formes de masculí i les de femení. Així, són invariables:

a) Els adjectius acabats en *-a* àtona:

TAULA 13.11:
Adjectius amb la terminació -a per als dos gèneres

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>poble agrícola</i>	<i>ciutat agrícola</i>
<i>pare hipòcrita</i>	<i>mare hipòcrita</i>
<i>ambient cosmopolita</i>	<i>societat cosmopolita</i>
<i>grup nòmada</i>	<i>tribu nòmada</i>

b) La majoria d'adjectius acabats en *-e* àtona:

TAULA 13.12:
Altres adjectius amb la terminació -e

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>comerç lliure</i>	<i>ensenyança lliure</i>
<i>arbust perenne</i>	<i>fulla perenne</i>
<i>animal salvatge</i>	<i>bèstia salvatge</i>
<i>problema simple</i>	<i>solució simple</i>
<i>peu enorme</i>	<i>mà enorme</i>

OBSERVACIÓ: Això no obstant, hi ha nombrosos adjectius qualificatius acabats en -e àtona que fan el femení canviant la -e final per -a: *ample, ampla; aspre, aspra; neutre, neutra; pobre, pobra*; així com tots els adjectius acabats en els sufixos -cte, -pte i -gne: *directe, directa; exacte, exacta; apte, apta; corrupte, corrupta; digne, digna; maligne, maligna*.

c) Les paraules que acaben en els sufixos -al, -el, -il, -ant, -ent, -ar o -erior:

TAULA 13.13:

Terminacions dels radicals dels adjectius invariables respecte al gènere

TERMINACIÓ	EXEMPLES	
	MASCULÍ	FEMENÍ
-al	<i>parc natural</i>	<i>història natural</i>
-el	<i>home fidel</i>	<i>dona fidel</i>
-il	<i>esperit juvenil</i>	<i>alegria juvenil</i>
-ant	<i>material aïllant</i>	<i>cinta aïllant</i>
-ent	<i>resultat excel·lent</i>	<i>qualificació excel·lent</i>
-ar	<i>consell escolar</i>	<i>edat escolar</i>
-erior	<i>nivell inferior</i>	<i>habitació inferior</i>

OBSERVACIÓ: Encara que hi ha molts adjectius acabats en alguna de les terminacions indicades en la taula anterior que presenten variació de gènere: *comboiant, comboianta; gegant, geganta; calent, calenta; valent, valenta; coent, coenta; lluent, lluenta*.

d) Molts altres adjectius com ara *afí, breu, gran, greu, hindú, lleu, màrtir, mat, miop, núvol, partícep, púber, suau, sublim*, etc.

14. EL NOMBRE DELS ADJECTIUS

14.1. CONCEPTES GENERALS

La flexió de nombre dels adjectius funciona de manera semblant a la de gènere, és a dir, depèn també de la interacció amb el substantiu que modifica i amb el qual concorda. La forma de plural dels adjectius s'oposa generalment a la de singular per la presència d'una marca característica, normalment -s, que no presenten les formes de singular.

14.2. LA FORMACIÓ DEL PLURAL

El plural dels adjectius sempre acaba en s i es forma a partir de l'adjectiu en singular d'acord amb les regles següents:

a) Com a norma general, els adjectius formen el plural afegint una -s al singular:

TAULA 14.1:

Marca de nombre en els adjectius

SINGULAR	PLURAL
<i>blanc</i>	<i>blancs</i>
<i>amarg</i>	<i>amargs</i>
<i>suau</i>	<i>suaus</i>
<i>noble</i>	<i>nobles</i>

b) Els adjectius acabats en -a àtona canvien esta vocal per -e i afigen una -s:

TAULA 14.2:

Adjectius acabats en -a àtona

SINGULAR	PLURAL
<i>apàtrida</i>	<i>apàtrides</i>
<i>verda</i>	<i>verdes</i>
<i>elitista</i>	<i>elitistes</i>
<i>grossa</i>	<i>grosses</i>

OBSERVACIÓ: En alguns casos, el canvi de singular a plural dóna lloc a certes alteracions ortogràfiques: *ambigua, ambigües; iniqua, iniquies; amarga, amargues; roja, roges; lletja, lletges; dolça, dolces*.

c) Els adjectius masculins que acaben en vocal tònica fan el plural afegint la terminació *-ns*:

TAULA 14.3:

Adjectius acabats en vocal tònica

SINGULAR	PLURAL
<i>artesà</i>	<i>artesans</i>
<i>ple</i>	<i>plens</i>
<i>diví</i>	<i>divins</i>
<i>bessó</i>	<i>bessons</i>
<i>comú</i>	<i>comuns</i>

OBSERVACIÓ: La consonant *n* forma part del radical i, per tant, reapareix en les formes de femenines (*artesana, plena, divina*, etc.) i en les paraules derivades (*artesanal, plenitud, divinitat*, etc.). No s'afeg, per tant, la terminació *-ns*, sinó simplement *-s*, en aquells casos en què la *n* no reapareix en el femení o en altres paraules derivades: *cru, crus* (com *crua, cruesa*); *nu, nus* (com *nua, nuet, nuesa*).

d) Els adjectius masculins acabats en *-s* o *-x* (tant si es pronuncia [ks] com si es pronuncia [ʃ]) fan el plural afegint la terminació *-os*:

TAULA 14.4:

Adjectius acabats en -s

SINGULAR	PLURAL
<i>advers</i>	<i>adversos</i>
<i>gris</i>	<i>grisos</i>
<i>fals</i>	<i>falsos</i>
<i>annex</i>	<i>annexos</i>
<i>fix</i>	<i>fixos</i>
<i>baix</i>	<i>baixos</i>

OBSERVACIÓ: Els adjectius masculins que en formar el femení doblen la *-s* final també la doblen en fer el plural: *escàs, escassos; espés, espessos; massís, massissos; gros, grossos; malaltús, malaltussos*.

e) Els adjectius acabats en *-ig, -sc, -st* i *-xt* presenten doble forma en el plural masculí, una en *-s* i una altra en *-os*:

TAULA 14.5:

Adjectius amb doble plural masculí

SINGULAR	PLURAL MASCULÍ EN -S	PLURAL MASCULÍ EN -OS
<i>lleig</i>	<i>lleigs</i>	<i>lletjos</i>
<i>fosc</i>	<i>fosc</i>	<i>fosc</i>
<i>trist</i>	<i>trists</i>	<i>tristos</i>
<i>mixt</i>	<i>mixts</i>	<i>mixtos</i>

f) Els adjectius acabats en -ç presenten una única forma per als dos gèneres en el singular, i dos en el plural, una en -os i una altra en -es:

TAULA 14.6:

Adjectius acabats en -ç

SINGULAR	PLURAL MASCULÍ	PLURAL FEMENÍ
<i>audaç</i>	<i>audaços</i>	<i>audaces</i>
<i>feliç</i>	<i>feliços</i>	<i>felices</i>
<i>feroç</i>	<i>feroços</i>	<i>feroces</i>
<i>vivaç</i>	<i>vivaços</i>	<i>vivaces</i>

14.3. ELS ADJECTIUS INVARIABLES RESPECTE AL NOMBRE

Els adjectius invariables pel que fa al nombre són molt escassos. Es limiten a casos com ara *isòsceles* (*triangle isòsceles / triangles isòsceles*) o a composts del tipus *llepafils* (*xiquet llepafils / xiquets llepafils*) o *llevataques* (*producte llevataques / productes llevataques*).

15. L'ARTICLE

15.1. CLASSIFICACIÓ I CARACTERITZACIÓ

Segons el tipus d'especificació que introduïxen i el tipus de substantiu que modifiquen, els articles es classifiquen en *definit*, *indefinit* i *personal*. L'article definit modifica un substantiu que designa una entitat coneguda per l'interlocutor (*deixa-ho en la taula*), una entitat única (*que bonica que és la lluna*) o totes les d'una mateixa espècie (*l'home és un ésser racional*). Per la seua banda, l'article indefinit modifica un substantiu que designa una entitat que no és coneguda pel receptor o que no pot ser delimitada de manera unívoca i que posseïx la qualitat de numerable (*he conegut una estudiant holandesa*). Finalment, l'article personal introdueix un nom propi (*en Jaume, na Jordana*).

15.2. L'ARTICLE DEFINIT

L'article definit és una partícula àtona. Requerix, en conseqüència, la presència d'altres mots, dels quals no es pot separar, ja que s'hi recolza fònicament. Actua com a especificador del substantiu del qual depén i amb el qual concorda en gènere i nombre, i sempre el precedix, si bé, entre l'article i el nom, es poden intercalar altres modificadors: *el pare, la creïlla, la millor amiga, el sempre atent cavaller*. L'article pot precedir també altres classes de paraules, a més dels substantius; concretament, pot aparèixer amb verbs en infinitiu, amb adverbis, amb conjuncions, amb preposicions, etc.; però, en tal cas, atorga un caràcter substantiu a les dites paraules: *el saber, el pagaré, el perquè, el demà, el no-res, els pros i els contres*.

L'article definit presenta la següent variació de gènere i nombre: en singular, hi ha les formes *el* i *l* per al masculí, i *la* i *l* per al femení, i en plural, *els* per al masculí i *les* per al femení, com es pot observar en la taula 15.1.

TAULA 15.1:
Morfologia de l'article definit

GÈNERE	NOMBRE		PLURAL
	SINGULAR		
	sil·làbiques	asil·làbiques	
MASCULÍ	el	l	els
FEMENÍ	la	l	les

L'article masculí singular presenta la forma sil·làbica (*el*) davant de paraules començades per consonant: *el cotxe, el mecànic*. I adopta la forma asil·làbica (*l*) davant de paraules que comencen per vocal (o vocal precedida de *h* muda): *l'art, l'estímul, l'hivern, l'obra, l'humor*. També adopta la forma asil·làbica darrere de les preposicions *a, de* i *per*, amb les quals es contrau: *al carrer, del fons, pel camí*.

La forma sil·làbica de l'article femení singular (*la*) s'utilitza davant de paraules que comencen per consonant o per *i* o *u* àtones (precedides o

no de *h* muda): *la carretera, la ràdio; la invitació, la història; la universitat, la humitat*. La forma asil·làbica (*l*), per la seua banda, s'usa davant de paraules començades per les vocals *a*, *e* i *o*, i davant de paraules començades per *i* o *u* tòniques (precedides o no de *h* muda): *l'àncora, l'herba, l'ocasió, l'illa, l'ungla*.

En plural, l'article definit presenta les formes *els* per al masculí i *les* per al femení, tant si precedixen una paraula que comença per vocal com si comença per consonant: *els estudiants, els cavalls; les infermeres, les cireres*. L'article masculí plural adopta la forma asil·làbica *ls* darrere de les preposicions *a*, *de* i *per*, amb les quals es contrau: *als carrers, als hotels; dels racons, dels instruments, pels camins, pels assagadors*.

Pel que fa a altres usos més específics de la forma asil·làbica *l*, v. § 5.4.

15.2.1. Variants de l'article definit

En la llengua medieval, l'article definit presenta habitualment la forma *lo* (alternant amb forma asil·làbica *l* i, esporàdicament, amb *el*) per al masculí singular, i la forma *los* (alternant amb la forma asil·làbica *ls* i amb la forma *els*) per al masculí plural.

Actualment, les formes de masculí *lo* i *los* es mantenen plenament vives en algunes comarques valencianes, i encara se senten pertot arreu de forma habitual en certes expressions lexicalitzades, com ara *tot lo món, tot lo dia, per lo carrer, per lo senyal, damunt lo llit, en lo cotxe*, etc., i estan plenament reconegudes en topònims com ara *Canet lo Roig* o *serra de lo Minyana*.

A més de les formes de l'article definit analitzades fins ara, existix també l'anomenat *article salat*, usat col·loquialment en els parlars balears, la franja litoral de Girona i, pel que fa al valencià, en el municipi de Tàrbena (com a conseqüència de la repoblació mallorquina del segle XVII). En este darrer cas, es manté tant en l'ús espontani com en els topònims, com ara *es Coll de sa Creu* o *s'Ull de sa Font*. Així mateix, l'article salat s'ha conservat en antropònims, com *Satorre, Solivella* o *Despuig*. En singular, presenta les formes *es* per al masculí i *sa* per al femení (que alternen amb la forma asil·làbica *s* quan precedix una paraula començada per vocal), i en plural, *es* per al masculí i *ses* per al femení: *es corral, sa figuera, es xicons, ses oliveres*.

15.2.2. Observacions sobre l'ús de l'article definit

15.2.2.1. En les enumeracions de diversos substantius que presenten una estreta relació semàntica, un únic article davant del primer substantiu actua com a determinant global del conjunt: *Els metges, infermeres i auxiliars s'han reunit en assemblea. Les exigències i abusos del director han causat un gran malestar*.

15.2.2.2. L'ús de l'article davant dels topònims ve determinat per la tradició. Encara que no és possible establir unes normes precises per a regular els casos en què s'utilitza l'article, sí que es poden indicar unes pautes generals que ajuden a orientar-ne l'ús.

Els noms de les poblacions van majoritàriament sense article, però en certs casos s'usen precedits de l'article: *l'Alcora, l'Alcúdia, l'Alcúdia de Crespins, l'Alfàs del Pi, l'Alqueria d'Asnar, l'Alqueria de la Comtessa, el Camp de Mirra, el Campello, les Coves de Vinromà, l'Eliana, l'Ènova, la Font*

de la Figuera, la Font d'en Carròs, la Granja de la Costera, la Jana, la Llosa, la Llosa de Ranes, la Mata, la Nucia, l'Olleria, l'Orxa, el Palomar, la Pobla de Benifassà, la Pobla de Farnals, la Pobla de Vallbona, la Pobla del Duc, la Pobla Llarga, la Pobla Tornesa, el Poble Nou de Benitatxell, els Poblets, el Ràfol d'Almúnia, el Verger, la Romana, la Salzadella, la Torre de les Maçanes, la Torre d'en Besora, les Useres, la Vall d'Alcalà, la Vall de Laguar, la Vall d'Uixó, la Vila Joiosa, la Vilavella.

També s'usa esporàdicament l'article davant dels noms de certes ciutats estrangeres: *el Caire, l'Haia, la Meca*, etc.

Els noms de les comarques, els rius i les muntanyes s'usen majoritàriament precedits de l'article: *l'Alacantí, l'Alcalatén, el Comtat, l'Horta, els Ports, la Safor, la Costera; el Millars, el Segura, el Serpis, el Túria, el Xúquer; el Caroig, el Montgó, el Mondúber, el Penyagolosa, el Puigcampana, el Rebalsador*, etc.

Quant al nom d'estats, països i regions, encara que majoritàriament s'usen sense article, n'hi ha alguns que el requereixen obligatòriament: *l'Equador, l'Índia, el Marroc*, etc.; en general, els noms composts exigixen l'ús de l'article: *l'Alt Volta, l'Aràbia Saudita, la Costa d'Ivori, els Estats Units d'Amèrica, el Regne Unit*, etc. En canvi, uns altres poden dur-lo o no potestativament: *l'Afganistan, l'Argentina, el Brasil, el Canadà, el Iemen, l'Iran, l'Iraq, el Japó, el Pakistan, el Paraguai, el Perú, el Txad, l'Uruguai, la Xina*, etc. (v. § 6.1.3.j).

15.2.2.3. Davant dels dies de la setmana, per a indicar immediatesa (pròxima o passada), es pot ometre l'article: *Dijous que ve anirem al cine. Va vindre dilluns passat* (v. § 32.5.2).

Però, quan es fa referència a un dia concret, en què el dia de la setmana s'utilitza com a substantiu, es fa necessari determinar-lo amb l'article definit: *La reunió va quedar fixada per al dijous 29 de maig*.

15.2.2.4. Amb sentit de freqüència, indicant que una acció té lloc un dia determinat de la setmana al llarg d'un període de temps, s'usa l'article, bé en singular o bé en plural, anteposat al dia de la setmana: *El dilluns (o els dilluns) va a classe de piano*.

15.2.2.5. Els anys poden anar precedits o no de l'article. Però, amb l'adveniment de l'any 2000, hi ha una tendència creixent a usar l'article davant dels anys:

<i>29 de maig del 2003</i>	o	<i>29 de maig de 2003.</i>
<i>Les retribucions satisfetes en el 2002</i>	o	<i>Les retribucions satisfetes en 2002.</i>
<i>Les previsions per al 1999</i>	o	<i>Les previsions per a 1999.</i>
<i>El termini arribava fins al 1997</i>	o	<i>El termini arribava fins a 1997.</i>

15.2.2.6. Davant d'infiniutius no lexicalitzats o d'oracions subordinades substantives, es tendix a ometre l'article o a anteposar fórmules buides com ara *el fet*:

*Saber això m'alegra molt.
Menjar massa és perjudicial per a la salut.
Que vages a visitar-lo li farà bé.
El fet que li ho haja dit no m'ha agradat gens.*

15.3. L'ARTICLE INDEFINIT

L'article indefinit és una partícula tònica, i s'usa amb substantius que introdueixen elements nous en el context discursiu: *Ha vingut una veïna preguntant per tu*. Presenta la següent variació morfològica: en singular, *un* per al masculí i *una* per al femení, i en plural, *uns* per al masculí i *unes* per al femení: *un jupetí, una camisa, uns pantalons, unes calces*.

TAULA 15.2:

Morfologia de l'article indefinit

GÈNERE	NOMBRE	
	SINGULAR	PLURAL
MASCULÍ	un	uns
FEMENÍ	una	unes

15.4. L'ARTICLE PERSONAL

En la tradició clàssica, els noms propis de persona sovint anaven precedits de l'anomenat *article personal*, que ha perdut la seua vigència en l'ús col·loquial del valencià, però que es manté en altres parlars de la llengua i es troba ben present en molts topònims valencians i en les referències a molts personatges històrics. L'article personal presenta les formes següents: *en* davant de noms masculins començats per consonant, *na* davant de noms femenins començats per consonant o per *i* o *u* àtones, i la forma asil·làbica *n* en la resta de casos: *el rei en Jaume, la Font d'en Carròs, el carrer de Na Jordana, Castellar de n'Hug*.

OBSERVACIÓ: Amb el mateix origen que l'article personal (el llatí *DŌMĪNUS*) hi ha les formes de tractament personal *don* i *dona* (forma, esta última, que ha evolucionat per influència del castellà a *donya*). Es tracta de formes que antigament tenien un valor honorífic restringit a alts dignataris i, per extensió, als nobles de nom aragonés o castellà. Però, en l'actualitat, col·loquialment s'ha generalitzat el seu ús davant de qualsevol nom (en substitució de les formes més genuïnes *senyor* i *senyora*), i fins i tot mantenen una certa presència en l'expressió literària:

«Venjadors d'aquella sang d'aquell benaventurat cavaller don Hèctor lo troià», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«[...] cap al castell de don Frederic», Enric VALOR, *Rondalles Valencianes*.

«don Amanci paladejava amb llepolia la gràcia immanent de les paraules», Manuel SANCHIS GUARNER, *Obra completa I*.

L'article personal es manté amb plena vitalitat en els parlars balears; en nord-occidental i central és habitual l'ús de l'article definit en lloc del personal sobretot en el cas del femení; en valencià, finalment, els noms propis s'usen generalment sense article (*Vicenta arribarà tard, Parlaré amb Jordi*).

15.5. L'ARTICLE NEUTRE

En l'expressió oral espontània, la forma *lo* s'utilitza actualment de manera general amb valor neutre, amb una distribució d'usos semblant a la que es fa en castellà. Però en la llengua medieval l'article *lo* s'usava indistintament amb un valor masculí i amb un valor neutre, i en els dos casos podia presentar la forma *lo*, apostrofar-se amb la paraula següent si començava per vocal o amb la paraula anterior si acabava en vocal, i contraure's amb les preposicions *a*, *de* i *per*. Amb un valor neutre, concretament, s'utilitzava en construccions en què tenia un valor abstracte o en construccions comparatives amb un valor intensiu:

TAULA 15.3:

Construccions clàssiques amb l'article masculí usat amb un valor neutre

CONSTRUCCIÓ	FORMA	EXEMPLE
<i>article + relatiu que</i>	lo	«[...] e prestament féu fer tot lo que l'ermità havia ordenat», Joanot MARTORELL, <i>Tirant lo Blanch</i> . «deu mitigar si mateix recordant lo que diu lo mateix propheta», Isabel de VILLENA, <i>Vita Christi</i> .
	l	«après menjar tornareu y dar-vos he resposta del que demanau», Isabel de VILLENA, <i>Vita Christi</i> . «Quant al que mossén Camós demana, fer-s'à com vostra senyoria mana», Estefania de REQUESENS, <i>Epistolari</i> .
<i>article + de</i>	lo	«ultra lo de lo cavaller qui vençés se n'havia a portar lo seu e lo de l'altre, car axí era ordenat», Joanot MARTORELL, <i>Tirant lo Blanch</i> .
	l	«Quant al de son fill, así no resta ningun secretari sinó Juan Vasques», Estefania de REQUESENS, <i>Epistolari</i> .
<i>article + {adjectiu o participi}</i>	lo	«mas no havent boca per dir lo contrari de ço que vostra molt alta senyoria mana», Curial. «[...] aquesta li farà creure fermament tot lo contengut en la ley e prophetes», Sor Isabel de VILLENA, <i>Vita Christi</i> .
	l	«dant-li del dolç i de l'agre», <i>Epistolari dels Borja</i> . «Hi practicant del bo y millor, prest s'avingueren», <i>Somni de Joan Joan</i> .
<i>article + possessiu</i>	lo	«E no li devia fer enveja lo nostre», <i>Llibre dels Fets</i> . «fent-li parences / e promences / que tot lo meu / seria seu», Jaume ROIG, <i>Espill</i> .
	l	«ni perdats re del vostre», <i>Llibre dels Fets</i> . «volia veure si avia res del seu en la caixa de la dita Nicolaua», <i>Llibre de cort de Justícia de València</i> .
<i>article + quantificador comparatiu</i>	lo	«E moguts de gran ira, caminaren lo més prest que pogueren», Joanot MARTORELL, <i>Tirant lo Blanch</i> . «Per lo matí ells se abillaren lo millor que pogueren», Joanot MARTORELL, <i>Tirant lo Blanch</i> .
	l	«E en lo temps que yo-ls combatré, vosaltres, al més prest que poreu, lo socors no-m sia denegat», Joanot MARTORELL, <i>Tirant lo Blanch</i> .

OBSERVACIÓ: Amb anterioritat al segle XIV, el demostratiu neutre *ço* s'usava davant del relatiu *que* i la preposició *de* (*ço que has dit, ço del cavaller*). A partir del XIV, el demostratiu *ço* entrà en decadència i, com s'indica en la taula, estes dos funcions foren exercides pel *lo*.

En la llengua actual, a més, no són estranys els exemples en què l'article masculí *el* assumix un valor abstracte. Així, són vives en el valencià general, o en certs parlars valencians, construccions amb l'article *el* amb valor abstracte com les següents:

No m'agrada gens el dolç. ('les coses dolces')
El mal és que no creu mai. ('la cosa mala')
Hem arplegat l'aigua del plojut. ('la pluja')
Treballa més del que cal. ('del que és la seua obligació')
Si lleves el podrit, t'ho pots menjar tot. ('la part podrida')
Ahir van treballar al de mon pare. ('el camp propietat de mon pare')
No gastes més del que guanyes. ('els guanys')
Calla, calla, que ara ve el millor. ('la millor cosa')
No t'arrisques i vés pel segur. ('la cosa segura, la part segura')
No vages pel banyat. ('la part banyada')
Les cabres han entrat al regat. ('la part regada')

Vist que en la llengua clàssica no existia un article neutre diferent del masculí i que en la llengua actual més genuïna no són estranys els casos de *el* amb valor abstracte, la major part dels gramàtics i escriptors contemporanis han rebutjat l'ús d'un article neutre diferent formalment del masculí i han mantingut l'article masculí tant amb els usos propis del masculí com amb certs usos abstractes i intensius.

Cal tindre en compte, amb tot, que no tots els usos col·loquials del *lo* neutre són reemplaçables per l'article masculí ni per cap altra partícula de forma sistemàtica. És necessari, per tant, distingir els diversos valors que pot tindre en cada cas l'article *lo* per a determinar el grau d'acceptabilitat i les possibles alternatives de substitució.

a) Així, en primer lloc, quan precedix un adjectiu qualificatiu o una oració de relatiu, un possessiu o un sintagma preposicional amb *de*, l'article *lo* introdueix una marca d'abstracció. Amb este valor, i sempre que es tracte de construccions genuïnes amb l'article masculí (v. taula 15.3) i no de calcs sintàctics del castellà, és acceptable en aquells contexts orals o escrits en què es fa o es representa un ús espontani del llenguatge. En els registres formals, en canvi, cal recórrer, segons els casos, a l'article masculí o als altres recursos de què disposem en la nostra llengua per a expressar el dit valor:

TAULA 15.4:
Usos de l'article lo amb valor abstracte

CONSTRUCCIÓ	EXEMPLES AMB LO	EXEMPLES SENSE LO
lo + adjectiu	<i>És lo més absurd que he sentit mai.</i>	<i>És el més absurd que he sentit mai</i>
	<i>Lo lleig i lo bell són qualitats subjectives.</i>	<i>La lletjor i la bellesa són qualitats subjectives.</i>
	<i>Espera que ara ve lo bo.</i>	<i>Espera que ara ve la més bona.</i>
	<i>És una expressió de lo modern.</i>	<i>És una expressió de la modernitat.</i>
	<i>Lo millor no ho saps encara.</i>	<i>El millor del cas no ho saps encara.</i>
	<i>Lo cert és que ho va fer ell.</i>	<i>La veritat és que ho va fer ell. El cert és que ho va fer ell.</i>
	<i>És lo més sensat que ha dit.</i>	<i>És la cosa més sensata que ha dit. És el més sensat que ha dit.</i>
	<i>El gol de fora de l'àrea va ser lo més destacat del partit.</i>	<i>El gol de fora de l'àrea va ser el fet més destacat del partit.</i>
lo + que	<i>Segons lo establert en els estatuts.</i>	<i>Segons el que establixen els estatuts.</i>
	<i>Açò és precisament lo que anava buscant.</i>	<i>Açò és precisament el que anava buscant.</i>
	<i>Lo que em dius em sorprén molt.</i>	<i>Això que em dius em sorprén molt. El que em dius em sorprén molt.</i>
	<i>Té prou diners, però lo que passa és que no se'ls sap administrar.</i>	<i>Té prou diners, però el cas és que no se'ls sap administrar.</i>
lo + possessiu	<i>No sé lo que vols dir.</i>	<i>No sé què vols dir.</i>
lo + de	<i>Sempre defén lo seu.</i>	<i>Sempre defén les seues coses.</i>
lo + de	<i>Va arreplegar lo de Vicent.</i>	<i>Va arreplegar les coses de Vicent.</i>
lo + de	<i>És lo de sempre: riure per no plorar.</i>	<i>És la de sempre: riure per no plorar.</i>

OBSERVACIÓ: Molts dels usos col·loquials del *lo* són calcs sintàctics del castellà, llengua que, contràriament a la nostra, tendix a utilitzar l'article neutre *lo* allà on el valencià recorre a fórmules com les que s'adduïxen en la segona columna. Altres reflectixen usos tradicionals de l'article masculí clàssic, amb la forma *lo* o *l* (v. taula 15.3), que, ajudats pel castellà, es fan servir en concurrència amb *el* o amb altres fórmules com les que apareixen en la segona columna, que són les recomanades normativament. La construcció relativa *el que* presenta com a fórmules alternatives *açò que*, *això que* (especialment idònies per a remarcar un sentit díctic: *Açò que em dónes no m'agrada*; *Això que dius no ho he sentit mai*) i *allò que* (de caràcter més neutre: *Fes allò que cregues més oportú*). Esta construcció pot expressar-se, en registres molt formals, amb *ço que* i, en registres poc formals, amb *lo que*.

b) L'article *lo* també s'usa amb una funció intensiva, precedint un adjectiu o un adverbi. Amb esta funció, la llengua general disposa d'altres construccions, sobretot amb quantificadors, que són les que cal usar en tots els registres.

TAULA 15.5:
Usos de l'article *lo* amb valor intensiu

CONSTRUCCIÓ AMB <i>LO</i>	CONSTRUCCIÓ SENSE <i>LO</i>
<i>No et pots ni imaginar lo bé que ens ho hem passat.</i>	<i>No et pots ni imaginar que bé que ens ho hem passat.</i>
<i>Em sorprén lo bé que toca el piano.</i>	<i>Em sorprén com toca de bé el piano.</i>
<i>Ho faré lo més ràpid possible.</i>	<i>Ho faré tan ràpid com puga.</i>
<i>Vine lo més prompte possible.</i>	<i>Vine com més prompte millor.</i>
<i>Encara no està lo suficientment madur.</i>	<i>Encara no està prou madur.</i>

c) Finalment, l'article *lo* també s'usa col·loquialment formant part de determinats modismes que ben sovint no són sinó calcs d'estructures sintàctiques foranes que cal evitar:

TAULA 15.6:
Ús de l'article *lo* en modismes

CONSTRUCCIÓ AMB <i>LO</i>	CONSTRUCCIÓ SENSE <i>LO</i>
<i>Viu a lo gran.</i>	<i>Viu regaladament.</i> <i>Viu a cor que vols.</i>
<i>A lo millor ve en el tren de les deu.</i>	<i>Tal vegada vindrà en el tren de les deu.</i> <i>Potser vindrà en el tren de les deu.</i>
<i>De lo contrari, no ho hauria fet.</i>	<i>Si no, no ho hauria fet.</i> <i>D'una altra manera, no ho hauria fet.</i> <i>Altrament, no ho hauria fet.</i>
<i>En lo referent a les seues declaracions.</i>	<i>Respecte a les seues declaracions.</i> <i>Pel que fa a les seues declaracions.</i> <i>Quant a les seues declaracions.</i>
<i>En lo successiu, no vull més excuses.</i>	<i>D'ara en avant, no vull més excuses.</i>
<i>Eixa faena no li agrada lo més mínim.</i>	<i>Eixa faena no li agrada gens ni miqueta.</i>
<i>Lo mateix em dóna: no tinc manies.</i>	<i>Em té igual: no tinc manies.</i> <i>Tant me fa: no tinc manies.</i>
<i>Per lo demés, és un xicon molt agradable.</i>	<i>D'altra banda, és un xicon molt agradable.</i> <i>Això a banda, és un xicon molt agradable.</i>
<i>Per lo general, sol ser molt puntual.</i>	<i>Generalment, sol ser molt puntual.</i>
<i>Per lo menos, ha donat un descàrrec.</i>	<i>Almenys, ha donat un descàrrec.</i>
<i>Per lo prompte, encara no ha arribat.</i>	<i>De moment, encara no ha arribat.</i>
<i>Per lo regular, té un bon comportament.</i>	<i>Ordinàriament, té un bon comportament.</i>
<i>Per lo tant, et toca substituir-lo a tu.</i>	<i>Per tant, et toca substituir-lo a tu.</i>
<i>Per lo vist, és un fora de sèrie.</i>	<i>Pel que sembla, és un fora de sèrie.</i>
<i>És tot lo més que puc dir-te ara.</i>	<i>És el màxim que puc dir-te ara.</i>

16. ELS DEMOSTRATIUS

16.1. EL CONCEPTE DE *DIXI*

Els demostratius, com els possessius i els pronoms personals, són una classe de paraules que tenen una funció dística. Amb el terme *dixi* (o *funció dística*) es designa la funció lingüística que permet relacionar l'enunciat amb algun dels participants o amb alguna de les circumstàncies de l'acte de parla. Així, segons el tipus de relació, es poden distingir els següents tipus de *dixi*:

a) *Dixi personal*, si la relació s'estableix amb els participants (l'emissor i el receptor de l'acte de parla).

b) *Dixi espacial*, si la relació s'estableix amb el lloc que ocupen els participants.

c) *Dixi temporal*, si la relació s'estableix amb el moment en què es produeix l'acte de parla (amb l'*ara* de l'acte de parla).

Els demostratius estableixen distincions relacionades sobretot amb la *dixi* espacial, i els pronoms personals i els possessius, amb la *dixi* personal; la *dixi* temporal, finalment, correspon als adverbis i expressions temporals i als temps verbals.

16.2. LES CLASSES DE DEMOSTRATIUS

Amb l'etiqueta de *demonstratiu*, tradicionalment s'inclouen tres tipus de paraules que pertanyen a classes diferents: els determinants demostratius (per exemple, *este* o *aquest*), els demostratius que funcionen com a pronoms neutres (per exemple, *açò*) i els adverbis demostratius (per exemple, *ací*).

Les tres classes tenen en comú el fet de ser dístics espacials i, concretament, el fet d'assenyalar relacions de proximitat o llunyania respecte als participants de l'acte de parla. El valencià diferencia tres graus de proximitat: immediata, mediata i llunyania:

a) *Primer grau*: proximitat respecte a l'emissor.

b) *Segon grau*: proximitat respecte al receptor o distància intermèdia respecte a l'emissor.

c) *Tercer grau*: llunyania respecte a l'emissor i el receptor.

16.3. ELS DETERMINANTS DEMOSTRATIUS

16.3.1. Caracterització general

Els demostratius de primer i segon grau presenten formes simples o formes reforçades amb el constituent *aqu-*; els de tercer grau, en canvi, només tenen formes reforçades. Tot seguit es reproduïxen les diferents formes flexives corresponents als tres graus:

TAULA 16.1:
Els determinants demostratius

GRAUS DE DIXI	DEMOSTRATIUS			
	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
PRIMER	este/aquest	esta/aquesta	estos/aquests	estes/aquestes
SEGON	eixe/aqueix	eixa/aqueixa	eixos/aqueixos	eixes/aqueixes
TERCER	aquell	aquella	aquells	aquelles

Tant les formes simples com les reforçades són pròpies del valencià, i resulten igualment vàlides. En l'actualitat, les formes simples són generals en la llengua oral, i són majoritàries també en la ràdio, en la televisió i en els texts d'algunes institucions públiques valencianes. Les formes reforçades s'usen de manera preferent en registres escrits d'àmbits com ara el literari o l'universitari.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga es documenten tant les simples com les reforçades, però amb un clar predomini de les reforçades, que alternen estilísticament amb les simples en certs casos:

«E aquesta fon la primera supèrbia, e per ço los hòmens que són aguts, sòptils a procrear-se honors e baxar los altres e dir lagoteries en cort: vet esta saviesa folla e enrabiada e dyabolical», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

«Guillem de Varoych, qui era comte de aquesta terra, forní sta ciutat e lo castell axí d'armes com de bombardes», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«Estos, per ennoblir a si matexos, per posar en fama que los seus foren en tots llochs, escrigueren més falsies que veritats, segons scrihuen Marco Varró y lo Cathó in *De originibus*; especialment ho dihuen per aquest cas», Pere Antoni BEUTER, *Història de València*.

En la llengua antiga els demostratius s'usaven amb la triple distinció que manté el valencià. Els tres graus, això no obstant, s'han reduït a dos graus en la major part de parlars no valencians: un per a la proximitat a l'emissor i el receptor (*aquest* i les variants flexives) i un altre per a la llunyania (*aquell* i les variants flexives).

Pel fet de ser determinants, els demostratius que s'estan analitzant s'anteposen al substantiu i ocupen la mateixa posició que correspondria a l'article definit: *la/aquella casa*. En alguns casos, amb tot, també és possible que apareguen després del substantiu, si el substantiu ja apareix determinat per l'article definit: *la casa aquella*.

16.3.2. Aspectes formals

Des d'un punt de vista formal, cal fer les precisions següents:

a) Els demostratius simples *este* i *eixe* es pronuncien sense la *e* final seguits d'una paraula començada per vocal, especialment tònica: *este home* [ést óme], *este hivern* [ést ivérn], *eixe amic teu* [éj] amík téw] *eixe espai* [éj] espáj] (v. § 1.4.1).

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, els demostratius simples no presentaven la *e* final, i tenien, per tant, les formes *est* i *eix*, que han mantingut una certa tradició escrita fins a l'actualitat. La *e* final de les formes modernes es va inserir a partir del s. XVI com a vocal de suport per a facilitar la pronunciació en aquells casos en què el demostratiu anava seguit d'una paraula començada per consonant; per exemple *est carro* > *este carro*.

b) El demostratiu *aquests* presenta la variant formal *aquestos*.

16.3.3. Usos dítctics i anafòrics

Els demostratius indiquen bàsicament distincions relacionades amb la dixi espacial, però també presenten usos de caràcter anafòric (o catafòric) i, en certs casos, usos de caràcter temporal.

16.3.3.1. En els usos anafòrics, els demostratius no assenyalen diferències de proximitat o llunyania en l'espai sinó dins del discurs. Els demostratius, concretament, fan referència a un element aparegut en el discurs previ, anomenat *antecedent* (ús anafòric), o a l'element que s'introdueix tot seguit, anomenat *consegüent* (ús catafòric):

a) Els demostratius de primer grau s'usen per a referir-se a l'antecedent més pròxim dins del discurs, sobretot per oposició als de tercer grau:

Vaig llegir el diari i la revista, però només esta arreplegava la informació. Esperàvem la resposta de Pere i Empar, però només aquesta va contestar.

També s'usen, amb una funció catafòrica, per a referir-se a un consegüent:

Este és el motiu que explica la seua manera d'actuar: està obsessionat per l'orde.

Aquest és el motiu del seu cansament: li han diagnosticat una anèmia ferropènica.

b) Els demostratius de segon grau s'usen, en alternança amb els de primer grau, per a referir-se a un antecedent immediat en el discurs quan no hi ha oposició amb un altre element:

Està obsessionat per l'orde: eixe és el motiu que explica la seua manera d'actuar.

Li han diagnosticat una anèmia ferropènica: aqueix és el motiu del seu cansament.

OBSERVACIÓ: En la llengua escrita, també s'usen sovint expressions amb participis com ara *esmentat*, *citat*, *referit*, *dit* o adjectius com *present* amb una funció anafòrica anàloga a la dels demostratius: *En certes paraules s'establix una doble oposició morfològica. Eixa oposició (o l'esmentada oposició) no sempre té un reflex formal.*

c) Els demostratius de tercer grau s'usen, en oposició als de primer grau, per a designar l'antecedent més llunyà dins del discurs:

Vaig llegir la revista i diversos diaris, però només aquella arreplegava la informació.

16.3.3.2. A més dels usos discursius esmentats, els demostratius també admeten una interpretació temporal quan es combinen amb un substantiu que designa un període de temps:

a) Amb els demostratius de primer grau es fa referència a un període que inclou l'acte de parla, o que és pròxim. Amb l'expressió *esta* (o *aquesta*) *setmana*, per exemple, ens referim a la setmana que inclou el moment de l'acte de parla; *este* (o *aquest*) *estiu* és l'estiu que inclou el moment de l'acte de parla o l'estiu d'enguany, siga el passat o el que ha d'arribar:

<i>Este estiu fa molta calor.</i>	(l'estiu actual)
<i>Este estiu hem anat a Agres.</i>	(l'estiu passat)
<i>Este estiu anirem a Agres.</i>	(el pròxim estiu)

OBSERVACIÓ: En el cas del substantiu *any* s'usa generalment l'adverbi *enguany* i no la combinació amb el demostratiu: ***Enguany anirem a Agres.***

b) Amb els demostratius de segon i tercer grau es fa referència a períodes llunyans o que no inclouen l'acte de parla:

M'ho va confessar eixa mateixa setmana.
Aquell estiu vam anar a Agres.

16.4. ELS PRONOMS NEUTRES DEMOSTRATIUS

16.4.1. Els pronoms neutres demostratius compartixen la funció dística amb els determinants demostratius i també mantenen una triple distinció de proximitat:

TAULA 16.2:

Els pronoms neutres demostratius

GRAUS DE DIXI	PRONOMS NEUTRES
PRIMER	açò
SEGON	això
TERCER	allò

OBSERVACIÓ: En alguns parlars valencians meridionals també s'usa la forma *astò*, amb el valor de *açò*, que no és pròpia de la varietat estàndard.

16.4.2. Els pronoms neutres demostratius s'usen per a referir-se a entitats individuals o col·lectives de caràcter indeterminat, a esdeveniments i estats de coses, o en aquells casos en què l'antecedent és una oració:

TAULA 16.3:

El referent dels pronoms neutres demostratius

REFERENT	EXEMPLES
entitat indeterminada	<i>Vine, mira açò que m'acabe de trobar.</i> <i>Emporta't tot això i deixa-ho en la pica.</i> <i>Porta'm allò que hi ha damunt de la taula.</i>
esdeveniment o estat de coses	<i>Para ja de fer això, que se sent per tota la casa.</i>
oració	<i>Açò que ara et diré, no ho contes a ningú.</i>

16.4.3. Des d'un punt de vista sintàctic, els pronoms neutres demostratius poden ser modificats pel quantificador *tot* i admeten complements típicament nominals, com ara adjectius, sintagmes preposicionals o oracions de relatiu:

Què és tot açò?
Què és això blau?
Què és allò de fusta?
Què és això que dus en les mans?

16.5. ELS ADVERBIS DEMOSTRATIUS

16.5.1. Caracterització general

La triple distinció de proximitat apareix també en alguns adverbis de lloc. En la llengua antiga, *ací* indicava primer grau; *aquí*, segon grau, i *allí* o *allà*, tercer grau, i estes distincions s'han mantingut fins a l'actualitat en els registres formals. A pesar d'això, en valencià, *aquí* va deixar d'usar-se amb el valor de segon grau i va ser reemplaçat per la forma *ahí*.

TAULA 16.4:

Els adverbis demostratius

GRAUS DE DIXI	ADVERBIS DEMOSTRATIUS
PRIMER	<i>ací</i>
SEGON	<i>ahí</i>
TERCER	<i>allí, allà</i>

OBSERVACIÓ: La distinció antiga entre els dos primers graus es pot observar en el fragment de la carta que es transcriu a continuació, on *ací* es referix a València (la ciutat des d'on s'envia la carta) i *aquí* a Conca (la ciutat on s'envia): «Entés havem que vosaltres, a instància de un cristià novell d'*aquí*, havets fet pendre e tenits en vostre poder En Guillem Pastor, perayre d'aquesta ciutat, qui era anat *aquí* per fer sos fets. La raó *aquí*-s sab; mas, segons *ací*-s compta, és per gran barateria del dit cristià novell», Carta del jurats de València del 1402.

Amb el valor de segon grau, la forma *ahí* comença a generalitzar-se a partir del segle XVII.

16.5.2. Aspectes formals

- a) La forma *ací* és la majoritària en valencià, però amb el valor de primer grau també s'usa *aquí* en parlars septentrionals i meridionals.
- b) La forma *ahí*, encara que no és clàssica, resulta difícilment substituïble per la forma *aquí*, ja que en els parlars on esta forma és viva adopta el valor de primer grau.

17. ELS POSSESSIUS

17.1. CARACTERITZACIÓ GENERAL

Els possessius assenyalen relacions de possessió, de pertinença o de dependència entre una persona del discurs i l'entitat a què es referix el sintagma nominal:

Ma mare i el meu cosí.

La teua proposta.

La nostra empresa.

Com ocorre amb els pronoms personals, els possessius designen lèxicament la persona a qui es referixen, això és, presenten formes lèxiques diferents segons la persona del discurs que s'identifica amb el posseïdor: *nostre* 'de nosaltres', *seu* 'd'ell, d'ella, d'ells, d'elles', etc. A més, pel fet de ser modificadors nominals, concorden en gènere i nombre amb el substantiu que modifiquen: *el nostre cotxe*, *la nostra casa*.

Des d'un punt de vista formal, els possessius poden ser tòncics o àtons. Els primers tenen accent de paraula i són, amb molta diferència, els més usuals en l'actualitat. Els àtons no tenen accent i s'usen en contextos molt específics.

17.2. ELS POSSESSIUS TÒNICS

17.2.1. La forma dels possessius tòncics

Els possessius tòncics presenten les formes següents:

TAULA 17.1:

Els possessius tòncics

		SINGULAR		PLURAL	
		PERSONA	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ
UN SOL POSSEÏDOR	PRIMERA	meu	meua	meus	meues
	SEGONA	teu	teua	teus	teues
	TERCERA	seu	seua	seus	seues
DIVERSOS POSSEÏDORS	PRIMERA	nostre	nostra	nostres	nostres
	SEGONA	vostre	vostra	vostres	vostres
	TERCERA	seu	seua	seus	seues

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, els possessius femenins referits a un posseïdor tenien les formes *mia*, *tua* i *sua* (*mies*, *tues* i *sues* en plural). Des del final de l'edat mitjana, les formes anteriors foren substituïdes per *meua*, *teua* i *seua* (*meues*, *teues* i *seues* en plural), per imitació a les formes paral·leles de masculí. Estes formes es mantenen amb total vigència en valencià i en alguns parlars catalans i baleàrics. En altres parlars, en canvi, han sigut substituïdes per *meva*, *teva* i *seva* (*meves*, *teves* i *seves* en plural) per analogia amb la variació que es produïx en adjectius del tipus *blau/blava*.

El possessiu de tercera persona té la mateixa forma si es referix a un únic posseïdor que si es referix a diversos posseïdors: *la seua filla*, per exemple, pot tindre el valor de 'la filla d'ell o d'ella' o el valor de 'la filla d'ells'.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, en canvi, hi havia una forma específica per a la tercera persona referida a diversos posseïdors. Es tracta del possessiu sense variació de gènere *llur* (*llurs* en plural):

«fos donat, atorgat e assignat a la abadessa del dit monestir e a les sors d'aquell e als cunes altres persones [...] que aguesen e reebes en a regar llurs orts per dos dies en cascuna setmana», *Manual de Consells*.

«L'altre és que ls àngels, qui foren de primer bons e per llur peccat tornaren dyables, no caygueren tots en infern», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

«ells ab llurs naus van molt sovint en Alexandria e en Barut», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

En l'actualitat el possessiu *llur* (o *llurs*) se sent com a arcaic i té un ús restringit a registres molt formals i especialitzats, on pot ser útil una major precisió en la delimitació de la relació possessiva.

17.2.2. Aspectes sintàctics

Des d'un punt de vista sintàctic, cal fer les precisions següents:

a) Els possessius tòncics generalment s'anteposen al substantiu que modifiquen. En esta posició s'usen precedits de l'article definit, amb el qual formen una unitat sintàctica. Amb l'article definit, els possessius tòncics també poden anar posposats al substantiu, i la posposició és general si el substantiu no té article o quan, en lloc de l'article definit, s'usa l'article indefinit, un demostratiu o un quantificador.

TAULA 17.2:

Posició dels possessius tòncics dins del sintagma nominal

ANTEPOSICIÓ	POSPOSICIÓ
<i>Els meus amics</i>	<i>Els amics meus</i>
	<i>Aquells amics meus</i>
	<i>Uns amics meus</i>
	<i>Alguns amics meus</i>
	<i>Amics meus</i>

A més de modificar un substantiu, els possessius tòncics també s'usen com a atributs d'oracions copulatives amb el verb *ser*: *Deixa el paquet, que és meu*.

b) La relació de possessió característica dels possessius s'indica en certs contextos per mitjà únicament de l'article definit:

Vindré amb la dona i els fills.

Els pares no li donaven permís per a casar-se.

Si no queda satisfet li tornem els diners.

He portat el cotxe al taller.

Renta't les mans.

Preneu el tiquet.

OBSERVACIÓ: En tots els exemples anteriors, el subjecte o el complement indirecte designen el posseïdor, i un altre complement, generalment el directe, l'entitat posseïda. En exemples com els anteriors, el possessiu sols seria normal en casos de possible ambigüïtat com el següent: *Empar va agafar el seu abric, i no el meu*.

c) En certes locucions adverbials o prepositives, el possessiu pot alternar amb un pronom personal tònic (*mi, tu, ell...*) precedit de la preposició *de*:

Anava darrere d'ell.

o *Anava darrere seu.*

Caminava al costat d'ella.

o *Caminava al seu costat.*

Viu prop de nosaltres. o *Viu prop nostre.*
Estaven en contra de vosaltres. o *Estaven en contra vostra.*

OBSERVACIÓ: Com es pot observar, el possessiu es posposa en construccions sense article definit (*darrere seu, prop nostre, en contra vostra*), però pot anteposar-se si la construcció és definida (*al seu costat*). El possessiu, a més, apareix generalment en masculí singular, encara que també s'usa el femení si la locució està integrada per un substantiu femení (*a la nostra dreta, per culpa seua, a costa vostra*). En el cas de la preposició *contra*, s'usa habitualment la forma femenina del possessiu, segurament perquè l'acabament en *a* de la preposició s'associa al femení (*en contra vostra*).

d) L'alternança del possessiu amb un pronom personal precedit de *de* també és possible quan modifiquen un substantiu o quan funcionen com a atribut del verb *ser*. L'alternança és habitual en el cas del possessiu *seu*, segurament perquè, a diferència del possessiu, el pronom indica si es tracta d'un o de diversos posseïdors:

El seu cotxe o *El cotxe d'ell / d'ella / d'ells / d'elles / de vosté / de vostés.*
És seu o *És d'ell / d'ella / d'ells / d'elles / de vosté / de vostés.*

Encara que molt menys habitual, l'alternança també és possible en el cas de *nostre* i *vostre*:

El nostre / vostre cotxe o *El cotxe de nosaltres / de vosaltres.*
És nostre / vostre o *És de nosaltres / de vosaltres.*

L'alternança, en canvi, no és possible en el cas de *meu* i *teu*: *el meu cotxe, és meu; el teu cotxe, és teu.*

17.3. ELS POSSESSIUS ÀTONS

Els possessius àtons s'anteposen sempre al substantiu que modifiquen i no poden aparèixer amb cap altre determinant: *mon pare, sa mare*, etc. Amb els matisos que es faran més avall, els possessius àtons sols tenen formes referides a un únic posseïdor:

TAULA 17.3:

Els possessius àtons

	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
PRIMERA	mon	ma	mos	mes
SEGONA	ton	ta	tos	tes
TERCERA	son	sa	sos	ses

Els possessius àtons eren molt usats en la llengua antiga, però en l'actualitat han quedat reduïts a contexts molt específics i a expressions fossilitzades. Concretament, s'usen:

a) Amb alguns noms de parentiu, sobretot si fan referència a ascendents (*mon pare, sa mare, sa tia*).

b) Amb el substantiu *casa* (*ma casa, ta casa*).

c) En algunes fórmules de tractament (*sa il·lustríssima, ses majestats, ses senyories*).

d) En la locució negativa *en ma vida* (o *en ta vida, en sa vida*).

Encara que no hi ha possessius àtons específics referits a diversos posseïdors, els possessius *nostre* i *vostre* s'usen de manera paral·lela als àtons en alguns casos, com ara certes formes de tractament (*vostra excel·lència, Déu Nostre Senyor*). En alguns parlars, a més, també poden usar-se en contextos com ara *vostre pare, nostra casa, en vostra vida*.

OBSERVACIÓ: A més dels contextes delimitats fins ara, els possessius àtons s'usen a vegades en lloc dels tòpics en el llenguatge poètic:

«arrelat al silenci en sa muda i millor forma d'amor; amarrant els meus passos amb força a ta dreuera», Maria BENEYTO, *València*.

18. ELS QUANTIFICADORS: ELS NUMERALS

18.1. CONCEPTES BÀSICS

Els quantificadors indiquen de forma més o menys precisa la quantitat de l'element que modifiquen, o assenyalen alguna especificació de caràcter numèric. Des d'un punt de vista sintàctic, els quantificadors formen una classe heterogènia integrada per quantificadors nominals (els adjectius determinatius de la tradició gramatical), pronoms, adverbis i substantius:

TAULA 18.1:

Les classes sintàctiques de quantificadors

QUANTIFICADORS	
CLASSE DE PARAULES	EXEMPLES
quantificador nominal (o adjectiu determinatiu)	<i>alguna persona</i> <i>moltes persones</i> <i>tres persones</i> <i>cada persona</i>
pronoms	<i>algú</i> <i>ningú</i> <i>res</i> <i>cadascú</i>
adverbi	<i>treballa poc</i> <i>gens bonic</i> <i>tan agradable</i> <i>molt lluny</i>
substantiu	<i>una dotzena d'ous</i> <i>un grup de persones</i> <i>un grapat d'arròs</i> <i>una miqueta de pa</i>

Tenint en compte les diverses possibilitats de quantificació i el grau de precisió que hi aporten, els quantificadors es classifiquen en *numerals*, *indefinites* i *quantitatius*:

- numeral → *enguany hem vist tres obres de teatre.*
- indefinit → *enguany hem vist algunes obres de teatre.*
- quantitatiu → *enguany hem vist moltes obres de teatre.*

En el present capítol s'analitzen els *quantificadors numerals*, i en els dos següents, els *quantificadors indefinites* i els *quantitatius*.

18.2. CLASSES DE NUMERALS

Els numerals indiquen quantitat o orde de manera precisa i es classifiquen segons el tipus de referència numèrica que expressen:

TAULA 18.2:
Les classes de numerals

NUMERALS		
CLASSE	REFERÈNCIA NUMÈRICA	EXEMPLES
numeral cardinal	quantitat exacta	<i>dos, trenta-cinc, mil, etc.</i>
numeral ordinal	orde dins d'una sèrie	<i>segon, quart, nové, etc.</i>
numeral partitiu	fracció	<i>mig, terç, dècim, etc.</i>
numeral multiplicatiu	multiplicitat	<i>doble, triple, quàdruple, etc.</i>
numeral col·lectiu	pluralitat	<i>parell, dotzena, quinzena, etc.</i>

18.3. ELS NUMERALS CARDINALS

18.3.1. Caracterització general

Els numerals cardinals indiquen el nombre exacte d'unitats en què es presenta una entitat:

Dos edificis
Tres piscines
Vint-i-set euros

Els cardinals poden anar precedits de l'article definit en aquells casos en què el sintagma nominal es referix a una entitat coneguda, com es pot observar en el contrast de les oracions següents:

sintagma nominal indefinit → *Dóna'm tres pomes.*
sintagma nominal definit → *Dóna'm les tres pomes que queden.*

Amb un caràcter igualment definit, els numerals poden anar precedits del quantificador indefinit *tot* en aquells casos en què el sintagma nominal fa referència a una entitat ja presentada en el discurs. La presència del quantificador indefinit sol comportar l'eliminació de l'article definit, però en la llengua antiga i en alguns parlars valencians es manté l'ús de l'article.

Tots tres coincidiren en la resposta. o *Tots els tres coincidiren en la resposta.*
(Les tres persones ja conegudes)

També poden anar precedits de l'article indefinit en casos en què es fa referència a una quantitat aproximada:

Hem repartit unes tres-centes entrades.

18.3.2. La forma dels numerals cardinals

Els numerals cardinals tenen les formes següents:

TAULA 18.3:
Els numerals cardinals

CARDINALS					
0	zero	17	dèset (o disset)	50	cinquanta
1	u, un	18	díhuit (o divuit)	60	seixanta
2	dos	19	dènou (o dinou)	70	setanta
3	tres	20	vint	80	huitanta (o vuitanta)
4	quatre	21	vint-i-u, vint-i-un	90	noranta
5	cinc	22	vint-i-dos	100	cent
6	sis	23	vint-i-tres	101	cent u, cent un
7	set	24	vint-i-quatre	110	cent deu
8	huit (o vuit)	25	vint-i-cinc	200	dos-cents
9	nou	26	vint-i-sis	300	tres-cents
10	deu	27	vint-i-set	1.000	mil
11	onze	28	vint-i-huit (o vint-i-vuit)	1.001	mil u, mil un
12	dotze	29	vint-i-nou	1.010	mil deu
13	tretze	30	trenta	1.100	mil cent
14	catorze	31	trenta-u, trenta-un	2.000	dos mil
15	quinze	40	quaranta	1.000.000	un milió
16	setze	41	quaranta-u, quaranta-un	1.000.000.000.000	un bilió

a) El cardinal que designa la unitat pot adoptar la forma *u* o *un*. De manera paral·lela a l'article indefinit, s'usa *un* quan el numeral modifica un substantiu explícit o implícit:

Dóna'm un meló d'aquells.
Dóna-me'n un d'aquells.
Dóna-me'n un.

De manera paral·lela al pronom indefinit *u* (v. § 19.3.b), s'usa la forma *u* en els casos següents:

- El numeral funciona com un ordinal (v. § 18.4.2.d): *la pàgina u, els capítols u i el dos, l'u de gener.*

- Fa referència al nom del número: *el número u; u, dos, tres...; l'u, el dos, el tres...*

- En general, sempre que no funciona pròpiament com a modificador d'un substantiu:

-Ja han marcat algun gol? -Sí, van dos a u.
-Entreuen en silenci, i u a u.

OBSERVACIÓ: En alguns parlars la forma *un* sols s'usa amb un substantiu explícit; en altres, en canvi, la forma *un* es tendix a generalitzar en tots els contextos.

b) Els cardinals no presenten variació de gènere, amb l'excepció de *un*, que té la forma femenina *una*, i *cent*, que en plural adopta la forma masculina *cents* i la femenina *centes*:

un llibre i una llibreta
tres cents llibres i tres centes llibretes

OBSERVACIÓ: Usats com a ordinals, els cardinals que admeten variació de gènere adopten exclusivament la forma pròpia del masculí (v. § 18.3.2.a i § 18.4.2.d):
La pàgina tres-cents, la pregunta vint-i-dos.

El cardinal *dos* també admet variació de gènere en els registres formals:

dos llibres i dos llibretes o *dos llibres i dues llibretes*

OBSERVACIÓ: La variació era normal en la llengua antiga, encara que en alguns casos també es documenta la forma *dos* amb valor femení, com es pot observar en els exemples següents, els dos primers amb *dues* i els dos últims amb *dos*:

«Mas dich que oració devota és coltell tallant de *dues* parts», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

«E pres *dues* palles, una largua e l'altra curta», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«Tal voler naix en part per ignorança, / e compost és de nostres *dos* natures», Ausiàs MARCH, *Poesies*.

«Yo t'è demanat ab les darreres letres ia *dos* vegades», Joan ESTEVE, *Liber Elegantiorum*.

La pèrdua de la variació, produïda en valencià i en altres parlars, segurament es deu a la imitació dels altres cardinals sense variació.

c) Els cardinals *milió*, *bilió*, *trilió*, etc., són substantius, i tenen, per tant, formes de plural: *S'han gastat molts milions per a posar en marxa l'empresa*. Per això s'usen en plural quan van precedits d'un numeral que designa més d'una unitat: *dos milions*, *tres bilions*, etc. També té forma de plural el cardinal *cent*: *dos-cents convidats*, *tres-centes persones*.

OBSERVACIÓ: El cardinal *un* és singular per definició, però adopta el plural amb substantius que tenen el valor de *pluralia tantum*, com per exemple *ulleres*, *tisores*: *Només té unes ulleres, no tres*. Els altres cardinals, en canvi, sols admeten el plural quan s'usen com a substantius: *Els dosos i els tresos*. *Ha tret dos sisos i quatre sets*. En aquells casos en què s'usen com a adjectius solen mantindre's invariables: *els difícils anys quaranta*; *la dècada dels setanta* (o *dels anys setanta*); *són les set* (això és, *les set hores*).

d) En els cardinals composts, el guionet s'usa per a separar desenes i unitats, d'una banda, i unitats de centena i centenes, de l'altra:

trenta-tres, quaranta-cinc

dos-cents, quatre-centes

Cal assenyalar que, en el cas de la vintena, entre els dos components s'intercala la conjunció *i*: *vint-i-dos*, *vint-i-tres*, etc.

e) Els cardinals segueixen les normes generals d'apostrofació, tant si s'escriuen amb lletra com si s'escriuen amb xifra (v. § 5.4.2.d):

l'u de maig o *l'1 de maig*

l'11 de gener o *l'onze de gener*

f) D'acord amb una tradició tipogràfica prou estesa, dins del text, els cardinals se solen escriure amb lletra del zero al nou i amb xifres a partir del 10:

La pàgina dos i la 34 estan ratllades.

Només caben nou taules en l'aula 205.

18.4. ELS NUMERALS ORDINALS

18.4.1. Caracterització general

Els numerals ordinals indiquen el lloc que ocupa una entitat dins d'una sèrie. Els ordinals presenten variació de gènere i de nombre. Els quatre primers ordinals tenen formes no relacionades directament amb els cardinals corresponents:

TAULA 18.4:

Els quatre primers ordinals

	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
1r, I	primer	primera	primers	primeres
2n, II	segon	segona	segons	segones
3r, III	tercer	tercera	tercers	terceres
4t, IV	quart	quarta	quarts	quartes

Hi ha també altres ordinals que presenten formes de base llatina:

TAULA 18.5:

Els ordinals de forma culta

	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
5t, V	quint	quinta	quints	quintes
6t, VI	sext	sexta	sexts	sextes
7m, VII	sèptim	sèptima	sèptims	sèptimes
8u, VIII	octau	octava	octaus	octaves
10m, X	dècim	dècima	dècims	dècimes
20m, XX	vigèsim	vigèsima	vigèsims	vigèsimes
30m, XXX	trigèsim	trigèsima	trigèsims	trigèsimes
40m, XL	quadragèsim	quadragèsima	quadragèsims	quadragèsimes
50m, L	quingüagèsim	quingüagèsima	quingüagèsims	quingüagèsimes
60m, LX	sexagèsim	sexagèsima	sexagèsims	sexagèsimes
70m, LXX	septuagèsim	septuagèsima	septuagèsims	septuagèsimes
80m, LXXX	octagèsim	octagèsima	octagèsims	octagèsimes
90m, XC	nonagèsim	nonagèsima	nonagèsims	nonagèsimes

Però, de manera general, els ordinals es formen afegint el sufix *-é/-ena* al cardinal paral·lel:

TAULA 18.6:
Els altres ordinals

	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
5é, V	cinqué	cinquena	cinquens	cinquenes
6é, VI	sisé	sisena	sisens	sisenes
7é, VII	seté	setena	setens	setenes
8é, VIII	huité (o vuité)	huitena (o vuitena)	huitens (o vuitens)	huitenes (o vuitenes)
9é, IX	nové	novena	novens	novenes
10é, X	desé	desena	desens	desenes
11é, XI	onzé	onzena	onzens	onzenes
12é, XII	dotzé	dotzena	dotzens	dotzenes
20é, XX	vinté	vintena	vintens	vintenes
21é, XXI	vint-i-uné	vint-i-unena	vint-i-unens	vint-i-unenes
100é, C	centé	centena	centens	centenes
1000é, M	milé	milena	milens	milenes

18.4.2. Aspectes formals i sintàctics

a) Tant les formes cultes com les patrimonials amb el sufix *-é/-ena* són acceptables.

OBSERVACIÓ: No obstant això, cal tindre en compte que les formes cultes s'usen com a substantius en alguns casos; per exemple, per a referir-se a determinades estrofes (*una octava, una dècima*), a intervals musicals (*una quinta, una sexta*) o a altres elements (*una novena*).

b) A partir de l'ordinal 4t, en la llengua col·loquial es recorre habitualment a la construcció *el que fa tant*, on *tant* val pel cardinal corresponent: *el que fa cinc, el que fa sis*, etc.

c) Els ordinals *primer* i *segon* presenten sempre variació de gènere i de nombre: *la primera volta, la segona porta, les segones proves, ha arribat la segona*.

OBSERVACIÓ: En alguns parlars valencians, l'ordinal *primer* es manté invariable quan precedix un femení singular (*la primer volta*) i l'ordinal *segon* no presenta flexió de gènere (*la segon porta, les segons proves, ha arribat la segon*). Les formes sense variació no són acceptables en els registres formals.

d) Els cardinals s'usen amb el valor dels ordinals quan es posposen a un nom propi i són superiors a deu: *Joan III* (tercer), però *Joan XXIII* (vint-i-tres). També s'usen els cardinals en aquells casos en què es posposen a un substantiu i es pot pressuposar el nom *número*: *la pàgina tres* (o *la pàgina número tres*), *el capítol vint-i-u* (o *el capítol número vint-i-u*).

e) Per a expressar el primer dia d'un mes es pot usar l'ordinal *primer*, però és més habitual el cardinal *u*: *l'u de març*. Per a la resta de dies, s'usen únicament els cardinals: *el vint-i-cinc d'abril, el nou d'octubre*.

f) En els ordinals composts, s'usa el guionet en els mateixos casos que en els numerals cardinals (v. § 18.3.2.d):

vint-i-dosé
quaranta-cinquena

g) Els numerals ordinals poden representar-se amb l'última lletra del nom al costat de la xifra o bé amb l'última lletra volada, amb punt abreviatiu o sense (v. § 6.3.1.f):

1r, 1r., 1.^r o 1^r → *primer*
 4a, 4a., 4.ª o 4^a → *quarta*

h) D'acord amb una tradició tipogràfica prou estesa, les abreviatures dels ordinals en xifres romanes se solen escriure en versaleta minúscula quan acompanyen una paraula que s'escriu en minúscula (v. § 6.2.3.a):

El segle xviii
El volum II de les obres completes

18.5. ELS NUMERALS PARTITIUS

Els partitius expressen parts de la unitat i tenen la mateixa forma que els ordinals, excepte en els casos següents:

TAULA 18.7:

Els numerals partitius

	SINGULAR		PLURAL	
	MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
$\frac{1}{2}$	mig	mitja	mitjos	mitges
$\frac{1}{3}$	terç	terça	terços	terces

Els partitius es reforcen sovint amb el substantiu *part*: *una quarta part dels ingressos*. Amb este valor també s'usa l'ordinal *tercera*: *una tercera part dels ingressos*. En el cas de $\frac{1}{2}$, s'usa *mitat* (o *meitat*): *La mitat dels ingressos*.

18.6. ELS NUMERALS MULTIPLICATIUS

Els numerals multiplicatius expressen el nombre de vegades que s'augmenta una entitat:

TAULA 18.8:

Els numerals multiplicatius

MULTIPLICATIUS	
2 voltes més	doble
3 voltes més	triple
4 voltes més	quàdruple
5 voltes més	quíntuple
6 voltes més	sèxtuple

Aspectes formals sobre els numerals multiplicatius:

a) Els multiplicatius també admeten, amb l'excepció de *doble*, variació de gènere quan tenen el valor de 'tantes voltes una xifra': *una quantitat quíntuple* (o *quíntupla*) *que una altra*. Però són invariables si designen el nombre d'elements que componen una entitat: *la triple aliança*, *la quàdruple confrontació*.

b) En la llengua parlada, es recorre sovint a la construcció *tantes vegades* (o *voltes*) *més*, sobretot a partir de *quàdruple*: *quatre voltes més alt, sis vegades més car*.

18.7. ELS NUMERALS COL·LECTIUS

Els numerals col·lectius expressen conjunts formats per un nombre concret d'entitats. Els col·lectius pertanyen a la classe dels substantius i, normalment, tenen la mateixa forma que els ordinals femenins reproduïts en la taula 18.6, com en el cas de *dotzena* (12), *vintena* (20), *trentena* (30), *centena* (100):

Una dotzena d'ous
Una vintena de participants
Una trentena de persones

En canvi, tenen una forma específica, generalment masculina, els col·lectius *parell* (2), *tern* i *terna* (3), *qüern* (4), *quintern* (5), *centenar* (100), *milenar* i *miler* o *millar* (1.000).

A més dels col·lectius citats, n'hi ha que s'usen amb un valor específic i sense un valor pròpiament quantitatiu:

TAULA 18.9:

Els numerals col·lectius amb valor específic

COL·LECTIUS	
peces i conjunts musicals	<i>duo, duet</i> (2), <i>trio, tercet</i> (3), <i>quartet</i> (4), <i>quintet</i> (5), etc.
nombre de síl·labes	<i>monosíl·lab</i> (1), <i>bisíl·lab</i> (2), <i>trisíl·lab</i> (3), etc.
nombre de versos	<i>dístic</i> (2), <i>tercet</i> (3), <i>quartet i quarteta</i> (4), <i>octava</i> (8), etc.
nombre d'angles	<i>triangle</i> (3), <i>tetràgon</i> (4), <i>pentàgon</i> (5), <i>hexàgon</i> (6), etc.
nombre de cares d'un poliedre	<i>tetraedre</i> (4), <i>pentaedre</i> (5), <i>hexaedre</i> (6), <i>heptaedre</i> (7), etc.
períodes de mesos	<i>bimestre</i> (2), <i>trimestre</i> (3), <i>quadrimestre</i> (4), <i>semestre</i> (6).
períodes d'anys	<i>bienni</i> (2), <i>trienni</i> (3), <i>quadrienni</i> (4), <i>quinquenni</i> (5), etc.
efemèrides	<i>cinquantenari</i> (50), <i>centenari</i> (100), <i>mil·lenari</i> (1.000), etc.
franges d'edat	<i>quingüagenari</i> (50), <i>octogenari</i> (80), <i>nonagenari</i> (90), etc.

19. ELS QUANTIFICADORS: ELS INDEFINITS

19.1. CONCEPTES BÀSICS

Els quantificadors indefinits indiquen quantitat de manera imprecisa o aproximada, de tot a res, però sense especificar ni individualment ni en conjunt les entitats que es designen:

Tots els assistents

Alguns assistents

Diversos assistents

Cap assistent

Cal advertir que, segons l'especificació que aporten, els indefinits poden tindre un valor universal o no universal. Els primers fan referència a la totalitat del conjunt que quantifiquen, i els segons, a una part del conjunt si són afirmatius (o existencials), o a cap element si són negatius (o no existencials):

TAULA 19.1:

Els tipus de quantificadors indefinits

TIPUS DE QUANTIFICADOR		EXEMPLES
universal		<i>Tots els assistents</i> <i>Cada assistent</i> <i>Cadascun dels assistents</i> <i>Sengles assistents</i>
no universal	afirmatiu (o existencials)	<i>Alguns assistents</i> <i>Diversos assistents</i>
	negatiu (o no existencials)	<i>Ningú</i> <i>Cap assistent</i>

Des d'un punt de vista sintàctic, els indefinits poden funcionar com a especificadors d'un substantiu (els *quantificadors nominals*) o com a pronoms. Els primers, a més, no tenen un comportament sintàctic homogeni, ja que, segons el cas, poden precedir o seguir un determinant, ocupar la mateixa posició que els determinants o encapçalar una construcció partitiva (en la qual el quantificador designa una part del conjunt a què es referix el sintagma nominal precedit per *de*). En alguns casos, com es veurà més avant, també poden posposar-se al substantiu.

TAULA 19.2:
Les classes sintàctiques dels indefinits

CLASSE DE PARAULES	POSICIÓ	EXEMPLES
quantificador nominal (o adjectiu determinatiu)	precedint un determinant	<i>Tots els assistents</i> <i>Totes aquelles assistents</i>
	en la mateixa posició que un determinant	<i>Alguns assistents</i> <i>Qualsevol assistent</i> <i>Cada assistent</i>
	en la mateixa posició que un determinant en una construcció partitiva	<i>Alguns dels assistents</i> <i>Qualsevol dels assistents</i> <i>Uns quants dels assistents</i> <i>Cap dels assistents</i>
	seguint un determinant o un altre quantificador	<i>Uns altres assistents</i> <i>Els diferents assistents</i> <i>Els mateixos assistents</i> <i>Molts altres assistents</i>
pronom		<i>Han assistit tots</i> <i>No ha assistit ningú</i> <i>Treballa per a altri</i>

19.2. ELS QUANTIFICADORS NOMINALS

Els *quantificadors nominals* (anomenats *adjectius determinatius* per la gramàtica tradicional) modifiquen un substantiu explícit o implícit:

He llegit totes les seues novel·les; algunes (novel·les) m'han agradat molt, però les altres (novel·les), gens.

En l'exemple anterior, l'indefinit *tots* modifica el substantiu explícit *novel·les*, però els indefinits *alguns* i *altres* modifiquen un substantiu (*novel·les*), que pot aparèixer explícit, però que normalment tendeix a elidir-se pel fet que ja ha aparegut en el discurs previ i és informativament innecessari.

Pel fet de funcionar com a modificadors, concorden en gènere i nombre amb el substantiu que modifiquen, encara que hi ha indefinits que són invariables pel que fa al gènere, i altres que, d'acord amb el seu significat, només tenen forma de singular o de plural:

TAULA 19.3:
Els quantificadors nominals

SINGULAR		PLURAL	
MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
un	una	uns	unes
algun	alguna	alguns	algunes
ningun	ninguna	ninguns	ningunes
cert	certa	certs	certes
altre	altra	altres	altres
mateix	mateixa	mateixos	mateixes
tot	tota	tots	totes
qualsevol tal		qualssevol tals	
cada un	cada una		
cadascun	cadascuna		
		uns quants diversos nombrosos ambdós	unes quantes diverses nombroses ambdós (o ambdues)
		diferents singles	
	cada cap		

Els indefinits presenten propietats sintàctiques i semàntiques ben diferenciades. Per a presentar-los d'una manera mínimament conjunta, els agruparem segons que tinguen un valor universal, existencial o negatiu.

19.2.1. Els indefinits universals

Els indefinits universals fan referència a la totalitat del conjunt que quantifiquen. Tenen un valor universal *tot*, *cada*, *cadascú*, *cadascun*, etc.

a) L'indefinit universal *tot* té usos i accepcions diferents. En primer lloc, pot funcionar com a predeterminant i encapçalar un sintagma nominal definit (amb determinant definit), i designar la globalitat d'entitats d'un conjunt o el fet que l'entitat es pren tota sencera:

Tots aquells geranis
Totes les meues amigues
Tota la vesprada del dissabte

OBSERVACIÓ: A causa del seu caràcter perifèric dins del sintagma nominal definit, l'indefinit pot aparèixer en posició postverbal, encara que es referisca a un sintagma nominal en funció de subjecte que designa una pluralitat. Pot comparar-se, per exemple, el paral·lelisme de les oracions següents: *Tots els representants sindicals assistiren a l'acte* i *Els representants sindicals assistiren tots a l'acte*. En els dos casos, el quantificador *tots* es referix al sintagma nominal *els representants sindicals*, però en el segon rep una interpretació destacada a causa de la seua posició postverbal.

En aquells casos en què el sintagma nominal definit conté un numeral cardinal, l'indefinit pot reemplaçar l'article definit, com ja s'ha indicat més amunt (v. § 18.3.1): *Tots tres* (o *tots els tres*) *coincidiren en la resposta*. Amb una funció definida, també pot modificar un pronom personal (*tota tu*, *tots nosaltres*) o un topònim, igual com el partitiu *mig* (*Es va recórrer*

tota València en quatre hores, Mig Castelló acudí a l'acte d'homenatge).

En segon lloc, pot aparèixer sense cap altre especificador en sintagmes nominals indefinits:

Tot participant en la carrera ja hauria de conèixer les normes.

Finalment, no funciona pròpiament com a indefinit sinó com a quantitatiu de grau (equivalent a 'molt') quan es combina amb un adjectiu:

Quan va sentir el seu nom es féu tot roig. (molt roig)

Va arribar tota acalorada. (molt acalorada)

Les dones tenien els ulls tots plorosos. (molt plorosos)

Els xiquets tenien les mans totes brutes. (molt brutes)

OBSERVACIÓ: L'indefinit *tot* també funciona com a quantitatiu de grau equivalent a 'molt' quan es combina amb un adverbi: *Parlava tot lentament* ('molt lentament'). A més, pot usar-se introduint una oració de gerundi per a emfatitzar el valor de simultaneïtat: *Els xiquets baixaven l'escala tot cridant.*

b) L'indefinit *cada* designa, com *tot*, un conjunt, però individualitzant-ne els elements, de manera que té un significat equivalent a 'tots i cada un': *Cada opositor va disposar d'un màxim d'hora i mitja*, això és, 'tots i cada un dels opositors'. L'ús de *cada* és general en expressions temporals modificant substantius com ara *dia, setmana, any*, etc.

Cada dia que el veig li ho recorde.

Cada dimarts fem festa.

Cada hivern et queixes que fa molt de fred.

Cada any ens reunim per a passar uns dies junts.

En construccions partitives en què es designa una entitat del conjunt, s'usa l'indefinit *cada* acompanyat de les formes *un* o *una* o bé l'indefinit *cadascun* o *cadascuna*:

He donat un caramel a cada un dels teus nebots.

Cadascuna de les persones que intervingueren expressà una opinió diferent.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, eren molt habituals les formes *cascon* i *cascona*, que en l'actualitat han quedat reduïdes a certs parlars i a certes expressions. En l'actualitat manté una certa vitalitat la forma pronominal *casquí* (v. § 19.3.b).

c) L'indefinit *sengles* té un significat distributiu i equival a 'un per a cadascuna de les entitats esmentades'. En l'actualitat té un ús restringit, ja que se sent com a arcaic i molt formal, i amb el mateix valor s'usen els indefinits *cadascun* o *cada un*:

Els dos amics portaven sengles carpetes. (una carpeta cadascun)

A les bessones els van regalar sengles nines. (una nina a cada una)

d) L'indefinit *ambdós* té el valor de 'les dos persones o coses esmentades'. Com en el cas de *sengles*, té un caràcter formal i restringit, i en el seu lloc solen usar-se les construccions *els dos* i *tots dos*:

Ambdós professors tenen una opinió pareguda. (els dos professors)

OBSERVACIÓ: Com ocorre amb el numeral *dos* (v. § 18.3.2.b), l'indefinit *ambdós* pot usar-se com a invariable o com a variable, i per tant la forma *ambdós* alterna amb la distinció *ambdós/ambdues*: *ambdós professors* i *ambdós* (o *ambdues*) *professores*.

e) L'indefinit *qualsevol* designa una entitat d'un conjunt sense importar quina:

*Això t'ho podria contestar qualsevol estudiant de Secundària.
Qualsevol dia et dirà que ja no vol viure amb tu.*

A diferència d'altres indefinits, *qualsevol* es pot posposar també al substantiu, context en què funciona com a adjectiu amb un valor d'indistinció, i concorda en nombre amb el substantiu que modifica:

*Vindran un dia qualsevol.
Deixa'm tres bolígrafs qualssevol.*

OBSERVACIÓ: Cal remarcar que el plural *qualssevol* és purament gràfic, ja que oralment no es diferencia del singular *qualsevol*. En la llengua antiga, *qualsevol* també admetia les formes femenines *qualsevulla* i *qualssevulla*, que en l'actualitat se senten com a arcaïques i molt formals: *Busca una flor qualsevulla i dibuixa-la. Busca unes flors qualssevulla i dibuixa-les.*

19.2.2. Els indefinits existencials

Els indefinits existencials fan referència a una part del conjunt que quantifiquen i no a la totalitat. Tenen un valor existencial *un, algun, cert*, etc.

a) L'indefinit *un* coincideix formalment amb l'article indefinit *un* i amb el numeral cardinal *un*. Encara que alguns autors consideren que l'indefinit i l'article són la mateixa paraula, generalment s'accepta que es tracta de l'indefinit quan *un* especifica vagament un substantiu sense el menor matís indicatiu de quantitat:

*Això s'ha d'estudiar a partir d'un bon text.
Necessitem una persona que sàpia alemany.*

b) L'indefinit *algun* assenyala l'existència d'almenys una entitat. D'acord amb este valor, designa 'un nombre reduït indeterminat de persones o coses':

*Segur que podrà ajudar-te algun amic teu.
S'han malvat alguns tarongers.
Deu haver-hi alguna persona dins de l'ascensor.*

També indica 'una certa quantitat', 'ni poc ni massa':

Encara tenim alguna esperança de guanyar.

c) L'indefinit *cert* té un significat pròxim a *algun*, i designa una entitat però sense especificar de quina es tracta. En singular sol anar precedit de l'article indefinit:

*Hi ha un cert malestar entre ells.
La seua declaració va causar un cert escàndol.*

OBSERVACIÓ: També s'usa l'article en aquells casos en què equival a *tal* i modifica un nom propi: *Ha preguntat per tu una certa Empar.*

Amb tot, l'article s'omet en algunes expressions en què va precedit d'una preposició i en plural:

*De certa persona, val més no parlar-ne.
En certa manera, cal reconèixer que té raó.
Fins a cert punt, és preferible que no sàpia res.
Hi ha certs temes que no puc tractar amb ella.
No et refies de certes persones que consideres amigues.
En certs casos, val la pena callar.*

OBSERVACIÓ: Tot i la proximitat a *algun*, l'indefinit *cert* té un major grau d'especificitat i no pot usar-se quan es dubta o es qüestiona l'existència de l'entitat designada. Per això, no podria reemplaçar a *algun* en una oració com ara: *Han arribat ja alguns estudiants?* Per contra, l'indefinit *cert* resulta més adequat que *algun* en casos en què, tot i la indeterminació de l'entitat designada, és clara la seua existència: *Hi ha certes coses que no li diria mai.*

d) L'indefinit *altre* s'usa generalment precedit de l'article o d'un altre indefinit:

Vam parlar de l'encontre de l'altre dia.

He vist una altra pel·lícula alemanya.

Vegeu si trobes alguna altra solució.

Demana informació en qualsevol altra oficina.

Les altres persones consultades opinaven igual.

En singular, l'ús sense cap altre especificador és poc habitual i es limita a casos molt concrets com els que s'exemplifiquen tot seguit (i que sovint admeten també l'especificador *un*):

TAULA 19.4:

Usos de la forma singular de l'indefinit altre com a únic especificador

CONTEXT	EXEMPLES
En expressions iteratives amb <i>vegada</i> o <i>volta</i>	<i>Altra volta tu per ací!</i> (o <i>Una altra volta tu per ací!</i>)
En certes locucions conjuntives	<i>D'altra banda, t'he de dir que últimament el trobe molt envellit.</i> <i>És segur que vindrà; d'altra manera, ja ens hauria avisat.</i>
En certes construccions disjuntives	<i>Un dia o altre li ho hauràs de dir.</i> <i>Una cosa o altra haurem de fer.</i>
En oracions negatives amb el valor de 'cap altre'	<i>No hi ha altre remei.</i>
En combinació amb el substantiu col·lectiu <i>gent</i>	<i>Conec altra gent que pensa igual</i> (o <i>Conec una altra gent que pensa igual</i>).

En plural, l'ús sense cap altre especificador és més habitual, sobretot en posició de complement:

Busca altres persones que et puguin ajudar.

Hi ha altres faenes que encara s'han de fer.

Altres especialistes opinen de manera diferent.

OBSERVACIÓ: En la construcció coordinada amb *un*, els dos quantificadors poden anar precedits de l'article o usar-se sense l'article (depenent del caràcter definit o indefinit de la construcció): *Uns i altres pensaven igual. Els uns i els altres pensaven igual.*

e) Els indefinits *diferents* i *diversos* tenen un valor intrínsecament plural i designen un conjunt no determinat d'entitats:

Això mateix ja m'ho han dit diverses persones.

He pensat telefonar-te diferents vegades, però no m'he atrevit mai.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga també s'usava l'indefinit *mant* (i les formes flexives *manta*, *mant* i *mantes*), que tenia un valor col·lectiu equivalent a 'nombrosos, nombroses'. Encara que ha mantingut un cert ús, sobretot en la llengua escrita, en l'actualitat se sent com a arcaic, i amb el seu valor s'usen altres recursos, com ara l'indefinit *nombrós* (o *nombroses*) o el quantitatiu *molts* (o *moltes*): *El soroll es repetí mantes vegades durant la nit* ('moltes vegades').

f) L'indefinit *mateix* pot anteposar-se o posposar-se a l'element que modifica, i assumeix un valor diferent en cada cas. Anteposat al substantiu apareix precedit d'un determinant, i estableix una relació d'identitat o de semblança amb una entitat coneguda o apareguda en el discurs previ:

Vindran els mateixos professors que l'any passat.
Complim anys el mateix dia.
És clar que tenim les mateixes idees polítiques.

OBSERVACIÓ: Col·loquialment, s'usa la forma femenina *mateixa* invariablement darrere dels pronoms personals, amb valor d'identitat: *Ho faran ells mateixa*.

Posposat, en canvi, es comporta com a element emfatitzador, i assenyalava que es tracta precisament de l'entitat designada i no d'una altra, o que el que es diu és exactament així i no d'una altra manera. Amb el valor emfàtic, pot combinar-se amb pronoms personals, amb certs adverbis o amb substantius, i es manté com a invariable en la forma masculina singular. Segons el context equival a 'fins i tot', 'per exemple', 'exactament' o 'en persona':

Demà mateix compraré els plantons d'olivera.
Ella mateix podria encarregar-se'n.
Son pare mateix ha treballat en un magatzem de taronja.
El van agafar en la frontera mateix.

OBSERVACIÓ: Amb el valor d'identitat o de semblança no és possible elidir el substantiu i atorgar a l'indefinit un valor pronominal. En una oració com ara *Vam anar a veure Vicent i ell els donà la carta*, el pronom *ell* admetria l'indefinit com a quantificador emfàtic (...i ell mateix els donà la carta), però no amb un valor anafòric d'identitat (i, per tant, no seria possible ...i el mateix els donà la carta). Amb un valor anafòric, s'usaria el pronom personal *ell*, com en l'exemple comentat, o el demostratiu (*i aquest els donà la carta*).

L'indefinit *mateix* també s'usa amb el valor d'identitat com a reforç dels pronoms reflexius, amb els quals sí que concorda en gènere i nombre:

Carme sempre parla de si mateixa.
Ens vam enviar la carta a nosaltres mateixos.

g) L'indefinit *tal* s'usa per a referir-se a una entitat ja coneguda o apareguda en el discurs previ, però que es preferix no explicitar de manera més precisa. Pot aparèixer com a únic especificador o estar precedit per *un*:

Tal dia com hui el van batejar en la parròquia de Sant Vicent.
No m'ho crec, que Empar t'haja contestat amb tals paraules.
Jo no he usat mai un tal vocabulari.

OBSERVACIÓ: L'indefinit també s'usa amb un valor pronominal en alguns proverbis o frases fetes (*Tal faràs, tal trobaràs; Tal diràs, que ningú no et creurà*) i com a substitut d'un nom propi (*Firmat: en tal*), en correlació amb *tal altre* si es designa un segon nom (*Em va confessar que ho havien fet en tal i en tal altre*).

19.2.3. Els indefinits negatius

Els indefinits negatius tenen un valor no existencial, i en oracions negatives o equivalents indiquen que no existix cap entitat que responga a les característiques designades:

No tinc cap bolígraf blau. Et servix el negre?

Em pense que no vindrà cap dels meus amics.

Com ocorre amb altres paraules negatives, l'indefinit *cap* també es pot usar en oracions interrogatives o en la pròtasi de les condicionals amb un valor no negatiu (v. § 27.7.2.3.c):

Saps si m'han deixat cap encàrrec? (algun encàrrec)

Si tens cap dubte, no patisques i tira avant. (algun dubte)

L'indefinit *cap* té com a variant l'indefinit *ningun* (i les formes flexives *ninguna*, *ninguns* i *ningunes*). En l'actualitat *cap* és d'ús majoritari en els registres formals, però *ningun* encara es manté amb una certa vitalitat:

Ací no hi ha cap (o ninguna) persona que et pugua respondre.

No tenen cap (o ningun) amic en aquella ciutat.

OBSERVACIÓ: En alguns parlars, l'indefinit *cap* s'usa seguit de la preposició *de* i un substantiu en singular: *No tinc cap de diccionari de rus. No hi havia cap de xiquet.* Però, en general, no és habitual l'ús de la preposició en els registres formals: *No tinc cap diccionari de rus. No hi havia cap xiquet.*

L'indefinit *cap* només s'usa amb substantius comptables. Amb els substantius no comptables només és possible l'ús del quantitatiu *gens* (v. § 20.3.e).

No tinc cap bicicleta.

No ha arribat cap autobús.

No ens queda gens d'arròs.

No té gens de fam.

Ho fan sense gens d'interés.

Això no té gens d'importància.

19.3. ELS PRONOMS INDEFINITS

Els indefinits que funcionen com a especificadors nominals tenen en diferents casos un correlat pronominal formalment pròxim, com es pot observar en la taula 19.5, on es reproduïxen els pronoms i els quantificadors nominals amb funció d'especificador (en la forma masculina singular, en el cas que siguem variables):

TAULA 19.5:

Pronoms i quantificadors nominals

PRONOM	QUANTIFICADOR NOMINAL
u	un
algú	algun
cada u	cada un
cadascú	cadascun
ningú	cap
altre	altre
altri	
tots (o tothom)	tot
hom	—
qualsevol	qualsevol
res	—

a) Amb l'excepció d'*altre* i de *res*, els altres pronoms tenen un caràcter humà i es referixen a persones:

Això no ho pot fer qualsevol. (qualsevol persona)

Això no ho pot fer ningú. (cap persona)

Això ho deu poder fer algú altre. (qualsevol altra persona)

b) En els quatre primers casos arrellegats en la taula 19.5, els pronoms acaben en *u* tònica, i els quantificadors nominal paral·lels, en *u* seguida de *n*. Ja s'ha apuntat que els quantificadors nominals poden usar-se sense el substantiu explícit, cosa que, en algun cas, pot provocar vacil·lacions entre l'ús dels quantificadors nominals (amb nasal) i els pronoms (sense nasal). Cal tindre en compte que els pronoms tenen un valor genèric i no presenten cap antecedent discursiu; en canvi, els quantificadors nominals han de tindre un antecedent discursiu (que és el que justifica l'elisió del substantiu), i per això mateix poden ser acompanyats de la construcció anafòrica d'*ells* o d'*elles*:

TAULA 19.6:

Ús de pronoms i quantificadors nominals

PRONOM	QUANTIFICADOR NOMINAL
<i>U sempre ha de ser coherent amb les seues idees.</i>	<i>Els meus amics no sabien què regalar-te, però un (d'ells) recordà que t'agraden molt les estilogràfiques.</i>
<i>Segur que algú m'ajudarà.</i>	<i>Tinc molts amics i segur que algun (d'ells) m'ajudarà.</i>
<i>Cada u digué la seua opinió.</i>	<i>Parlaren els tres candidats i cada un (d'ells) digué la seua opinió.</i>
<i>Cadascú digué la seua opinió.</i>	<i>Parlaren els tres candidats i cadascun (d'ells) digué la seua opinió.</i>

OBSERVACIÓ: En la llengua escrita també s'usa el pronom *un* com a variant de *u*:
Un sempre ha de ser coherent amb les seues idees. Amb el valor de *cadascú* o *cada u*, en la llengua antiga s'usava sobretot la forma *cascú*, que ha mantingut una certa vitalitat fins a l'actualitat en expressions com ara *Cascú en sa casa i Déu en la de tots* o *Cascú és cascú*.

c) El pronom *altri* en l'actualitat s'usa exclusivament en construccions preposicionals i en contextos molt concrets:

Ja no treballa per a altri.

Mals d'altri, rialles són.

Amb l'excepció d'expressions com les citades, s'usa *un altre* (*algú altre*, *ningú altre* o *cap altre*, segons el context): *Un altre ni t'haguera contestat!* *Això que ho faça algú altre.* *Cap altre ho farà millor.*

L'indefinít *altre* també s'usa com a pronom neutre amb el valor de 'una altra cosa': *No es parla d'altre.* *Això és altre.*

d) Amb un valor universal referit a persones, s'usa la forma de plural *tots* o el pronom *tothom*:

Ací tots pensen igual. o *Ací tothom pensa igual.*

OBSERVACIÓ: Amb el mateix valor, també s'utilitza l'expressió *tot lo món*, on s'ha fixat l'antiga forma de masculí *lo*, o la variant, amb la forma moderna de l'article, *tot el món*: *Ací tot lo món pensa igual.* *A la festa, ha vingut tot el món.*

e) El pronom *hom* s'usa com a subjecte de construccions impersonals:

Abans, hom pensava que la terra era plana.

Hom opina que el president introduirà canvis en el Gabinet.

En l'actualitat se sent com a arcaic i molt formal, i en el seu lloc s'usen enunciat de caràcter impersonal:

passiva pronominal	→	<i>Abans es pensava que la terra era plana.</i>
construcció presentacional amb <i>haver-hi</i>	→	<i>Hi ha qui opina que el president introduirà canvis en el Gabinet.</i>
ús impersonal de <i>dir</i>	→	<i>Diuen que el president farà canvis després de les eleccions.</i>

OBSERVACIÓ: En alguns parlars també s'utilitza amb un valor impersonal l'expressió *diu que* al final de l'oració: *Apujaran el preu de la gasolina, diu que.*

f) El pronom *res* té un caràcter negatiu i designa l'absència d'una entitat no animada:

No he pogut sentir res.

No vol res més.

Com ocorre amb altres paraules negatives, també pot usar-se en oracions interrogatives amb un valor no negatiu (v. § 27.7.2.3.c):

Has dit res? (alguna cosa)

Si vols res més, dis-m'ho. (alguna cosa més)

El pronom *res* s'usa seguit de la preposició *de* davant d'adjectius:

No han fet res de bo.

No han trobat res d'important.

g) En la llengua antiga, el pronom *res* tenia com a correlat afirmatiu el pronom *quelcom*, que en l'actualitat se sent com a arcaic i té un ús molt reduït. Amb el mateix valor, s'usa l'expressió genèrica *alguna cosa*:

Hi ha alguna cosa (quelcom) que vulgues comentar-me?

20. ELS QUANTIFICADORS: ELS QUANTITATIUS

20.1. CONCEPTES BÀSICS

Els quantitatius expressen una quantitat com a conjunt, sense precisar-la. Sintàcticament, els quantitatius poden funcionar com a quantificadors nominals (i modificar un substantiu) o com a adverbis (i modificar un verb, un adjectiu o un altre adverbi):

TAULA 20.1:

Les classes sintàctiques dels quantitatius

CLASSE DE PARAULES	FUNCIÓ	EXEMPLES
quantificador nominal	modificador d'un nom	<i>Moltes alumnes</i> <i>Pocs comensals</i>
adverbi	modificador d'un verb	<i>Estudia molt</i> <i>Menja poc</i>
	modificador d'un adjectiu	<i>Molt estudiós</i> <i>Poc menjadora</i>
	modificador d'un adverbi	<i>Molt lluny</i> <i>Un poc lluny</i>

Com es pot observar en els exemples, únicament els quantificadors nominals estableixen relacions de concordança: concretament, concordança de gènere i de nombre amb el substantiu que modifiquen. Amb tot i això, cal tindre en compte que no tots els quantitatius són variables.

20.2. ASPECTES FORMALS I SINTÀCTICS

Des d'un punt de vista morfològic, els quantitatius poden ser variables, invariables pel que fa al gènere o invariables pel que fa al gènere i al nombre:

TAULA 20.2:

Els quantitatius

SINGULAR		PLURAL	
MASCULÍ	FEMENÍ	MASCULÍ	FEMENÍ
molt	molta	molts	moltes
poc	poca	pocs	poques
tant	tanta	tants	tantes
quant	quanta	quants	quantas
bastant gaire		bastants gaires	
		massa força prou més menys (o manco) gens que	

OBSERVACIÓ: La forma *manco*, que es documenta des de final de l'edat mitjana, encara es manté amb una certa vitalitat en algunes comarques valencianes, sobretot en les expressions *més o manco* i *ni menys ni manco*, i en l'adverbi *almanco*.

Amb la funció d'especificadors d'un substantiu, alguns quantitatius s'usen amb la preposició partitiva *de*. Tenint en compte l'ús més general en valencià, es poden diferenciar tres grups de quantitatius: els que adopten sistemàticament la preposició *de*, els que l'adopten segons els casos, i els que no l'adopten en cap cas:

TAULA 20.3:
Ús de la preposició partitiva de

ÚS	QUANTITATIU	EXEMPLES
amb <i>de</i>	gens	<i>gens de pa, gens de farina, gens de diners</i>
amb <i>de</i> segons el cas	molt poc bastant prou quant tant	<i>molt de pa; molta farina, molts diners, moltes coses</i> <i>poc de pa; poca farina, pocs diners, poques coses</i> <i>bastant de pa; bastant farina, bastants diners, bastants coses</i> <i>prou de pa; prou farina, prou diners, prou coses</i> <i>quant de pa; quanta farina, quants diners, quantes coses</i> <i>tant de pa; tanta farina, tants diners, tantes coses</i>
sense <i>de</i>	massa gaire més menys	<i>massa pa, massa farina, massa diners, massa coses</i> <i>gaire pa, gaire farina, gaire diners, gaire coses</i> <i>més pa, més farina, més diners, més coses</i> <i>menys pa, menys farina, menys diners, menys coses</i>

OBSERVACIÓ: En alguns parlars valencians, els quantitatius amb *de* opcional també prenen la preposició quan el substantiu és masculí plural (*prou de diners*). En altres, en canvi, els mateixos quantitatius solen usar-se sense preposició (*poc pa*). Finalment, cal afegir que en aquells parlars valencians en què és viu *força*, el quantitatiu s'usa seguit de la preposició *de* en tots els casos (*força de diners*).

Com es pot observar en la taula anterior, els quantitatius amb *de* opcional, s'usen amb la preposició quan modifiquen un nom masculí singular (*pa*), però no en els altres casos (*farina, dies, coses*).

A més dels quantitatius, hi ha tota una sèrie de locucions quantitatives, generalment formades a partir d'un substantiu, algunes de les quals tenen un ús important i altres es limiten a contextos concrets:

TAULA 20.4:
Locucions quantitatives

VALOR	LOCUCIÓ	EXEMPLES
molt	bona cosa de un cabàs de un fum de un grapat de un muntó de un munt de una muntonada de	<i>Va comprar bona cosa de regals.</i> <i>Ens va dur un cabàs de cireres.</i> <i>Fa un fum d'anys que el conec.</i> <i>Feia un grapat d'anys que no el veia.</i> <i>Va portar un muntó de taronges.</i> <i>Tenia un munt de llibres damunt de la taula.</i> <i>Tinc una muntonada de faena.</i>
poc	un pessic de un raig de una miqueta (o mica) de	<i>Afig un pessic de sal al caldo.</i> <i>Et pose un raig d'oli al bollit?</i> <i>Posa'm una miqueta de vi.</i>
gens	gens ni miqueta (o mica) (ni) gota de	<i>No tinc gens ni miqueta de fam.</i> <i>No té ni gota de fred.</i>

A banda de les locucions quantitatives indicades en la taula anterior, n'hi ha d'altres amb funció adverbial (v. § 27.6).

Els quantitius són quantificadors de grau i assenyalen la posició d'una entitat, d'una propietat o d'un esdeveniment en una escala gradual: una escala que va des del grau màxim (*molt*) al nul (*gens*) passant pel mínim (*poc*). Cal assenyalar, a més, que la gradació es pot expressar de tres maneres diferents:

a) De manera absoluta, això és, sense matís avaluatiu sobre la posició en l'escala: *Treballa molt*.

b) De manera relativa, això és, amb un matís avaluatiu: *Treballa massa*.

c) De manera comparativa, això és, per relació a una altra entitat, propietat o esdeveniment: *Treballa més que ningú*.

En la taula 20.5, es classifiquen els quantitius segons la gradació que expressen i tenint en compte el grau en l'escala (de major a menor):

TAULA 20.5:
Tipus de gradació

GRADACIÓ		
ABSOLUTA	RELATIVA	COMPARATIVA
molt que quant força poc gaire gens	massa prou bastant	més tant menys

20.3. ELS QUANTITATIUS NO COMPARATIUS

a) El quantitiu *bastant* té el significat de 'en una quantitat relativament gran'; en canvi, *prou* té el significat de 'suficient':

Tenen bastants diners, però no prou per al ritme de vida que porten.
Han arreplegat bastants firmes contra el projecte, però no saben si n'hi ha prou per a parar-lo.

La distinció entre els quantitatius *bastant* i *prou* és útil en casos com els anteriors; però, en general, és igualment acceptable l'ús de *prou* amb els dos valors, d'acord amb l'ús majoritari en valencià. De fet, les distincions anteriors poden expressar-se a través d'altres recursos:

Tenen diners, però no prou per al ritme de vida que porten.
Han arreplegat moltes / un nombre important de firmes contra el projecte, però no saben si n'hi ha prou per a parar-lo.

b) El quantitatiu *gaire* té el valor de *molt* en contextos negatius, en les oracions interrogatives o en la pròtasi de les oracions condicionals. En valencià, s'ha generalitzat la forma *molt* en els contextos esmentats:

No fa molt de fred. (gaire fred)
Em van dir que sí, però sense molta il·lusió. (gaire il·lusió)
Hi havia molta gent en l'acte? (gaire gent)
Si hem d'esperar molt de temps, és preferible que busquem un lloc on descansar. (gaire temps)

c) Amb el valor de *molt* o de *bona cosa*, també s'usa el quantitatiu *força*, viu en algunes comarques valencianes, però purament literari en la resta de parlars valencians:

Té força (de) diners. (molts diners o bona cosa de diners)

d) El quantitatiu *poc* s'usa precedit de *un* en aquells casos en què es vol indicar que se sobrepassa lleugerament la quantitat desitjable o habitual:

Tots estem un poc cansats.
És un poc més alt que tu.

e) Com es pot observar en la taula 20.3, la majoria dels quantitatius poden modificar un substantiu no comptable o un substantiu comptable: *molt de pa, molta farina, molts diners, moltes coses*. El quantitatiu negatiu *gens*, en canvi, sols pot modificar substantius no comptables: *gens de pa, gens de farina, gens de diners*.

f) El quantitatiu *que* té el valor de 'molt' en contextos exclamatius. Normalment s'usa amb un valor adverbial com a modificador d'adjectius o d'adverbis:

Que bonic que t'ha eixit el dibuix!
Que bé que hages pogut tornar tan ràpid!

20.4. ELS QUANTITATIUS COMPARATIUS

Els quantitatius comparatius establixen una relació entre dos elements, encara que no sempre apareguen explícits en l'oració:

Per sort, ara el xiquet menja més.
Per sort, ara el xiquet menja més que abans.

En els dos exemples anteriors, s'establix una comparació entre el que menja el xiquet ara i el que menjava abans, encara que únicament en el segon cas s'expliciten els dos termes de la comparació. En les estructures comparatives amb els dos termes explícits, el quantitatiu s'identifica amb el cap de la construcció comparativa, i el segon terme, introduït per la conjunció *que* en l'exemple anterior, amb la coda (per a les oracions comparatives, v. § 34.5.8).

Tenint en compte la relació establida entre els elements comparats, es parla de comparació d'igualtat, d'inferioritat i de superioritat:

TAULA 20.6:

Tipus de comparació

COMPARACIÓ	EXEMPLES
igualtat	<i>El xiquet menja com abans.</i>
inferioritat	<i>El xiquet menja menys que abans.</i>
superioritat	<i>El xiquet menja més que abans.</i>

Els quantitius comparatius poden coaparéixer amb un altre quantitiu no comparatiu, que permet matisar la relació existent entre els termes comparats:

Ara guanya un poc més que abans.

És molt més estudiosa que tu.

Viu prou més lluny que nosaltres.

OBSERVACIÓ: Amb un valor d'inferioritat, també s'usa la combinació de quantitius *més poc*: *Ara menja més poc.*

Des d'un punt de vista formal, convé tindre en compte que el quantitiu *tant* adopta la forma reduïda *tan* quan modifica un adjectiu o un adverbi: *El teu fill s'ha fet tan alt com tu. Parla tan de pressa que no l'entenc.*

21. ELS PRONOMS PERSONALS: ELS PRONOMS FORTS

21.1. CARACTERITZACIÓ GENERAL: ELS PRONOMS FORTS I ELS FEBLES

S'anomena *pronom* la classe de paraules que equival funcionalment a tot un sintagma nominal i, en alguns casos, a un sintagma nominal precedit per una preposició. En general, els pronoms no admeten especificadors ni complements i formen una classe tancada, en la mesura que està constituïda per un nombre relativament reduït d'elements i no és possible crear-ne de nous.

Dins de la categoria dels *pronoms*, s'inclouen els *pronoms personals*, els *relatius*, els *interrogatius* i *exclamatius*, els *demonstratius neutres* i alguns *quantificadors*. Els pronoms demostratius i els quantificadors ja han sigut analitzats en els capítols 16 i 18-19. Als relatius i als interrogatius i exclamatius ens referirem en els capítols 24 i 25. Ara, per tant, ens centrarem en els pronoms personals.

Els *pronoms personals* designen les persones del discurs, i es classifiquen en *forts* (o *tònics*) i *febles* (o *àtons*):

TAULA 21.1:

Els pronoms forts i febles

PRONOMS FORTS	PRONOMS FEBLES
<i>Per mi no patiu.</i>	<i>No em pareix malament.</i>
<i>A tu, qui t'ha demanat l'opinió?</i>	<i>A tu, qui t'ha demanat l'opinió?</i>
<i>Caminava davant d'ella.</i>	<i>Encara no l'ha vista ningú.</i>
<i>Tinc un encàrrec per a vosté.</i>	<i>Volia comentar-li una cosa.</i>
<i>Nosaltres preferiríem no tornar demà.</i>	<i>No pots obligar-nos.</i>

A més de les diferències de tonicitat, els pronoms forts i els febles presenten també diferències sintàctiques. Els pronoms forts, concretament, ocupen les mateixes posicions sintàctiques que un sintagma nominal, i per tant poden aparèixer en la posició pròpia del subjecte, dels complements directe i indirecte (precedits per *a* i duplicats per un pronom feble) o del complement d'una preposició:

subjecte	→	<i>Ells tenen raó.</i>
complement directe	→	<i>Isabel em va avisar a mi.</i>
complement indirecte	→	<i>No ens han dit res a nosaltres.</i>
complement d'una preposició	→	<i>Hem lluitat molt per vosaltres.</i>

Els febles, en canvi, no poden ocupar cap de les posicions sintàctiques anteriors, i necessàriament s'anteposen o es posposen al verb amb el qual formen una unitat prosòdica:

Ens va avisar.
Va avisar-nos.
No li hem dit res.

Els pronoms forts i els febles també presenten en determinats casos

diferències informatives. En funció de complement directe i indirecte, concretament, és possible usar o bé un pronom feble o bé un pronom feble duplicat amb un pronom fort precedit per la preposició *a*:

<i>M'han avisat.</i>	<i>o</i>	<i>M'han avisat a mi.</i>
<i>T'ha preguntat alguna cosa?</i>	<i>o</i>	<i>T'han preguntat a tu alguna cosa?</i>
<i>No els hem dit res.</i>	<i>o</i>	<i>No els hem dit res a ells.</i>

L'ús del pronom feble és l'opció no marcada, enfront de l'ús del pronom fort i la duplicació pronominal, que aporten un valor contrastiu i emfàtic: un valor que, per al primer dels exemples citats, equivaldria a 'm'han avisat a mi i no a cap altra persona'.

En funció de subjecte s'establix una oposició semblant entre l'ús del subjecte el·líptic (que equivaldria a l'ús dels pronoms febles de complement directe i indirecte) i l'ús del pronom fort:

<i>No he parlat amb ningú.</i>	<i>o</i>	<i>Jo no he parlat amb ningú.</i>
<i>M'havies dit que et casaves.</i>	<i>o</i>	<i>Tu m'havies dit que et casaves.</i>
<i>Arriben demà.</i>	<i>o</i>	<i>Ells arriben demà.</i>

El subjecte el·líptic és l'opció no marcada, i el pronom fort, l'opció marcada i contrastiva.

21.2. LA FORMA DELS PRONOMS PERSONALS FORTS

Els pronoms personals en general, i els forts en particular, presenten diferències formals relacionades amb les categories de persona, de nombre i de gènere:

a) Atenent la categoria de persona, els pronoms poden ser de primera, segona o tercera persona. Els de primera persona designen el parlant, o emissor de l'acte de parla (el *jo*); els de segona persona, l'oient, o receptor de l'acte de parla (el *tu*), i els de tercera persona, la persona, i en algun cas l'entitat no humana, que no participa de l'acte de parla (el·la o *ella*).

OBSERVACIÓ: Els pronoms de primera i segona persona són *díctics*, ja que es referixen als dos participants de l'acte de parla: el *parlant* i l'*oient*. El de tercera persona, en canvi, pot tindre un valor *díctic* o *anafòric*, segons el context en què s'usa. El pronom *ell*, per exemple, té un valor *díctic* si s'usa per a designar una persona que es troba present en el lloc de l'acte de parla, i que es pot assenyalar amb l'índex, encara que no participe en l'acte pròpiament dit, com en *Mira, ell ens ajudarà*; en canvi, té un valor *anafòric* si s'usa per a referir-se a algú esmentat en el discurs previ, com en l'exemple següent: *Ahir vaig parlar amb Carles, i ell personalment em va dir que es casava*.

b) Com ocorre amb altres categories nominals, els pronoms també presenten distincions de nombre, i poden ser *singulars* o *plurals*. En la primera i la segona persona, el nombre no s'expressa per mitjà de terminacions flexives, sinó per mitjà de formes diferents: en la primera persona, *jo* o *mi* per al singular i *nosaltres* per al plural, i en la segona persona, *tu* per al singular i *vosaltres* per al plural. Únicament en el cas de la tercera persona, l'oiosició de nombre és equivalent a la resta de classes nominals i s'indica per mitjà de les terminacions flexives: *ell* i *ella*, per al singular, enfront de *ells* i *elles*, per al plural.

OBSERVACIÓ: El diferent comportament formal està relacionat amb les diferències de significat que té el plural en cada persona. El plural *nosaltres*

no designa un conjunt homogeni de *jos*, sinó *jo* més alguna o algunes altres persones (*jo* més *tu*, *jo* més *ell* o *ella*, *jo* més *ells*, etc.). El plural de *vosaltres* pot designar un conjunt de *tus* (un conjunt de receptors), però també pot referir-se al receptor més una o unes terceres persones (*tu* més *ell* o *ella*, *tu* més *ells*, etc.). Només en el cas de la tercera persona el plural és equiparable al de les altres classes nominals, i fa referència a més d'una entitat de la mateixa classe (a més d'una tercera persona).

c) Pel que fa al gènere, només els pronoms de tercera persona tenen formes diferents segons que siguin masculins (*ell* i *ells*) o femenins (*ella* i *elles*).

OBSERVACIÓ: Els altres pronoms no adopten formes diferents, però de la mateixa manera que els de tercera persona sí que imposen concordança de gènere als seus modificadors, d'acord amb les diferències sexuals de l'entitat que designen; per exemple, *jo sol* i *jo sola*, de manera paral·lela a *ell sol* i *ella sola*.

A més de les oposicions anteriors, cal tindre'n en compte unes altres de més específiques, que s'analitzaran de manera detallada més avant. Es tracta, concretament, de l'oposició entre *jo* i *mi*, relacionada amb diferències funcionals; de l'oposició entre *tu* i *vosté* (o *vosaltres* i *vostés*), relacionada amb diferències de cortesia, i de l'oposició entre *ell* (i les variants flexives) i *si*, relacionada amb el caràcter necessàriament reflexiu del segon.

Tots els pronoms esmentats apareixen arreglats en la taula següent:

TAULA 21.2:

Els pronoms personals forts

		SINGULAR	PLURAL
1a PERSONA		jo, mi	nosaltres
2a PERSONA		tu, vosté	vosaltres, vostés
3a PERSONA	MASCULÍ	ell	ells
	FEMENÍ	ella	elles
	REFLEXIU	si	

21.3. L'ÚS DELS PRONOMS PERSONALS FORTS

21.3.1. L'oposició entre *jo* i *mi*

La distinció entre els pronoms *jo* i *mi* té a veure amb oposicions de caràcter funcional, i més concretament amb diferències de cas. Com a norma, el pronom *jo* s'usa amb la funció de subjecte, i el pronom *mi*, en aquells casos en què va precedit d'una preposició:

Jo sí que voldria una explicació més detallada.

Ho he proposat jo.

Es va dirigir a mi.

Actuaren contra mi.

Cal remarcar, amb tot, que també s'usa *jo* quan la preposició regix més d'un element coordinat:

La protesta anava dirigida contra ella i jo. (però contra ella i contra mi).

Entre tu i jo, podem acabar el treball.

OBSERVACIÓ: Hi ha algunes preposicions o locucions preposicionals (*malgrat*, *llevat de*, *segons*, *ultra*) que poden seleccionar el pronom *jo*, però en general

es tracta d'usos poc habituals que presenten alternatives més naturals: *Ho tractaré de fer, malgrat jo mateix (malgrat la meua opinió). Van votar tots llevat de jo (menys jo, excepte jo). Segons jo, caldria revisar el document (al meu parer, segons el meu parer)*. Cal advertir, a més, que no és una excepció a l'ús del pronom *jo* el fet que aparega en un context com el següent: *Ho van fer sense jo dir-li res*. En l'exemple anterior, la preposició no regix el pronom sinó l'oració d'infinitiu, i el pronom funciona com a subjecte de l'infinitiu i pot ocupar una posició no contigua a la preposició (*sense dir-li jo res*).

21.3.2. Les formes de cortesia

Per a referir-se al receptor o als receptors de l'acte de parla, la llengua disposa de diversos pronoms que introdueixen diferències relacionades amb la dixi social, i més concretament, amb el distanciament o la cortesia. Els pronoms *tu* i *vosaltres* són les formes més neutres i, en general, denoten confiança i proximitat amb l'interlocutor, enfront de *vosté* i *vostés*, que són formes de cortesia que denoten respecte i distanciament:

*Hem organitzat l'acte pensant en tu / vosté.
Començarem quan vosaltres desitgeu / vostés desitgen.*

Encara que els pronoms *vosté* i *vostés* designen l'interlocutor de l'acte de parla (i siguen per tant pronoms de segona persona), sintàcticament es comporten com els de tercera persona. És per això que concorden en tercera persona amb el verb (*Què desitja vosté?*), i poden ser l'antecedent de pronoms febles de tercera persona (*A vosté, què li pareix?*).

A més dels pronoms *vosté* i *vostés*, també existix com a forma de tractament el pronom de segona persona singular *vós*, que concorda en plural amb el verb.

El pronom s'ha conservat com a fórmula de tractament pròxim (com ara en *Vós direu, Com et trobes —Bé, i vos?*) o bé com a fórmula de tractament molt respectuós cap a superiors, sobretot en oracions (*A vos, Senyor, alabem*).

El pronom *vós* té un ús molt restringit en la llengua actual espontània. A pesar d'això, el tractament amb la segona persona del plural, generalment sense el pronom explícit, té un ús important en el llenguatge administratiu i en les comunicacions instructives en què el destinatari és col·lectiu:

*Ompliu les caselles buides amb les vostres dades personals.
Distingit senyor: Vos trametem la informació que heu sol·licitat.
Tanqueu la porta.
No fumeu.*

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga també existia el pronom *nós*, usat amb el valor de plural majestàtic de primera persona del singular per reis, papes o persones d'alta jerarquia: *Nós, Calixt III, vos concedim la butlla següent*.

En la llengua escrita actual també s'usa, a vegades, el pronom *nosaltres* o el verb en primera persona del plural amb un valor singular com a recurs de modèstia, quan l'emissor actua com a portaveu d'un col·lectiu imaginari: *Pel que fa a la problemàtica esmentada, nosaltres considerem que caldria introduir reformes importants (nosaltres amb el valor de la persona que escriu)*.

21.3.3. Els pronoms reflexius

Els pronoms reflexius funcionen com a complements i denoten la mateixa entitat que el subjecte. En l'oració *Carles parlava malament de si mateix*, el pronom *si* és reflexiu, ja que designa la mateixa persona que el subjecte (*Carles*) i funciona com a complement de règim introduït per la preposició *de*. Els pronoms forts no tenen formes específicament reflexives per a la primera i la segona persona, i segons el context poden funcionar com a reflexius i com a no reflexius.

TAULA 21.3:

Els pronoms reflexius i no reflexius de 1a i 2a persona

REFLEXIU	NO REFLEXIU
<i>He fet un dibuix de mi mateix.</i>	<i>Ha fet un dibuix per a mi.</i>
<i>Has parlat molt malament de tu mateix.</i>	<i>Carles ha parlat malament de tu.</i>
<i>Ens hem compromés amb nosaltres mateixos.</i>	<i>Es van comprometre amb nosaltres.</i>

Els de tercera persona, en canvi, tenen una forma específica de pronom reflexiu, el pronom *si*, que pot ser singular o plural, encara que *ell* (i les variants flexives) també poden usar-se amb valor reflexiu:

Ha fet un dibuix de si / d'ella mateixa.

El director es va nomenar a si / a ell mateix coordinador de la comissió.

Només pensaven en si mateixos / en ells mateixos .

Com es pot observar en els exemples anteriors, els pronoms reflexius forts solen reforçar-se amb l'indefinit *mateix*, que concorda en gènere i nombre amb el pronom (v. § 19.2.2.f). Amb tot, hi ha algunes expressions més o menys fixades en què es prescindix del reforç:

La notícia el va posar fora de si.

Es va pegar un colp al cap i va tardar mitja hora a tornar en si.

Pensava entre si que no tornaria a permetre aquella situació.

OBSERVACIÓ: Els pronoms reflexius plurals presenten una interpretació recíproca quan cadascuna de les persones designades realitza una acció que recau sobre una altra persona: *Eren germans, però es barallaven contínuament entre ells.*

21.3.4. Els pronoms de tercera persona referits a coses

Els pronoms de primera i segona persona designen necessàriament persones (els interlocutors de l'acte de parla). Els de tercera persona també designen com a norma persones, però en certs casos es poden referir a entitats no animades. Per a referir-se a entitats inanimades no és possible l'ús dels pronoms forts amb les funcions de complement directe i indirecte, ja que per a estes funcions la llengua ja disposa de pronoms febles específics:

Vaig comprar tres truites i les vaig fer al forn.

Encara no li he posat gasolina al cotxe.

En altres funcions també és habitual l'ús de recursos diferents als pronoms forts; concretament, si van precedits de preposició, l'ús dels pronoms *en* i *hi*, els demostratius i els relatius, o també la simple elisió:

Ja he vist la foto i no vull que me'n parles. (i no que em parles d'ella)

Han promés noves inversions i tots hi confien per a millorar la productivitat. (i no confien en elles...)

La ponència va presentar un nou escrit. En este escrit (o en aquest escrit, o en el dit escrit, però no en ell...) es plantegen noves propostes.

La directora va presentar un document, en el qual s'arreglaven les propostes dels socis. (però no en ell...)

Cal que parlem de les condicions, perquè Ø són l'única base possible per a l'acord. (però no perquè elles...)

Malgrat el que s'ha assenyalat fins ara, l'ús del pronom fort de tercera no resulta estrany en casos com els següents:

a) Quan funcionen com a reflexius, precedits sempre de preposició, i generalment reforçats amb *mateix*:

Ara han posat pertot portes que s'obrin per elles / si mateixes.

El subjecte i el verb concorden entre ells / si.

b) Quan estan modificats per l'indefinit *mateix*, l'adjectiu *sol* o la locució *a soles*:

El motor pot funcionar per ell mateix (o ell sol, o ell a soles).

La naturalesa pot arribar a regenerar-se per ella mateixa (o ella sola, o ella a soles).

OBSERVACIÓ: En registres formals, també és freqüent l'ús del pronom en aquells casos en què està modificat per un quantificador: *En total s'han presentat quatre projectes d'investigació bàsica, tres d'ells procedents d'estudiants de la Universitat Politècnica. Es van plantejar solucions, la majoria d'elles de fàcil execució.* En la llengua espontània, en canvi, se sol recórrer a solucions com les que s'han esmentat adés, que resulten més recomanables.

22. ELS PRONOMS FEBLES: ASPECTES FORMALS

22.1. CARACTERITZACIÓ GENERAL

Els pronoms febles pertanyen a la classe dels *clítics*, elements àtons que depenen fonològicament d'un element tònic, anomenat *hoste*. Els pronoms febles, concretament, tenen com a *hoste* el verb, respecte al qual s'anteposen o es posposen formant una unitat prosòdica:

Em pareix bé.
Emporteu-vos la pilota!

A més dels pronoms personals, que, com s'ha apuntat en el capítol anterior, poden ser *forts* o *febles*, hi ha uns altres pronoms febles que tenen un comportament semblant, i que es tractaran juntament amb els personals en el present capítol. Es tracta del *pronom neutre* (*ho*) i dels anomenats *pronoms adverbials* (*ne* i *hi*):

Ja ho sabia.
Volia comprar-ne quatre.
No hi ha manera d'acabar açò.

La riquesa de pronoms febles i la variació formal que els caracteritza fan recomanable separar els aspectes formals i els aspectes funcionals. En el present capítol s'analitza la forma i la combinació dels pronoms febles, i en el pròxim, la seua funció.

22.2. LES VARIACIONS MORFOLÒGIQUES

De manera paral·lela als pronoms personals forts, els pronoms personals febles presenten diferències formals relacionades amb les categories de persona (*primera, segona i tercera persona*), de nombre (*singular i plural*), de gènere (*masculí, femení i neutre*) i de cas (*acusatiu i datiu, és a dir, complement directe i complement indirecte*). En canvi, el pronom neutre i els pronoms adverbials no presenten variació. Les diferències esmentades s'esquematitzen en la taula 22.1. En aquells casos en què el pronom pot adoptar formes diferents, s'indica la que apareix darrere de verbs acabats en consonant.

TAULA 22.1:
Els pronoms febles

			SINGULAR	PLURAL	
PERSONALS	1a PERSONA		me	nos	
	2a PERSONA		te	vos	
	3a PERSONA	ACUSATIU	masculí	lo	los
			femení	la	les
		DATIU		li	los
REFLEXIU			se		
NEUTRE				ho	
ADVERBIALS				ne	
				hi	

Amb l'excepció del pronom reflexiu *se*, tots els pronoms personals tenen formes diferents per al singular i el plural. En canvi, únicament els de tercera persona presenten formes diferents per a l'oposició de cas, i només els acusatius de tercera persona estableixen distincions de gènere.

22.3. LA POSICIÓ DELS PRONOMS FEBLES I LA VARIACIÓ CONTEXTUAL

22.3.1. Pronoms proclítics i enclítics

Els pronoms febles poden anteposar-se o, al contrari, posposar-se al verb. En el primer cas reben el nom de *proclítics* (o *pronoms proclítics*); en el segon, el nom d'*enclítics* (o *pronoms enclítics*). Com a norma general, s'anteposen al verb, excepte si es tracta d'un imperatiu, d'un infinitiu o d'un gerundi. En les perífrasis d'infinitiu i de gerundi, i en el passat perifràstic, a més, és possible tant l'anteposició, d'acord amb la norma general, com la posposició, pel fet d'estar integrades per un infinitiu o un gerundi.

TAULA 22.2:

Els pronoms proclítics i enclítics

PRONOM PROCLÍTIC	PRONOM ENCLÍTIC
<i>Li dóna la mà.</i>	<i>Dóna-li la mà.</i>
<i>Li donarà la mà.</i>	<i>Volia donar-li la mà.</i>
<i>Li ha donat la mà.</i>	<i>Donant-li la mà.</i>
<i>Li va donar la mà.</i>	<i>Va donar-li la mà.</i>
<i>Li està donant la mà.</i>	<i>Està donant-li la mà.</i>

22.3.2. Formes plenes, reforçades, reduïdes i elidides

A causa del seu caràcter àton, molts pronoms febles adopten formes diferents segons siguin proclítics o enclítics, i segons el tipus de contacte (voclíic o consonàntic) que mantenen respecte al verb. Tenint en compte la forma i la posició dels pronoms, es parla de *formes plenes*, *reduïdes*, *reforçades* i *elidides*. En aquells casos en què hi ha variació:

a) La *forma plena* es posposa al verb acabat en consonant (o en diftong decreixent): *donar-me*, *doneu-me*.

b) La *forma reduïda* es posposa a un verb acabat en vocal (que no siga la semivocal *u* final d'un diftong decreixent): *dóna'm*.

c) La *forma reforçada* s'anteposa a un verb començat per consonant: *em dóna*.

d) La *forma elidida* s'anteposa a un verb començat per vocal o *h* (el pronom *la* no s'elidix si el verb comença amb *i* o *u* àtones): *m'envia*.

Tot seguit s'indiquen les diferents formes que pot adoptar cada pronom:

TAULA 22.3:
Les formes dels pronoms febles

	A				B	C		D	E	F			
FORMA PLENA	me	te	se	ne	lo	los	nos	vos	la	les	li	ho	hi
FORMA REDUÏDA	'm	't	's	'n	'l	'ls	'ns	us					
FORMA REFORÇADA	em	et	es	en	el	els	ens						
FORMA ELIDIDA	m'	t'	s'	n'	l'				l'				

a) Els pronoms del grup A presenten quatre formes diferents:

TAULA 22.4:
Les formes dels pronoms me, te, se i ne

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-me</i>	<i>mira'm</i>	<i>em mira</i>	<i>m'escolta</i>
<i>mirar-te</i>	<i>mira't</i>	<i>et mira</i>	<i>t'escolta</i>
<i>mirar-se</i>	<i>perdre's</i>	<i>es perd</i>	<i>s'escolta</i>
<i>comprar-ne</i>	<i>compra'n</i>	<i>en compra</i>	<i>n'adquirix</i>

OBSERVACIÓ: Les formes plenes, amb tot, es mantenen davant de verbs començats per consonant en certs casos estereotipats, com ara els modismes *tant me fa, tant se val*. També se sol usar la forma plena *se* davant de verb començat per [s] per a evitar l'assimilació amb la *s* del pronom: *No se sap res encara. L'acte se celebrarà demà*. En alguns parlars les formes plenes es mantenen de manera general davant de verb començat per consonant: *me mira, te parla, se pentina, ne du*. Es tracta de formes acceptables, però en els registres formals són preferibles les formes reforçades.

b) El pronom *lo* és semblant als del grup A, però amb la diferència que presenta la vocal *o* en la forma plena:

TAULA 22.5:
Les formes del pronom lo

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-lo</i>	<i>mira'l</i>	<i>el mira</i>	<i>l'escolta</i>

c) Els pronoms del grup C tenen la mateixa alternança vocàlica, però a diferència de *lo* no presenten forma elidida:

TAULA 22.6:
Les formes dels pronoms los i nos

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-los</i>	<i>mira'ls</i>	<i>els mira</i>	<i>els escolta</i>
<i>mirar-nos</i>	<i>mira'ns</i>	<i>ens mira</i>	<i>ens escolta</i>

OBSERVACIÓ: En la llengua parlada és molt general l'ús de la forma *mos* en tots els contextos. La forma *mos*, que potser procedeix de l'encreuament amb la primera persona del singular *me*, no és pròpia dels registres formals. Com a alternativa a *mos*, alguns escriptors valencians també han utilitzat la forma

nos anteposada al verb, d'acord amb l'ús antic. A partir de la forma reforçada *ens*, també s'ha produït col·loquialment la reducció en *es* i la posterior confusió amb el pronom reflexiu *se*: *Es pensàvem que vindríeu. Tots s'hem de morir. Donem-se les mans. No podem entendre's.*

El canvi només s'ha produït quan estos pronoms febles van amb verbs pronominals, reflexius i recíprocs, és a dir, quan el pronom i el verb coincideixen en persona i nombre, i afecta també el pronom *vos* (a partir de la reducció en *es* de l'antiga forma *eus*): *Es pensàveu una altra cosa. S'heu volgut com a germans. Podeu agafar-se les mans. No podíeu entendre's.*

d) El pronom *vos* pot presentar l'alternança entre la forma *vos* i *us* o adoptar la forma *vos* en tots els contextos:

TAULA 22.7:

Les formes del pronom vos

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-vos</i>	<i>escriure-vos / escriure-us</i>	<i>vos mira / us mira</i>	<i>vos escolta / us escolta</i>

e) El pronom *la té*, a més de la forma plena, una forma elidida que s'usa davant de vocal diferent de *i* o *u* àtones:

TAULA 22.8:

Les formes del pronom la

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-la</i>	<i>mira-la</i>	<i>la mira</i>	<i>l'escolta la ignora la utilitza</i>

f) Els pronoms del darrer grup no presenten alteracions formals:

TAULA 22.9:

Els pronoms febles sense variants formals

DARRERE DE VERB ACABAT EN		DAVANT DE VERB COMENÇAT PER	
CONSONANT	VOCAL	CONSONANT	VOCAL
<i>mirar-les</i>	<i>mira-les</i>	<i>les mira</i>	<i>les escolta</i>
<i>parlar-li</i>	<i>parla-li</i>	<i>li parla</i>	<i>li escriu</i>
<i>mirar-ho</i>	<i>mira-ho</i>	<i>ho mira</i>	<i>ho escriu</i>
<i>mirar-hi</i>	<i>mira-hi</i>	<i>hi mira</i>	<i>hi escriu</i>

OBSERVACIÓ: Encara que no presente variació gràfica, el pronom *ho* sí que es pronuncia de manera diferent segons el context en què aparega (v. § 1.2.2.3.1.a): *mirar-ho* ([o]); *mira-ho*, *ho escriu* ([w]); *ho mira* ([ew] o [u]). També el pronom *hi* adopta la pronunciació [j] precedit o seguit de vocal: *Tu també hi passares. No hi havia ningú.*

22.4. LES COMBINACIONS DE PRONOMS FEBLES

22.4.1. L'orde dels pronoms febles

Els pronoms febles poden usar-se en combinacions binàries, i molt més esporàdicament, en combinacions ternàries o superiors. L'orde dels pronoms és fix i independent del fet que ocupen una posició proclítica o enclítica. Tant les combinacions com l'orde, que en cap cas es poden invertir, figuren en la taula següent:

TAULA 22.10:

L'orde dels pronoms febles

3a PERSONA REFLEXIU	2a PERSONA	1a PERSONA	3a PERSONA		ADVERBIALS I NEUTRE	
			DATIU	ACUSATIU		
se	te vos	me nos	li los	lo la los les	ne	hi
				ho		

OBSERVACIÓ: D'acord amb la taula anterior són possibles les combinacions de pronoms pertanyents a diferents columnes, però no els que pertanyen a una mateixa columna.

22.4.2. La forma dels pronoms febles

Els pronoms febles poden adoptar formes diferents segons la posició que ocupen respecte al verb i la combinació en què apareixen. La forma i la grafia dels pronoms segueixen les normes generals següents:

a) Els pronoms febles es col·loquen junts formant un grup proclític o enclític:

M'ho vol dir. o *Vol dir-m'ho.*
Li la donaré. o *Dóna-li-la.*

b) En posició proclítica, els pronoms s'escriuen o bé separats o bé apostrofs:

Te la compraré demà.
Ja se n'ha anat.
No me'n parles.

c) En posició enclítica, van lligats al verb o entre ells amb guionets o amb apòstrofs:

Compra-te-la demà.
Vés-te'n ja!
No vols dir-m'ho?

d) En les combinacions en què apareixen formes elidides o reduïdes, l'apòstrof es col·loca tan a la dreta com siga possible:

Ja se n'ha anat. i *Ja se'n va anar.*
No li l'he portat. i *Li'l portaré demà.*

OBSERVACIÓ: El pronom *lo* adopta la forma elidida *l'* quan es combina amb el pronom *ne*, ja que altrament donaria lloc a la forma gràfica *le*, inexistent com a pronom: *Si vols, l'en farem particip, de les nostres preocupacions.*

e) Els pronoms *me*, *te* i *se* adopten les formes plenes quan se situen en el primer lloc d'una combinació proclítica:

Me la van regalar.

Quan te n'aniràs a Xàtiva?

No se'm va acudir preguntar per tu.

OBSERVACIÓ: Els pronoms anteriors adopten les formes elidides seguits de *ho* o *hi*: *Quan m'ho diràs? No s'hi troba, amb un vestit tan modern.*

f) En les combinacions en què el primer pronom acaba en *s*, el segon adopta la forma reforçada (si en té) tant en posició enclítica com proclítica:

Ens els portaran demà. o *Emportem-nos-els ja!*

Els els vam tornar. o *Vam tornar-los-els.*

No els en vull dir res. o *No vull dir-los-en res.*

Com a resum, s'arreglen a continuació les formes que presenten els pronoms en les diferents combinacions binàries possibles, i, concretament, la forma i l'orde que adopten els pronoms quan el grup pronominal apareix davant de verb començat per consonant, davant de verb començat per vocal, després de verb acabat en consonant i després de verb acabat en vocal.

TAULA 22.11:
Les combinacions binàries de pronoms

		ME	TE	LO	LA	HO	LI	NE	HI	NOS	VOS	LOS	LES
ME	davant cons.			me'l	me la	m'ho	me li	me'n	m'hi			me'ls	me les
	davant vocal			me l'	me l'/la*	m'ho	me li	me n'	m'hi			me'ls	me les
	darrere cons.			-me'l	-me-la	-m'ho	-me-li	-me'n	-m'hi			-me'ls	-me-les
	darrere vocal			-me'l	-me-la	-m'ho	-me-li	-me'n	-m'hi			-me'ls	-me-les
TE	davant cons.	te'm		te'l	te la	t'ho	te li	te'n	t'hi	te'ns		te'ls	te les
	davant vocal	te m'		te l'	te l'/la*	t'ho	te li	te n'	t'hi	te'ns		te'ls	te les
	darrere cons.	-te'm		-te'l	-te-la	-t'ho	-te-li	-te'n	-t'hi	-te'ns		-te'ls	-te-les
	darrere vocal	-te'm		-te'l	-te-la	-t'ho	-te-li	-te'n	-t'hi	-te'ns		-te'ls	-te-les
LO	davant cons.							l'en	l'hi				
	davant vocal							el n'	l'hi				
	darrere cons.							-l'en	-l'hi				
	darrere vocal							-l'en	-l'hi				
LA	davant cons.							la'n	la hi				
	davant vocal							la n'	la hi				
	darrere cons.							-la'n	-la-hi				
	darrere vocal							-la'n	-la-hi				
LI	davant cons.			li'l	li la	li ho		li'n	li hi			li'ls	li les
	davant vocal			li l'	li l'/la	li ho		li n'	li hi			li'ls	li les
	darrere cons.			-li'l	-li-la	-li-ho		-li'n	-li-hi			-li'ls	-li-les
	darrere vocal			-li'l	-li-la	-li-ho		-li'n	-li-hi			-li'ls	-li-les
SE	davant cons.	se'm	se't	se'l	se la	s'ho	se li	se'n	s'hi	se'ns	se vos	se'ls	se les
	davant vocal	se m'	se t'	se l'	se l'/la*	s'ho	se li	se n'	s'hi	se'ns	se vos	se'ls	se les
	darrere cons.	-se'm	-se't	-se'l	-se-la	-s'ho	-se-li	-se'n	-s'hi	-se'ns	-se-vos	-se'ls	-se-les
	darrere vocal	-se'm	-se t'	-se'l	-se-la	-s'ho	-se-li	-se'n	-s'hi	-se'ns	-se-vos	-se'ls	-se-les

		ME	TE	LO	LA	HO	LI	NE	HI	NOS	VOS	LOS	LES
NE	davant cons.								n'hi				
	davant vocal								n'hi				
	darrere cons.								-n'hi				
	darrere vocal								-n'hi				
NOS	davant cons.			ens el	ens la	ens ho	ens li	ens en	ens hi			ens els	ens les
	davant vocal			ens l'	ens l'/la*	ens ho	ens li	ens n'	ens hi			ens els	ens les
	darrere cons.			-nos-el	-nos-la	-nos-ho	-nos-li	-nos-en	-nos hi			-nos-els	-nos-les
	darrere vocal			'ns-el	'ns-la	'ns ho	'ns-li	'ns-en	'ns hi			'ns-els	'ns-les
VOS	davant cons.	vos em		vos el	vos la	vos ho	vos li	vos en	vos hi	vos ens		vos-els	vos les
	davant vocal	vos m'		vos l'	vos l'/la*	vos ho	vos li	vos n'	vos hi	vos ens		vos-els	vos les
	darrere cons.	-vos-em		-vos-el	-vos-la	-vos-ho	-vos-li	-vos-en	-vos-hi	-vos-ens		-vos-els	-vos-les
	darrere vocal	-vos-em		-vos-el	-vos-la	-vos-ho	-vos-li	-vos-en	-vos-hi	-vos-ens		-vos-els	-vos-les
LOS	davant cons.			els el	els la	els ho		els en	els hi			els els	els les
	davant vocal			els l'	els l'/la*	els ho		els n'	els hi			els els	els les
	darrere cons.			-los-el	-los-la	-los-ho		-los-en	-los-hi			-los-els	-los-les
	darrere vocal			'ls-el	'ls-la	'ls-ho		'ls-en	'ls-hi			'ls-els	'ls-les
LES	davant cons.							les en	les hi				
	davant vocal							les n'	les hi				
	darrere cons.							-les-en	-les-hi				
	darrere vocal							-les-en	-les-hi				

*El pronom *la* manté la forma plena davant de verb començat per *i* o *u* àtones.

Precisions sobre les combinacions de pronoms febles:

a) És habitual la posposició del pronom *se* als pronoms de primera i segona persona, i al pronom de datiu *li*: **Me s'ha fet tard** (en lloc de **Se m'ha fet tard**). **Li s'ha perdut** (en lloc de **Se li ha perdut**). El canvi d'orde no és acceptable en registres formals.

b) Per a evitar el contacte de consonants, en certs parlars és habitual adoptar una *e* de suport en casos com *Els [e] la portaré demà, Vos [e] n'aneu ja?* La vocal és acceptable en l'àmbit oral dels parlars en què els és pròpia, però no té reflex ni en els registres formals ni tampoc en l'escriptura.

c) En els parlars valencians més septentrionals, el pronom *li* adopta la forma *hi* en combinació amb un pronom de tercera persona acusatiu, i es posposa a l'acusatiu: *L'hi he donat* (per *Li l'he donat*). *Ja la hi donaré* (per *Ja li la donaré*), etc.

OBSERVACIÓ: La combinació «acusatiu + datiu *hi*» respon a l'orde que tenien els pronoms en la llengua antiga i a la dissimilació de consonant lateral del pronom de datiu (per exemple, *la li donà* → *la hi donà*). En el primer dels dos exemples següents es pot observar la combinació originària sense el canvi de *li* en *hi*, i en el segon, la combinació ja dissimilada:

«Mas sabeu quan la li darà, aquesta possessió?», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

«Com lo comte hermità sabé la gràcia que lo rey havia feta a son fill, anà davant ell, agenollà's als seus peus e besà-li la mà –si bé lo rey no la y volia dar», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

23. ELS PRONOMS FEBLES: ASPECTES FUNCIONALS

23.1. CARACTERITZACIÓ GENERAL

Dins dels pronoms febles, els personals de primera i segona persona tenen un caràcter díctic, i designen, respectivament, l'emissor i el receptor de l'acte de parla. En canvi, els de tercera persona, el neutre i els adverbials tenen un caràcter anafòric i fan referència a un antecedent, això és, a un element aparegut en el discurs previ, com es pot observar en l'exemple següent:

–Has trobat ja el portamonedes? –No, encara no l'he trobat.

En l'exemple anterior, el pronom *l'* té com a antecedent el sintagma nominal *el portamonedes*, i reemplaça en l'oració on apareix un constituent oracional equivalent al dit sintagma nominal. La substitució d'un element oracional per un pronom rep el nom de *pronominalització*. Respecte a l'exemple anterior, per tant, es pot dir que *l'* pronominalitza el sintagma nominal *el portamonedes*.

OBSERVACIÓ: En alguns casos, els pronoms no fan referència a un antecedent sinó a un conseqüent, i la referència és, per tant, catafòrica: *Quan el veges, digues al teu germà que es pose en contacte amb nosaltres*.

La relació anafòrica existent entre un pronom i el seu antecedent pot basar-se en la referència o en el sentit. Es parla d'anàfora de referència (o de coreferència) si l'antecedent i el pronom designen la mateixa entitat, i d'anàfora de sentit si no designen la mateixa entitat però tenen un significat paral·lel. L'anàfora de referència i la de sentit es poden constatar en els exemples següents:

anàfora de referència	→	<i>Vaig agafar les sabates i les vaig deixar fora de l'habitació.</i>
anàfora de sentit	→	<i>Maria es va menjar dos pomes, però Marta només se'n va menjar una.</i>

En el primer exemple, l'antecedent (*les sabates*) i el pronom (*les*) designen la mateixa entitat, però en el segon l'antecedent (*pomes*) i el pronom (*n*) no designen, evidentment, la mateixa entitat.

Cal assenyalar, a més, que el constituent pronominalitzat per un pronom apareix en certs casos dislocat a l'esquerra o a la dreta de l'oració, com es pot comprovar en els exemples següents:

dislocació a l'esquerra	→	<i>Les sabates, les vaig deixar fora de l'habitació.</i>
dislocació a la dreta	→	<i>Les vaig deixar fora de l'habitació, les sabates.</i>

OBSERVACIÓ: El constituent dislocat ocupa una posició perifèrica dins de l'oració. De fet, entre el constituent dislocat i la resta de l'oració es produeix una inflexió tonal que en l'escriptura es marca amb una coma, que és obligatòria si està dislocat a la dreta i opcional si està dislocat a l'esquerra (v. § 7.3.1.1.d). A causa del caràcter perifèric del constituent dislocat, l'oració conté, a més, un pronom de represa (*les* en els exemples anteriors), que és coreferencial amb el constituent dislocat.

23.2. ELS PRONOMS PERSONALS FEBLES

23.2.1. Els pronoms reflexius i no reflexius

Els *pronoms personals febles* poden funcionar com a complement directe o indirecte; a més, poden ser *reflexius* o *no reflexius*. Els *pronoms reflexius* tenen com a antecedent el subjecte de l'oració, i per tant el subjecte i el complement directe o l'indirecte designen la mateixa persona:

Encara no t'has pentinat?
Lluïsa es pentina cada dia abans de gitar-se.
Ens hem comprat un reproductor de DVD.

OBSERVACIÓ: Els pronoms reflexius plurals tenen una interpretació recíproca en aquells casos en què cadascuna de les persones designades realitza una acció que recau sobre una altra d'estes persones: *Es pentinen l'una a l'altra. No som parents, però ens fem molt.*

Els no reflexius, en canvi, designen una persona, o una entitat no humana, diferent de la designada pel subjecte de l'oració:

No patisques, que jo et protegiré.
El xiquet està tot despentinat; pentina'l abans d'eixir.
Ens han regalat un reproductor de DVD.

Com ocorre amb els pronoms forts, els de primera i segona persona poden ser reflexius o no, segons el context. En els de tercera persona, en canvi, la funció reflexiva la realitza el pronom *se*, i la no reflexiva, els altres pronoms.

TAULA 23.1:

Els pronoms reflexius i no reflexius

		ACUSATIU	DATIU
1a i 2a PERSONA	REFLEXIUS	me, nos	
	I NO REFLEXIUS	te, vos	
3a PERSONA	REFLEXIU	se	
	NO REFLEXIUS	lo, la, los, les	li, los

OBSERVACIÓ: A més de la funció reflexiva, el pronom *se* també s'usa amb una funció impersonalitzadora en les oracions passives pronominals: *Enguany s'han construït molts edificis pertot arreu.*

23.2.2. Els pronoms no reflexius de tercera persona

Els pronoms de tercera persona pronominalitzen sintagmes nominals definits o noms propis, i funcionen, com s'ha apuntat, com a acusatius (complement directe) i datius (complement indirecte):

M'he deixat el llibre a l'habitació. Fes el favor de portar-me'l. (l = el llibre)
Agafa una taronja i porta-me-la. (la = la taronja que agafes)
Joan no està d'acord amb això? Doncs, si no li pareix bé, que ho faça ell.
 (li = a Joan)
Si veus les meues germanes, no els digues res. (els = a les meues germanes)

23.2.2.1. El participi dels temps composts concorda en gènere i nombre amb els pronoms acusatius de tercera persona *lo, la, los, les*:

*–Has vist la meua germana? –No, encara no l’he vista.
No me les he menjades jo, les taronges.*

La concordança també es dóna en aquells casos en què el temps compost va seguit d’un infinitiu i el pronom s’anteposa al conjunt verbal, amb independència que el pronom siga un complement de l’infinitiu o no:

*No les he sentides entrar.
No l’ha deguda conèixer.
No les hem pogudes comentar.*

23.2.2.2. En la llengua parlada, el pronom datiu de tercera persona tendix a usar-se pleonàsticament en casos en què el complement indirecte ja apareix en posició postverbal o anteposat al verb si es tracta d’un relatiu o d’un interrogatiu:

*Li hem regalat una bicicleta nova al xiquet.
Aquell és el professor a qui li vam presentar el treball.
A qui li has de dir que t’ajude?*

L’ús del pronom és una innovació recent que no respon a cap necessitat discursiva, i per això s’evita en els registres formals: *Hem regalat una bicicleta nova al xiquet. Aquell és el professor a qui vam presentar el treball. A qui has de dir que t’ajude?*

23.3. EL PRONOM NEUTRE

El pronom neutre *ho* pot pronominalitzar constituents oracionals amb funcions diverses; concretament:

a) Pronominalitza el complement directe en aquells casos en què equival als pronoms demostratius neutres (*açò, això i allò*) o a una oració completiva, tant si el verb es troba en forma finita com en infinitiu:

*Açò no funciona bé. Ho pots arreglar? (ho = açò)
Allò que et vaig dir l’altre dia, no ho contes a ningú. (ho = allò que et vaig dir l’altre dia)
No t’ho pots ni imaginar, les coses que li va retraure. (ho = això, o siga, les coses que li va retraure)
Diu que arribarà a l’hora, però jo no m’ho crec. (ho = que arribi a l’hora)
Lamenta haver vingut o no ho lamenta? (ho = haver vingut)*

b) Pronominalitza l’atribut dels verbs *ser, estar, parèixer* i *semblar*, tant si és un adjectiu com un sintagma nominal o preposicional:

*És estranger però no ho sembla. (ho = estranger)
Dis-me la veritat: està malalt o no ho està? (ho = malalt)
Aquella camisa és de cotó o no ho és? (ho = de cotó)
–És el nou metge? –Sí, sí que ho és. (ho = el nou metge)*

OBSERVACIÓ: Com es pot comprovar en el darrer exemple, el pronom *ho* també pronominalitza sintagmes nominals definits, encara que en registres molt formals s’ha recomanat també a vegades l’ús de *lo*: *Sí, sí que l’és.*

23.4. ELS PRONOMS ADVERBIALS

23.4.1. El pronom *ne*

El pronom *ne* apareix lexicalitzat en una sèrie de verbs pronominals que indiquen el desplaçament des d'un lloc. Es tracta de verbs com ara *anar-se'n*, *eixir-se'n*, *pujar-se'n*, *vindre-se'n*:

Me'n vaig anar a les tres de la nit.
Després de la seua resposta, tots se'n eixiren de la sala.
La xiqueta ja se'n ha pujat a casa.
Tan bon punt ho va saber, se'n va vindre corrents.

El pronom *ne*, a més, pronominalitza constituents oracionals amb funcions diverses; concretament:

a) Amb una funció partitiva, pronominalitza el nucli, o el nucli i els complements, d'un sintagma nominal quantificat o sense determinant, que funciona com a complement directe o com a subjecte de certs verbs intransitius (v. § 32.2.4):

–Tens tabac? –No, no en tinc. (en = tabac)
–Necessites més fulls? –No, ja en tinc tres. (en = fulls)
–Han arribat ja els convidats? –Només n'ha arribat un. (n' = convidat)
–Hi havia molta gent? –N'hi havia moltíssima. (n' = gent)
L'arròs està molt bo, però no me'n poses més. (n' = arròs)
–Vols té amb llima? –Sí, posa-me'n una miqueta. (n' = té amb llima)
Com que li agraden les novel·les policiaques, li'n vaig regalar un parell. (n' = novel·les policiaques)

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, el pronom substitueix el nucli del sintagma nominal, o el nucli i els complements, però no els quantificadors (*tres*, *un*, *més*, *una miqueta*, *un parell*, en els exemples anteriors). A més dels quantificadors, també és possible no pronominalitzar els complements, que prenen la preposició partitiva *de*, en cas que no apareguen precedits ja d'una preposició (v. § 26.3.3.1):

–Has menjat pomes? –Me n'he menjat tres de roges. (n' = pomes)
Si no tens aigua de la font, posa-me'n de l'aixeta. (n' = aigua)
Em va demanar tres barres de pa sense sal, però jo en vaig comprar una amb sal. (en = barra de pa)

OBSERVACIÓ: La mateixa preposició partitiva, a més, apareix si el constituent pronominalitzat es troba dislocat a la dreta o a l'esquerra de l'oració: *Ja en tinc prou*, *de vi*. *De vi, ja en tinc prou*.

b) Amb una funció partitiva, també pronominalitza el complement introduït per *de* de sintagmes nominals amb funció de complement directe o de subjecte posposat que fan referència a la part d'un conjunt:

Si hi ha cireres, porta-me'n una cistella. (n' = de cireres)
Cull les roses i fes-me'n un bon ramell. (n' = de roses)
D'El món mariner de Peníscola, només me'n queda un exemplar. (n' = d'El món mariner de Peníscola')
Vam entrar al museu, però només en vam visitar una part. (en = del museu).

OBSERVACIÓ: També pot pronominalitzar el complement del nom en casos en què el valor partitiu no és tan evident: *Vam anar a Sagunt i vam visitar-ne el castell.*
Abans de prendre el medicament, llegiu-ne les instruccions.

c) Pronominalitza el complement d'un adjectiu amb funció d'atribut dels verbs *ser* i *estar*:

Del treball, ell n'està realment satisfet. (n' = del treball)
S'ha comprat un ordinador i n'està molt content. (n' = de l'ordinador)

d) Pronominalitza el complement de règim introduït per la preposició *de*:

D'això, ja en parlarem demà. (en = d'això)
Havia d'arreglar el xiquet però no me'n vaig recordar. (n' = d'arreglar el xiquet)
Li vaig dir que em sentia malament i se'n va burlar. (n' = del fet que em sentia malament)

e) Pronominalitza el complement d'origen o de procedència que seleccionen verbs com ara *vindre* (d'algun lloc), *eixir* (d'algun lloc), *tornar* (d'un lloc), *traure* (una cosa d'un lloc), etc.:

Vas a la plaça o en véns? (en = de la plaça)
Quan jo arribava a l'oficina, Jaume n'eixia. (n' = de l'oficina)
Han viatjat a Egipte i n'han tornat molt satisfets. (n' = d'Egipte)
Tots volien traure aigua del pou, però la n'ha tret Anna. (n' = del pou).

f) Pronominalitza el complement predicatiu del verb *fer* (*de*):

De dependentia, ja fa temps que no en fa. (en = de dependentia).

g) Pronominalitza l'atribut del verb *fer-se* quan significa 'passar a formar part':

Encara no s'ha fet soci del club, però prompte se'n farà. (n' = soci del club).

23.4.2. El pronom *hi*

El pronom *hi* apareix lexicalitzat en verbs com ara *haver-hi* o *veure-s'hi*, i en algunes frases més o menys fixades:

Hi havia molta gent pel carrer.
Sense les ulleres no m'hi veig.
Amb el vestit nou no m'hi trobe.
No s'hi val.
Tant se m'hi dóna.

El pronom *hi*, a més, pronominalitza constituents d'oracions amb funcions diverses. En general, es tracta de funcions que s'han perdut en la llengua espontània, però que convé mantindre en els registres formals, d'acord amb l'ús propi dels autors clàssics i de la llengua literària; concretament:

a) Pronominalitza el complement locatiu o el complement de destinació que seleccionen verbs com ara *viure* o *residir* (en un lloc), *trobar-se* (en un lloc), *anar* (a un lloc), *passar* (per un lloc), etc.:

Fa temps vivien a Ador, però no sé si encara hi viuen. (hi = a Ador)
Tots els dies s'hi troben, en el mateix aparcament. (hi = en el mateix aparcament)
Sempre anem per aquell camí. Tu també hi vas? (hi = per aquell camí)
Han prohibit el pas pel pont, però encara hi passa molta gent. (hi = pel pont)

OBSERVACIÓ: En el cas que el locatiu aparega introduït per una locució del tipus *al front*, *a la dreta*, *a l'esquerra*, etc., la presència explícita en el context d'enunciació de tals locucions no obsta perquè es pronominalitze l'element

elidit: *Vam anar a la cova i hi vam entrar fins a dins de tot (hi = de la cova). Com que tapava l'estàtua, li vaig dir que s'hi posara una miqueta més a la dreta (hi = de l'estàtua).* A més, cal advertir que el locatiu no es pronominalitza si té un caràcter dític i es recupera a partir del context d'enunciació: *No el crides més, que ja ve.*

També es pot pronominalitzar per *hi* els complements locatius que no són seleccionats pel significat del verb, sobretot si són el tema del qual es parla:

Jo estudie en la biblioteca, però Carme no hi estudia mai. (hi = en la biblioteca)

Sempre s'hi desdejuna, en el bar de la cantonada. (hi = en el bar de la cantonada)

OBSERVACIÓ: No és possible la pronominalització en aquells casos en què el complement encapçala l'oració i s'interpreta com un condicional o un temporal, que delimita el context en què la predicació és verdadera: *A Castelló sempre et tracten bé* (això és, si et trobes a Castelló, quan vas a Castelló).

b) Pronominalitza el complement de règim introduït per preposicions diferents de *de*:

-Has pensat en la possibilitat de dir-li-ho? -Per descomptat que hi he pensat. (hi = en la possibilitat de dir-li-ho)

-No m'hi acostume, a la seua absència. (hi = a la seua absència)

-Li van oferir una compensació, però hi va renunciar. (hi = a la compensació)

-M'agradaria participar en el concurs, però no m'hi atrevisc. (hi = a participar en el concurs)

c) Pronominalitza el complement predicatiu (v. § 23.4.1.f) i l'atribut dels verbs quasicopulatiu (v. § 33.2.1 i § 23.4.1.g) en la majoria de casos:

En el moment que em va començar a parlar com un boig, li vaig dir que no m'hi parlara mai més. (hi = com un boig)

Em van dir que amb el temps es faria més curt, però no s'hi ha tornat. (hi = curt)

-Pere s'ha fet com una bacona. -No cal que ho digues; sí que s'hi ha fet, sí. (hi = com una bacona)

OBSERVACIÓ: A més dels predicatius, dels atributs dels verbs quasicopulatiu i dels circumstancials de lloc, el pronom *hi* pot pronominalitzar altres complements circumstancials, com ara els de manera o els instrumentals i comitatius: *Sempre hi parla, tranquil·lament* (hi = tranquil·lament). *Em va confessar que amb ell ja no hi podia viure* (hi = amb ell). *Sempre use l'estilogràfica, però m'he quedat sense tinta i no hi puc escriure* (hi = amb l'estilogràfica).

24. ELS RELATIUS

24.1. CARACTERITZACIÓ GENERAL

La llengua conté elements gramaticals que coincideixen formalment, encara que des d'un punt de vista sintàctic puguen funcionar de manera diferent. Es tracta d'elements com ara *que*, *quin* o *quant*, que, segons el valor amb què s'usen, poden pertànyer a la classe dels relatius, dels interrogatius o dels exclamatius. En el present capítol s'analitzaran els relatius. El capítol següent se centrarà en els interrogatius i en els exclamatius.

Per a entendre el funcionament dels relatius és necessari fer referència a les denominades *oracions de relatiu*. Esta classe de construccions s'integren en oracions compostes i, en general, formen part de la denominada subordinació adjectival. En les oracions de relatiu, la partícula *que* té dos funcions bàsiques: la nexual i la pronominal. Actua com a nexu perquè permet la connexió entre l'oració principal i la subordinada. Però es comporta també com a pronom perquè representa una funció sintàctica dins de l'oració subordinada i pot realitzar una funció anafòrica, com es pot comprovar en l'exemple següent:

Recorde perfectament la motxilla que duia.

En l'exemple anterior, l'oració de relatiu és *que duia*, i la forma *que* no sols actua com a element de relació entre l'oració principal i la subordinada, sinó que es referix anafòricament a *la motxilla* i realitza la funció de complement directe del verb *dur*. És per això que, per a una oració com l'anterior es diria que el pronom relatiu *que* té com a antecedent el sintagma *la motxilla*, i que tant l'un com l'altre designen el mateix referent.

Malgrat el que s'ha assenyalat, convé advertir que una oració de relatiu no va introduïda sempre per la forma *que*. De fet, la categoria del relatiu presenta una gran varietat formal, que està condicionada per la classe d'oració de relatiu en què apareix i per la funció sintàctica que realitza. Pel que fa al primer factor, es poden distingir les següents classes d'oracions de relatiu: les relatives amb antecedent i sense antecedent, i les relatives especificatives i les explicatives.

a) La primera distinció està relacionada amb la funció anafòrica del relatiu. Es parla d'oracions de relatiu amb antecedent quan el pronom relatiu remet a un constituent anterior explícit:

*Els vaig donar els diners que volien. (que = els diners)
He parlat amb la persona que em vas dir. (que = la persona)*

OBSERVACIÓ: Notem que, en les relatives amb antecedent, l'antecedent pot aparèixer implícit per evitar repeticions en casos de coordinació com el següent: *Compraré els llibres que em vas dir i els que em recomanà Joan* (això és, *els llibres que em recomanà Joan*).

Per contra, si la funció anafòrica del relatiu no té una correspondència explícita amb un element anterior, es diu que hi ha una oració de relatiu sense antecedent:

*Els vaig donar el que em van demanar.
He parlat amb qui em vas dir.*

En la tradició gramatical, les oracions amb antecedent reben el nom d'*oracions de relatiu adjectives*, i les oracions sense antecedent, el d'*oracions de relatiu substantives*.

b) La segona diferenciació es du a terme partint del tipus de relació sintàctica i semàntica que s'establix entre el constituent que actua com a antecedent del relatiu i l'oració de relatiu, la qual realitza una funció adjectival. Si l'oració de relatiu restringeix el significat de l'element que actua com a antecedent, llavors es tracta d'una relativa especificativa:

Els xiquets que no van jugar no han dit res.

Si no el restringeix, sinó que afig una informació suplementària, aleshores estem davant d'una relativa explicativa:

Els xiquets, que no van jugar, no han dit res.

Fixem-nos que l'especificativa indica concretament de quins xiquets es tracta: els que no van jugar; en canvi, l'explicativa expressa una informació que afecta tots els xiquets. Notem, a més, que les oracions explicatives presenten una entonació particular i se situen entre inflexions tonals, que en l'escriptura s'indiquen per mitjà de comes.

24.2. FORMES I USOS DELS RELATIUS

Les formes del relatiu poden ser ben diverses: *que, qui, què, el qual* (i variants flexives: *la qual, els quals, les quals*), *quan, com* i *on*. Com s'ha apuntat adés, l'ús de les formes anteriors està sotmés a tota una sèrie de restriccions. La taula següent en sintetitza els usos:

TAULA 24.1:
Els relatius

TIPUS		FORMA	EXEMPLE	
SENSE ANTECEDENT		<i>que</i> (per a persones i coses) <i>qui</i> (només per a persones) <i>quan</i> <i>com</i> <i>on</i>	<i>Els que tinguen por que no vinguen.</i> <i>Fes el que consideres convenient.</i> <i>El qui ho sàpia que ho diga.</i> <i>Qui no vullga pols que no vaja a l'era.</i> <i>Quan ens vam decidir ja era massa tard.</i> <i>Ho farem com voldrem.</i> <i>T'enviaré on brama la tonyina.</i>	
AMB ANTECEDENT EXPLÍCIT	ESPECIFICATIVES	SENSE PREPOSICIÓ	<i>que</i> (per a persones i coses) <i>com</i> <i>on</i>	<i>L'home que dius no té cotxe.</i> <i>Toca'm el dia que tingues alguna molèstia.</i> <i>Vull saber la manera com ho has fet.</i> <i>He vist el lloc on vas nèixer.</i>
		AMB PREPOSICIÓ	<i>què</i> (per a coses i persones) <i>qui</i> (només per a persones) <i>el qual</i> (per a persones i coses) <i>on</i>	<i>L'assumpte a què et referixes és interessant.</i> <i>La persona de què m'has parlat.</i> <i>M'he trobat amb el xic amb qui vas vindre.</i> <i>El motiu pel qual l'han detingut és per violació.</i> <i>És un jugador l'habilitat del qual és dubtosa.</i> <i>El camí per on has tornat és més llarg.</i>
	EXPLICATIVES	SENSE PREPOSICIÓ	<i>que</i> (per a persones i coses) <i>el qual</i> (per a persones i coses) <i>com</i> <i>on</i>	<i>L'alcalde, que no sabia l'hora de la reunió, ha arribat tard.</i> <i>M'he trobat la medalla, la qual no veia des de feia anys.</i> <i>Entra sense fer soroll, com hem fet nosaltres.</i> <i>He estat a París, on he pogut veure el meu germà.</i>
		AMB PREPOSICIÓ	<i>qui</i> (per a persones) <i>el qual</i> (per a persones i coses) <i>què</i> (per a coses) <i>on</i>	<i>Aquell home, amb qui tothom estava content, és un fals.</i> <i>He trobat la carta, en la qual hi ha la informació que volies.</i> <i>Resulta inadequat en este cas, en què seria millor buscar una altra alternativa.</i> <i>He anat a uns quants bancs, els caixers dels quals no funcionen.</i> <i>Finalment he arribat a Escòcia, per on hi ha uns llacs preciosos.</i>

Alguns dels usos dels relatius descrits en l'epígraf anterior mereixen una anàlisi un poc més detallada o presenten usos sobre els quals convé parar atenció, i als quals ens referirem en els epígrafs següents.

24.3. REMARQUES SOBRE L'ÚS DELS RELATIUS

24.3.1. Relatives explicatives amb antecedent repetit

A més dels usos bàsics descrits en la taula 24.1, les oracions relatives explicatives poden aparèixer amb l'antecedent repetit al costat de la forma del relatiu. Podem distingir-ne dos casos:

a) L'antecedent, o un sinònim, apareix repetit davant del relatiu *que*:

Ahir van detectar el virus, virus que costarà molt diners a l'Administració.

El concert va costar trenta mil euros, quantitat que haurà d'assumir la Diputació.

L'antecedent pot no identificar-se amb un substantiu anterior. És el cas de les denominades relatives neutres, en les quals el substantiu genèric *cosa* (o *fet*, *idea*, etc.) fa referència a tota l'oració anterior:

L'Ajuntament no està disposat a fer res, cosa que ens té a tots indignats.

b) L'antecedent, o un sinònim, apareix darrere del relatiu *el qual*, que actua com un determinant:

Han localitzat un delinqüent, el qual delinqüent s'havia escapat de la presó feia dos dies.

Ha hagut de pagar sis-cents euros, la qual suma és insignificant per a este empresari.

En este tipus de construccions, un substantiu genèric pot aparèixer també darrere del relatiu i referir-se a l'oració anterior:

El president no va admetre el torn de rèplica, la qual cosa va ser molt criticada pels partits de l'oposició.

24.3.2. Els relatius *que*, *qui*, *què* i article + *qual*

a) L'ús de la forma *el que* (i les variants *la que*, *els que* i *les que*) està reservat exclusivament a les oracions de relatiu sense antecedent. Per tant, no s'admeten en els registres formals construccions relatives amb antecedent com la següent: *Vam arribar a una ciutat en la que no tenia cotxe ningú.* En casos com l'anterior, la llengua més genuïna i formal opta per construccions amb els relatius *què* o *el qual* (i les variants flexives *la qual*, *els quals* i *les quals*) precedits de preposició, o amb el relatiu adverbial *on* en els casos en què és possible:

Vam arribar a una ciutat en què (o en la qual, on) no tenia cotxe ningú.

b) En les relatives explicatives, *que* pot alternar amb *el qual*, però no amb *qui*:

Aquell polític, que / el qual no té cap escrúpol, ara diu que sí que firmarà. (però no Aquell polític, qui no...)

c) Per bé que el relatiu *el qual* pot substituir sovint el pronom relatiu *que*, no ho pot fer quan apareix en una oració relativa especificativa:

Va gratificar el client que havia tacat. (però no el client el qual...)

d) Els pronoms relatius *què* i *qui* no admeten totes les classes de preposicions. De fet, sols poden anar acompanyats de les preposicions àtones *a*, *en*, *de* o *amb*:

El tema de què parles no m'interessa.

Deixa'm el llibre amb què et vas preparar l'oposició.

*La xica a qui has escrit ara ix amb un altre xic.
Ell és la persona en qui més confie.*

Per contra, el pronom *el qual* i les variants flexives (*la qual*, *els quals*, *les quals*) poden manifestar-se amb preposicions àtones i tòniques:

*L'assumpte al qual et referixes no és competència nostra.
És una malaltia contra la qual hui en dia encara no podem lluitar.*

e) En les oracions relatives sense antecedent explícit, quan el relatiu es referix a una persona pot aparéixer tant amb la forma *qui* com amb la forma *que*. La forma *qui* s'usa quan el relatiu no està precedit de cap determinant:

Qui t'ho haja dit, t'ha amagat una part de la veritat.

Precedit d'un determinant són possibles tant la forma *qui* com la forma *que*, encara que la primera és la més formal i la que respon a l'ús més tradicional i encara viu en certs parlars:

*De tots els jugadors que has vist, tria el qui més t'agrada.
De tots els jugadors que has vist, tria el que més t'agrada.*

f) El relatiu *el qual* (i les variants *la qual*, *els quals* i *les quals*) s'usa també amb un valor possessiu precedit de la preposició *de* en casos com els següents:

*És un jugador l'habilitat del qual és dubtosa.
He anat a uns quants bancs, els caixers dels quals no funcionen.*

Es tracta de construccions pròpies dels registres formals que presenten unes característiques ben peculiars. Notem, en primer lloc, que el relatiu no realitza cap funció oracional (subjecte, complement directe, etc.), sinó la funció de complement del nom. Notem, en segon lloc, que el nom modificat és també l'antecedent del relatiu, i per tant el precedeix.

24.3.3. Els relatius adverbials

Els relatius *quan*, *on* i *com* tenen un valor adverbial i designen, respectivament, circumstàncies de temps, lloc i manera [v. § 34.3.3].

a) El relatiu temporal *quan* s'usa sense antecedent:

*Vine quan pugues.
Quan pujàrem a la Serra Mariola estava tot nevat.*

En aquells casos en què hi ha un antecedent explícit, en lloc de *quan* s'empra *que* i, precedit de *en*, els relatius *què* o *el qual*:

*Vine el dia que pugues.
Això va passar l'any que / en què / en el qual va faltar el pare.
En el moment de l'any que / en què / en el qual estem ja no convé semblar res.*

b) El relatiu locatiu *on* pot usar-se amb antecedent o sense:

*He deixat el cabàs on m'havies dit.
Vés-te'n allà on vullgues.
Hem visitat la ciutat on vas nèixer.*

Amb un valor de pura localització o de destinació, pot usar-se amb la preposició *a* o sense, però en els registres formals es preferix l'ús sense preposició:

*Esta és la carpeta (a) on guarde els documents importants.
Com es diu el poble (a) on anem?*

El relatiu *on* pot aparèixer igualment amb altres preposicions locatives:

Este és el lloc des d'on ha començat la carrera.

Vés-te'n cap a on preferisques.

Hem arribat fins (a) on hi ha les primeres marques.

Amb un valor locatiu també es pot usar el relatiu *què* o *el qual* precedit de preposició: *El lloc on / en què / en el qual ens vam trobar per primera vegada*. L'ús de *en què* o *en el qual* és preferible en aquells casos en què la localització és metafòrica:

Feu una descripció en la qual apareguen estes paraules.

Hi ha llengües en què el subjecte es posa al final de l'oració.

c) El relatiu de manera *com* pot usar-se sense antecedent o amb antecedent, però en les relatives especificatives sols pot anar precedit per *manera* o *forma*:

Fes-ho com millor pugues i sàpies.

Entreu sense fer soroll, com hem fet nosaltres.

De la manera com t'ha contestat, em pense que ja ho sap.

Notem que, en el darrer cas, també és possible usar *que*, *en què* o *en la qual*:

De la manera que / en què / en la qual t'ha contestat, em pense que ja ho sap.

24.3.4. Les construccions de relatiu analítiques

En la llengua col·loquial podem trobar construccions relatives en què la funció del pronom relatiu se simplifica. Recordem que el pronom relatiu realitza una funció nexual, però també desenvolupa una determinada funció sintàctica dins de l'oració de relatiu (la de subjecte, complement directe, etc.) i generalment fa referència a un antecedent. Tot i amb això, hi ha usos més propis d'un registre informal en què el relatiu, concretament *que*, es limita a fer una funció nexual, i les altres dos funcions, l'anafòrica i la sintàctica, les realitza un pronom feble (o, en algun cas, un possessiu o cap constituent, si no és viable la substitució pronominal). El fet que les funcions ara s'assignen a constituents diferents ha permès parlar de construccions relatives analítiques, enfront de les sintètiques, que són les pròpies dels registres formals:

TAULA 24.2:

Construccions de relatiu sintètiques i analítiques

CONSTRUCCIONS SINTÈTIQUES (FORMALS)	CONSTRUCCIONS ANALÍTiques (NO FORMALS)
<i>És un poble on hi ha molta gent.</i>	<i>És un poble que hi ha molta gent.</i>
<i>És un home a qui no lluix la faena.</i>	<i>És un home que no li lluix la faena.</i>
<i>Tinc un amic el pare del qual és obrer.</i>	<i>Tinc un amic que el seu pare és obrer.</i>
<i>És una dona tots els fills de la qual són educats.</i>	<i>És una dona que tots els fills són educats.</i>

OBSERVACIÓ: També hi ha casos de combinació de les dos construccions, igualment impropis dels registres formals. Es tracta d'usos en què, al costat de la forma relativa corresponent, podem trobar un pronom feble redundant: *És un tema que no el domine, És un home a qui no li lluix la faena.*

25. ELS INTERROGATIUS I ELS EXCLAMATIUS

25.1. PRESENTACIÓ

A diferència dels relatius, els interrogatius i els exclamatius estan íntimament relacionats amb la modalitat oracional (v. § 8.6). Recordem que la modalitat oracional fa referència a l'actitud amb què el parlant enuncia l'oració i al tipus d'acte de parla que realitza. Recordem igualment que, partint de la modalitat, es poden distingir les següents classes d'oracions:

Declaratives	→	<i>La taula té una pota trencada.</i>
Interrogatives	→	<i>Com està la teua germana?</i>
Imperatives	→	<i>Vine de seguida.</i>
Desideratives	→	<i>Com m'alegraria que tot li isquera en bé!</i>
Exclamatives	→	<i>Quin cotxe més bonic!</i>

En este capítol, prestarem atenció a les característiques formals de les interrogatives i les exclamatives i, més concretament, a les paraules interrogatives i exclamatives usades en estes oracions.

25.2. ELS INTERROGATIUS I LES ORACIONS INTERROGATIVES

En contrast amb les oracions declaratives que afirmen o neguen alguna cosa, les interrogatives pregunten alguna cosa. Esta circumstància fa que seguiscuen un contorn melòdic específic, amb final ascendent o descendent, que tinguen un orde de mots marcat (inversions) i que compten sovint amb partícules específiques (pronoms interrogatius, quantificadors interrogatius). En l'escriptura, la modalitat interrogativa s'indica a través d'un signe d'interrogació al final (?):

*On vols anar?
Amb qui has eixit?*

La tradició escrita sol col·locar únicament al final el signe d'interrogació. Però, en la pràctica, és normal posar el signe d'interrogació també al principi, sobretot en casos en què l'oració interrogativa és llarga. D'esta manera, s'eviten errors en la lectura d'un text, com els que es podrien donar en el fragment següent: *Això és veritat. Però, ¿un polític, pel mer fet de ser polític, ha d'assumir totes les responsabilitats que es deriven d'estes actuacions incivilitzades?* (v. § 7.4).

Les oracions interrogatives se solen classificar en dos grans grups: el de les interrogatives totals i el de les interrogatives parcials.

25.2.1. Les interrogatives totals

Les interrogatives totals es caracteritzen pel fet de preguntar sobre el contingut de tot l'enunciat, de manera que la resposta només pot ser *sí* o *no*:

*Tens figures hui?
Has vist la carta?*

Observem també que no van introduïdes per cap element interrogatiu i que el subjecte, si apareix, sol posposar-se al verb, encara que també pot mantindre la posició preverbal:

Ha entrat ja Joan a casa?

Joan ha entrat ja a casa?

D'altra banda, també es pot donar el cas que vagen introduïdes per la conjunció expletiva *que*:

Que et fa mal la panxa?

Que no teniu escola ara?

25.2.2. Les interrogatives parcials

Les interrogatives parcials pregunten sobre un constituent en particular i no sobre el contingut de tot l'enunciat. Això significa que la resposta no pot ser amb *sí* o *no*:

Què voleu?

Qui vindrà a la festa?

Des d'un punt de vista sintàctic, podem destacar les característiques següents:

a) Si el subjecte no és l'element interrogat, aleshores ocupa obligatòriament una posició postverbal:

Quants balons ha parat el porter del Vila-real?

Què els ha dit l'amo?

b) El primer membre de l'oració és sempre el constituent interrogat, que s'identifica amb un interrogatiu o amb un sintagma encapçalat per un interrogatiu:

Com heu quedat?

Quin premi ha obtingut?

25.2.3. Els interrogatius

Segons la funció sintàctica que desenvolupen els interrogatius, es poden distingir diferents classes de mots interrogatius: els *pronoms* i els *modificadors del nom*.

TAULA 25.1:

Els interrogatius

PRONOMS		MODIFICADORS DEL NOM
INVARIABLES		VARIABLES
NO ADVERBIALS	ADVERBIALS	(AMB FLEXIÓ DE GÈNERE I NOMBRE)
qui què	on com quan quant	quin, quina, quins, quines quant, quanta, quants, quantes

a) Els pronominals estan constituïts pels mots *qui*, *què*, *on*, *com*, *quan* i *quant*; i poden anar precedits de preposició o no. Des d'un punt de vista morfològic, són tots invariables.

Qui és el primer?

Què li has dit?

On l'has trobat?

Com ho resoldrem això?

Quan vindrà el teu fill?

Quant val el cotxe?

El pronom *qui* fa referència a persones, i pot realitzar dins de l'oració la funció sintàctica de subjecte, si no va precedit de preposició, o de complement verbal, segons la preposició que el precedeix:

Qui ha vingut?
A qui ha vist?
A qui li agrades?
Per qui preguntes?

El pronom *què* es referix a coses, i pot funcionar com a subjecte o complement directe, si no va precedit de preposició, o com a complement circumstancial, si el precedeix una preposició:

Què t'interessa?
Què has demanat?
Per a què ho vols?
Per què m'ho has dit?

La resta dels pronoms interrogatius, independentment de la presència o no d'una preposició, realitzen una funció adverbial:

Per on el podem trobar, a Joan?
Quan tornarà ta mare?
A com van les peres hui?
Quant ha costat l'actuació?

OBSERVACIÓ: Els pronoms interrogatius poden aparèixer reforçats per un substantiu interjectiu com *diable*, *dimoni*, etc. Este ús, en el cas de *què*, no s'ha de confondre amb la combinació del quantificador *que*, sense accent, amb un adjectiu (*que bonic!*): *Qui recordons deu ser ara?*, *Què dimonis fas?*, *On botons ha anat a parar?*

b) El grup dels modificadors interrogatius està format pels quantificadors *quin* i *quant*, els quals presenten variació formal: *quin*, *quina*, *quins*, *quines*; *quant*, *quanta*, *quants*, *quantes*. Apareixen especificant el significat del substantiu que acompanyen:

Quina bossa has elegit?
Quines mesures prendrà el Govern?
Quant de temps t'ha costat tornar de Castelló?
Quants amics teus fumen?

25.3. ALTRES TIPUS D'INTERROGATIVES

A més de les classes d'oracions interrogatives que s'han descrit, cal fer referència a altres classes o subclasses d'interrogatives que presenten característiques sintàctiques particulars. Es tracta de les denominades *interrogatives indirectes*, de les *retòriques*, de les *confirmatòries* i de les *reiteratives* (o *interrogatives eco*).

a) En les interrogatives indirectes, la pregunta forma part d'una oració subordinada que actua com a complement directe del verb (v. § 34.5.1.3). Este tret les diferencia de les interrogatives directes que no depenen de cap verb:

Què vol? (interrogativa directa)
Pregunta-li què vol. (interrogativa indirecta)

Les interrogatives indirectes també poden ser totals o parcials. Quan són totals, l'oració subordinada va encapçalada per la conjunció interrogativa

si: *No sé si podré contestar-te tantes preguntes*. Per contra, quan són parcials van introduïdes per algun dels mots interrogatius que s'han apuntat: *M'han preguntat quantes maletes duc*.

b) Les *interrogatives retòriques* es diferencien de les altres no tant en la forma com en la intencionalitat comunicativa. Realment, no s'usen per a obtenir una informació sinó per a fer assercions encobertes:

Què t'esperaves de ta tia? (interpretació implícita: *no res*)

A qui puc voler més que a tu? (interpretació implícita: *a ningú*)

c) En les *interrogatives confirmatòries* es dona com a probable una determinada resposta i es demana una confirmació. Esta confirmació se sol formalitzar a través d'interjeccions que solen aparèixer en una posició destacada dins de l'oració.

Faràs tu el sopar, eh?

Veritat que hui no hi ha classe?

Demà acabaràs tota la faena, no?

d) Finalment, les *interrogatives reiteratives* es referixen a una informació que acaba d'expressar-se en el discurs precedent. L'ús d'esta construcció posa de manifest una sorpresa pel fet enunciat o una simple sol·licitud de repetició de la informació:

He perdut l'anell de casat. Que has perdut què?

Ja ha començat el partit. [Dius que] ja ha començat el partit?

25.4. ELS EXCLAMATIUS

Una altra de les modalitats oracionals apuntades és l'exclamativa. La modalitat exclamativa té una entonació característica (ascendent o descendent) i reflectix valors actitudinals com l'èmfasi, la incertesa, la sorpresa, el desencant o l'admiració. En l'escriptura, es fa notar esta modalitat a través d'un signe exclamatiu al final (!) i optativament al principi (!) (v. § 7.4).

Les oracions exclamatives més prototípiques són aquelles que comencen amb un exclamatiu. De manera similar a les interrogatives, podem distingir dos classes d'exclamatius: els variables i els invariables.

TAULA 25.2:

Els exclamatius

INVARIABLES		VARIABLES
com	que	quin, quina, quins, quines quant, quanta, quants, quantes

25.4.1. Els exclamatius més habituals són els que funcionen com a modificadors d'un substantiu o d'un adjectiu o un adverbi. Es tracta dels exclamatius variables *quin* i *quant*, que modifiquen un substantiu, i de l'invariable *que*, que modifica un adjectiu o un adverbi:

Quina calor més insuportable!

Quantes coses que em falten per consultar!

Que pesat que és el teu amic!

Que bé que parla!

a) L'exclamatiu *quin* té un valor qualitatiu i indica que el substantiu presenta una propietat en un grau molt alt. La propietat quantificada es pot explicitar per mitjà d'un adjectiu precedit de *més* o aparèixer implícita:

Quina xica més simpàtica!

Quina xica!

b) L'exclamatiu *quant*, per la seua banda, té un valor merament quantitatiu i es limita a ponderar la quantitat d'entitats o de matèria designada pel substantiu, com es pot observar respectivament, en els exemples següents:

Quanta gent ha acudit a la presentació!

Quant de sucre t'has posat, animalot!

c) A diferència dels exclamatius *quin* i *quant*, l'exclamatiu *que* només pot utilitzar-se com a quantificador d'un adjectiu o un adverbi. No són, per tant, correctes construccions com *Que calor que fa*, en què s'usa l'exclamatiu *que* davant d'un substantiu.

Deixant de banda les diferències entre els exclamatius, cal apuntar que la presència obligatòria de l'exclamatiu en la posició inicial de l'oració pot provocar una alteració de l'orde dels constituents. Ens referim al cas en què l'exclamatiu no incidix sobre el subjecte de l'oració, sinó sobre un complement verbal. En esta circumstància, es produïx la posposició del subjecte al final de l'oració:

Quants llibres que té Lluís!

Quina jugada més bonica que ha fet aquell futbolista!

Que bé que parla ta mare!

Un altre aspecte sintàctic rellevant de les exclamatives i que el diferencia de les interrogatives és l'aparició normal d'un *que* àton després del sintagma amb l'exclamatiu que encapçala l'oració:

Quina barbaritat que acabes de dir!

Quantes coses que no podrem aprofitar!

Que sabuda que és!

OBSERVACIÓ: Per bé que la presència del *que* és la solució més habitual, alguns parlants tendixen a alternar l'aparició amb l'omissió: *Quina barbaritat (que) acabes de dir!*, *Quantes coses (que) no podrem aprofitar!*, *Que sabut (que) és!*

25.4.2. A diferència dels exclamatius analitzats fins ara, l'exclamatiu *com* funciona com a modificador verbal i indica que el predicat presenta una propietat en un grau molt alt. La propietat pot aparèixer implícita o explicitar-se per mitjà d'un adjectiu o d'un adverbi precedits de la preposició *de*:

Com ha parlat, el teu fill!

Com és de verderol!

Com s'ha quedat de lluny, el teu amic!

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, l'exclamatiu *com* apareix, igual que els altres exclamatius, al principi de l'oració i provoca la posposició del subjecte en cas que aparega explícit.

25.4.3. Al costat de les oracions exclamatives introduïdes per un mot exclamatiu, hi ha altres tipus de construccions que també poden expressar una modalitat exclamativa. De fet, qualsevol oració

declarativa, interrogativa o imperativa pot convertir-se en exclamativa si se li aplica l'entonació exclamativa:

He vist un ratolí!
Quina música estàs escoltant!
Però què dius!
Tanca la televisió ara mateix!

En altres ocasions, es tracta de variants de les exclamatives prototípiques. Així, per exemple, és possible l'elisió de l'exclamatiu: *(Quina) llàstima que no vingi!* També hi ha construccions exclamatives peculiars, com ara les introduïdes per l'adverbi exclamatiu *si*: *Si està plovent!*; *Si és Marieta!* Finalment, cal esmentar les construccions exclamatives que no tenen una estructura oracional. De fet, estes tenen una freqüència molt elevada i presenten estructures sintàctiques ben diverses: exclamatives parcials, interjeccions o fragments no oracionals en general.

Quina gentola!
Quanta gent!
Que bo!
Xe!
Mare de Déu!
La cartera!

26. LES PREPOSICIONS

26.1. CONCEPTES GENERALS

Les preposicions formen una classe de paraules que es caracteritzen, morfològicament, pel fet de ser invariables i, sintàcticament, pel fet d'establir relacions entre el terme al qual s'anteposen i un altre element sintàctic. Les preposicions, a més, formen una unitat sintàctica indissoluble amb el complement que seleccionen, també anomenat *terme de la preposició*. La unitat sintàctica formada per la preposició i el seu complement rep el nom de *sintagma* (o *grup*) *preposicional*. En el sintagma preposicional *a la matinada*, *a* és la preposició, *i la matinada*, el complement (o terme) de la preposició.

El complement d'una preposició generalment és un nom, un sintagma nominal o un pronom, però també pot ser una oració d'infinitiu, una oració finita o un adverbi i, més esporàdicament, un adjectiu:

TAULA 26.1:

Complements d'una preposició

CATEGORIA DEL COMPLEMENT	EXEMPLE
nom o sintagma nominal	<i>De fruita, en teniu?</i> <i>Va colpejar la taula amb el martell.</i>
pronom	<i>Sempre pensa en nosaltres.</i> <i>M'ho va donar barata res.</i>
oració d'infinitiu	<i>No ix de casa per no haver de parlar amb ningú.</i> <i>Entrà sense dir ni una paraula.</i>
oració finita	<i>No sé de qui et queixes.</i> <i>Ens ajuda sempre sense que li ho demanem.</i>
adverbi	<i>Vam caminar per allí.</i> <i>Això és un costum d'ara, no d'abans.</i>
adjectiu o sintagma adjectival	<i>Això li passa per moixa.</i> <i>Presumia de valent.</i>

OBSERVACIÓ: Esporàdicament algunes preposicions també s'usen amb gerundis (*Se n'aniran en acabant de sopar*) i participis (*A més de dolgut, estava irritat*).

A més de la preposició i el seu complement, els sintagmes preposicionals, com qualsevol altre sintagma, poden anar precedits per alguns quantificadors i per adverbis focalitzadors del tipus *molt*, *precisament*, *sobretot*, etc.: *Està molt per damunt dels altres alumnes. Només amb elles ho aconseguirà. Precisament de tu estàvem parlant.*

26.2. LES CLASSES DE PREPOSICIONS

Les preposicions es classifiquen en àtones (o febles) i tòniques (o fortes). Les preposicions àtones no tenen accent i formen una sola unitat prosòdica amb la paraula o terme que regixen. Des d'un punt de vista semàntic, a més, es caracteritzen pel fet de tindre un significat poc concret que, en molts casos, depèn del context sintàctic en què s'usen.

26.2.1. Les preposicions àtones

Són àtones les preposicions *a*, *en*, *de*, *amb* i *per*:

Se'n va anar a Castelló.
Si m'ajudes, ho acabem en un moment.
De més verdes n'han caigut.
Caminava amb tota la melsa del món.
Per mi no ho faces.

OBSERVACIÓ: També són àtones les preposicions compostes (v. § 26.2.3): *des de*, *fins a*, *cap a*, *per a* i *com a*.

A causa del seu caràcter feble, algunes de les preposicions àtones presenten peculiaritats formals que convé tindre presents:

a) Les preposicions *a*, *de* i *per* es contrauen amb els articles definits *el* i *els*, sempre que l'article no s'apostrofe davant de la paraula següent (v. § 5.4):

Què portes al coll, una cadena de cuiró?
Sempre parla dels seus amics cubans.
Passejava pel carrer.

b) La preposició *de* s'apostrofa quan la paraula que segueix comença per vocal o *h* (v. § 5.4): *un llibre d'història* i *un altre d'àlgebra*.

c) La preposició *a* presenta la variant *ad* davant de certes paraules començades per *a* o *e*, especialment els demostratius i els pronoms forts de tercera persona: *ad este*, *ad ell*, *ad aquell*. Esta variant no té reflex en els registres formals, tant escrits com orals: *No li hem dit res a ell*.

OBSERVACIÓ: En estos mateixos contextos i registres, a més de la forma *ad*, la preposició *a* també pot revestir la forma *an*, pròpia dels parlars valencians més septentrionals i d'altres regions de l'àmbit lingüístic: *an ell*, *an aquell*, etc.

d) A causa del seu caràcter feble, al llarg de la història de la llengua s'han produït a vegades modificacions o confusions entre algunes preposicions. El cas més significatiu en valencià és el de la preposició *amb* (antigament *ab*), que col·loquialment s'ha substituït per *en*: *Ahir sopàrem en els meus pares* amb el valor de *Ahir sopàrem amb els meus pares*. En els registres formals, cal evitar la substitució i diferenciar les preposicions *en* i *amb*, d'acord amb l'ús tradicional.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga la preposició *amb* presentava la forma *ab*, que es pronunciava amb nasal final quan estava seguida de consonant. Així, es devia dir *ab ell*, *ab això* però *a[m] mi*, *a[m] Pere*, *a[n] tu*, *a[n] Teresa*, i de forma més relaxada *e[m] mi*, *e[m] Pere*, *e[n] tu*, *e[n] Teresa*. Per això trobem, per exemple, *am* en la inscripció dels set matrimonis de la porta de l'Almoina de la catedral de València (any 1262): *Bertran am na Berenguera*, *Ramon am na Dolça*, *Bernat am na Floreta*, etc. Com a producte de les diferents pronunciacions contextuals va sorgir la forma híbrida *amb* ja en texts medievals: *amb amorosos besars* (*Curial e Güelfa*). Vists els problemes articulatoris de l'antiga forma *ab* i la generalització de *amb* en les obres literàries i en la llengua escrita actual, esta forma és la que s'adopta en els registres formals. Pel que fa a la pronunciació, *amb* s'articula [amb] davant de vocal i [am] o [an] davant de consonant.

26.2.2. Les preposicions tòniques

Amb l'excepció de *a*, *en*, *de*, *amb* i *per* són tòniques totes les altres preposicions simples:

El camí passa entre sa casa i la meua.
El café, el vull sense sucre.
Que conste que ho fas contra la meua voluntat.
No tinc cap opinió feta sobre el tema.
M'ho va donar barata res.

A diferència de les preposicions àtones, les tòniques tenen un significat més precís, amb independència que, segons el context, puguen tindre un valor espacial, temporal o un altre valor més abstracte:

Entre els dos pobles.
Entre les quatre i les cinc de la vesprada.
Això no es fa entre amics.

26.2.3. Les preposicions simples i les compostes

A banda de les preposicions tòniques i de les àtones, tradicionalment també es diferencien les preposicions simples de les compostes. Les simples són totes aquelles que consten d'un únic element, siguen tòniques o àtones. Les compostes, en canvi, són aquelles que consten de dos elements, el segon dels quals és la preposició *a* o la preposició *de*. Les preposicions compostes són: *des de*, *fins a*, *cap a*, *per a* i *com a*:

Des de ta casa fins a la meua hi ha cinquanta metres, aproximadament.
Se n'han anat cap a la mar.
La coca amb pèsols és per a nosaltres i la coca amb tomaca per a tu.
No actua com a protagonista de l'obra.

Notem que, a vegades, les preposicions compostes es veuen reduïdes al primer element en diferents casos que s'analitzaran més avant (v. § 26.3 i § 26.4):

Se n'han anat cap allí.
Fins ací arribà l'aigua.

26.2.4. Les locucions preposicionals i les preposicions habilitades

Amb una funció semblant a les preposicions s'usen també nombroses locucions preposicionals, que en molts casos tenen la forma «preposició + nom + preposició»:

El véiem a través de la finestra.
No van dir res en contra de la nostra proposta.
Deixa la caixa al costat de la nevera.
No vam poder eixir a causa del mal oratge.

Finalment, també hi ha paraules que, en determinats casos, es poden habilitar com a preposició, com ara el substantiu *via*, que funciona com a preposició en l'expressió *Envia'm la documentació via fax*, o molts adverbis locatius, com ara *dins*, en contextos del tipus *dins l'armari*.

OBSERVACIÓ: Al llarg de la història de la llengua s'han habilitat moltes preposicions a partir sobretot de noms, com en el cas de la preposició *cap*, provinent del substantiu *cap* (*el cap*, substantiu, i *cap allí*, preposició), *vora*, provinent del substantiu *vora* (*la vora dels pantalons*, substantiu, *vora la mar*, preposició).

26.3. USOS I FUNCIONS DE LES PREPOSICIONS FEBLES

Com s'ha indicat, les preposicions àtones presenten una gran diversitat d'usos a causa del seu significat poc restringit. Tot seguit, s'analitzaran els principals usos i funcions de les preposicions febles i de la preposició composta *per a*, que també té un caràcter feble i cal delimitar-la per referència a *per*.

Les preposicions febles *a*, *en*, *de*, *amb* i, en menor mesura, *per* apareixen introduint molts complements de règim. Es tracta d'usos en què la preposició és seleccionada pel verb i té un valor purament gramatical:

No sap jugar als escacs.

Pense en tu.

Sempre parla de política.

No hem coincidit amb ningú.

S'interessa per la poesia.

Estes preposicions no s'analitzen en el present capítol, sinó en l'apartat dedicat al complement de règim (v. § 32.4), si bé ens hi referirem a l'abordar el fenomen conegut com a canvi i caiguda de preposicions (v. § 26.3.5). Tampoc s'analitzarà un altre ús purament gramatical com és el de la preposició *a* en el complement directe i l'indirecte, temes que també s'estudien en el capítol dedicat als complements (v. § 32.2 i § 32.3).

26.3.1. Les preposicions *a* i *en*

Les preposicions *a* i *en* són dos de les paraules més gramaticalitzades de la llengua. A causa del seu significat poc definit, *a* i *en* s'usen en contextos semblants amb un valor equivalent o pròxim.

26.3.1.1. Els complements de lloc

L'ús de les preposicions *a* i *en* en els complements de lloc està condicionat per factors semàntics i formals. Els factors semàntics tenen a veure amb el caràcter dinàmic o estàtic del complement, això és, amb el fet que designen la destinació d'un moviment o la simple localització. Els factors formals, a més, tenen a veure amb l'element que segueix la preposició.

D'acord amb l'ús més general, en valencià es poden establir les distincions següents:

a) Si el complement designa la destinació d'un moviment s'usa la preposició *a*:

Pujàrem al Mondúber des de Xeresa i després anàrem a Barx.

Torna a l'habitació i tanca la porta.

A la taula i al llit, al primer crit.

b) Si el complement indica la pura localització s'usa *a* o *en*:

- Davant de noms propis de lloc, s'usa la preposició *a*:

Va nàixer a Morella però ara viu a Benicarló.

Ha passat l'estiu a Xixona.

A Ontinyent fan un embotit boníssim.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga tant *a* com *en* podien aparèixer amb els noms propis de lloc, encara que *en* era més freqüent:

«qui estava en l'Alcúdia», *Llibre de Cort de Justícia de València*.

«Porta aquex dinar a Daniel, propheta, que està pres en Babilònia, en hun lach de leons», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

«dix que a casa sua a Quart jagué tota la nit», *Llibre de Cort de Justícia de València*.

«La VIIª manera de orar és ficar los genolls en terra, axí com feren aquests reys, per ço com veeren a Betlem», Sant Vicent FERRER, *Sermons*.

Amb posterioritat, l'ús de *a* s'ha generalitzat en la major part de l'àmbit lingüístic i, pel que fa al valencià, en alguns parlars septentrionals i meridionals. En la resta del valencià, en canvi, s'ha mantingut l'ús de *en*, encara que, per homogeneïtat i unificació de criteris, en la llengua literària s'ha adoptat majoritàriament l'ús de *a* davant de noms propis de lloc.

- Davant de l'article definit, es pot usar *a* o *en*:

Espera'm a la porta de casa.

Si vas ràpid, encara la trobaràs al carrer.

Les llibretes les tens en la prestatgeria de darrere.

Mira en l'armari, a veure si ho ha deixat allí.

En valencià, l'ús de la preposició *a* és normal amb els noms que designen parts del cos humà (*al dit, al cap, a l'esquena*, etc.) i en contextos de localització molt definida com en *El trobaràs al cantó* (o *al carrer, a l'eixida, a la porta de casa, a l'entrada*). En els altres casos, l'ús més habitual és el de la preposició *en*, encara que hi ha parlars que també usen *a*.

OBSERVACIÓ: En els contextos esmentats, l'ús de *en* i *a* alternava en la llengua antiga, i en els diferents parlars actuals presenta tendències diferents, de manera que en uns és majoritari l'ús de *en* i en altres l'ús de *a*. Tant una preposició com l'altra són acceptables, i, de fet, en la llengua literària no és estrany trobar-les amb una certa variació de caràcter estilístic.

- Davant de noms sense determinant s'usa *en*:

Són parella però viuen en cases diferents.

Ens vam instal·lar en habitacions molt grans.

- Davant d'indefinites, quantitatius, demostratius i relatius s'usa *en*:

Segur que ho trobes en algun dels calaixos de la tauleta de nit.

Ha treballat en molts llocs diferents.

En este carrer hi ha tant de sarau que no es pot dormir.

El poble en què viu és molt menut.

26.3.1.2. Els complements de temps

Les preposicions *a* i *en* poden introduir complements de temps. En general, s'usa *a* amb sintagmes nominals definits, que aporten una localització puntual o que es conceben com un punt; per exemple, quan es designa una hora, una part del dia, un mes o una estació:

La vaig conèixer un dia a les onze de la nit.

Arribarem a la vesprada.

A l'agost descansaràs i et trobaràs millor.

Ací, a la primavera, ja comença a fer calor.

OBSERVACIÓ: La preposició *per* també s'usa amb un valor temporal per a referir-se a una part del dia, però en els registres formals es preferix l'ús de *a*.

En canvi, s'usa *en* amb sintagmes indefinits i en localitzacions de caràcter duratiu:

Ho acabarem en un moment.
El vaig conèixer en un període molt difícil de la meua vida.
En dies de pluja i vent val més no eixir de casa.
No ha fet res de trellat en tot l'any.

26.3.1.3. La construcció «en o al + infinitiu»

Les construccions «al + infinitiu» o «en + infinitiu» tenen un valor temporal equivalent a les oracions introduïdes per *quan*, i assenyalen simultaneïtat o anterioritat immediata respecte a la situació designada en l'oració principal:

Al passar per la plaça ens va saludar. ('Quan passava per la plaça')
En tindre son es gita. ('Quan té son')
En eixir tanca la porta. ('Una vegada isques, tanca la porta')

OBSERVACIÓ: És infundada la prevenció que alguns gramàtics han mostrat sobre la genuïtat de la construcció «al + infinitiu». Es tracta d'una construcció pròpia de la llengua de totes les èpoques i ha estat acceptada per bons gramàtics. En els següents exemples del *Tirant lo Blanch* es poden comprovar el matís de simultaneïtat i el valor duratiu de la construcció:

«e posà's en la cinta un petit coltell ben esmolat per ço que si havia a taillar alguna corda que u pogués fer; e posà'l-se de part de tras, que al nadar no l'enujàs.»

«Al passar apagà la lum, pres al conestable per la mà, més-se primera, e Tirant seguí al conestable. E axí trobaren la porta de la cambra hon era la princessa, la qual stava sola sperant-los.»

«E aplegant lo rey Scariano a una ribera, al passar perdé molta gent.»

D'acord amb l'ús més general, en valencià es poden establir les distincions següents:

a) La construcció amb *al* sol tindre un valor duratiu i sol indicar que la situació expressada per l'oració principal es produïx en algun moment dins de l'interval temporal en què té lloc l'acció expressada per l'oració d'infinitiu. Així, en l'exemple anterior *Al passar per la plaça ens va saludar*, s'indica que l'acció de saludar es va produir mentres el subjecte passava per la plaça. És per això que *al passar* es pot parafrasejar per *mentres passava*.

b) La construcció amb *en*, en canvi, té un valor puntual i indica que la situació designada per l'oració d'infinitiu és immediatament anterior a la designada per l'oració principal o es repeteix de manera habitual immediatament abans de la designada en l'oració principal:

En fer-se de dia anirem a l'hort. ('es fa de dia i tot seguit anem a l'hort')

En arribar el pare, avisa'm. ('primer ha d'arribar el pare i tot seguit m'has d'avisar')

El mes passat, en bufar el vent plovia. ('primer bufava el vent i tot seguit plovia')

Pel fet d'indicar anterioritat immediata, l'oració amb *en* pot assolir un cert matís causal, ja que les causes són prèvies a les conseqüències que se'n deriven:

En tindre son es gita. ('perquè té són')

En dir les veritats, es perden les amistats. ('perquè es diuen les veritats').

Notem que en les oracions anteriors, la idea de causalitat s'associa a la d'anterioritat. No són genuïns ni adequats els casos en què la construcció

amb *en* o amb *al* s'usa exclusivament amb un valor causal. No és, per tant, acceptable una frase com *Al ser tan tard, se n'anaren sense veure com acabà la funció*, que cal expressar amb una construcció causal, com ara *Com que era tan tard, se n'anaren sense veure com acabà la funció*.

26.3.2. La preposició *amb*

La preposició *amb* s'usa fonamentalment per a introduir complements circumstancials amb què es designa l'instrument i la companyia, però també apareix amb complements referits al mitjà, la manera, el contingut, etc.:

<i>Talla el paper amb aquelles tisores.</i>	{instrument}
<i>Sempre ix amb la seua cosina.</i>	{companyia}
<i>Fa les coses amb molta tranquil·litat.</i>	{manera}
<i>Una casa amb tres habitacions.</i>	{contingut}
<i>M'ho va tornar amb un mes de retard.</i>	{temps}

OBSERVACIÓ: En alguns casos, les preposicions *amb* i *en* presenten una certa proximitat i, fins i tot, són intercanviables, sense diferències de significat o amb diferències mínimes, com en els casos següents: *en ocasió de / amb ocasió de*, *en relació amb / amb relació a*. Quan es designa el mitjà de transport: *Vam anar a Alacant en / amb cotxe*, *Sempre va a l'institut en / amb bicicleta*.

26.3.3. La preposició *de*

En la major part dels seus usos, la preposició *de* no té un significat específic sinó un valor purament gramatical. La preposició *de* manté el valor etimològic d'origen en els complements de lloc (on indica l'origen d'un moviment) i en alguns complements de temps (on indica el punt inicial d'un període de temps):

Vam eixir d'Agullent a les quatre.
La reunió va durar de quatre a cinc.

A més del valor d'origen, la preposició *de* també s'usa en altres complements amb valors diferents:

<i>De menuts jugàvem tot el dia al carrer.</i>	{espai de temps}
<i>Qui treballa d'hivern pot descansar d'estiu.</i>	{espai de temps}
<i>Està obert de matí i de vesprada.</i>	{espai de temps}
<i>Em vaig armar de paciència.</i>	{instrument}
<i>Treballa de valent.</i>	{manera}
<i>Sempre parla de mala manera.</i>	{manera}

A més dels valors esmentats, la preposició *de* s'usa amb una funció purament gramatical en diferents casos; concretament, en les elisions o la pronominalització del nucli nominal, en les dislocacions, en determinades construccions quantitatives i com a introductor de determinades oracions d'infinitiu:

<i>De pa, només en tinc de dur.</i>	{pronominalització}
<i>No en vull, de pa.</i>	{dislocació}
<i>Ja tinc prou de pa.</i>	{construcció quantitativa}
<i>Mira de dir-li-ho tranquil·lament.</i>	{construcció d'infinitiu}

L'ús de la preposició *de* en construccions quantitatives ja ha sigut analitzat en el capítol dedicat als quantitius (v. § 20.2). L'ús de la preposició amb infinitius s'analitzarà al parlar de les construccions

d'infinitiu (v. § 34.5.1.2). Ara, per tant, sols ens centrarem en els altres dos casos.

26.3.3.1. Les elisions i la pronominalització del nucli nominal

En aquells casos en què el substantiu que funciona com a nucli d'un sintagma nominal s'elidix o es pronominalitza per *ne*, la preposició *de* pot introduir els complements no pronominalitzats, sempre que no estiguen precedits ja per una preposició (o siga, si es tracta d'un adjectiu o sintagma adjectival, un participi o un possessiu). Si el nucli nominal es pronominalitza per *ne*, la preposició apareix tant si el sintagma presenta un quantificador com si es redueix al complement (v. § 23.4.1.a):

Les gàbies que teniu les trobe menudes. ¿En teniu de més grans?

Hui tinc pocs rosers, però demà en tindrè més, tant de grans com de menuts.

No vos emporteu tots els llibres, que n'hi ha de meus.

No m'ha anat gens bé la collita de taronges. N'hi havia moltes de picades.

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, el substantiu es pronominalitza perquè ha aparegut en el discurs previ i és conegut, enfront del complement introduït per *de*, que aporta informació nova i rellevant.

En aquells casos en què no hi ha pronominalització sinó elisió del substantiu, la preposició *de* només s'usa si el sintagma també conté un quantificador (*uns quants* i *algunes* en els exemples següents):

Em va recomanar molts llibres antics i uns quants de moderns.

La majoria de llengües romàniques i algunes d'anglogermàniques presenten este fenomen.

A més de la construcció amb *de*, també són possibles altres com ara: *Em va recomanar molts llibres antics i uns quants llibres moderns; La majoria de les llengües romàniques i algunes de les anglogermàniques presenten este fenomen.*

26.3.3.2. Les dislocacions

La preposició *de* pot encapçalar determinats elements dislocats a l'esquerra o a la dreta de l'oració (v. § 8.7.1). La preposició s'usa quan l'element dislocat és un substantiu, acompanyat o no de complement, o un adjectiu, com es pot comprovar en els exemples següents:

De pa, no n'he comprat. No n'he comprat, de pa.

De pa de motlle, no en vull. No en vull, de pa de motlle.

De roges, no en busques, que no n'hi ha.

No en busques, de roges, que no n'hi ha.

OBSERVACIÓ: La preposició és obligatòria en les dislocacions a la dreta. En les dislocacions a l'esquerra hi ha parlars que poden prescindir de la preposició. En els registres formals, amb tot, és preferible l'ús de la preposició.

26.3.4. Les preposicions *per* i *per a*

26.3.4.1. Les preposicions *per* i *per a* poden usar-se davant de sintagmes nominals o davant d'oracions d'infinitiu. Davant de sintagmes nominals (o elements equivalents com pronoms), *per a* s'usa per a introduir el benefactiu, la destinació o un complement final:

La iaia ha fet una coca de llanda per a tu. (benefactiu)
Lavió ix per a Londres d'ací a vint minuts. (destinació)

La preposició *per* presenta un conjunt més gran de valors i introdueix diferents classes de complements, com ara els complements de causa, el complement agent en les construccions passives, el complement de lloc referit a la ruta d'un moviment o el complement de temps referit a un període més o menys precís o extens:

Sempre em dius que tot ho fas per mi. (causa)
La proposta va ser ratificada per tots els assistents. (agent)
La senda que puja al cim de la Safor passa per la (ruta)
Font dels Bassiets i per la Font dels Òlbits.
Per Sant Joan es fan fogueres (temps)

26.3.4.2. Davant d'oracions d'infinitiu la distinció entre complements causals i complements finals no és tan nítida. En general, s'usa *per* amb oracions que indiquen causa o mancaça:

Em van posar una multa per haver passat el límit de velocitat. (causa)
Per cridar tant, t'has quedat sense postres. (causa)
Encara estic per afaitar. (mancaça)
Tots aquells pisos estan per vendre. (mancaça)

OBSERVACIÓ: Les oracions causals amb *per* presenten fortes restriccions i resulten forçades en diferents casos. No és possible, per exemple, dir *Menge per tindre fam* o *Ha comprat moltes cases per ser molt ric*. En contextos com els anteriors, només és possible l'ús d'una oració en forma finita: *Menge perquè tinc fam* i *Ha comprat moltes cases perquè és molt ric*.

S'usa *per* o *per a* quan l'oració té un valor final:

a) La preposició *per* introdueix els complements finals que presenten un matís de causa no efectiva i fan referència a la intenció del subjecte de no realitzar una determinada cosa:

No menja per no embrutar.
No s'alça per no haver de netejar.

b) En la llengua literària també és general l'ús de *per* en tots aquells casos en què el subjecte té un caràcter agentiu i l'oració final fa referència a la intenció del mateix subjecte de realitzar una determinada acció:

Treballe per guanyar-me la vida. (‘perquè vull guanyar-me la vida’)
Estudia molt per aprovar tots els exàmens. (‘perquè vol aprovar tots els exàmens’)
Hem arribat molt prompte per poder dir-te adéu. (‘perquè volem dir-te adéu’)

OBSERVACIÓ: Notem que *per* també seria possible quan l'oració d'infinitiu modifica un substantiu que designa una acció realitzada voluntàriament: *La vinguda de Júlia per convèncer-nos va resultar un fracàs*. En estos casos, de fet, el sintagma nominal amb el substantiu d'acció és paral·lel a una oració, com es pot comprovar si comparem l'exemple anterior amb *Pere va vindre per convèncer-nos*.

Amb tot, en casos com els anteriors també és acceptable l'ús de *per a* quan es vol destacar la idea de finalitat per damunt de la intencionalitat.

c) La preposició *per a* introdueix tots els complements finals on falta la idea d'intencionalitat, siga perquè el subjecte és inanimat, perquè l'oració no designa una acció o perquè l'oració d'infinitiu modifica un substantiu, un adjectiu o un adverbi:

Esta caixa ens servirà per a guardar les revistes.
El termini per a matricular-se acaba demà.
No tinc prou informació per a decidir-me.
Menges massa per a aprimar-te.

26.3.5. L'elisió i el canvi de preposicions àtones

26.3.5.1. Les preposicions i les conjuncions són elements relacionals. Això explica que moltes conjuncions i locucions conjuntives estiguen encapçalades per una preposició; per exemple *per* en *perquè*, *pel fet que*, *per tal com*, etc. El fet de desenvolupar una funció relacional paral·lela explica també que en la llengua clàssica s'elidien sistemàticament les preposicions àtones *a*, *de*, *en* i *amb* davant de la conjunció *que*, igual que ocorre en francès, occità o italià actuals. En la llengua actual, l'elisió de preposicions davant de la conjunció *que* es manté viva en determinats casos:

TAULA 26.2:

Elisió de preposicions

AMB PREPOSICIÓ	SENSE PREPOSICIÓ DAVANT DE <i>QUE</i>
<i>Gràcies a ell ho vaig saber.</i>	<i>Gràcies que m'ho has dit.</i>
<i>Estem segurs de vosaltres.</i>	<i>Estem segurs que faran un bon paper.</i>
<i>L'hem convençut de fer el treball.</i>	<i>L'hem convençut que faça ell el treball.</i>
<i>Fixa't en això.</i>	<i>Fixa't que se n'ha anat sense dir res.</i>
<i>L'amenaça amb l'expulsió.</i>	<i>L'amenaça que l'expulsaria.</i>

En altres casos, en canvi, la llengua general tendix a mantindre les preposicions *a*, *en*, *de* i *amb*. Tot i amb això, en els registres formals cal aplicar la caiguda, ja que, com s'ha apuntat, és un fenomen que es manté viu en certs casos i era general en la llengua clàssica.

La caiguda afecta diferents contextos sintàctics; concretament:

a) Els complements de règim, on la preposició és seleccionada pel verb (v. § 32.4):

TAULA 26.3:

Elisió de preposicions en complements de règim

PREDICAT VERBAL	COMPLEMENT DE RÈGIM	
	AMB PREPOSICIÓ	SENSE PREPOSICIÓ DAVANT DE <i>QUE</i>
<i>Aspira</i> <i>Es referia</i>	<i>a un sou just</i> <i>als problemes sanitaris</i>	<i>que li apugen el sou</i> <i>que hi ha molts problemes sanitaris</i>
<i>Insistia</i> <i>Confiava</i>	<i>en les seues declaracions</i> <i>en el premi</i>	<i>que era innocent</i> <i>que guanyaria el premi</i>
<i>Dubta</i> <i>S'alegra</i>	<i>de tot</i> <i>de la teua sort</i>	<i>que pugues ajudar-lo</i> <i>que tingues tanta sort</i>
<i>Compte</i> <i>L'amenaçava</i>	<i>amb la teua presència</i> <i>amb l'expulsió</i>	<i>que vindràs</i> <i>que l'expulsaria</i>

b) Els complements de substantius com ara *fet, idea, por, cas, cosa*, etc.:

TAULA 26.4:

Elisió de preposicions en complements del nom

SUBSTANTIU	AMB PREPOSICIÓ	SENSE PREPOSICIÓ DAVANT DE <i>QUE</i>
<i>M'agrada el fet</i>	<i>d'organitzar una festa</i>	<i>que organitzem una festa</i>
<i>És seua la idea</i>	<i>d'anar a sa casa</i>	<i>que anem a sa casa</i>
<i>Estudia per por</i>	<i>de suspendre</i>	<i>que el suspenguin</i>

c) Els complements temporals introduïts per *abans, després, fins a i des de*:

TAULA 26.5:

Elisió de preposicions en complements temporals

ADVERBI	AMB PREPOSICIÓ	SENSE PREPOSICIÓ DAVANT DE <i>QUE</i>
<i>Avisa'm abans</i>	<i>d'anar-te'n</i>	<i>que te'n vages</i>
<i>Parlaré amb ella després</i>	<i>de les onze</i>	<i>que tots hagen acabat de sopar</i>
<i>No ha obert la boca des</i>	<i>d'este matí</i>	<i>que ha arribat</i>
<i>No li digues res fins</i>	<i>a les onze</i>	<i>que arribem nosaltres</i>

d) Les locucions conjuntives del tipus *a part de, en cas de*:

TAULA 26.6:

Elisió de preposicions en locucions

LOCUCIÓ	AMB PREPOSICIÓ	SENSE PREPOSICIÓ DAVANT DE <i>QUE</i>
<i>Li telefonarem, a part</i>	<i>d'enviar-li una carta certificada</i>	<i>que li enviem una carta certificada</i>
<i>Ja t'avisarem en cas</i>	<i>de canviar d'opinió</i>	<i>que canviem d'opinió</i>

Quan l'elisió de la preposició àtona davant de la conjunció *que* dona com a resultat una construcció massa forçada, és possible recórrer a altres construccions. Els recursos més habituals són:

a) Usar una oració d'infinitiu, en lloc de l'oració finita amb *que*:

L'obligaren a declarar. en lloc de *L'obligaren que declarara.*

b) Usar un sintagma nominal, en lloc de l'oració finita amb *que*:

Es va negar tot a causa de la pluja que va caure. en lloc de *Es va negar tot a causa que va caure molta pluja.*

c) Intercalar entre la preposició i la conjunció *que* sintagmes amb valor genèric com *el fet, la idea*, etc.:

Encara no m'he acostumat al fet que ja no visca amb nosaltres. en lloc de *Encara no m'he acostumat que no visca amb nosaltres.*

26.3.5.2 Com a norma, les preposicions seleccionades per un verb o predicat es mantenen tant davant d'un sintagma nominal com davant d'una oració d'infinitiu, com es pot observar en els exemples següents: *S'han acostumat a la bona vida i S'han acostumat a viure bé; S'han alegrat de la sort que han tingut i S'han alegrat de tindre tanta sort; No ha eixit per tu i No ha eixit per esperar-te; Aprofita per a tot i Aprofita per a arreglar-ho tot.*

No obstant això, hi ha una sèrie de verbs que tendixen a adoptar la preposició *a* o *de* seguits d'infinitiu però *en* o *amb* amb sintagma nominal, com es pot comprovar en els exemples següents:

TAULA 26.7:
Canvi de preposicions

PREDICAT	EN/AMB + SN	A/DE + INFINITIU
<i>afanyar-se</i>	<i>L'ONU s'afanya en les inspeccions</i>	<i>S'ha afanyat a presentar l'últim disc</i>
<i>amençar</i>	<i>M'amença amb la confessió més contundent</i>	<i>M'amença de dir-li-ho tot</i>
<i>tardar</i>	<i>Sempre tarda molt en la presa de decisions</i>	<i>Tarden molt a acabar la faena</i>
<i>entretindre's</i>	<i>S'entreté massa en l'elaboració dels treballs</i>	<i>No t'entretengues tant a fer això i deixa-ho ja</i>
<i>esforçar-se</i>	<i>S'esforça en tot el que li manen</i>	<i>S'esforça a fer tot el que li manen</i>
<i>conformar-se</i>	<i>Es conforma amb no res</i>	<i>Volia comprar la casa però es va haver de conformar a viure de lloguer</i>
<i>ser el primer (o el segon, l'últim...)</i>	<i>És el primer en les coses que realment li importen</i>	<i>Sempre és el primer a parlar</i>

En altres casos, les preposicions *en* i *amb* solen mantindre's tant amb sintagma nominal com amb infinitiu, encara que, d'acord amb la tendència esmentada, en els registres formals el canvi és la solució més general:

TAULA 26.8:
Canvi/manteniment de preposicions

PREDICAT VERBAL	COMPLEMENT DE RÈGIM	
	PREPOSICIÓ SELECCIONADA	DAVANT D'ORACIÓ D'INFINITIU
<i>Confia</i>	<i>en la nostra ajuda</i>	<i>a / en solucionar el problema</i>
<i>Insistix</i>	<i>en el mateix tema</i>	<i>a / en elaborar el tema</i>
<i>Es conforma</i>	<i>amb la solució que proposes</i>	<i>a / amb solucionar el conflicte</i>

OBSERVACIÓ: En la llengua clàssica era habitual el manteniment de les preposicions, com mostren els exemples següents:

TAULA 26.9:
Manteniment de preposicions en la llengua clàssica

PREPOSICIÓ	DAVANT DE SINTAGMA NOMINAL	DAVANT D'ORACIÓ D'INFINITIU
A	«Cridau aquelles que acostumen convidar a plor», <i>Vita Christi</i> .	«prenint Adam la virtuosa muller sua per la mà, convidà-la a dansar», <i>Vita Christi</i> .
DE	«alegrant-nos molt de vostra venguda», <i>Tirant lo Blanch</i> .	«alegrant-se almenys de ésser catius lo restant de lur trista vida», <i>Tirant lo Blanch</i> .
EN	«Tirant e la princesa suplicaren a la emperadriu que volgués consentir en aquest matrimoni», <i>Tirant lo Blanch</i> .	«e, perquè son germà no hagués mal, consentí lo duch en fer tal matrimoni», <i>Tirant lo Blanch</i> .
	«Tot l'esforç de les dones és en la llengua», <i>Tirant lo Blanch</i> .	«tot lo exercici vostre és en tractar de aquella», <i>Vita Christi</i> .
	«pensava en l'estrema amor que ella li portava», <i>Tirant lo Blanch</i> .	«car sols havia pensat en fugir», <i>Vita Christi</i> .
PER	«ha treballat contínuament en la redempció humana», <i>Vita Christi</i> .	«tostemps treballa en destruir sos enemichs», <i>Tirant lo Blanch</i> .
	«en açò era lo meu delit e repòs, que yo pogués treballar per vostra clemència», <i>Vita Christi</i> .	«ab gran fatiga treballaven per venir en alegria reposada», <i>Tirant lo Blanch</i> .

Fins fa poc no tenia notícies seues.

En els usos no pròpiament temporals ni espacials es manté la forma composta *fins a*:

Van necessitar fins a sis persones per a poder alçar aquell moble.

No sé fins a quin punt és possible que ho faça.

L'experiència professional es valorarà fins a un màxim de dos punts.

OBSERVACIÓ: Com a adverbi equivalent a *fins i tot* o *inclús* també s'usa la forma *fins*:

Fins els més desinformats ho sabien.

En aquella obra mor fins l'apuntador.

Tenia tanta malícia que fins plorava.

26.4.3. La preposició *com a*

26.4.3.1. La preposició *com a* té dos valors bàsics: el predicatiu i el comparatiu. El valor prototípic de la preposició *com a* és el valor predicatiu, equivalent a 'en qualitat de':

T'ho dic com a amiga.

Actuava com a president.

Al voltant del valor predicatiu trobem una constel·lació de sentits molt pròxims. Són els següents:

a) Un sentit *causal*, equivalent a 'pel fet de ser':

La música, com a una de les belles arts, ha d'ocupar el lloc que mereix en el sistema universitari.

Vosté, com a major, deu ser el preferit per a ocupar el càrrec.

b) Un sentit *delimitador*, amb un valor de 'pel que fa a':

Com a llaurador castís, ningú com el senyor Fèlix.

La veritat és que, com a divertida i moguda, no tenim ací una altra bullanga com esta.

OBSERVACIÓ: Amb un valor pròxim, la preposició *com a* també s'usa en les locucions *com a màxim* i *com a mínim*:

Com a mínim, s'han de respondre la mitat de les preguntes.

Com a màxim, disposeu de tres hores per a realitzar les proves.

c) Un sentit *especificatiu*, equivalent a 'el que es diu', 'precisament', 'exactament':

Jo, com a voler-la, no la volia molt.

Com a voler..., és clar que volem.

d) Un sentit *avaluador*, equivalent a 'amb caràcter de':

Aquell parlar era considerat com a dialecte d'aquella llengua.

Donaven com a un fet segur l'aprovació del dictamen.

Em va vendre aquell cotxe com a de segona mà.

El van elegir com a president.

e) Un sentit *substitutiu*, equivalent a 'en funció de':

Usava la tapadora del poal com a escut.

Les herbes s'usen com a medecines.

f) Un sentit *denominatiu* equivalent a 'amb el nom de':

La malaltia coneguda com a sida.

L'actriu coneguda com a Greta Garbo.

g) Un sentit *modal* equivalent a 'en la forma', 'en la variant':

*El verb 'rebre' es documenta com a 'resebre' en el segle XIII.
La 'i' es conserva com a 'e' en algunes paraules.*

26.4.3.2. Com s'ha indicat, la preposició *com a* també s'usa amb valor comparatiu equivalent a 'com si fóra', 'a la manera de':

*Els supervivents es partien el menjar com a bons germans.
Obria uns ulls com a plats.
Els pobres vells ploraven com a xiquets.
Va caure un bac i es quedà com a mort.
Corrien com a desesperats.
Tenien tanta fam que menjaven com a llops.
N'eren tants en l'autobús que anaven com a sardines.
Llàgrimes als ulls, bocins com a punys.*

Quan el sintagma comparatiu va precedit d'un determinant, com l'article definit o indefinit, la preposició *com a* es redueix a *com* (v. § 24.3.3 i § 34.5.8):

*Els supervivents es partien el menjar com uns bons germans.
(El tort) obria un ull com un plat.
El pobre vell plorava com un xiquet.
Va caure un bac i es quedà com un mort.
Corria com un desesperat.
Tenia tanta fam que menjava com un llop.
Hi havia tanta gent en l'autobús que anava com una sardina.
Llàgrima a l'ull, bocí com el puny.*

26.5. LA RESTA DE PREPOSICIONS TÒNIQUES

26.5.1. La preposició *barata*

La preposició *barata* és sinònima de la locució preposicional *a canvi de* i pot usar-se amb sintagmes nominals (o equivalents) i amb oracions:

*M'ho va donar barata res.
El deixàrem assistir a la festa barata que ell ens ajudara després.*

26.5.2. La preposició *contra*

La preposició *contra* té un valor d'oposició o d'enfrontament que, segons el context, pot presentar matisos diferents. Així, quan té un significat espacial assenyalava la direcció cap a la qual es dirigix un moviment fins a establir contacte o bé la localització en contacte amb una persona o cosa:

*El vent batia contra els vidres. (direcció)
L'escala recolzava contra la paret. (situació)*

Amb un valor figurat assenyalava l'oposició a una idea, acció o persona:
Vam anar a la manifestació contra la guerra. Les meues crítiques no són contra el projecte.

26.5.3. La preposició *entre*

La preposició *entre* indica la relació existent entre diferents entitats, i consegüentment s'usa amb sintagmes nominals que denoten més d'una entitat, com per exemple sintagmes nominals coordinats, en sintagmes nominals plurals o amb valor col·lectiu:

<i>entre el dia i la nit</i>	(sintagmes coordinats)
<i>entre els assistents a la reunió</i>	(sintagma en plural)
<i>entre la brossa</i>	(significat col·lectiu)

La relació que designa la preposició *entre* és diferent segons el context en què s'usa, com es pot comprovar en els exemples següents:

<i>Passarem entre la gent.</i>	(espai que separa determinades entitats)
<i>Arribarem entre les tres i les quatre.</i>	(temps que separa dos moments)
<i>El gris es troba entre el negre i el marró.</i>	(estat intermedi)
<i>Ho farem entre tots.</i>	(col·laboració)
<i>Entre els integrants del grup n'hi ha que tenen idees estrafolàries.</i>	(conjunt d'entitats)

A diferència de la resta de preposicions, *entre* pot usar-se amb sintagmes que funcionen com a subjecte en correlació amb la conjunció *i*: *Entre Joan i Empar van acabar tot el treball.*

OBSERVACIÓ: En este cas, *entre* no té la funció d'una verdadera preposició, com mostra el fet que si s'usa el pronom de primera persona del singular adopta la forma *jo* (i no la forma *mi*, que adopta amb les verdaderes preposicions): *Entre tu i jo ho farem tot.*

26.5.4. La preposició *sense*

La preposició *sense* equival a *amb*, però amb un valor negatiu. Té, per tant, el significat de 'amb exclusió de', 'mancat de', 'privat de':

<i>He tallat el paper sense les tisores.</i>	(instrument)
<i>Sempre va sense amics.</i>	(companyia)
<i>Ho va dir sense posar-se nerviosa.</i>	(manera)
<i>Una casa sense rebost ni celler.</i>	(contingut)

La preposició *sense* pot usar-se tota sola quan el seu complement es pot recuperar a partir del context previ, com ocorre en casos com els següents:

Amb ganes o sense, hem de parlar del tema.
-Vols el te amb llet? -No, m'agrada més sense.

OBSERVACIÓ: Antigament, la preposició *sense* tenia la forma *sens*, que en l'actualitat es manté fossilitzada en algunes expressions com ara *sens dubte*, *sens falta*.

26.5.5. La preposició *segons*

La preposició *segons* indica que s'atén a una determinada persona o cosa o que s'observa una determinada regla:

Segons les últimes informacions, no s'han produït danys personals.
Segons el codi penal, això és un delicte.

OBSERVACIÓ: La preposició *segons* es pot usar amb pronoms personals (*Segons ella, estem equivocats*), però és rara amb els pronoms de primera persona. Amb este valor, de fet, s'usen altres recursos (*al meu parer, em pense que...*, etc.) Tot i amb això, si s'usara amb el pronom de primera persona del singular, el pronom adoptaria la forma *jo* (pròpia del cas recte): *Segons jo...*

26.5.6. Les preposicions *sobre* i *sota*

Les preposicions *sobre* i *sota* són sinònimes dels adverbis locatius *damunt* i *davall*, que són, de fet, els que s'usen preferentment en valencià (v. § 27.4.2.3.a i b):

Deixa les coses damunt de (o sobre) la taula.

Mira davall de (o sota) el coixí.

A més dels valors espacials, les preposicions *sobre* i *sota* tenen també uns significats més abstractes: la preposició *sobre* introdueix el tema d'un acte de parla o de comunicació i s'usa també amb el valor quantitatiu de 'a més', valor que també té *damunt*:

Ja parlarem demà sobre la redistribució de l'espai.

Sobre / damunt de castigar-lo, encara li va pegar. ('a més de castigar-lo')

La preposició *sota*, per la seua banda, s'usa amb un sentit figurat en casos com *Treballar sota les seues ordres*.

26.5.7. La preposició *ultra*

La preposició *ultra* és una forma arcaica que presenta un cert ús en registres formals. Té un significat d'addició equivalent a 'de més a més', 'en addició a':

Ultra l'oferta tradicional del restaurant, s'inclou un menú baix en calories.

Este fet ha provocat, ultra la dimissió de dos directius, la protesta de tots els socis.

26.5.8. Les preposicions *vers*, *envers* i *devers*

Les preposicions clàssiques *vers* i *envers* mantenen un cert ús, sobretot en registres literaris. La preposició clàssica *devers* encara es manté viva en el valencià meridional. S'usen amb un valor equivalent a 'cap a' per a designar direcció sense arribar al punt final (*Caminaven vers ponent*), a vegades en un sentit figurat (*L'estima de l'actor vers el teatre*). També s'usen, com *cap a*, per a designar aproximació respecte a una quantitat o una data: *Una novel·la publicada vers el 1968*.

26.5.9. La preposició *vora*

La preposició *vora* té un valor espacial de proximitat i s'usa també per a indicar aproximació quantitativa:

Viu vora el barranc.

Hi havia vora tres-cents assistents.

OBSERVACIÓ: Amb un valor de proximitat espacial també s'usa en la locució preposicional *a la vora de* o *a vora*: *A la vora del riu. A vora riu.*

26.6. LES LOCUCIONS PREPOSICIONALS

Com s'ha indicat més amunt, a més de les preposicions hi ha tota una sèrie de locucions que s'usen amb un valor equivalent a les preposicions. En molts casos tenen la forma «preposició + substantiu + preposició», però també n'hi ha d'altres tipus. Tot seguit s'indiquen algunes de les més usuals:

a) **A causa de.** Indica la raó per la qual es realitza una cosa. Té com a

sinònims *per causa de*, *per culpa de*, *per raó de*, *per obra de*:

El concert es va suspendre a causa del mal oratge.

Hem arribat tard a classe per causa de l'accident.

Augmenten els trastorns del son per culpa de la contaminació acústica.

b) A força de, a còpia de. Indica que es realitza una cosa usant insistentment un mitjà:

A força de nadar ha adquirit tècnica.

A còpia de sentir-ho, s'ho han cregut.

Amb un significat semblant, però sense la idea d'insistència, també s'usa *a costa de*: *Ha pogut acabar el treball a costa d'hores de descans.*

c) A mitjan, de mitjan. Indica que la situació descrita per l'oració es produïx cap a la mitat d'un període de temps (*a mitjan*) o s'inicia cap a la mitat del dit període (*de mitjan*). També hi ha les variants *a mitan* i *de mitan*:

A mitjan vesprada estava molt cansat i se'n va anar.

Va estar de baixa de mitjan agost fins a Nadal.

A mitjan també pot usar-se amb un valor espacial sobretot en l'expressió *a mitjan camí*: *A mitjan camí el vaig haver d'agafar al braç.*

d) A través de. Indica que es va d'un extrem a l'altre, d'un costat a l'altre, d'una cosa, per dins d'ella. I, en sentit figurat, també indica l'instrument, el mitjà:

Hem arribat al poble a través del bosc.

La llum passa a través dels vidres.

Pots seguir el curs a través d'Internet.

e) Al cap de. Indica que una acció es realitza al final d'un espai de temps:

El juí s'ha celebrat al cap de dos anys.

Al cap d'una setmana, va trobar l'agenda que havia perdut.

f) Al llarg de. Significa 'dins de l'espai de temps que dura una cosa'. També pot referir-se a tota l'extensió d'un espai:

Ha viatjat molt al llarg de la seua vida.

Han posat cadires al llarg de tot el carrer per a l'Entrada de Moros i Cristians.

g) Arran de. Indica que una persona o cosa en toca una altra quasi al mateix nivell. En sentit figurat significa 'com a conseqüència de':

Cal tallar els arbres arran de terra.

Les protestes han sorgit arran de les seues declaracions.

h) D'acord amb. Indica una relació de conformitat:

Les obres s'efectuaran d'acord amb el projecte de rehabilitació.

L'admissió d'alumnes es realitzarà d'acord amb el que estableix la legislació vigent.

i) De por de. Indica que no es realitza l'acció a causa de la por respecte a alguna cosa. Esta locució té la variant *per por de*:

Ha callat de por de fer el ridícul.

No pots deixar de fer una cosa per por de fracassar.

j) En compte de o per compte de. Indiquen que en lloc d'una persona o cosa en són unes altres. Estes locucions tenen com a variants *en comptes de* i *per comptes de*:

En compte d'arribar a les nou arribaran a les deu.

Per compte de comprar pomes ha comprat peres.

k) **En contra de.** Denota que es realitza l'acció en sentit oposat, en oposició a algú o alguna cosa:

Has actuat en contra de la nostra voluntat.

Milers de persones s'han manifestat en contra de l'abandó d'animals.

l) **En virtut de.** Expressa que un fet ocorre per l'acció d'alguna cosa:

Han actuat en virtut dels acords de la Comissió.

El secretari té veu però no vot, en virtut del reglament.

m) **En vista de.** Indica que l'acció es realitza considerant o atenent alguna cosa:

En vista de l'èxit, és millor no insistir-hi.

En vista de les queixes presentades, s'ha suspès la representació de l'obra.

n) **Enmig de.** Indica, d'una banda, situació dins d'un grup o un ajust de persones o coses; d'altra banda, coexistència o coincidència amb un conjunt de coses dissemblants:

Enmig de tanta gent, no vaig poder trobar els meus amics.

Enmig del silenci, esclatà una rialla.

o) **Entorn de o al voltant de.** El significat bàsic és 'en un lloc, rodejant alguna cosa', però també en tenen un altre de més abstracte de 'sobre, en relació amb':

Estàvem tots units entorn de la taula.

Volem proposar una reflexió entorn de les polítiques de joventut.

p) **Per mitjà de.** Indica la persona o l'instrument que s'usa per a arribar a un fi. Té com a sinònim la locució *a través de* o la preposició *mitjançant*:

Vaig aconseguir una entrada per mitjà de la meua cosina.

Els examinands hauran d'acreditar la seua identitat per mitjà del DNI.

La selecció de personal es farà mitjançant una entrevista.

26.7. LA SEQÜÈNCIA DE PREPOSICIONS

Fora dels casos de les preposicions compostes analitzades més amunt, la combinació de preposicions és un fet habitual en els casos següents:

a) Amb un valor espacial, és possible combinar una preposició amb valor de moviment (*per* i *de*) amb una preposició estàtica com *entre*: *Busca per entre els llibres; Va eixir d'entre la boira.*

b) En el cas de la preposició *ultra* és possible la combinació amb una altra preposició o bé l'elisió d'esta preposició: *La problemàtica s'explica, ultra pels canvis socials (o ultra els canvis socials), pel deteriorament de l'economia.*

26.7.1. En la llengua escrita també és documenta a vegades la coordinació de preposicions que seleccionen un mateix complement. Es tracta de casos com ara:

Treballa per i per al poble.

Plantejaran la proposta amb o sense ells.

La coordinació es dóna sobretot en el llenguatge filosòfic, jurídic i administratiu, per raons d'economia, de precisió o de simple sofisticació formal. En la llengua general, de fet, les construccions anteriors es resolen amb coordinació de sintagmes preposicionals i no de preposicions:

Treballa pel poble i per al poble.

Plantejaran la proposta amb ells o sense ells.

27. ELS ADVERBIS

27.1. CONCEPTES GENERALS

Els adverbis formen una classe de paraules que tenen en comú amb les preposicions el fet de ser invariables, però que es diferencien de les preposicions pel fet que generalment s'usen soles o bé modificades per un altre adverbi de caràcter quantitatiu o una expressió equivalent:

Caminava tranquil·lament.
Parla molt bé l'alemany.
Treballa ben lluny.
Ha tornat a arribar una miqueta tard.

A diferència de les preposicions, a més, en aquells casos en què seleccionen un complement, este és precedit per una preposició àtona:

Contràriament a tu, elles no han volgut acceptar l'oferta.
Desgraciadament per a nosaltres, no tenies raó.
Treballa lluny del lloc on viu.

27.2. LES CLASSES D'ADVERBIS

Els adverbis són una classe de paraules heterogènia, tant des del punt de vista formal com funcional.

27.2.1. Les classes formals

Des d'un punt de vista formal, es poden distingir les següents classes d'adverbis:

a) La classe més homogènia està integrada pels adverbis en *-ment*. Es tracta d'adverbis formats a partir del sufix *-ment*, que s'afeg a un adjectiu en forma femenina, en el cas que siga variable (v. § 37.5.4.):

tranquilla + ment → tranquil·lament
comuna + ment → comunament
possible + ment → possiblement

Com es veurà després, molts adverbis en *-ment* són adverbis de manera, però també n'hi ha de modals (*possiblement*), de quantitatius (*terriblement* en *terriblement cansat*), de temps (*habitualment*) o de textuals (*consegüentment*).

b) Amb el valor de manera, també hi ha els adverbis adjectivals (o adverbis curts), que presenten la forma d'un adjectiu fixat en la forma de masculí singular, com per exemple *clar* (en *parla clar*), *alt* (en *vola alt*), *prim* (en *fila prim*) o *brut* (en *juguen brut*). Als adverbis adjectivals, cal afegir l'adverbi *bé*, que també pertany als anomenats *adverbis curts*.

c) La majoria d'adverbis quantitatius tenen la mateixa forma que els quantitatius que modifiquen un substantiu, però quan són variables morfològicament apareixen fixats en la forma masculina singular (v. § 20.1); per exemple *molt* (*menja molt*) o *poc* (*és poc hàbil*).

d) Un grup també molt homogeni d'adverbis són els adverbis demostratius, que presenten un clar paral·lelisme formal i semàntic amb

els demostratius en funció de determinants o de pronoms (v. § 16.5): *ací, ahí, allí i allà*.

e) Els anomenats *adverbis preposicionals* tenen un valor espacial o temporal, i es caracteritzen perquè poden assumir una funció semblant a les preposicions i, en certs casos, habilitar-se com a verdaderes preposicions; es tracta d'adverbis com ara *dins, fora, damunt, davall, abans, després*, etc.

f) Sense una relació clara amb altres classes de paraules, hi ha també un conjunt d'adverbis que realitzen funcions diverses, com ara *així, ahir, encara, ja, prompte* (o *aviat*), *enjorn*, etc.

g) Amb unes funcions semblants a les dels adverbis s'usen també tot un conjunt de locucions adverbials, com ara *a la babalà, a redolons, de bestreta*, etc.

Cal apuntar també que diferents adverbis i locucions adverbials admeten el sufix diminutiu: *Parla fluixet, Ha vingut a soletes, Viu propet*. A més, hi ha diferents adverbis i locucions adverbials que presenten una *s* final no etimològica anomenada '*s*' *adverbial*: *abans, corrents, sols, a soles*, etc.

27.2.2. Les classes funcionals

Des d'un punt de vista funcional, els adverbis també conformen una classe heterogènia, ja que poden realitzar funcions ben diferents i modificar diversos elements de l'oració. Tenint en compte el nivell en què incidixen, es diferencien els adverbis de predicat, els adverbis oracionals i els adverbis textuals.

a) Els adverbis de predicat funcionen com a complements circumstancials i, d'acord amb la modificació que aporten, es classifiquen en adverbis de manera, de lloc, de temps i de quantitat:

Caminava lentament. Parlava clar i net. No s'hi veu bé. (adverbis de manera)

Deixa-ho allí. Ha entrat dins. Viuen dalt. (adverbis de lloc)

Per què no ho deies abans? El vaig conèixer llavors. Ara no puc. (adverbis de temps)

Treballa poc. Menja molt. No intervé gens. (adverbis de quantitat)

Els adverbis de quantitat també poden modificar un adjectiu (*molt alta*) o un altre adverbi (*molt malament*).

b) Els adverbis oracionals incidixen sobre el conjunt de l'oració o sobre la relació establida entre el subjecte i el predicat. Funcionen com a oracionals els adverbis modals i els adverbis d'afirmació i negació:

Possiblement no saben que arribàvem a les quatre. (adverbi modal)

Sí que vam veure la pel·lícula de Tarantino. (adverbi d'afirmació)

Marta no ha aprovat les matemàtiques. (adverbi de negació)

OBSERVACIÓ: Com es veurà al parlar dels adverbis de manera, també hi ha tot un conjunt d'adverbis en *-ment* que tenen un caràcter oracional, i fins i tot que ultrapassen l'àmbit de l'oració.

c) Els adverbis textuals, per últim, permeten ordenar la informació discursiva o connecten l'oració amb el discurs previ:

Finalment, t'he de dir que no m'importa.

I, tanmateix, es va conformar i no va dir res.

27.3. ELS ADVERBIS DE MANERA

27.3.1. Classes d'adverbis de manera

Els adverbis prototípics són els de manera. Estos adverbis aporten una modificació al verb semblant a la que els adjectius aporten als substantius. Si d'un *caminar* (substantiu) diem que és *lent* o *ràpid* (adjectiu), d'una persona que *camina* (verb) diem que ho fa *lentament* o *ràpidament* (adverbis). Com s'ha apuntat més amunt, la gran majoria d'adverbis de manera són adverbis en *-ment*, però també poden assumir la mateixa funció els adverbis adjectivals, l'adverbi *bé*, l'adverbi *així* i moltes locucions adverbials:

Parla (tranquil·lament / alt / així / a poc a poc)

A més de modificar el predicat, alguns adverbis de manera en *-ment* poden modificar constituents superiors al predicat. Com es pot comprovar en la taula 27.1, hi ha adverbis que assenyalen una qualitat del subjecte en la realització de l'acció (els adverbis orientats al subjecte). N'hi ha, a més, que indiquen el punt de vista des del qual cal interpretar allò que es diu (els adverbis de punt de vista), o que fan referència a la valoració positiva o negativa que el parlant fa d'allò que s'indica en l'oració (els adverbis avaluatius). Fins i tot n'hi ha que ultrapassen el límit oracional, i qualifiquen l'acte de parla (adverbis orientats al codi) o indiquen l'actitud de l'emissor quan parla o l'actitud que es demana al receptor (adverbis orientats a l'emissor o al receptor):

TAULA 27.1:

Classes oracionals d'adverbis en -ment

CLASSE	ADVERBIS	EXEMPLE
orientats al subjecte	amablement, intel·ligentment, ingènuament, etc.	<i>El director, intel·ligentment, no va contestar. Ingènuament, Lluïsa, s'ho va creure tot.</i>
de punt de vista	políticament, culturalment, científicament, etc.	<i>Científicament, no es pot mantindre eixa afirmació. Políticament (parlant), això és un error.</i>
avaluatius	afortunadament, sortosament, desgraciadament, dissortadament, malauradament, etc.	<i>Afortunadament, no hem hagut d'anar a la boda. Desgraciadament, vam arribar tard.</i>
orientats al codi	breument, resumidament, etc.	<i>Breument, t'he de dir que no. Resumidament, no tots pensem igual.</i>
orientats a l'emissor o al receptor	honradament, francament, honestament, sincerament, etc.	<i>Honradament, t'he de dir que no ho sabia. Francament, ¿tenies notícia d'este tema?</i>

27.3.2. Precisions sobre els adverbis de manera

Deixant de banda els aspectes funcionals, hi ha certes característiques dels adverbis de manera que convé tindre presents:

a) En aquells casos en què es coordinen dos adverbis, el sufix *-ment* es pot elidir del segon adverbi, encara que en l'actualitat se sol preferir mantindre'l en els dos:

Caminava tranquil·lament i lentament. o *Caminava tranquil·lament i lenta.*

b) Els adverbis *bé* i *malament* tenen com a paral·lels formals *ben* i *mal*. Els primers s'usen darrere del verb i els segons en posició preverbal,

TAULA 27.2:
Locucions adverbials de manera

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
a bacs	precipitadament	<i>Quan es posa nerviós, treballa a bacs.</i>
a borbollons	d'una manera precipitada, tumultuosament	<i>Es va tallar i la sang li eixia a borbollons.</i>
a l'orella, a cau d'orella, a l'orelleta	acostant-se a l'orella i en veu baixa	<i>Conta-li-ho a l'orella. M'ho va dir a cau d'orella. Digues-li-ho a l'orelleta, que no ho senta ningú.</i>
a cegues	sense veure-s'hi; sense cap punt de referència, sense coneixement ni reflexió	<i>Encén el llum i no vages a cegues. En els negocis no es pot anar a cegues.</i>
a contracor, de mal grat, de mala gana, a desgana	sense tindre'n ganes, vençant un sentiment de repugnància	<i>Acceptarem el trasllat a contracor. Han vingut de mal grat. Tot ho fan de mala gana. Li ha fet el favor a desgana.</i>
a contrapèl, a repèl	en direcció contrària a la inclinació natural del pèl; contra la pròpia direcció o voluntat	<i>S'afaita a contrapèl. Fer això em ve molt a repèl.</i>
a espentes i redolons	amb dificultats i entrebancs	<i>Han guanyat el partit a espentes i redolons.</i>
a estall	a preu fet; amb excés i enveja	<i>Treballen a estall. Menjaven a estall.</i>
a fosques, a les fosques	sense llum, sense poder veure; sense informació d'alguna cosa	<i>M'he alçat a fosques per no despertar-vos. He quedat a les fosques de tota l'explicació.</i>
a gatameu	amb els dos peus i les dos mans a terra	<i>És molt menuda i va encara a gatameu.</i>
a genollons, de genollons	amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes de cos	<i>Els penitents van a genollons fins a l'ermita. Ha suplicat, de genollons, que la perdone.</i>
a gust	amb satisfacció	<i>Hem dinat molt a gust.</i>
així així	mitjanament	<i>Estos dies funciona tot així així.</i>
en gros, a orri, l'engròs	en gran quantitat, sense envasar; deixant de banda els detalls	<i>No sé bé com ha sigut: només m'ho han explicat en gros. La llet no es pot vendre a orri. Han obert un magatzem de venda a l'engròs de material elèctric.</i>
a la força	contràriament a la voluntat	<i>Hem obeït a la força.</i>
a la babalà	irreflexivament, sense posar l'atenció necessària en allò que es fa o es diu	<i>Sempre parla a la babalà i després se'n penedix.</i>
a la palpa, a les palpes, a palp	ajudant-se de les mans en lloc dels ulls per assegurar-se del camí, evitar topars, caure, etc.	<i>Se'ns ha trencat la llanterna i hem eixit de la cova a la palpa. Vas per la vida a les palpes! Avanceu a palp procurant no entropessar.</i>
a males penes,	a penes	<i>A males penes pot caminar.</i>
a mata-degolla	sense donar quarter a l'enemic; sense cap mena de consideració	<i>Els invasors entraren a la ciutat a mata-degolla.</i>
a mitges	de manera incompleta	<i>S'han dit moltes veritats a mitges.</i>

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
a mos redó	menjar sense fer ús del ganivet ni cap altre instrument; menjar a mossos grans	<i>S'ha menjat la poma a mos redó.</i> <i>Fa gust veure com es menja els entrepans a mos redó.</i>
a poc a poc, a espai, xino-xano (o xano-xano)	lentament, fent les coses sense pressa	<i>L'avi camina sempre a poc a poc.</i> <i>Fes-ho a espai si no vols equivocar-te.</i> <i>El meu germà, xino-xano, ja s'ha llegit el Tirant.</i>
a pols	aguantant el pes d'alguna cosa sense que recolze enlloc; amb esforç	<i>La prova consistix a alçar un sac de ciment a pols.</i> <i>La fama que té, se l'ha guanyada a pols.</i>
a posta	d'una manera expressa, deliberadament	<i>Nega-ho, si vols, però ho has fet a posta!</i>
a recules	cap arrere	<i>Hem caminat cinc minuts a recules.</i>
a redolons	redolant	<i>Han caigut els balons a redolons per la costera.</i>
a tort i a dret	sense mirar si és amb raó o sense; sense reflexió	<i>La iaia ha passat el matí renegant a tort i a dret.</i> <i>De futbol se'n parla a tort i a dret.</i>
a ulls clucs, amb els ulls tancats	sense tindre en compte els riscos que es poden córrer; amb plena confiança	<i>Valora bé l'oferta i no l'acceptes a ulls clucs.</i> <i>Si t'ho ha dit Ricard, t'ho pots creure amb els ulls tancats.</i>
a ull	sense comptar, pesar o mesurar; a simple vista	<i>He posat l'arròs a ull.</i>
al be	seient cama ací cama allà sobre el coll i els muscles d'un altre o sobre els lloms	<i>A Rosa, quan era menuda, li agradava molt anar al be.</i>
al detall, a la menuda	en xicotetes quantitats	<i>Augmenten les vendes del comerç al detall.</i> <i>Augmenten les vendes a la menuda de productes congelats.</i>
al sa i al pla	sense pretensions	<i>Sempre van vestits al sa i al pla.</i>
amb presses i corruixes a corre-cuita	precipitadament, ràpidament	<i>No té remei, tot ho fa amb presses i corruixes.</i> <i>Va sempre a corre-cuita.</i>
ben bé	molt bé	<i>Hi caben ben bé dos cotxes.</i>
cap per amunt	en posició normal, no invertida	<i>Les millors posicions per a dormir són cap per amunt i de costat.</i>
cap per avall	en posició invertida	<i>Marc dorm cap per avall.</i>
d'amagat, a amagatons, a amagatontes	amagant-se, ocultament	<i>Fuma d'amagat.</i> <i>Es veien a amagatons.</i> <i>Ens ha donat el llibre d'amagat.</i>
d'arrapafuig (o d'arrapaifuig)	de pressa i corrents	<i>Ha fet els deures d'arrapafuig perquè l'esperava Laia.</i>
d'esme	instintivament, maquinalment	<i>Caminava d'esme.</i>
de bat a bat	del tot	<i>Obriu la finestra de bat a bat, per favor!</i> <i>Em dóna confiança i li he obert el cor de bat a bat.</i>
en un bell en sec, de bell en sec	de sobte, molt de pressa	<i>Es vestí i esmorzà en un bell en sec.</i> <i>Es posà a cridar i de bell en sec desaparegueren tots.</i>

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
de bell nou	novament, una altra vegada	<i>De bell nou em vull oferir.</i>
de bestreta, a la bestreta	anticipadament	<i>El pagament dels llibres es farà de bestreta.</i> <i>Els organitzadors saben de bestreta que l'assistència seria mínima.</i>
de bocadents	boca avall, de boca a terra	<i>Va caure de bocadents.</i>
de bona gana	amb molta voluntat	<i>Ho fa tot de bona gana.</i>
de cap a peus, de cap a cap	totalment, d'un extrem a l'altre	<i>El va mirar de cap a peus.</i> <i>Hem recorregut el parc de cap a cap.</i>
de cor	sense reserves	<i>T'ofereixo la meua ajuda de cor.</i>
de gaidó, de biaix	obliquament, de costat	<i>Adreça el quadro, que l'has posat de gaidó!</i>
de gom a gom	completament ple, cobrint, l'aigua, el llit d'un riu de banda a banda	<i>El local estava ple de gom a gom.</i> <i>Després de les pluges, el riu anava de gom a gom.</i>
de pressa	ràpidament	<i>No és saludable menjar de pressa.</i>
de raspalló	lateralment i de forma fugaç	<i>Quan eixíem del cine hem vist la Núria de raspalló.</i>
de retruc	després de topar; com a conseqüència	<i>La pedra el va ferir de retruc.</i> <i>Això va perjudicar mon pare, i, de retruc, tota la família.</i>
de sobines	ajagut de cara amunt	<i>Ha relliscat i ha caigut de sobines.</i>
de sobte, tot d'una, de colp i volta	sobtadament, precipitadament	<i>Estàvem dormint quan de sobte va sonar el telèfon.</i>
de soca i arrel de soca-rel	del tot, íntegrament	<i>El vent ha arrancat alguns arbres de soca i arrel.</i> <i>És alcoià de soca-rel.</i>
de tòs	cap arrere, d'esquena	<i>Ha perdut l'equilibri i ha caigut de tòs.</i>
de tot cor	amb sinceritat, voluntariosament	<i>Fes-me cas, t'ho dic de tot cor!</i>
de valent	molt	<i>L'aire bufa de valent!</i>
en dejú	sense haver menjat res, sense saber res	<i>Per a fer-te l'anàlisi de sang has d'estar en dejú.</i> <i>T'agraisc que m'ho digues perquè estava en dejú.</i>
en un alé, en un arrap	ràpidament	<i>Els bombers van controlar el foc en un alé.</i> <i>Ha fet la faena en un arrap.</i>
en un punt	en un instant	<i>En un punt arribaré a ta casa.</i>
en un sopols	en un instant	<i>Ha contestat totes les preguntes en un sopols.</i>
en un tres i no res	en un moment, molt de pressa	<i>Han ordenat l'habitació en un tres i no res.</i>
fil per randa, fil per agulla, amb pèls i senyals	detalladament	<i>Ens ha contat la pel·lícula fil per randa.</i> <i>Ho han explicat tot fil per agulla.</i> <i>Ha contestat totes les preguntes amb pèls i senyals.</i>
(de) fit a fit	fixament, amb la vista fixa	<i>El guàrdia ens va mirar (de) fit a fit.</i>
més aïna, més prompte, més tost, més aviat	amb preferència a, més que	<i>Sentia més aïna llàstima que por.</i> <i>L'orxata, m'agrada més prompte granissada que líquida.</i> <i>Eixa tonalitat és més tost verda.</i> <i>La carn, torra-la més aviat poc.</i>

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
pensat i fet	ràpidament i sense reflexió, d'una manera imprevista	<i>Se'n va anar a Eivissa pensat i fet.</i>
per damunt damunt	de manera superficial, lleugerament	<i>He llegit la notícia per damunt damunt.</i>
sense trellat ni forrellat, sense solta ni volta	sense cap motiu raonable, sense sentit	<i>És impossible prestar-li atenció, parla sempre sense trellat ni forrellat. Discutix sempre sense solta ni volta.</i>

27.4. ELS ADVERBIS DE LLOC

Partint de propietats sintàctiques i formals, es poden diferenciar tres classes d'adverbis de lloc: els adverbis demostratius, els adverbis preposicionals i els adverbis que es poden posposar a un substantiu en determinats casos.

27.4.1. Els adverbis demostratius

Els adverbis demostratius ja han sigut analitzats en el capítol dedicat als demostratius. Recordem ara que presenten un triple grau de proximitat o llunyania (v. § 16.5):

ací: proximitat a l'emissor

ahí: proximitat al receptor o distància intermèdia respecte a l'emissor

allí o allà: llunyania

Des d'un punt de vista sintàctic, convé afegir que els adverbis demostratius poden funcionar com a complements de les preposicions *de*, *des de*, *per*, *per a*, *fins* i *cap*, i poden estar modificats per un adverbi o un sintagma preposicional de lloc:

Busca per allà. Somriu i mira cap ací. Des d'ací no es veu res.

Ha deixat la caixa allà dins. Queda't ací fora. L'he vist ací a la plaça.

27.4.2. Els adverbis preposicionals

27.4.2.1. Hi ha una sèrie d'adverbis de lloc que tenen una funció paral·lela a les preposicions i que en certs casos poden habilitar-se com a verdaderes preposicions. Es tracta d'adverbis com ara *damunt* / *davall*, *dalt* / *baix*, *davant* / *darrere*, *dins* / *fora*, *lluny* / *prop*. Pel fet de ser adverbis, poden usar-se sols o bé, com és més freqüent, seguits d'un complement introduït per la preposició *de* i, en alguns casos, sense *de* (v. § 27.4.2.2.a):

Si busques el teu germà, el trobaràs (dins / dins d'aquella botiga).

El paquet l'he deixat (dalt / dalt de l'armari).

Mira bé (darrere / darrere de la porta).

OBSERVACIÓ: A més dels adverbis anteriors, també mantenen una certa vitalitat en alguns parlars valencians les formes antigues *dintre* (en parlars meridionals) i *detràs* (en parlars septentrionals). Dels dos adverbis, únicament *dintre* manté un ús en registres formals.

A més, poden funcionar com a complement de les preposicions *de*, *des de*, *per*, *per a*, *fins* i *cap a*:

Va llançar l'avió de paper des de dalt del terrat.

Passejava per davant de ma casa.

Mira cap a fora.

S'ha trencat l'espill de darrere de la porta.

27.4.2.2. Des d'un punt de vista sintàctic, convé tindre en compte, a més, les precisions següents:

a) Com s'ha apuntat, alguns dels adverbis poden usar-se com a verdaderes preposicions i, com qualsevol altra preposició, poden aparéixer seguits directament del seu complement. Admeten l'ús preposicional els adverbis *damunt*, *davall*, *davant*, *darrere*, *dins* (o *dintre*), *fora*, *dalt* i, amb les puntualitzacions que s'indiquen en el punt següent, *baix*:

Si busques el teu germà, el trobaràs dins la botiga.

Deixa-ho (damunt / davall / davant / darrere) la taula.

OBSERVACIÓ: Encara que majoritàriament en valencià s'utilitza la preposició *de* darrere dels adverbis, també és habitual l'ús sense preposició davant de l'article definit femení (*damunt la taula*) o el masculí apostrofat (*davant l'armari*).

Notem, a més, que si el complement designa una persona del discurs, estos adverbis poden usar-se seguits de *de* i un pronom personal o seguits d'un possessiu:

Es va posar davant (de mi / meu).

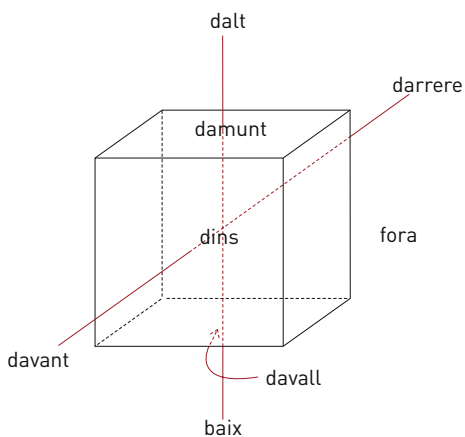
Anaven darrere (de nosaltres / nostre).

En valencià la construcció més normal és la del pronom precedit de *de*: *davant de mi*.

OBSERVACIÓ: Notem que, a més del pronom i del possessiu, és possible també un pronom feble datiu: *Se li va posar davant* ('davant d'ell o d'ella'), *Li anava darrere* ('darrere d'ell o d'ella').

b) Alguns adverbis preposicionals poden anar precedits, segons els casos, de la preposició *a* o de la contracció *al*: *Viu prop* (o *a prop*). *Li ha eixit davant* (o *al davant*).

27.4.2.3. Des d'un punt de vista semàntic, els adverbis preposicionals s'agrupen en parelles que mantenen oposicions espacials basades en l'eix horitzontal (*davant/darrere*), en l'eix vertical (*damunt/davall* i *dalt/baix*), en la posició interior o exterior (*dins/fora*) o en el grau de proximitat (*lluny/prop*) respecte a un element de referència (implícit o explícit) que en la figura següent apareix representat per un cub:

Pel que fa a l'eix vertical, cal apuntar que, a més dels adverbis *damunt/ davall* i *dalt/baix*, també disposem de les preposicions *sobre* i *sota*.

L'existència de tres parelles diferents referides a l'eix vertical explica que en algun cas s'hagen desdibuixat les oposicions existents i que algun dels adverbis o de les preposicions haja assumit el valor o part dels valors dels altres. Mirem-ho amb una mica més de detall.

a) En l'àmbit de la superioritat, el valencià manté clarament diferenciats els adverbis *damunt* i *dalt*. El primer fa referència a la posició superior i normalment implica un contacte; el segon, en canvi, té el valor de 'en la part alta' i d'acord amb això la localització és menys concreta i definida, i no pressuposa contacte:

<i>Deixa el quadro damunt del llit.</i>	(contacte)
<i>Penja el quadro dalt del llit.</i>	(manca de contacte)
<i>Posa la caixa damunt la taula.</i>	(contacte rellevant)
<i>Posa la caixa dalt de l'armari.</i>	(contacte en una part superior imprecisa o indeterminada)

Igual que l'adverbi *damunt*, la preposició *sobre* indica contacte físic, però a més presenta una sèrie de significats figurats de caràcter no espacial (v. § 26.5.6). Amb el valor de contacte físic, el valencià usa preferentment l'adverbi, i amb els valors figurats, la preposició:

Deixa les coses damunt la taula.
Estàvem a quatre graus sobre zero (o per damunt de zero)
La teoria esta elaborada sobre unes bases fermes.

b) En l'àmbit de la inferioritat, l'oposició existent entre *davall*, *baix* i *sota* és menys nítida, entre altres raons perquè la distinció basada en el contacte o la manca de contacte no resulta tan rellevant. Siga com siga, *davall* indica localització en la part inferior en direcció vertical i amb contacte o sense:

Berenarem davall d'una carrasca.
Davall del seu cos aparegué el del seu fill.
Tira-li la carta per davall la porta.

L'adverbi *baix*, per contra, té el valor de 'en la part baixa' i, generalment, s'usa sense cap complement: *Vés-te'n baix i espera'm*. Com a paral·lel de *dalt*, es pot usar en aquells casos en què pren un complement i té el valor de 'en una part més baixa':

Baix del bancal hi ha una bassa, i dalt (del bancal), un mas.
Des de dalt de l'escenari les coses es veuen d'una manera, i des de baix (de l'escenari), d'una altra.
No li agrada gens anar per dalt de la vorera. S'estima més caminar per baix (de la vorera).
Des de baix del Micalet no podien llevar la pancarta que havien penjat des de dalt (del Micalet).

Igual que *davall*, la preposició *sota* indica inferioritat en l'eix vertical i, a més, presenta una sèrie de significats figurats de caràcter no espacial (v. § 26.5.6):

Estàvem a dos graus per davall de zero (o sota zero).
Han presentat el seu disc sota (o amb) el títol Amors impossibles.

OBSERVACIÓ: No és acceptable l'ús de *baix* seguit de complement amb el valor de *davall* o *sota*. Es tracta d'un ús que no es documenta en la llengua clàssica ni

en la majoria de parlars actuals. En la llengua clàssica, de fet, alternen *davall* i *sots* (o *sota*); el primer amb un valor de localització física, i el segon, amb un valor físic o figurat:

«E per no ésser conegut, posà lo cap **davall** la roba. E véu la gran congoga que la senyora tenia, posà-li lo braç damunt lo coll e féu-la abaxar **davall** la roba e demanà-li què era la causa de la gran passió que tenia»,
Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«E **davall** lo lit trobarà tots los vestiments del negre ortolà», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«ans pensaven tots ésser **sots** lo jou de captivitat», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«Senyor, feu-me aparellar ll ginets ab hun patge que sia conegut e feu-los posar **sots** aquell pi, ab hun altre que-ls guie a miya legua de ací», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

La variant antiga *sots* manté encara una certa vitalitat en el llenguatge jurídic en frases fetes com ara *sots pena*, *sots pretext*, etc.

27.4.2.4. Amb una funció semblant a la dels adverbis de lloc s'usen també tota una sèrie de locucions adverbials:

TAULA 27.3:

Locucions adverbials de lloc

LOCUCIÓ	EXEMPLE
a la dreta, a l'esquerra; a mà dreta, a mà esquerra	<i>Primer gire a mà dreta i quan arribe al semàfor, a mà esquerra.</i>
al capdamunt	<i>Al capdamunt de tot trobareu la caseta.</i>
al capdavall	<i>Al capdavall del carrer trobareu el mercat.</i>
al voltant, a l'entorn	<i>Tota la casa té una balconada al voltant.</i>
amunt i avall	<i>No sap què fer, va tot el dia amunt i avall.</i>
d'ací i d'allà	<i>Va rebre moltes felicitacions d'ací i d'allà.</i>
de dalt a baix	<i>Ha començat a diluviar i s'han banyat de dalt a baix.</i>
ençà i enllà	<i>He perdut el dia anant d'ençà i enllà.</i>
per l'endret, pel revés	<i>Estes fulles són verdes per l'endret i blanquinoses pel revés.</i>
pertot arreu, pertot, a tot arreu	<i>En aquell barri vam trobar grafitis pertot arreu. El mes d'agost hi ha turistes a tot arreu.</i>

27.4.3. Els adverbis que admeten la posposició

Formalment relacionats amb els adverbis anteriors, hi ha un grup prou homogeni d'adverbis que assenyalen direccionalitat. Es tracta dels adverbis *amunt* / *avall*, *avant* (o *endavant*) / *arrere* (o *enrere* o *endarrere*), *ençà* / *enllà*, *endins* / *enfora* i *enlaire*. Estos adverbis poden usar-se tot sols o precedits de la preposició direccional *cap* a (v. § 26.4.1):

Tireu avant i espereu-nos en el refugi.

Se n'han anat cap avall.

[En l'ascensor]: *Jo vaig més amunt que vosté: visc en l'àtic*

[En l'ascensor]: *Jo eixiré abans: visc més avall que vosté, en el segon.*

A més, també s'usen posposats al substantiu que modifiquen:

La barca se n'ha anat mar endins.

Va tirar Penyagolosa amunt fins a arribar al cim.

*Va fugir nord enllà.
Entraren cova endins sense cap llanterna.
Les llàgrimes li queien galtes avall.
Estava cames enlaire.*

Com es pot observar en els exemples anteriors, el substantiu que apareix amb l'adverbi posposat designa la ruta d'un moviment (*mar, Penyagolosa, nord, cova*) o una part del cos (*galtes, cames*).

OBSERVACIÓ: Tenen el mateix comportament els adverbis temporals *abans, després* i *ençà* (en la construcció *de... ençà*): *dos anys abans, dos anys després, d'aleshores ençà*.

27.5. ELS ADVERBIS DE TEMPS

Dins dels adverbis de temps es poden diferenciar els adverbis de temps pròpiament dits i els adverbis aspectuals. A més dels adverbis, la llengua permet també establir referències temporals a partir de tota una sèrie de locucions adverbials.

a) Els adverbis de temps pròpiament dits emmarquen la predicació en unes coordenades temporals i la "localitzen" per referència al moment de l'acte de parla, si són dítctics, o a un altre moment, si són anafòrics. Són dítctics els adverbis que fan referència a un període de temps que és simultani o inclou l'acte de parla, o bé que és anterior o posterior a l'acte de parla:

TAULA 27.4:

Adverbis de temps dítctics

	ANTERIOR	SIMULTANI	POSTERIOR
MOMENT	abans (d'ara), ans	ara	després (d'ara)
DIA O PART DEL DIA	ahir, despús-ahir, despús-ahir no l'altre, anit	hui (o avui), hui en dia	demà, despús-demà, despús-demà no l'altre
ANY	l'any passat (o enguany passat)	enguany	l'any que ve (o vinent)

Són anafòrics els adverbis que designen un període de temps per relació a un moment que es pren com a referència. S'usen com a anafòric *llavors* o *aleshores* ('en el moment que es pren com a referència'), *abans* (de llavors), *després* (de llavors). No hi ha adverbis específics per a designar anafòricament un dia, però sí altres expressions adverbials com ara *la vespra* ('el dia anterior') i *l'endemà* o *el sendemà* ('el dia següent'). Per a designar el moment també trobem expressions com ara *a trenc d'alba* ('en el moment que comença a clarejar el dia') o *en rompre el dia* ('quan es fa de dia').

A més dels adverbis anteriors, cal esmentar els adverbis *sempre* o *mai*, que fan referència a la totalitat del temps que es pren com a referència, o altres d'ús més particular com *adés* que té el valor de 'immediatament abans': *Com t'he dit adés, no crec que haja sigut ell*. Des d'un punt de vista sintàctic, a més, cal tindre en compte que *abans* i *després* poden prendre un complement precedit de la preposició *de* i posposar-se als sintagmes nominals que designen un període de temps:

*Abans de casar-nos, vestia molt malament.
Després de la festa, se n'anaren a la platja.
Si hagueres vingut uns minuts abans, encara l'hauries trobat.*

Dos dies després, ja ho havíem oblidat tot.

b) Els adverbis aspectuals, per la seua banda, fan referència al «temps intern» de la situació que es predica; això és, al desenvolupament, a l'acabament, a la freqüència amb què es produeixen, etc. Formen part del grup dels aspectuals adverbis com ara *ja*, *encara*, *sovint* (o *a sovint*), *quasi*, *normalment*, *reiteradament*, *novament*, etc.:

Encara no han arribat i ja se'n volen anar.

Ho teníem quasi acabat, quan ens van interrompre.

S'ha examinat novament del carnet de conduir.

Sovint es queda callada i no sap què dir.

c) A més dels adverbis temporals i aspectuals, disposem de tota una sèrie de locucions adverbials amb valors equivalents als analitzats fins ara. Reproduïm tot seguit una mostra dels més habituals:

TAULA 27.5:
Locucions adverbials de temps

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
a poqueta nit (o a boqueta (de) nit)	quan comença a fer-se de nit	<i>Nosaltres solem eixir a poqueta nit.</i>
a cada moment	amb una gran freqüència	<i>Pregunta a cada moment.</i>
a deshora	fora d'hora, a una hora intempestiva	<i>Menja a deshora, i per això no té gana.</i>
a hora	en el moment oportú	<i>Es preocupa de fer les coses a hora.</i>
a hora horada	en l'últim moment	<i>Sempre arriba a hora horada.</i>
a hores d'ara, a l'hora d'ara	actualment, en este moment	<i>A hores d'ara ja deu haver acabat de dinar.</i>
a la curta	passat poc de temps	<i>Almenys a la curta les perspectives són favorables.</i>
a la llarga	a la fi, passat molt de temps	<i>A la llarga pagaran les conseqüències.</i>
a mitjan matí (o vesprada, nit, setembre, etc.)	cap a la mitat d'un període de temps	<i>M'ha despertat a mitjan nit un soroll estrany.</i>
a tothora, tothora, seguit seguit	sempre, contínuament	<i>El teu germà parla a tothora per telèfon.</i>
a vegades, de vegades, a voltes	repetició moderada no freqüent d'una acció	<i>A vegades ve a visitar-nos a la caseta de camp.</i>
al matí, al migdia, a la vesprada, a la nit	durant el matí, el migdia, la vesprada, la nit	<i>Han tancat 10 minuts al migdia en senyal de dol.</i>
ara i adés (o adesiara)	sovint	<i>En el llibre trobareu ara i adés moltes referències al tema.</i>
de bon matí	a les primeres hores del matí	<i>Si volem avançar la faena, ens hem d'alçar de bon matí.</i>
en acabant, tot seguit	més tard, immediatament després	<i>En acabant de berenar anirem al cine.</i>

27.6. ELS ADVERBIS QUANTITATIUS

Els adverbis quantitatius ja han sigut analitzats en el capítol 20. Recordem ara que els quantitatius assenyalen diferències de grau i funcionen com a adverbis quan modifiquen un verb, un adjectiu o un altre verb:

Estudia molt.
És poc menjadora.
No viu gens lluny.

OBSERVACIÓ: Amb la mateixa funció, també s'usen alguns adverbis en *-ment*, que assumixen un valor intensiu quan modifiquen un adjectiu o un adverbi, com *increïblement* o *terriblement*: *Estava terriblement cansat. És increïblement veloç.*

A més dels adverbis, disposem de tota una sèrie de locucions adverbials amb una funció semblant:

TAULA 27.6:
Locucions adverbials de quantitat

LOCUCIÓ	SIGNIFICAT	EXEMPLES
a bastament	en quantitat suficient	<i>Queda beguda a bastament per al cap de setmana.</i>
a manta, a muntó a cabassos, a grapats, a bondó	en abundància	<i>Este matí ha plogut a manta. Anit va ploure a muntó. Guanyava diners a cabassos. En la festa hi havia menjar a doll. Hivern gelat, fruita a grapats. En esta zona hi ha rovellons a bondó.</i>
bona cosa	molt	<i>Treballa bona cosa.</i>

Juntament amb els quantitius, hi ha altres adverbis que poden modificar qualsevol element de l'oració per a destacar-lo o contrastar-lo respecte a uns altres. Es tracta d'adverbis o locucions adverbials com ara *només*, *sols*, *solament*, *a soles*, *fins i tot* (o *i tot*, *fins o inclús*), *també*, *tampoc*, etc.:

*Ha vingut només Joan.
Se n'aniran únicament si no veniu vosaltres.
Enguany farem també un sopar.
Ho sabia fins i tot el pare.*

27.7. ELS ADVERBIS MODALS, D'AFIRMACIÓ I DE NEGACIÓ

Els adverbis modals i els d'afirmació i negació incidixen sobre el conjunt de l'oració o sobre la relació establida entre el subjecte i el predicat.

27.7.1. Els adverbis modals

Els adverbis modals són adverbis en *-ment*, amb l'excepció de *potser*, que és una paraula composta. Des d'un punt de vista semàntic, els adverbis modals fan referència a la necessitat o l'obligació que es produïska allò que es designa en l'oració (*necessàriament*, *obligatòriament*, *inevitablement*, etc.) o al seu grau de veritat (*potser*, *possiblement*, *probablement*, *segurament*, *aparentment*, *certament*, etc.):

*Hem de parlar necessàriament amb els pares.
Inevitablement haurem d'anar a la boda.
No patisques tant que potser ni se'n recorden.
Segurament tindran en compte el que hem dit.*

A més dels adverbis en *-ment*, hi ha altres locucions que també poden assumir els mateixos valors, com ara *qui sap*, *tal vegada* o *tal volta*:
Aquells diners vénen de qui sap on, Tal vegada tenien raó ells! Tal volta ja ha comprat Pau la loteria.

27.7.2. Els adverbis d'afirmació i de negació

27.7.2.1. Les partícules *sí* i *no* són, respectivament, adverbis d'afirmació i de negació. Les oracions afirmatives no tenen cap paraula concreta que marque l'afirmació:

Joan ha enviat la carta.

<i>Jo no ho sabia tampoc.</i>	i	<i>Jo tampoc (no) ho sabia.</i>
<i>No ho sabíem ni ella ni jo.</i>	i	<i>Ni ella ni jo (no) ho sabíem.</i>

En els casos d'anteposició, són igualment acceptables les oracions amb l'adverbi *no* i les oracions sense l'adverbi, encara que en l'actualitat es tendix a prescindir de l'adverbi.

b) Les paraules negatives *ningú*, *cap*, *res*, *gens* i *mai* poden usar-se en les respostes soles o bé precedides de l'adverbi *no*:

-*Quan t'agradaria tornar ací?* -*Mai.* / -*No mai.*
 -*Què t'abellix?* -*Res.* / -*No res.*
 -*Quant d'arròs et pose?* -*Gens.* / -*No gens.*
 -*Qui ha vingut?* -*Ningú.* / -*No ningú.*

c) Les paraules *ningú*, *cap*, *res*, *gens*, *en cap lloc* (o *enlloc*) i *mai* poden usar-se amb un valor afirmatiu en certs contextos modals; concretament en oracions condicionals i en contextos interrogatius i dubitatius:

<i>Has dit res?</i>	equivalent a	<i>Has dit alguna cosa?</i>
<i>Si vols res, avisa'm.</i>	equivalent a	<i>Si vols alguna cosa, avisa'm</i>
<i>Dubte que t'ho haja dit ningú.</i>	equivalent a	<i>Dubte que t'ho haja dit algú.</i>
<i>Has anat mai a les Columbretes?</i>	equivalent a	<i>Has anat alguna vegada a les Columbretes?</i>
<i>Si el veus en cap lloc, ja saps què has de fer.</i>	equivalent a	<i>Si el veus en algun lloc, ja saps què has de fer.</i>

OBSERVACIÓ: En els contextos anteriors, el significat és negatiu si l'oració conté l'adverbi *no*: *No has dit res?* *No has anat mai a les Columbretes?*

Les paraules anteriors també poden usar-se en oracions no negatives dependents de certs elements que contenen una idea negativa o que establixen un contrast. Concretament, poden aparèixer en les comparatives de desigualtat, en les completives dependents de verbs com ara *impedir*, *negar*, *témer*, etc., en correlació amb les preposicions *sense* o *fins*, l'adverbi *abans* o quantificadors com *poc* o *rarament*:

Ara treballa més que mai.
Dubte que t'hagen pogut dir res.
Se'n va anar sense dir res a ningú.
Abans que digues res, vull excusar-me.
Poca gent et podria dir res d'aquest tema.
Teresa rarament va sola a cap lloc.

27.8. ELS ADVERBIS TEXTUALS

Els adverbis textuais permeten ordenar la informació discursiva o bé connecten l'oració en què apareixen amb el discurs previ. Tot seguit, s'assenyalen les principals classes i s'exemplifiquen amb adverbis o amb locucions adverbials:

TAULA 27.7:

Classes d'adverbis textuais

VALOR	ADVERBI	EXEMPLE
distribució del discurs	primerament, segonament, finalment, en primer lloc, primer, per últim, etc.	<i>Primerament ens va parlar d'economia.</i>
especificació o generalització	especialment, particularment, etc.; efectivament, generalment, en general	<i>Generalment, les falles són monuments artístics, de grans dimensions.</i>
equiparació	igualmente, paral·lelament, així mateix, etc.	<i>Recordem, igualment, que no es pot fumar.</i>
oposició	tanmateix, no obstant això, altrament, en canvi, etc.	<i>S'estimen molt i, tanmateix, sempre estan discutint.</i>
conseqüència	per consegüent, consegüentment	<i>Du una vida sana; per consegüent, té bona salut.</i>

28. ELS TEMPS VERBALS

28.1. CONCEPTES GENERALS

Anomenem *temps verbal* el conjunt de formes d'un verb que compartixen propietats relacionades amb les categories gramaticals del temps, l'aspecte i el mode. L'imperfet d'indicatiu del verb *cantar*, per exemple, està format per les formes *cantava*, *cantaves*, *cantava*, *cantàvem*, *cantàveu* i *cantaven*; això és, per les formes que indiquen temps passat i aspecte imperfectiu, i que pertanyen al mode indicatiu.

Les distincions de *temps*, *aspecte* i *mode* permeten situar el conjunt de l'oració en unes determinades coordenades temporals (el *temps* i l'*aspecte*) i indicar el punt de vista que adopta el parlant respecte a allò que enuncia (el *mode*).

28.2. EL TEMPS I L'ASPECTE

El temps i l'aspecte fan referència a la temporalitat de l'acció o de l'estat designat pel verb, però ho fan des de perspectives diferents.

28.2.1. El temps

El temps és una categoria dística (v. § 16.1), ja que permet situar l'acció o l'estat verbal per relació directa o indirecta amb el moment de l'acte de parla. El temps, concretament, indica simultaneïtat, anterioritat o posterioritat respecte al moment de l'acte de parla o respecte a un altre moment de referència diferent del moment de l'acte de parla. Els temps que indiquen localització directament respecte al moment de l'acte de parla s'anomenen *temps absoluts*:

TAULA 28.1:

Els temps absoluts

TEMPS	VALOR	EXEMPLES
present	simultaneïtat	<i>No crides tant, que el pare dorm.</i>
passat simple o perifràstic	anterioritat	<i>Ahir anàrem al teatre.</i> <i>Ahir vam anar al teatre.</i>
futur	posterioritat	<i>Demà enviaré la carta.</i>

Els temps que indiquen localització respecte a un altre moment de referència s'anomenen *relatius*. En la taula 28.2, s'exemplifiquen els temps relatius traslladant els exemples anteriors a l'esfera del passat per mitjà de l'estil indirecte:

TAULA 28.2:

Els temps relatius de passat

TEMPS	VALOR	EXEMPLES
imperfet	simultaneïtat en el passat	<i>Em va dir que no cridara tant, que el pare dormia.</i>
plusquamperfet	anterioritat en el passat	<i>Li vaig dir que la vespra havíem anat al teatre.</i>
condicional	posterioritat en el passat	<i>Ens va assegurar que l'endemà enviaria la carta.</i>

28.2.2. L'aspecte

L'aspecte és una categoria que se superposa a la del temps, i que fa referència a l'estadi de desenvolupament de l'acció o de l'estat designat pel verb. Des d'un punt de vista aspectual, els temps poden ser *imperfectius* o *perfectius*.

a) Els temps imperfectius designen situacions en curs o situacions que es repeteixen de manera habitual en el moment que es pren com a referència. Els dos temps imperfectius per definició són el *present* i l'*imperfet*:

TAULA 28.3:

L'aspecte imperfectiu

TEMPS	VALOR	EXEMPLES
present	situació en curs	<i>Ara dorm.</i>
	situació habitual	<i>Entra a treballar a les set del matí.</i>
imperfet	situació en curs en el passat	<i>En aquell moment dormia.</i>
	situació habitual en el passat	<i>En aquella època entrava a treballar a les set del matí.</i>

b) Els temps perfectius (o de perfet) fan referència a situacions que es visualitzen de manera global, sense tindre en compte el procés de realització. Són perfectius el *passat simple* o el *perifràstic* i el *perfet*, i tots els temps composts amb l'auxiliar *haver* (v. § 28.4.1.f i § 28.4.2.c sobre els temps formats amb l'auxiliar *haver*).

<i>Ahir anàrem al teatre.</i>	(passat simple)
<i>Ahir vam anar al teatre.</i>	(passat perifràstic)
<i>Hui hem anat al teatre.</i>	(perfet)
<i>Quan els ho vam dir, ja havíem anat al teatre.</i>	(plusquamperfet)

OBSERVACIÓ: El futur i el condicional no estan marcats aspectualment, i segons el context poden ser imperfectius (*L'any que ve entrarem a treballar cada dia a les set del matí*) o perfectius (*Demà anirem al teatre*).

28.3. EL MODE

La categoria de *mode* fa referència al punt de vista que adopta el parlant respecte a allò que enuncia, i permet diferenciar l'*indicatiu*, el *subjuntiu* i l'*imperatiu*.

a) L'*indicatiu* és el mode no marcat. Des d'un punt de vista sintàctic, apareix tant en oracions simples com en oracions subordinades. Des d'un punt de vista semàntic, a més, s'usa en aquells casos en què el parlant es limita a asseverar una informació:

No em van avisar abans.
Arriben demà.
Vos explicaré tot el que ha passat.

b) El *subjuntiu*, en canvi, és un mode marcat: un mode que s'usa bàsicament en oracions subordinades, i que s'associa a valors modals com ara la irrealitat, el dubte, el desig o la informació coneguda i poc rellevant des d'un punt de vista informatiu:

Si m'hagueres avisat abans, t'hauria pogut ajudar.

*És possible que arribe demà.
Vol que faces tu el sopar.
Ja m'agradaria que pensara igual que nosaltres.
Em molesta que no em diga les coses clares.
Encara que sigues molt amiga seua, no li parles així.*

c) L'imperatiu, finalment, és el mode de l'apel·lació, el mode amb què el parlant expressa una orde. A causa del seu significat, l'imperatiu no estableix distincions temporals i no té formes referides a la primera persona del singular:

*Aboca l'arròs, que es fa tard.
Parle una miqueta més fluix, que hi ha persones malaltes.
Pensem-ho bé abans d'actuar.
Deixeu-me treballar, per favor.
Consulten el tema amb qui l'hagen de consultar i després m'ho diuen.*

OBSERVACIÓ: Cal remarcar que les formes de tercera i sisena persona (*parle* i *consulten* en els exemples anteriors) són formes pròpies del tractament de *vosté*, i fan referència, per tant, al receptor o receptors de l'acte de parla. Per a expressar ordes referides a una persona que no participa en l'acte de parla, s'usa el subjuntiu precedit de *que*: *Que vinga/vinguen ja, que es fa tard*. En contextos negatius, tampoc s'usa l'imperatiu sinó el subjuntiu: *No te'n vages encara. No parles tan fort*.

28.4. ELS TEMPS VERBALS

Les distincions introduïdes en els apartats anteriors permeten delimitar els valors bàsics dels temps verbals. Malgrat això, cal tindre en compte que els temps verbals poden assumir altres valors en determinats contextos discursius o en combinació amb altres elements lingüístics.

28.4.1. Els temps verbals d'indicatiu

a) El present d'indicatiu és un temps que assenyalava, en un sentit ampli, simultaneïtat a l'acte de parla. Pot designar, per tant, situacions que es realitzen en el moment de l'acte de parla o que es mantenen estables o es repetixen de manera habitual durant un període que inclou l'acte de parla. També pot tindre un valor atemporal i designar veritats o fets de validesa general.

TAULA 28.4:
Valors bàsics del present

VALORS BÀSICS	EXEMPLES
simultaneïtat	<i>Mira, ara entren per la porta.</i>
simultaneïtat ampliada	<i>Treballa en un taller de cotxes. Els meus cosins passegen cada dia pel mateix lloc.</i>
atemporalitat	<i>Dos i dos fan quatre. L'aigua bull a cent graus.</i>

El present, a més, pot assumir altres valors; concretament, pot usar-se amb un valor de passat per a referir-se a fets que continuen sent rellevants en el present (present històric) o per a dinamitzar el discurs narratiu (present narratiu); amb un valor de futur, per a designar fets previsibles, i amb un valor pròxim a l'imperatiu, en certs usos de segona persona:

TAULA 28.5:
Valors secundaris del present

ALTRES VALORS	EXEMPLES
present històric	<i>Jaume I entra en la ciutat de València el 9 d'octubre del 1238.</i>
present narratiu	<i>L'altre dia anava passejant per l'albereda i me'l trobe festejant amb una turista anglesa.</i>
futur	<i>Demà es casen. Ho sabies?</i>
imperatiu	<i>Ara te'n vas a casa i parles amb la mare. D'acord?</i>

b) L'imperfet indica simultaneïtat en el passat, i té un valor imperfectiu; consegüentment, pot usar-se per a designar situacions que són simultànies a un moment de referència passat o que es mantenen estables o es repeteixen de manera habitual en el passat:

TAULA 28.6:
Valors bàsics de l'imperfet

VALORS BÀSICS	EXEMPLES
simultaneïtat en el passat	<i>Quan vam arribar, preparaven el sopar. A les onze encara dormien.</i>
simultaneïtat ampliada en el passat	<i>De jove treballava en un taller de cotxes. Els meus cosins passejaven cada dia pel mateix lloc.</i>

L'imperfet també pot usar-se amb el valor del condicional, o pròxim al condicional, per a referir-se a fets posteriors a un moment de referència passat; per a introduir situacions presents o futures que es consideren ja descartades, o per a expressar un desig de manera cortesa amb verbs com ara *voler*, *desitjar* o *vindre*. En contextos narratius, també pot usar-se amb un valor perfectiu per a incidir sobre la importància d'una data dins de la seqüència narrativa.

TAULA 28.7:
Valors secundaris de l'imperfet

ALTRES VALORS	EXEMPLES
futur de passat	<i>Em va dir que se n'anaven l'endemà de viatge.</i>
cortesia	<i>Volia demanar-te un favor. Venia a preguntar-te una cosa.</i>
irrealitat present o futura	<i>Se n'anaven despús-demà de viatge, però Empar ha caigut malalta i hauran de posposar l'eixida.</i>
imperfet narratiu	<i>Es conegueren la nit de cap d'any, i al cap d'una setmana es casaven a la seu de València.</i>

OBSERVACIÓ: Amb un valor d'irrealitat, l'imperfet també pot usar-se en la pròtasi de les condicionals introduïdes per *si* (o oració subordinada), on alterna amb l'imperfet de subjuntiu: *Si només parlàvem* (o *parlàrem*) *de la seua obra poètica, no donaríem una visió completa de l'autor*. L'imperfet d'indicatiu, amb tot, se sent en l'actualitat com a molt formal, i en la llengua estàndard es preferix l'ús de l'imperfet de subjuntiu (v. § 28.4.2.b).

c) El futur indica posterioritat a l'acte de parla: *Acabarem la reforma de la casa d'ací a dos mesos*. El futur també pot usar-se per a referir-se a fets passats ocorreguts amb posterioritat a un altre fet (sobretot en texts històrics o biogràfics), per a designar sorpresa o contrarietat en el present, o situacions presents de les quals no es té una certesa absoluta:

TAULA 28.8:
Valors secundaris del futur

ALTRES VALORS	EXEMPLES
futur dels historiadors	<i>Dos anys més tard publicarà la seua obra mestra.</i>
futur de sorpresa	<i>Serà bleda, el xic! T'atreviràs a negar-me l'evidència!</i>
futur de probabilitat	<i>La frontera de sa casa tindrà més de sis metres d'amplària. No les molesteu, que ja estaran dormint.</i>

L'últim dels usos comentats, el de probabilitat, apareix bàsicament amb els verbs estatius *ser*, *estar* o *tindre* i en el futur perfect: *Ja se n'hauran anat*. Per a expressar el valor de probabilitat, la llengua disposa també de la perífrasi «*deure* + infinitiu», recurs que resulta més habitual en els registres formals:

*Ja se'n **deuen** haver anat.*

*No les molesteu, que ja **deuen** estar dormint.*

*La frontera de sa casa **deu** tindre més de sis metres d'amplària.*

OBSERVACIÓ: L'ús del futur i del condicional de probabilitat es documenta des d'antic, però en alguns parlars ha perdut vitalitat davant de la perífrasi «*deure* + infinitiu», que és el recurs més general:

«—Senyor, anau cuytat a la cambra de la nòvia, que lo conestable **haurà** fet més mal que no:s pensava, que grans crits hi he sentits. Gran dupte-m fa que no haja morta a vostra cara neboda o, almenys, malnafrada.», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«—¡O, com stich molt enujada de la mia gran ignorància com no he feta molt més honor an aquest pobre de hermità —car yo crech que ell **deu** ésser home de sanctíssima vida— com l'aja tengut tant de temps en la mia terra e no li é sabuda fer la honor que ell era merexedor! », Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

d) El condicional és un temps de difícil caracterització, i en la tradició gramatical s'ha considerat que constituïa un mode diferent de l'indicatiu i el subjuntiu o bé que era un temps del mode indicatiu. Tenint en compte el seu comportament sintàctic, actualment es considera que pertany al mode indicatiu, ja que apareix en els mateixos contextos que qualsevol altre temps d'indicatiu. Des d'un punt de vista temporal, el condicional indica posterioritat en el passat, com s'ha indicat en el § 28.2.1:

*Ens va assegurar que l'endemà **enviaria** la carta.*

Tot i amb això, el condicional assumix una sèrie de valors pròxims a la irrealitat, cosa que explica que este temps presente una forta especificitat dins de l'indicatiu. De manera paral·lela al futur, el condicional pot indicar probabilitat en el passat (juntament amb la perífrasi amb *deure*). El condicional, a més, pot assumir el valor de cortesia present, d'irrealitat present o futura (en l'apòdosi de les condicionals o en contextos paral·lels) o pot utilitzar-se, sobretot en el llenguatge periodístic o científic, per a atenuar una informació o indicar que es tracta de dades no contrastades:

TAULA 28.9:
Valors bàsics del condicional

USOS DESPLAÇATS	EXEMPLES
probabilitat	<i>Em va dir que la frontera de sa casa tindria (o devia tindre) més de sis metres d'amplària.</i>
cortesia	<i>Em podries fer un favor.</i>
irrealitat	<i>Si guanyara més diners, em compraria una casa.</i>
atenuació	<i>Segons informacions no contrastades, el nombre de morts s'elevaria a quinze.</i>

e) El passat simple i el perifràstic, així com el perfet, són temps perfectius, i s'usen amb un valor d'anterioritat a l'acte de parla. Els dos primers tenen el mateix valor i, des d'un punt de vista funcional, són intercanviables en tots els contextos:

Ahir començà / va començar la fira de juliol.

L'any passat passàrem / vam passar l'estiu a Castelló de Rugat.

OBSERVACIÓ: L'únic verb que admet el passat simple però no el perifràstic és el verb modal *deure*. Amb el valor de probabilitat es pot dir *Li ho degué dir ell*, però no és possible substituir el passat simple *degué* per una forma de passat perifràstic.

El passat simple i el perifràstic es diferencien del perfet pel grau de proximitat o de vinculació amb el moment de l'acte de parla. El perfet fa referència a situacions ocorregudes en el dia de l'acte de parla o en un període que també inclou l'acte de parla, i a situacions que d'alguna manera incidixen sobre el present. El passat simple i el perifràstic, en canvi, designen situacions anteriors al dia de hui o situacions no incloses en un període que també inclou l'acte de parla.

TAULA 28.10:

El perfet i el passat simple i perifràstic

PERFET	PASSAT SIMPLE O PERIFRÀSTIC
<i>A les nou hem parlat amb Carme.</i>	<i>Ahir vam parlar amb Carme.</i>
<i>Ha caigut malalt esta setmana.</i>	<i>Caigué malalt la setmana passada.</i>
<i>Enguany s'ha avançat molt en la solució de la malaltia.</i>	<i>L'any passat s'avançà molt en la solució de la malaltia.</i>

f) A més del perfet, tots els temps composts amb l'auxiliar *haver* tenen, com s'ha indicat, un valor perfectiu, i indiquen anterioritat respecte al temps en què es conjuga l'auxiliar: el futur perfet, anterioritat en el futur; el plusquamperfet, anterioritat en el passat; etc.:

Quan tu voldràs anar al teatre, nosaltres ja hi haurem anat. (futur perfet)

Ja havien anat la vespra al teatre. (plusquamperfet)

Li vaig dir que quan ell volguera anar al teatre, nosaltres ja hi hauríem anat. (condicional perfet)

Una vegada hagué anat al teatre, ja no va dir res més. (passat anterior)

Una vegada va haver anat al teatre, ja no va dir res més. (passat anterior perifràstic)

OBSERVACIÓ: El passat anterior (perifràstic o no) indica, com el plusquamperfet, anterioritat en el passat, però té uns usos molt restringits. Fet i fet, només s'usa amb el valor d'anterioritat immediata en oracions subordinades introduïdes per *quan*, *després que* o expressions aspectuals del tipus *una vegada*, *a penes*. En molts casos, a més, és possible substituir-lo pel passat

simple o el perifràstic, o pel plusquamperfet: *Després que el van haver felicitat (o van felicitar), va dirigir unes paraules d'agraïment. A penes hagué acabat (o havia acabat) de sopar, ja se'n volia anar.*

28.4.2. Els temps verbals de subjuntiu

El subjuntiu té menys temps verbals que l'indicatiu. En el subjuntiu, de fet, prevalen els valors relacionats amb la modalitat, i les distincions temporals i aspectuals depenen en bona mesura del context de subordinació en què apareixen les oracions en subjuntiu. En la taula 28.11 s'indica la correspondència funcional existent entre els temps d'indicatiu i els de subjuntiu, que apareixen exemplificats per mitjà de la tercera persona del verb *cantar*:

TAULA 28.11:

Els temps d'indicatiu i de subjuntiu

INDICATIU		SUBJUNTIU	
TEMPS	EXEMPLES	TEMPS	EXEMPLES
present	<i>canta</i>	present	<i>cante</i>
futur	<i>cantarà</i>		
imperfet	<i>cantava</i>	imperfet	<i>cantara</i>
passat simple o perifràstic	<i>cantà o va cantar</i>		
condicional	<i>cantaria</i>		
perfet	<i>ha cantat</i>	perfet	<i>haja cantat</i>
futur perfet	<i>haurà cantat</i>		
plusquamperfet	<i>havia cantat</i>	plusquamperfet	<i>haguera cantat</i>
passat anterior	<i>hagué cantat o va haver cantat</i>		
condicional perfet	<i>hauria cantat</i>		

a) El present de subjuntiu assumix els valors que en l'indicatiu corresponen al present i al futur, i pot indicar, segons el context, simultaneïtat o posterioritat a l'acte de parla:

És possible que ara estiguen dormint. paral·lel a *Ara estan dormint.*

Vol que demà arribem puntuals. paral·lel a *Demà arribarem puntuals.*

b) L'imperfet de subjuntiu és el temps que presenta una major diversitat d'usos, ja que assumix les funcions que en l'indicatiu equivaldrien a l'imperfet, al passat simple o perifràstic i al condicional. L'imperfet, concretament, pot usar-se en contextos de passat amb valors equivalents als tres temps anteriors:

Li molestava que estigueren dormint. paral·lel a *Estaven dormint.*

És possible que arribaren ahir. paral·lel a *Van arribar ahir.*

Volia que tornàrem l'endemà. paral·lel a *Va dir que tornàrem l'endemà.*

L'imperfet, a més, també pot usar-se amb un valor d'irrealitat present o futura en contextos com ara la pròtasi de les oracions condicionals o les oracions desideratives:

Si fóra veritat, no s'hauria excusat tant.

Ja m'agradaria que pensara igual que nosaltres.

c) Respecte als temps composts amb *haver*, el perfet de subjuntiu equival al perfet i al futur perfet d'indicatiu, i el plusquamperfet de subjuntiu, al plusquamperfet, al passat anterior i al condicional perfet d'indicatiu:

És possible que se n'hagen anat ja. paral·lel a *Se n'han anat ja.*

És possible que ja se n'hagen anat quan arribarem. paral·lel a *Ja se n'hauran anat quan arribarem.*

El preocupava que no li hagueren dit res. paral·lel a *No li havien dit res.*

Li vaig dir que quan haguera fet els deures se'n vinguera a jugar. paral·lel a *Quan hagué fet els deures se'n va vindre a jugar.*

Va dir que era probable que ja se n'hagueren anat quan arribaríem. paral·lel a *Va dir que ja se n'haurien anat quan arribaríem.*

28.5. PRECISIONS SOBRE L'ÚS DE L'INDICATIU I EL SUBJUNTIU

L'ús dels modes indicatiu i subjuntiu respon a les distincions que s'han fet en l'apartat 28.3. Malgrat això, hi ha certs contextos en què és possible l'alternança dels dos modes, no sempre associada a diferències de significat.

a) El present de subjuntiu alterna amb el futur en les oracions relatives sense antecedent (v. § 24.1) o amb conjuncions temporals del tipus *a penes*, *tan bon punt*, *així que*, etc., en aquells casos en què es designen situacions posteriors a l'acte de parla:

Els qui arribaran / arriben primer, ja s'encarregaran d'ordenar-ho tot.

Anirem on voldrem / vullguem.

Ho faran com voldran / vullguen.

Quan acabarem / acabem la faena, ja farem un viatge.

La mateixa alternança es dona entre l'imperfet de subjuntiu i el condicional, en contextos de posterioritat en el passat:

Va dir que els qui arribarien / arribaren primer, ja s'encarregarien d'ordenar-ho tot.

El futur i el condicional responen a l'ús més tradicional, però en l'actualitat el subjuntiu és la forma més habitual.

b) El subjuntiu també pot alternar amb l'indicatiu en les oracions completives dependents de verbs de temor. Amb l'indicatiu s'emfatitza la creença que ha ocorregut o pot ocórrer una determinada cosa, i amb el subjuntiu el desig que no haja ocorregut o que no ocórrega:

Temien que ho perdrien tot.

Tinc por que pedregarà.

Tinc por que escriguen la carta sense consultar-nos.

OBSERVACIÓ: En les oracions amb subjuntiu en la llengua antiga era general l'ús del *no* expletiu, que ha perdut vitalitat en la llengua actual. En l'actualitat, de fet, una oració com *Tenia por que no es casara* resulta ambigua fora de context, ja que el *no* pot ser expletiu (allò que li feia por és que es casara) o plenament negatiu (allò que li feia por és que no es casara).

c) L'indicatiu és el mode tradicional en les oracions encapçalades per adverbis de dubte (*possiblement, potser, tal vegada*); l'ús del subjuntiu és una innovació no genuïna que convé evitar en els registres formals:

Potser era lleig, però tenia un atractiu especial.
Possiblement arribaran demà.

28.6. LES FORMES NO PERSONALS

28.6.1. Caracterització general

Les formes no personals són formes no finites, i per tant poden usar-se, segons el context, per a referir-se a situacions presents, passades o futures:

Em sap greu estar tan cansada. (present)
Vol tornar demà. (futur)
Abans tenia por de parlar en públic. (passat)

La distinció entre les formes no personals té a veure amb les oposicions aspectuals. Efectivament:

a) El gerundi és una forma imperfectiva, que fa referència a situacions en curs, a situacions que duren en el temps o que es repeteixen de manera habitual:

Se'n va anar cridant.
Preparant el sopar em vaig recordar del que t'havia promès.
Estudiant com estudies, de segur que aprovaràs.

b) El participi és una forma perfectiva i fa referència a situacions anteriors i acabades respecte al moment que es pren com a referència:

Vam anar a la manifestació convocada pels ecologistes.
Acabada la reunió, vam eixir a sopar.

c) L'infinitiu, finalment, és una forma no marcada, que pot usar-se amb valors diferents, com es pot constatar en els exemples següents:

–Què fas? –Parlar per telèfon amb la mare. (situació en curs)
–Què has fet? –Parlar per telèfon amb la mare. (situació d'anterioritat i acabada)
–Què faràs? –Parlar per telèfon amb la mare. (situació posterior)

Les formes compostes amb *haver*, per la seua banda, indiquen anterioritat respecte al valor de les formes simples corresponents. El participi, que ja té el valor d'anterioritat, no té forma composta; en canvi, el gerundi i l'infinitiu sí que en tenen. L'una i l'altra tenen un valor pròxim, i les diferències depenen més de la sintaxi que de la semàntica. L'infinitiu, per exemple, no pot usar-se sense nexa que oriente el seu valor d'anterioritat, però el gerundi sí:

Després d'haver analitzat molt el tema, no hem arribat a cap solució definitiva.
Havent analitzat molt el tema, no hem arribat a cap solució definitiva.

28.6.2. Precisions sobre l'ús de les formes no personals

Hi ha certs usos de l'infinitiu i del gerundi que mereixen comentaris específics.

a) L'infinitiu es pot usar amb un valor imperatiu precedit de la preposició *a* en casos com ara: *A callar he dit! A dormir, que ja és tardíssim*

OBSERVACIÓ: Per a expressar ordes i prohibicions, no s'ha d'usar l'infinitiu tot sol. Així, direm: **Tanqueu** bé la porta després d'eixir; **Prohibit** (o *Es prohibix*) fumar, i no **Tancar** bé la porta després d'eixir i **No fumar**.

En els discursos i exposicions orals s'ha introduït recentment la innovació no recomanable d'usar l'infinitiu com a verb principal amb un valor de recapitulació: *Per a concloure, dir que estem molt satisfets de l'alta participació ciutadana*. D'acord amb l'ús general, en estos contexts s'han d'usar els altres recursos de què disposa la llengua: *Per a concloure, hem de dir que estem molt satisfets de l'alta participació ciutadana* (o també *cal dir que, direm que*, etc.).

b) L'infinitiu admet amb certa facilitat la substantivació. Hi ha substantius que històricament provenen de formes verbals en infinitiu, com ara *dinar, sopar, berenar, ser, parlar, somriure*, etc. Com a veraders substantius, admeten la variació de nombre (per exemple *dinar* i *dinars*) i tots els modificadors propis d'un substantiu (per exemple *un dinar molt bo, aquell dinar*, etc.). Hi ha infinitius, a més, que apareixen substantivats en determinats usos i en certes locucions:

En un batre d'ulls va acabar el treball.

En un tancar i obrir d'ulls va fer tot el que havia de fer.

El saber no ocupa lloc.

A banda dels casos esmentats, també es recorre a vegades a la substantivació de l'infinitiu per mitjà de l'article *el*, però mantenint els modificadors típicament verbals (adverbis, complements verbals, etc.) en cas que n'hi haja:

El conèixer bé diferents llengües l'ha ajudat a aconseguir el treball.

Tanmateix, d'acord amb la llengua més general, convé evitar la substantivació amb l'article, i recórrer al simple infinitiu, al sintagma nominal *el fet de* o utilitzar un substantiu:

Conèixer bé diferents llengües l'ha ajudat a aconseguir el treball.

El fet de conèixer bé diferents llengües l'ha ajudat a aconseguir el treball.

La bona coneixença de diferents llengües l'ha ajudat a aconseguir el treball.

c) A causa del seu valor imperfectiu, el gerundi expressa simultaneïtat respecte a la situació designada en l'oració principal; consegüentment, és incorrecte usar-lo amb un valor de clara posterioritat per a referir-se a la conseqüència que es deriva d'un altre fet:

Va caure i es va trencar la cama. i no *Va caure trencant-se la cama.*

d) El gerundi pot usar-se amb un valor adverbial de manera amb determinats substantius:

Les paraules del president del club encoratjant els jugadors foren molt efectives.

L'entrada del jugador vestint la roba de l'equip contrari. (com a peu de foto)

OBSERVACIÓ: En general es tracta de determinats substantius deverbals (*entrada, eixida, etc.*) o substantius d'altres tipus, com ara els de percepció (*vista, imatge, foto, etc.*), comunicació (*carta, escrit, paraula, etc.*), parts o atributs del cos (*cara, veu, aspecte, etc.*)

No és adequat, en canvi, usar-lo com a modificador d'un substantiu amb el valor adjectival propi de les oracions de relatiu especificatives:

*El Govern ha aprovat un decret **que regula** els estudis universitaris.*

i no

*El Govern ha aprovat un decret **regulant** els estudis universitaris.*

*L'administrador de la finca va enviar un escrit **que resumia** els acords adoptats pels veïns.*

i no

*L'administrador de la finca va enviar un escrit **resumint** els acords adoptats pels veïns.*

29. ELS VERBS REGULARS

29.1. CONCEPTES GENERALS

Amb el terme *conjugació* es designa el conjunt de formes flexives que adopta un verb i que permeten expressar distincions relacionades amb la persona, el nombre, el temps, l'aspecte i el mode. La conjugació d'un verb consta de més de cinquanta formes simples i de més de cent si es tenen en compte també les formes compostes i les perifràstiques.

L'elevat nombre de formes d'un verb està directament relacionat amb la riquesa de distincions que introdueixen les formes verbals conjugades. Pensem, per exemple, en la forma verbal *parlaves*, que consta del radical *parl-* i de la terminació *-aves*. El radical *parl-* aporta el significat lèxic, un significat que es pot parafrasejar per 'expressar per mitjà del llenguatge allò que es pensa'. La terminació *-aves*, per la seua banda, fa referència a distincions de caràcter gramatical:

- a) La vocal tònica que apareix immediatament després del radical s'identifica amb la vocal temàtica, i fa referència al model de conjugació adoptat pel verb i, més concretament, al fet que *parlar* adopta les formes del model més general i productiu: l'anomenada *primera conjugació*.
- b) El constituent *-ve-* (o *-va* en *parlava*) indica que es tracta d'una forma de passat (temps), imperfectiva (aspecte) i d'indicatiu (mode).
- c) Finalment, el constituent *-s* indica que es tracta d'una forma de segona persona del singular: això és, d'una forma amb què es designa l'interlocutor de l'acte de parla.

29.2. LES CATEGORIES GRAMATICALS

29.2.1. La persona i el nombre

Les distincions de persona i nombre estan relacionades amb la concordança que el verb estableix amb el subjecte. Les oposicions de nombre i persona ja han sigut delimitades a l'analitzar els pronoms personals. Recordem que, al parlar dels pronoms, ja es va apuntar que la persona estableix una triple distinció relacionada amb els participants en el discurs, i que el nombre se superposa a la persona i permet diferenciar tres persones del singular i tres del plural (v. § 21.2.a i b).

Per a simplificar la designació de les formes verbals en els models de conjugació, i per a facilitar-ne la identificació, parlarem de sis persones, amb el benentès que les tres primeres són les persones del singular, i les tres últimes del plural. Heus ací, a efectes d'exemplificació, les sis persones del present d'indicatiu del verb *cantar* del valencià general:

- 1 cante
- 2 cantes
- 3 canta
- 4 cantem
- 5 canteu
- 6 canten

Amb l'excepció de l'infinitiu, el gerundi i el participi, totes les formes verbals són formes personals. Respecte a les no personals, el participi es diferencia de l'infinitiu i el gerundi pel fet que, com l'adjectiu, presenta diferències de gènere i nombre:

infinitiu: *cantar*

gerundi: *cantant*

participi: *cantat, cantada, cantats, cantades*

29.2.2. El temps, l'aspecte i el mode

Totes les formes personals són al mateix temps formes finites, és a dir, formes que situen l'acció o l'estat designat pel verb en unes determinades coordenades temporals (present, passat i futur). Les formes no personals, al mateix temps, són formes no finites, ja que no poden establir distincions temporals per elles mateixes (no poden indicar present, passat o futur totes soles).

Com hem vist en el capítol anterior, les formes finites es classifiquen en tres modes: l'indicatiu, el subjuntiu i l'imperatiu. L'indicatiu i el subjuntiu, a més, consten de diferents temps verbals; això és, de conjunts de formes que compartixen unes mateixes propietats temporals (present, passat o futur) i aspectuals (formes perfectives i imperfectives).

29.3. LES CONJUGACIONS

29.3.1. Les tres conjugacions

Atenent criteris morfològics, els verbs es classifiquen en tres grans models de conjugació. En la nostra tradició gramatical els verbs se citen per mitjà de la forma de l'infinitiu. Quan es parla del verb *cantar*, per exemple, no ens referim a la forma de l'infinitiu sinó al conjunt de formes que adopta el verb, o al verb entès com a unitat lèxica, fent abstracció de les formes flexives que pot adoptar. Els verbs de la primera conjugació tenen l'infinitiu acabat en *-ar*, com *cantar*. Els verbs de la segona conjugació presenten una certa variació en l'infinitiu: pertanyen a la segona conjugació els verbs amb l'infinitiu acabat en *-re*, com *batre*, en *-er* àtona, com *créixer*, en *-er* tònica, com *voler*, o en *-r*, com *fer*, *dir* i *dur*. Els verbs de la tercera conjugació, finalment, tenen l'infinitiu acabat en *-ir*, com *sentir* o *servir*.

OBSERVACIÓ: El factor decisiu a l'hora d'establir les conjugacions és la vocal temàtica: la vocal que apareix immediatament després del radical i abans de les desinències en certes formes. Els verbs de la primera conjugació tenen les vocals temàtiques *a* i *e*; els de la segona, les vocals *e*, *i* i *u*, i els de la tercera, la vocal *i*.

TAULA 29.1:
La vocal temàtica

CONJUGACIÓ	VOCAL	FORMES
I CONJUGACIÓ	a	<i>cantant, cantava, cantat</i>
	e	<i>canterem</i>
II CONJUGACIÓ	e	<i>batent, batem</i>
	i	<i>batia</i>
	u	<i>batut</i>
III CONJUGACIÓ	i	<i>sentint, sentim, sentia, sentit</i>

29.3.2. Els verbs incoatius i els purs de la tercera conjugació

Els verbs de la tercera conjugació, a més, poden conjugar-se d'acord amb dos models diferents: el dels verbs purs, com *sentir*, i el dels verbs incoatius, com *servir*. Els verbs incoatius es conjuguen afegint un increment al radical en determinades persones del present d'indicatiu, del present de subjuntiu i de l'imperatiu:

TAULA 29.2:
Verbs amb increment incoatiu

PRESENT D'INDICATIU	PRESENT DE SUBJUNTIU	IMPERATIU
servisc	servisca	-
servixes/serveixes	servisques	servix/serveix
servix/serveix	servisca	servisca
servim	servim	servim
serviu	serviu	serviu
servixen/serveixen	servisquen	servisquen

Sobre la variació en la forma de l'increment, v. § 29.5.e.

OBSERVACIÓ: Els verbs que prenen l'increment *-isc*, *-ix* o *-eix* s'anomenen *incoatius* perquè provenen de verbs incoatius llatins; això és, de verbs que prenen el sufix derivatiu *-sc-*, que tenia un valor incoatiu i assenyalava un canvi d'estat (com es pot constatar en la diferència entre *FLORET* 'està en flor' i *FLORESCIT* 'florix'). El sufix incoatiu, que en llatí apareixia en tot el tema de present, sols s'ha conservat en les formes de present d'indicatiu i subjuntiu, i d'imperatiu, que en la tercera conjugació no tenen vocal temàtica.

Els verbs que adopten el model pur, en canvi, es construeixen sense afegir cap increment:

TAULA 29.3:
Verbs sense increment incoatiu

PRESENT D'INDICATIU	PRESENT DE SUBJUNTIU	IMPERATIU
sent	senta	-
sents	sentes	sent
sent	senta	senta
sentim	sentim	sentim
sentiu	sentiu	sentiu
senten	senten	senten

29.3.3. Els verbs regulars i els verbs irregulars

Els verbs són regulars si es conjuguen sense alteracions en el radical o en les terminacions; en canvi, són irregulars si introduïxen modificacions en el radical, en les terminacions o en els dos constituents. Seguint una tradició prou generalitzada, considerarem que són regulars els verbs de la primera que adopten el model de *cantar*, els de la segona que adopten el model de *batre*, i els de la tercera que adopten el model de *sentir*, si són purs, i de *servir*, si són incoatius.

En el present capítol es delimitaran els verbs regulars a partir dels quatre verbs models esmentats. En el capítol següent s'analitzaran els verbs irregulars.

29.4. MODELS DE LES CONJUGACIONS REGULARS

Seguidament oferim els paradigmes formals de les conjugacions regulars del valencià general (per a les variants menys esteses, v. § 29.5):

29.4.1. Model del verb *cantar*

INDICATIU			
PRESENT cante cantes canta cantem canteu canten	PERFET he cantat has cantat ha cantat hem cantat heu cantat han cantat	IMPERFET cantava cantaves cantava cantàvem cantàveu cantaven	PLUSQUAMPERFET havia cantat havies cantat havia cantat haviem cantat haviéu cantat havian cantat
PASSAT SIMPLE cantí cantares cantà cantàrem cantàreu cantaren	PASSAT PERIFRÀSTIC vaig cantar vas cantar va cantar vam cantar vau cantar van cantar	PASSAT ANTERIOR haguí cantat hagueres cantat hagué cantat haguérem cantat haguéreu cantat hagueren cantat	PASSAT ANT. PERIFR. vaig haver cantat vas haver cantat va haver cantat vam haver cantat vau haver cantat van haver cantat
FUTUR cantaré cantaràs cantarà cantarem cantareu cantaran	FUTUR PERFET hauré cantat hauràs cantat haurà cantat haurem cantat haureu cantat hauran cantat	CONDICIONAL cantaria cantaries cantaria cantaríem cantaríeu cantarien	CONDICIONAL PERFET hauria cantat hauries cantat hauria cantat hauríem cantat hauríeu cantat haurien cantat
SUBJUNTIU			
PRESENT cante cantes cante cantem canteu canten	PERFET haja cantat hages cantat haja cantat hàgem cantat hàgeu cantat hagen cantat	IMPERFET cantara cantares cantara cantàrem cantàreu cantaren	PLUSQUAMPERFET haguera cantat hagueres cantat haguera cantat haguérem cantat haguéreu cantat hagueren cantat
IMPERATIU	PARTICIPI	INFINITIU	GERUNDI
- canta cante cantem canteu canten	cantat cantada cantats cantades	SIMPLE cantar COMPOST haver cantat	SIMPLE cantant COMPOST havent cantat

29.4.2. Model del verb *batre*

INDICATIU			
PRESENT bat bats bat batem bateu baten	PERFET he batut has batut ha batut hem batut heu batut han batut	IMPERFET batia baties batia batíem batíeu batien	PLUSQUAMPERFET havia batut havies batut havia batut haviem batut haviéu batut havien batut
PASSAT SIMPLE batí bateres baté batérem batéreu bateren	PASSAT PERIFRÀSTIC vaig batre vas batre va batre vam batre vau batre van batre	PASSAT ANTERIOR haguí batut hagueres batut hagué batut haguérem batut haguéreu batut hagueren batut	PASSAT ANT. PERIFR. vaig haver batut vas haver batut va haver batut vam haver batut vau haver batut van haver batut
FUTUR batré batràs batrà batrem batreu batran	FUTUR PERFET hauré batut hauràs batut haurà batut haurem batut haureu batut hauran batut	CONDICIONAL batría batries batría batríem batríeu batrien	CONDICIONAL PERFET hauria batut hauries batut hauria batut hauríem batut hauríeu batut haurien batut
SUBJUNTIU			
PRESENT bata bates bata batem bateu baten	PERFET haja batut hages batut haja batut hàgem batut hàgeu batut hagen batut	IMPERFET batera bateres batera batérem batéreu bateren	PLUSQUAMPERFET haguera batut hagueres batut haguera batut haguérem batut haguéreu batut hagueren batut
IMPERATIU	PARTICIPI	INFINITIU	GERUNDI
- bat bata batem bateu baten	batut batuda batuts batudes	SIMPLE batre COMPOST haver batut	SIMPLE batent COMPOST havent batut

29.4.3. Model del verb *servir*

INDICATIU			
PRESENT servisc servixes/serveixes servix/serveix servim serviu servixen/serveixen	PERFET he servit has servit ha servit hem servit heu servit han servit	IMPERFET servia servies servia servíem servíeu servien	PLUSQUAMPERFET havia servit havies servit havia servit haviem servit haviéu servit havien servit
PASSAT SIMPLE serví servires serví servírem servíreu serviren	PASSAT PERIFRÀSTIC vaig servir vas servir va servir vam servir vau servir van servir	PASSAT ANTERIOR haguí servit hagueres servit hagué servit haguérem servit haguéreu servit hagueren servit	PASSAT ANT. PERIFR. vaig haver servit vas haver servit va haver servit vam haver servit vau haver servit van haver servit
FUTUR serviré serviràs servirà servírem servíreu serviran	FUTUR PERFET hauré servit hauràs servit haurà servit haurem servit haureu servit hauran servit	CONDICIONAL serviria serviries serviria serviríem serviríeu servirien	CONDICIONAL PERFET hauria servit hauries servit hauria servit hauríem servit hauríeu servit haurien servit
SUBJUNTIU			
PRESENT servisca servisques servisca servim serviu servisquen	PERFET haja servit hages servit haja servit hàgem servit hàgeu servit hagen servit	IMPERFET servira servires servira servírem servíreu serviren	PLUSQUAMPERFET haguera servit hagueres servit haguera servit haguérem servit haguéreu servit hagueren servit
IMPERATIU	PARTICIPI	INFINITIU	GERUNDI
- servix/serveix servisca servim serviu servisquen	servit servida servits servides	SIMPLE servir COMPOST haver servit	SIMPLE servint COMPOST havent servit

29.4.4. Model del verb *sentir*

INDICATIU			
PRESENT sent sents sent sentim sentiu senten	PERFET he sentit has sentit ha sentit hem sentit heu sentit han sentit	IMPERFET sentia senties sentia sentíem sentíeu sentien	PLUSQUAMPERFET havia sentit havies sentit havia sentit haviem sentit havíeu sentit havien sentit
PASSAT SIMPLE sentí sentires sentí sentírem sentíreu sentiren	PASSAT PERIFRÀSTIC vaig sentir vas sentir va sentir vam sentir vau sentir van sentir	PASSAT ANTERIOR haguí sentit hagueres sentit hagué sentit haguérem sentit haguéreu sentit hagueren sentit	PASSAT ANT. PERIFR. vaig haver sentit vas haver sentit va haver sentit vam haver sentit vau haver sentit van haver sentit
FUTUR sentiré sentiràs sentirà sentirem sentireu sentiran	FUTUR PERFET hauré sentit hauràs sentit haurà sentit haurem sentit haureu sentit hauran sentit	CONDICIONAL sentiria sentiries sentiria sentiríem sentiríeu sentirien	CONDICIONAL PERFET hauria sentit hauries sentit hauria sentit hauríem sentit hauríeu sentit haurien sentit
SUBJUNTIU			
PRESENT senta sentes senta sentim sentiu senten	PERFET haja sentit hages sentit haja sentit hàgem sentit hàgeu sentit hagen sentit	IMPERFET sentira sentires sentira sentírem sentíreu sentiren	PLUSQUAMPERFET haguera sentit hagueres sentit haguera sentit haguérem sentit haguéreu sentit hagueren sentit
IMPERATIU	PARTICIPI	INFINITIU	GERUNDI
- sent senta sentim sentiu senten	sentit sentida sentits sentides	SIMPLE sentir COMPOST haver sentit	SIMPLE sentint COMPOST havent sentit

29.5. PRECISIONS SOBRE EL POLIMORFISME VERBAL

Les conjugacions verbals presenten un alt grau d'uniformitat. Malgrat això, hi ha casos concrets en què es dona una certa variació formal:

a) En la major part del valencià, la primera persona del present d'indicatiu adopta la terminació *-e* en els verbs de la primera conjugació, però no té cap terminació vocàlica en els verbs de les altres conjugacions: *cante*, enfront de *bat*, *sent* i *servisc*. En els parlars valencians més septentrionals, en canvi, adopta una *-o* en totes les conjugacions: *canto*, *bato*, *sento* i *servixo* (o *serveixo*).

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, la primera persona del present d'indicatiu no tenia cap terminació vocàlica. Tot i amb això, els verbs de la primera conjugació presentaven una *e* de suport si el radical acabava en una seqüència consonàntica difícil de pronunciar en posició final. Així, per exemple, es deia *jo cant*, *jo pens* o *jo mir*, però *jo parle*, *jo entre*, *jo capte* o *jo compre*. Cap a final de l'edat mitjana, la *e* es generalitzà en valencià i en els altres parlars peninsulars en tots els verbs de la primera conjugació, a diferència dels parlars baleàrics, que eliminen la *e* en els verbs en què funcionava com a vocal de suport. A partir del segle XVII, la *e* es convertí en *o* en els parlars en què la primera i la tercera persona es pronunciaven igual, per exemple, en el valencià septentrional i en el nord-occidental, on la tercera persona es pronuncia amb *e* final (v. § 1.2.2.3.2.c).

b) L'auxiliar *haver* del condicional perfet pot adoptar formes acabades en *-ria* (o *-rie-*, segons la persona) o formes acabades en *-ra* (o *-re-*), idèntiques a les del plusquamperfet de subjuntiu:

Jo també ho hauria (o *haguera*) *fet*, *si m'ho hagueren dit*.
Segur que ens haurien (o *hagueren*) *acompanyat*.

OBSERVACIÓ: Amb valor condicional també es mantenen alguns usos fixats del verb *ser*: *També fóra cas que ara no haguera sigut ell*. *Fóra bo que es produïren canvis en la direcció de l'empresa*.

c) L'imperfet de subjuntiu pot adoptar, a més de les formes en *-ra* (o *-re-*, segons la persona), formes en *-s* (o *-sse-*). En els verbs de la primera conjugació, a més, l'imperfet en *-s* pot presentar tant la vocal temàtica *a* (pròpia de la llengua antiga i dels parlars baleàrics) com la vocal temàtica *e* (majoritària en els parlars valencians més septentrionals i en la resta de l'àmbit lingüístic):

TAULA 29.4:

Imperfets de subjuntiu en -s

I CONJUGACIÓ		II CONJUGACIÓ	III CONJUGACIÓ
cantàs	cantés	batés	sentís
cantasses	cantesses	batesses	sentisses
cantàs	cantés	batés	sentís
cantàssem	cantéssem	batéssem	sentíssem
cantàsseu	cantésseu	batésseu	sentísseu
cantassen	cantessen	batessen	sentissen

De manera paral·lela, en el plusquamperfet, a més de les formes en *-ra*, també són possibles formes en *-s*: 1 *hagués cantat*, 2 *haguesses cantat*, 3 *hagués cantat*, 4 *haguéssem cantat*, 5 *haguésseu cantat*, 6 *haguessen cantat*.

OBSERVACIÓ: Les formes en *-ra* són pròpies de la major part del valencià, i les formes en *-s*, de la resta de l'àmbit lingüístic. En la llengua antiga les formes en *-ra* tenien el valor de condicional, valor que encara es manté en alguns usos més o menys fixats (v. § 29.5.b). A partir del segle XVI, però, assumiren el valor d'imperfet de subjuntiu en valencià, però començaren a desaparèixer en els altres parlars.

d) L'auxiliar del passat perifràstic pot adoptar formes amb *-re-* o sense *-re-* en les persones següents: 2 *vas* (o *vares*) *cantar*, 4 *vam* (o *vàrem*) *cantar*, 5 *vau* (o *vàreu*) *cantar* i 6 *van* (o *varen*) *cantar*.

e) Els verbs incoatius presenten una certa variació formal en l'increment incoatiu. L'increment, de fet, pot adoptar la vocal *i* o la vocal *e*, que poden estar seguides de *lix* o de *sc*. En la llengua parlada, les formes generals en valencià adopten la vocal *i* d'acord amb el paradigma següent:

TAULA 29.5:
Paradigma dels verbs incoatius en la llengua parlada

PRESENT D'INDICATIU	PRESENT DE SUBJUNTIU
servisc	servisca
servixes	servisques
servix	servisca
servim	servim
serviu	serviu
servixen	servisquen

En la llengua escrita, les formes anteriors alternen amb formes en *e* en les persones 2, 3 i 6 del present d'indicatiu, pel fet que són les formes generals en la llengua antiga i en la resta dels parlars de l'àmbit lingüístic: 2 *serveixes*, 3 *serveix*, 6 *serveixen*.

OBSERVACIÓ: En les formes amb *-sc-* (o *-squ-*) també és possible la vocal *e*: *servesc*, *servesca*, *servesques*, *servesquen*. Però les formes amb *e* se senten com a antigues i molt formals, i solen evitar-se en l'estàndard.

Notem, a més, que la consonant *s* del grup *-sc* es pronuncia habitualment com a palatal tant en els verbs incoatius com en els verbs de la segona conjugació que contenen l'esmentat grup (v. § 30.2.2.b): *servixc*, *servixca*, *servixques*, *servixquen*; *naixc*, *creixca*, *ixquera*, *vixcut*. En l'actualitat, però, s'han generalitzat les formes amb *s*, per respecte a la forma etimològica (el sufix llatí *-sc-*) i a les formes majoritàries en la llengua antiga, tant en els verbs incoatius com en aquells verbs de la segona conjugació on l'increment s'ha fusionat al radical, com en *nàixer* (p. ex. *nasc*, *nasca*, *nascut*), *créixer* (p. ex. *cresc*, *crezca*, *crescut*) o *viure* (p. ex. *visc*, *visca*, *viscut*).

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga, els incoatius presentaven generalment la forma amb *e*. Les formes amb *i*, en lloc de la *e* de l'increment, es documenten en lleidatà al segle XIV, i en valencià a final de l'edat mitjana, moment en què també apareixen les formes palatalitzades del tipus *serveixc* o *servixc*. Les formes amb *e* es troben ben documentades en valencià fins al segle XVIII, i es reintrodueixen en la llengua literària junt amb les formes en *i* a partir de la recuperació cultural produïda després de la postguerra.

f) En la llengua antiga, les persones 4 i 5 del present de subjuntiu tenien formes acabades en *-am* i *-au* en els verbs de la segona i la tercera conjugació: *batam* i *batau*, *sentam* i *sentau*. Estes terminacions es mantenen en diferents parlars valencians en els verbs velaritzats i palatalitzats (*tingam* i *tingau*, *vejam* i *vejau*). En general, però, les formes amb *a* han sigut desplaçades per formes amb les mateixes terminacions que en indicatiu, que són les normals en el registre formal: *batem* i *bateu*, *sentim* i *sentiu*.

OBSERVACIÓ: En els darrers dos-cents anys s'ha produït en la major part dels parlars de Catalunya i de les illes Balears una substitució per *i* de la *a* i la *e* tradicionals dels presents i els imperfets de subjuntiu. Així, en lloc de les formes tradicionals *cante*, *cantasses*; *bata*, *batesses*; *senta*, *sentisses* o *servesca*, *servisses*, a hores d'ara són habituals en eixos parlars les variants *canti*, *cantessis*; *bati*, *batessis*; *sentí*, *sentissis* o *serveixi* (o *servesqui*), *servissis*.

30. ELS VERBS IRREGULARS

30.1. CONCEPTES GENERALS

En el capítol anterior s'han diferenciat els verbs regulars dels irregulars (v. § 29.3.3). Recordem ara que els irregulars són aquells que introdueixen modificacions respecte als verbs considerats models. Les modificacions poden afectar el radical, les terminacions o el radical i les terminacions. A més poden estar motivades per diferències gràfiques, fonològiques o morfològiques.

a) Les irregularitats gràfiques fan referència als canvis de grafia que s'introdueixen en determinades formes a causa de l'aplicació de les normes ortogràfiques. El verb *cantar*, per exemple, manté uniforme la consonant final del radical *t* en totes les formes verbals. En canvi, el verb *finançar*, que també pertany a la primera conjugació, presenta alternança entre les consonants *ç* i *c*, segons la vocal que aparega a continuació: *finançar*, *finança*, etc.; però *financem*, *financeu*, etc. Unes alternances paral·leles es donen en altres verbs de la primera conjugació, com ara *penjar*, on alternen la *j* (*penjar*, *penja*, etc.) i la *g* (*pengem*, *pengeu*, etc.); *jutjar*, on alternen la *tj* (*jutjar*, *jutja*, etc.) i la *tg* (*jutgem*, *jutgeu*, etc.); o *trencar*, on alternen la *c* (*trencar*, *trenca*, etc.) i la *qu* (*trenquem*, *trenqueu*, etc.). Estrictament parlant, les irregularitats ortogràfiques no són tals, ja que les alternances de grafies responen a les regles *regulars* de l'ortografia, i són, consegüentment, perfectament previsibles.

b) Les irregularitats fonològiques fan referència a l'aparició de determinades vocals o consonants que faciliten la pronunciació en certs casos. Els verbs de la segona i la tercera conjugació, per exemple, es redueixen al radical en la tercera persona del present d'indicatiu, com ocorre amb les formes regulars *bat*, *tem* i *dorm*. Amb tot, els verbs *córrer*, *obrir* o *omplir* prenen una vocal per a facilitar la pronunciació de les seqüències finals del radical: *corre*, *obri* i *ompli*. Una cosa pareguda es pot dir pel que fa a determinades consonants. Els verbs de la segona conjugació que tenen un radical acabat en *l* o en *n* afigen la consonant *d* en aquelles formes en què el radical va seguit d'una *r*, per tal d'evitar el contacte de la *l* o la *n* amb la *r*. És per això que verbs com ara *molde* o *pondre* tenen *d* en unes formes (*molde*, *molde* o *molde*, per exemple), però no en unes altres (*mols*, *molem* o *molía*, per exemple).

c) Les irregularitats estrictament morfològiques, finalment, són aquelles que introdueixen variacions en els constituents morfològics, siga el radical, siguen les terminacions o siguen l'un i els altres. El verb *cosir*, per exemple, presenta irregularitats en el radical, ja que té formes amb radical en *o* (*cosir*, *cosia*, etc.) i formes amb radical en *u* (*cus*, *cuses*, etc.). El participi de *dir*, per la seua banda, presenta irregularitats en la terminació, ja que no adopta les terminacions regulars (en *-t* o *-d*) sinó formes sempre amb *t* (*dit*, *dita*, *dits* i *dites*). El participi de *permetre*, finalment, presenta irregularitats en els dos constituents, ja que elimina la *t* final del radical i adopta la terminació *-s* (*permés*).

30.2. LES PRINCIPALS IRREGULARITATS MORFOLÒGIQUES

La majoria de les irregularitats morfològiques tenen a veure amb variacions en el radical i sols en certs casos afecten les desinències. Sense ànim d'exhaustivitat, s'analitzaran tot seguit algunes de les principals irregularitats morfològiques.

30.2.1. Verbs amb alternances vocàliques en el radical

Uns quants verbs de la tercera conjugació pura i alguns de la segona conjugació presenten alternances en la vocal del radical. Els de la tercera presenten una alternança sistemàtica, ja que adopten les vocals tancades *i* o *u* en síl·laba tònica, i les vocals *e* i *o*, respectivament, en síl·laba àtona. L'alternança *i/e* afecta la flexió pura dels verbs *afegir* (*afig/afegim*), *eixir* (*ix/eixim*), *fregir* (*frig/fregim*), *llegir* (*llig/llegim*), *tenyir* (*tiny/tenyim*), *teixir* (*tix/teixim*) i *vestir* (*vist/vestim*). L'alternança *u/o* afecta la flexió pura dels verbs *bullir* (*bull/bollim*), *collir* (*cull/collim*), *cosir* (*cus/cosim*), *engolir* (*engul/engolim*), *escopir* (*escup/escopim*), *rostir* (*rust/rostim*), *sortir* (*surt/sortim*), *tossir* (*tus/tossim*).

Els verbs de la segona conjugació tenen alternances menys sistemàtiques que varien de verb a verb. Presenten alternances vocàliques *saber* (*sé/saps*) i *haver* (*he/has*), *poder* (*puc/podem*) i *voler* (*vull/volem*), *tindre* (*tinc/tens*) i *vindre* (*vinc/véns*), a més de *ser* (*sóc/és/siga*).

30.2.2. Verbs amb alternances consonàntiques al final del radical

Més importants que les alternances vocàliques són les variacions consonàntiques que presenten certs verbs al final del radical. Tenint en compte el tipus de consonant que s'afeg al radical regular o que reemplaça la consonant o consonants més regulars, se sol parlar de verbs velaritzats i de verbs palatalitzats; els primers, al seu torn, es desglossen en verbs velaritzats amb *g* (tipus *beure* o *moure*) i en verbs velaritzats amb *sc* (tipus *créixer* o *nàixer*).

a) Els verbs velaritzats que adopten el model de *beure* presenten un radical acabat en *-g* (*-c* en posició final de paraula) en les formes següents:

1 PRESENT D'INDICATIU :	bec
PRESENT DE SUBJUNTIU:	beга, begues, beга, beguem, begueu, beguen
3, 4 i 6 IMPERATIU:	beга, beguem, beguen
PASSAT SIMPLE:	beguí, begueres, begué, beguérem, beguéreu, begueren
IMPERFET DE SUBJUNTIU:	beguera, begueres, beguera, beguérem, beguéreu, begueren
PARTICIPI:	begut

En la resta de formes no presenten formes velars i, en el cas concret de *beure*, presenten un radical acaba en *-u* consonàntica o en *-v*. Acaben en *-u*:

2, 3 i 6 PRESENT D'INDICATIU:	beus, beu, beuen
2 IMPERATIU:	beu
INFINITIU:	beure
FUTUR:	beuré, beuràs, beurà, beurem, beureu, beuran
CONDICIONAL:	beuria, beuries, beuria, beuríem, beuríeu, beurien

Acaben en -v:

4 i 5 PRESENT D'INDICATIU:	bevem, beveu
5 IMPERATIU:	beveu
IMPERFET D'INDICATIU:	bevia, beviés, bevia, beviem, beviéu, bevien
GERUNDI:	bevent

En la majoria de verbs velaritzats, la distribució de les formes amb velar segueix el model de *beure*. Es tracta de verbs com ara *deure*, *ploure*, *moure*, *conèixer*, *parèixer*, etc. Hi ha, no obstant això, alguns verbs velaritzats que no velaritzen el participi. Per exemple, *dir*, *dur*, *riure* o *pondre*, que fan el participi *dit*, *dut*, *rist* i *post* (v. § 30.2.4.4). A més d'altres irregularitats puntuals, és important apuntar els casos de *obrir* i *omplir*, que en valencià velaritzen en la primera persona del present d'indicatiu (*òbric*, *òmplíc*) i en les persones 1, 2, 3 i 6 del present de subjuntiu (*òbriga*, *òbrigues*, *òbriga*, *òbriguen*; *òmpliga*, *òmpligues*, *òmpliga*, *òmpliguen*).

b) La segona classe de verbs velaritzats adopten el grup consonàntic *sc* (o *-squ-*), relacionat amb l'increment dels verbs incoatius (v. § 29.3.2). La distribució de les formes velaritzades és semblant a la de *beure*, com es pot observar en el cas de *créixer*:

1 PRESENT D'INDICATIU:	cresc
PRESENT DE SUBJUNTIU:	cresca, cresques, cresca, cresquem, cresqueu, cresquen
3, 4 i 6 IMPERATIU:	cresca, cresquem, cresquen
PASSAT SIMPLE:	cresquí, cresqueres, cresqué, cresquérem, cresquéreu, cresqueren
IMPERFET DE SUBJUNTIU:	cresquera, cresqueres, cresquera, cresquérem, cresquéreu, cresqueren
PARTICIPI:	crescut

Adopten estes formes velaritzades en els mateixos casos que *créixer* els verbs *meréixer*, *nàixer*, *pàixer* i *viure*, i els seus derivats. També segueix el mateix model *eixir* pel que fa a la distribució de les consonants, però a diferència dels anteriors no té forma velar en el participi (*eixit*).

OBSERVACIÓ: La consonant *s* del grup *-sc-* es pronuncia habitualment com a palatal: *creixc*, *creixca*, *creixcut*; *vixc*, *vixca*, *vixcut*. Estes formes amb palatal han tingut una important tradició escrita, però en l'actualitat s'han generalitzat les formes amb *s*, que són les pròpies de la llengua clàssica en tot l'àmbit lingüístic, per les raons apuntades més amunt (v. § 29.5.e).

c) L'última classe de verbs amb alternances consonàntiques és la dels verbs que prenen una consonant palatal (escrita com a *-ig*, *-g-* o *-j-*) en la primera persona del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu, com es pot observar en el cas de *veure*:

1 PRESENT D'INDICATIU:	veig
PRESENT DE SUBJUNTIU:	veja, veges, veja, vegem, vegeu, vegen

Pertanyen al mateix grup *anar* i *haver*. Pel que fa a *anar*, cal tindre en compte que la quarta i la cinquena persones de subjuntiu són *anem* i *aneu*. Respecte a *haver*, presenta formes palatalitzades en el present de subjuntiu (*haja*); en la primera persona del present d'indicatiu no té forma palatalitzada quan funciona com a auxiliar de perfet (*he*), però admet la forma palatalitzada *haig* (junt amb *he*) quan funciona com a verb modal: *he* (o *haig*) *de dir-te una cosa*. El verb *fer* presenta en la primera

persona del present d'indicatiu la forma palatalitzada *faig* al costat de l'etimològica *faç* (però en subjuntiu només les etimològiques: *faça*, *faces*, *facen*).

30.2.3. Tendència a la generalització de formes velaritzades

La importància i la vitalitat dels verbs velaritzats es pot constatar en la tendència a generalitzar la velarització a formes que no són velaritzades i a verbs que no formen part del grup dels velaritzats.

Pel que fa al primer tema, en la llengua parlada és freqüent generalitzar la velar en les persones quarta i cinquena del present d'indicatiu, en la cinquena de l'imperatiu i en el gerundi. D'acord amb la distribució indicada en l'epígraf anterior, recordem que normativament estes formes no tenen consonant velar:

4 i 5 del present d'indicatiu: *bevem*, *beveu* (*beguem* i *begueu* són formes de subjuntiu)

5 de l'imperatiu: *beveu* (i no *begueu*)

gerundi: *bevent* (i no *beguent*)

OBSERVACIÓ: Excepcionalment, la cinquena persona de l'imperatiu pot presentar consonant velar, si el verb també adopta la velar en la segona persona de l'imperatiu: *digues/digueu*, *estigues/estigueu*, *pugues/pugueu*, *sigues/sigueu*, *tingues/tingueu* (o *tin/teniu*), *vullgues/vullgueu*.

Respecte al segon tema, cal tindre en compte que en la llengua parlada la velarització s'ha estés en valencià a verbs que no tenen velar en la llengua clàssica ni en altres parlars. Es tracta, concretament, del verb *perdre* i dels verbs purs de la tercera conjugació. Pel que fa a *perdre*, en la taula 30.1 s'indiquen els temps que presenten col·loquialment formes velaritzades.

OBSERVACIÓ: És convenient recordar que no és acceptable normativament cap gerundi amb increment velar [-*guent* o -*quent*]. Així, gerundis com ara *diguent*, *vinguent* o *visquent* han de ser substituïts pels tradicionals i vius en la major part de parlars valencians *dient*, *venint* o *vivint*.

TAULA 30.1:
Model regular i velaritzat de perdre

	MODEL REGULAR (NO VELARITZAT)	MODEL IRREGULAR (VELARITZAT)
PRESENT D'INDICATIU	perd perds perd perdem perdeu perden	perc percs perd perdem perdeu perden
PRESENT DE SUBJUNTIU	perda perdes perda perdem perdeu perden	perga pergues perga perguem pergueu perguen
IMPERFET DE SUBJUNTIU	perdera perderes perdera perdérem perdéreu perderen	perguera pergueres perguera perguérem perguéreu pergueren
PASSAT SIMPLE	perdí perderes perdé perdérem perdéreu perderen	perguí pergueres pergué perguérem perguéreu pergueren

En el cas dels verbs purs de la tercera conjugació, la velarització presenta variació entre parlars. El model més general, amb tot, és el que adopta formes velaritzades en la primera persona del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu, excepte les persones quarta i cinquena, com s'indica en la taula 30.2 per a *dormir*.

TAULA 30.2:
Model pur i velaritzat de dormir

	MODEL PUR (NO VELARITZAT)	MODEL IRREGULAR (VELARITZAT)
PRESENT D'INDICATIU	dorm dorms dorm dormim dormiu dormen	dorc dorms dorm dormim dormiu dormen
PRESENT DE SUBJUNTIU	dorma dormes dorma dormim dormiu dormen	dorga dorgues dorga dormim dormiu dorguen

OBSERVACIÓ Si el radical del verb velaritzat acaba en consonant oclusiva, esta consonant cau en les formes velaritzades (*perd* però *perc*, *dorm* però *dorc*). En els altres casos, la velar s'afeg sense alterar la consonant final del radical no

velaritzat (*cus* i *cusc*, *bull* i *bullc*, *afig* i *afigc*). En el cas del verb *voler*, que ja té formes velaritzades, en la 1a persona també presenta la forma *vullc*. Pel que fa als verbs velaritzats de la tercera conjugació, convé notar que en les formes de subjuntiu la velar és sorda si la darrera consonant del radical és sorda (*tusca*, *isca* i *tisca*, de *tossir*, *eixir* i *teixir*), i sonora si la darrera consonant del radical és sonora (*bullga*, *lligga* i *cusga*, de *bullir*, *llegir* i *cosir*)

Com s'ha indicat, el model no velaritzat, és el regular, el clàssic i el que presenta un major grau de convergència amb els altres parlars de la llengua. Per això mateix, és el model que s'ha usat majoritàriament en els registres formals, i el que convé preservar en estos registres i en l'estàndard. El model velaritzat, amb tot, pot ser útil en aquells casos en què es pretenga reproduir un llenguatge més directe i espontani.

30.2.4. Verbs amb formes fortes irregulars

L'adjectiu *fort* s'usa per a referir-se a les formes en què l'accent no segueix la pauta normal i no recau en les desinències sinó en el radical. Certs verbs irregulars presenten formes fortes en l'imperfet d'indicatiu, en el passat simple i l'imperfet de subjuntiu o en el participi.

30.2.4.1. Verbs amb imperfets forts

En l'imperfet d'indicatiu l'accent cau en la vocal temàtica *a* si el verb és de la primera conjugació (*cantava*, *cantaves*, etc.) i *i* si és de la segona o la tercera conjugació (*batia*, *baties*...; *dormia*, *dormies*...). Hi ha, no obstant això, un grup de verbs de la segona conjugació que presenten un imperfet fort: és a dir, un imperfet amb accent en el radical i amb *i* consonàntica. Així, el verb *fer* presenta les formes *feia*, *feies*, *feia*, *féiem*, *féieu* i *feien*. A més de *fer*, també adopten formes d'imperfet paral·leles verbs com ara *caure*, *creure*, *dir*, *dur*, *jaure*, *riure*, *seure* o *traure*.

OBSERVACIÓ: En la llengua antiga els verbs anteriors tenien un imperfet amb accent en la vocal *i*. Estes formes encara es mantenen en alguns parlars valencians en verbs com *caure*, *creure* o *riure*; així, *caïa*, *caïes*, *caïa*, *caïem*, *caïeu*, *caïen*. En la llengua parlada són habituals les formes d'imperfet en què s'ha elidit la *i* (*vea*, *fea*) o la *e* en el cas de *dir* o *riure* (*dia*, *ria*). Cap de les formes anteriors es pot considerar incorrecta en els parlars en què són vives, però en els registres formals és convenient usar les formes fortes amb *i* consonàntica.

30.2.4.2. Verbs amb *i* consonàntica en formes del present d'indicatiu

Alguns dels verbs anteriors també presenten la *i* consonàntica en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu i en el gerundi. Es tracta, concretament, dels verbs *caure*, *creure*, *jaure*, *seure*, *traure* i *veure*. Així, un verb com *caure* adopta les formes *caïem*, *caïeu* i *caient*. Junt amb les formes anteriors, també són possibles les formes sense *i*: *caem*, *caeu* o *caent*.

OBSERVACIÓ: Les formes sense *i* són les clàssiques i es mantenen en el valencià meridional, en el valencià septentrional i en tortosí. En el valencià central, en canvi, en lloc de les formes amb *i* s'han adoptat formes velaritzades o palatalitzades del tipus *caiguem*, *caiguen*, *caiguent*; *vegem*, *vegeu* i *vegent*. Les formes velaritzades i palatalitzades no són acceptables. Pel que fa a les altres variants, les formes amb *i* són les més generals en l'actualitat en els registres formals.

30.2.4.3. Verbs amb passat simple i imperfet de subjuntiu forts

Els verbs *fer*, *ser* i *veure* (o *vore*) també tenen formes fortes irregulars en el passat simple i en l'imperfet de subjuntiu:

TAULA 30.3:

Passat simple i imperfet de subjuntiu forts

	PASSAT SIMPLE	IMPERFET DE SUBJUNTIU
FER	fiu feres féu férem féreu feren	fera feres fera férem féreu feren
SER	fui fores fou/fon fórem fóreu foren	fóra fores fóra fórem fóreu foren
VEURE	viu veres véu vérem véreu veren	vera veres veres vérem véreu veren

OBSERVACIÓ: El verb *veure* també admet les formes febles següents: PASSAT SIMPLE *veïeres*, *veié*, *veiérem*, *veiéreu*, *veïeren*; IMPERFET DE SUBJUNTIU *veïera*, *veïeres*, *veïera*, *veiérem*, *veiéreu*, *veïeren*.

30.2.4.4. Els participis forts

El participi és la forma verbal que més irregularitats presenta. Els participis regulars es construeixen afegint al radical la vocal temàtica, la marca *t* (*d* seguida de vocal) i les marques de gènere i nombre:

cantat, cantada, cantats, cantades
batut, batuda, batuts, batudes
sentit, sentida, sentits, sentides

Molts verbs de la segona conjugació, i uns quants de la tercera, adopten un participi irregular sense vocal temàtica i amb accent en el radical, que pot seguir els models següents:

TAULA 30.4:

Participis forts

PARTICIPI	FORMES
en -s (o sigmàtic)	<i>fondre</i> : fos, fosa, fosos, foses
en -t	<i>dir</i> : dit, dita, dits, dites
en -st	<i>veure</i> (o <i>vore</i>): vist, vista, vists (o vistos), vistes
en -ert	<i>obrir</i> : obert, oberta, oberts, obertes

a) El participi fort més freqüent és el sigmàtic, que apareix en tots els verbs acabats en *-ndre* (*comprés* de *comprendre*), excepte *vendre* i *pondre*, i en *-metre* (*compromés* de *comprometre*), a més dels verbs *atényer* (*atés*), *empényer* (*empés*), *espényer* (*espés*), *imprimir* (*imprés*) i *cloure* (*clos*).

OBSERVACIÓ: Per imitació a verbs del tipus *entendre*, els derivats de *tindre* també adopten a vegades participis amb *s* no acceptables. Per exemple, *mantés* (en lloc de *mantingut*) en el cas de *mantindre*, o *detés* (en lloc de *detingut*) en el cas de *detindre*.

b) Tenen un participi fort en *-t* els verbs *dir* (*dit*), *dur* (*dut*), *escriure* (*escrit*), *fer* (*fet*), *traure* (*tret*), *morir* (*mort*), els acabats en *-ldre* (*mòlt*, *absolt*, *resolt*, etc.) —però *oldre* i *doldre* fan, respectivament, *olgut* i *dolgut*— i alguns dels acabats en *-ényer* (*constret*). El verb *coure* admet tant el participi fort en *-t* (*cuit*) com el regular (*cogut*), però amb diferències de significat (v. § 30.3.11).

c) El participi en *-st* només apareix en els verbs *pondre* (*post*), *respondre* (*respost*), *veure* (*vist*) i *riure* (*rist*, que també admet la forma regular *rigut*).

d) Finalment el participi en *-ert* apareix en el verb *obrir* (*obert*) i *cobrir* (*cobert*).

OBSERVACIÓ: En alguns parlars també presenten participis en *-ert* els verbs *complir*, *establir*, *oferir*, *omplir*, *reblir*, *sofrir* i *suplir* (*complert*, *estabert*, *oferit*...). En valencià, com en els parlars baleàrics, estos verbs adopten formes febles regulars (*complit*, *establit*, *oferit*...).

30.3. ELS PRINCIPALS VERBS IRREGULARS

En els apartats següents es reproduirà el paradigma dels principals verbs irregulars. Únicament es tindran en compte les formes simples, ja que les irregularitats no afecten els auxiliars de les formes compostes o perifràstiques. No es tindran en compte tampoc els verbs amb *irregularitats* gràfiques, ja que, com s'ha apuntat més amunt, es tracta d'alternances gràfiques que responen a les regles ortogràfiques, i són per tant perfectament previsibles i regulars.

Deixant de banda les alternances gràfiques, tots els verbs de la primera conjugació són regulars, si exceptuem l'antic verb *dar*, actualment desplaçat per *donar*, i els verbs *anar* i *estar*, que presenten una conjugació mixta. També són regulars la majoria dels verbs incoatius de la tercera conjugació. En canvi, són irregulars una bona part dels verbs de la segona conjugació i de la tercera conjugació pura.

En els paradigmes apareixen les formes més generals en l'actualitat, però també s'arreglen en les observacions variants formals igualment acceptables però menys habituals. Per simplificar les observacions, no s'indiquen dos casos de variació molt general i sistemàtica. Concretament:

a) Les formes en *-o* de primera persona del present d'indicatiu, pròpies del valencià septentrional, que apareixen en tots els verbs excepte en els velaritzats i palatalitzats (*dic*, *duc*, *vinc*, *faig*, *vaig*, etc.): *canto*, *porto*, *menjo*, etc. (v. § 29.5.a).

b) Els imperfets de subjuntiu en *-s* (o en *-sse-*), propis del valencià septentrional i amb una important tradició escrita: *afegís*, *afegisses*, *afegís*, *afegíssem*, *afegísseu*, *afegissen*; *anés*, *anesses*, *anés*, *anéssem*, *anésseu*, *anessen*; *aparegués*, *apareguesses*, *aparegués*, *apareguéssem*, *apareguésseu*, *apareguessen*; etc. (v. § 29.5.c).

30.3.1. Model del verb *anar*

INDICATIU				
PRESENT vaig vas va anem aneu van	IMPERFET anava anaves anava anàvem anàveu anaven	PASSAT SIMPLE aní anares anà anàrem anàreu anaren	FUTUR aniré aniràs anirà anirem anireu aniran	CONDICIONAL aniria aniries aniria aniríem aniríeu anirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT vaja vages vaja anem aneu vagen	IMPERFET anara anares anara anàrem anàreu anaren	- vés vaja anem aneu vagen	INFINITIU anar	PARTICIPI anat anada anats anades
			GERUNDI anant	

30.3.2. Model del verb *aparéixer*

INDICATIU				
PRESENT aparec apareixes apareix apareixem apareixeu apareixen	IMPERFET apareixia apareixies apareixia apareixíem apareixíeu apareixien	PASSAT SIMPLE apareguí aparegueres aparegué apareguérem apareguéreu aparegueren	FUTUR apareixeré apareixeràs apareixerà apareixerem apareixereu apareixeran	CONDICIONAL apareixeria apareixeries apareixeria apareixeríem apareixeríeu apareixerien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT aparega aparegues aparega apareguem aparegueu apareguen	IMPERFET apareguera aparegueres apareguera apareguérem apareguéreu aparegueren	- apareix aparega apareguem apareixeu apareguen	INFINITIU aparéixer	PARTICIPI aparegut apareguda apareguts aparegudes
			GERUNDI apareixent	

30.3.3. Model del verb *asseure*

INDICATIU				
PRESENT assec asseus asseu asseiem asseieu asseuen	IMPERFET asseia asseies asseia asséiem asséieu asseien	PASSAT SIMPLE asseguí assegues assegué asseguérem asseguéreu assegueren	FUTUR asseuré asseuràs asseurà asseurem asseureu asseuran	CONDICIONAL asseuria asseuries asseuria asseuriem asseurieu asseurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT assega assegues assega asseguem assegueu asseguen	IMPERFET asseguera assegues asseguera asseguérem asseguéreu assegueren	- asseu assega asseguem asseieu asseguen	INFINITIU asseure GERUNDI asseient	PARTICIPI assegut asseguda asseguts assegudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *asseeem*, 5 *asseeu*; IMPERATIU: 5 *asseeu*; GERUNDI: *asseeent*.

30.3.4. Model del verb *beure*

INDICATIU				
PRESENT bec beus beu bevem beveu beuen	IMPERFET bevia bevies bevia beviem beviéu bevien	PASSAT SIMPLE beguí begueres begué beguérem beguéreu begueren	FUTUR beuré beuràs beurà beurem beureu beuran	CONDICIONAL beuria beuries beuria beuriem beurieu beurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT bega begues bega beguem begueu beguen	IMPERFET beguera begueres beguera beguérem beguéreu begueren	- beu bega beguem begueu beguen	INFINITIU beure GERUNDI bevent	PARTICIPI begut beguda beguts begudes

30.3.5. Model del verb *cabre*

INDICATIU				
PRESENT cap caps cap cabem cabeu cabem	IMPERFET cabria cabies cabria cabíem cabíeu cabien	PASSAT SIMPLE cabí caberes cabé cabérem cabéreu caberen	FUTUR cabré cabràs cabrà cabrem cabreu cabran	CONDICIONAL cabria cabries cabria cabriem cabríeu cabrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT càpia càpies càpia capiem capiu càpien	IMPERFET cabera caberes cabera cabérem cabéreu caberen	- cap càpia capiem capiu càpien	INFINITIU cabre GERUNDI cabent	PARTICIPI cabut cabuda cabuts cabudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *càpiga*, 2 *càpigues*, 3 *càpiga*, 4 *capiguem*, 5 *capiguen*, 6 *càpiuen*; IMPERATIU: 2 *càpigues*, 3 *càpiga*, 4 *capiguem*, 5 *capiguen*, 6 *càpiuen*.

30.3.6. Model del verb *caure*

INDICATIU				
PRESENT caic caus cau caiem caieu cauen	IMPERFET queia queies queia quéiem quéieu queien	PASSAT SIMPLE caiguí caigueres caigué caiguérem caiguéreu caigueren	FUTUR cauré cauràs caurà caurem caureu cauran	CONDICIONAL cauria cauries cauria cauriem cauríeu caurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT caiga caigues caiga caiguem caiguen caiguen	IMPERFET caiguera caigueres caiguera caiguérem caiguéreu caigueren	- cau caiga caiguem caieu caiguen	INFINITIU caure GERUNDI caient	PARTICIPI caigut caiguda caiguts caigudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *caem*, 5 *caeu*; GERUNDI: *caent*.

30.3.7. Model del verb *collir*

INDICATIU				
PRESENT cull culls cull collim colliu cullen	IMPERFET collia collies collia colliem collíeu collien	PASSAT SIMPLE collí collires collí collírem collíreu colliren	FUTUR colliré colliràs collirà collirem collireu colliran	CONDICIONAL colliria colliries colliria colliríem colliríeu collirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT culla culles culla collim colliu cullen	IMPERFET collira collires collira collírem collíreu colliren	- cull culla collim colliu cullen	INFINITIU collir GERUNDI collint	PARTICIPI collit collida collits collides

OBSERVACIÓ: El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *cullc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *cullga*, 2 *cullgues*, 3 *cullga*, 6 *cullguen*; IMPERATIU: 3 *cullga*, 6 *cullguen*.

30.3.8. Model del verb *complaure*

INDICATIU				
PRESENT complac complaus complau complaem complaueu complauen	IMPERFET complaïa complaïes complaïa complaïem complaïeu complaïen	PASSAT SIMPLE complaguí complagueres complagué complaguérem complaguéreu complagueren	FUTUR complauré complauràs complaurà complaurem complaureu complauran	CONDICIONAL complauria complauries complauria complauríem complauríeu complaurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT complaga complagues complaga complaguem complagueu complaguen	IMPERFET complaguera complagueres complaguera complaguérem complaguéreu complagueren	- complau complaga complaguem complaueu complaguen	INFINITIU complauere GERUNDI complaent	PARTICIPI complagut complaguda complaguts complagudes

30.3.9. Model del verb *córrer*

INDICATIU				
PRESENT córrec corres corre correm correu corren	IMPERFET corria corries corria corriem corrieu corrien	PASSAT SIMPLE correguí corregueres corregué correguérem correguéreu corregueren	FUTUR córrec correràs correrà correrem correreu correran	CONDICIONAL correria correries correria correríem correríeu correrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT córrega córregues córrega correguem corregueu córreguen	IMPERFET correguera corregueres correguera correguérem correguéreu corregueren	- corre córrega correguem correu córreguen	INFINITIU córrec	PARTICIPI corregut correguda correguts corregudes
			GERUNDI corrent	

30.3.10. Model del verb *cosir*

INDICATIU				
PRESENT cus cuses cus cosim cosiu cusen	IMPERFET cosia cosies cosia cosíem cosíeu cosien	PASSAT SIMPLE cosí cosires cosí cosírem cosíreu cosiren	FUTUR cosiré cosiràs cosirà cosírem cosíreu cosíran	CONDICIONAL cosiria cosiries cosiria cosiríem cosiríeu cosirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT cusa cuses cusa cosim cosiu cusen	IMPERFET cosira cosires cosira cosírem cosíreu cosiren	- cus cusa cosim cosiu cusen	INFINITIU cosir	PARTICIPI cosit cosida cosits cosides
			GERUNDI cosint	

OBSERVACIÓ: El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *cusc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *cusga*, 2 *cusgues*, 3 *cusga*, 6 *cusguen*; IMPERATIU: 3 *cusga*, 6 *cusguen*.

30.3.11. Model del verb *coure*

INDICATIU				
PRESENT coc cous cou coem coeu couen	IMPERFET coïa coïes coïa coïem coïeu coïen	PASSAT SIMPLE coguí cogueres cogué coguérem coguéreu cogueren	FUTUR couré couràs courà coureu couran	CONDICIONAL couria couries couria couríem couríeu courien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT coga cogues coga coguem coguet coguen	IMPERFET coguera cogueres coguera coguérem coguéreu cogueren	- cou coga coguem coeu coguen	INFINITIU coure GERUNDI coent	PARTICIPI cuit cuita cuits cuites

OBSERVACIÓ: Les formes del PARTICIPI *cuit*, *cuita*, *cuits*, *cuites* s'utilitzen quan signifiquen 'sotmetre a l'acció del foc'. Quan tenen el significat de 'produir coentor' s'utilitzen les formes *cogut*, *coguda*, *coguts*, *cogudes*.

30.3.12. Model del verb *créixer*

INDICATIU				
PRESENT cresc creixes creix creixem creixeu creixen	IMPERFET creixia creixies creixia creixíem creixíeu creixien	PASSAT SIMPLE cresquí cresqueres cresqué cresquérem cresquéreu cresqueren	FUTUR creixeré creixeràs creixerà creixerem creixereu creixeran	CONDICIONAL creixeria creixeries creixeria creixeríem creixeríeu creixerien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT cresca cresques cresca cresquem cresqueu cresquen	IMPERFET cresquera cresqueres cresquera cresquérem cresquéreu cresqueren	- creix cresca cresquem creixeu cresquen	INFINITIU créixer GERUNDI creixent	PARTICIPI crescut crescuda crescuts crescudes

30.3.13. Model del verb *creure*

INDICATIU				
PRESENT crec creus creu creiem creieu creuen	IMPERFET creia creies creia créiem créieu creien	PASSAT SIMPLE creguí cregues cregué creguérem creguéreu cregueren	FUTUR creuré creuràs creurà creurem creureu creuran	CONDICIONAL creuria creuries creuria creuríem creuríeu creurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT crega cregues crega creguem cregueu creguen	IMPERFET creguera cregues creguera creguérem creguéreu cregueren	- creu crega creguem creieu creguen	INFINITIU creure GERUNDI creient	PARTICIPI cregut creguda creguts cregudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *creem*, 5 *creeu*; GERUNDI: *creent*.

30.3.14. Model del verb *cruixir*

INDICATIU				
PRESENT cruix cruixes cruix cruixim cruixiu cruixen	IMPERFET cruixia cruixies cruixia cruixíem cruixíeu cruixien	PASSAT SIMPLE cruixí cruixires cruixí cruixírem cruixíreu cruixiren	FUTUR cruixiré cruixiràs cruixirà cruixirem cruixireu cruixiran	CONDICIONAL cruixiria cruixiries cruixiria cruixiríem cruixiríeu cruixirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT cruixa cruixes cruixa cruixim cruixiu cruixen	IMPERFET cruixira cruixires cruixira cruixírem cruixíreu cruixiren	- cruix cruixa cruixim cruixiu cruixin	INFINITIU cruixir GERUNDI cruixint	PARTICIPI cruixit cruixida cruixits cruixides

OBSERVACIÓ: El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *crusc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *crusca*, 2 *crusques*, 3 *crusca*, 6 *crusquen*; IMPERATIU: 3 *crusca*, 6 *crusquen*.

30.3.15. Model del verb *dir*

INDICATIU				
PRESENT dic dius diu diem dieu diuen	IMPERFET deia deies deia déiem déieu deien	PASSAT SIMPLE diguí digueres digué diguérem diguéreu digueren	FUTUR diré diràs dirà direm direu diran	CONDICIONAL diria diries diria diríem diríeu dirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT diga digues diga diguem digueu diguen	IMPERFET diguera digueres diguera diguérem diguéreu digueren	- digues diga diguem digueu diguen	INFINITIU dir GERUNDI dient	PARTICIPI dit dita dits dites

OBSERVACIÓ: L'IMPERATIU també pot adoptar la forma *2 dis* en contextos pronominals.

30.3.16. Model del verb *dur*

INDICATIU				
PRESENT duc dus du duem dueu duen	IMPERFET duia duies duia díiem díieu duien	PASSAT SIMPLE duguí dugueres dugué duguérem duguéreu dugueren	FUTUR duré duràs durà durem dureu duran	CONDICIONAL duria duries duria duríem duríeu durien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT duga dugues duga duguem digueu diguen	IMPERFET duguera dugueres duguera duguérem duguéreu dugueren	- dus duga duguem dueu diguen	INFINITIU dur GERUNDI duent	PARTICIPI dut duta duts dutes

OBSERVACIÓ: El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar les formes següents: *2 duus, 3 duu*.

30.3.17. Model del verb *eixir*

INDICATIU				
PRESENT isc ixes ix eixim eixiu ixen	IMPERFET eixia eixies eixia eixíem eixíeu eixien	PASSAT SIMPLE isquí isqueres isqué isquérem isquéreu isqueren	FUTUR eixiré eixiràs eixirà eixirem eixireu eixiran	CONDICIONAL eixiria eixiries eixiria eixiríem eixiríeu eixirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT isca isques isca isquem isqueu isquen	IMPERFET isquera isqueres isquera isquérem isquéreu isqueren	- ix isca isquem eixiu isquen	INFINITIU eixir GERUNDI eixint	PARTICIPI eixit eixida eixits eixides

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PASSAT SIMPLE: 1 *eixí*, 2 *eixires*, 3 *eixí*, 4 *eixírem*, 5 *eixíreu*, 6 *eixiren*; PRESENT DE SUBJUNTIU: 4 *eixim*, 5 *eixiu*; IMPERFET DE SUBJUNTIU: 1 *eixira*, 2 *eixires*, 3 *eixira*, 4 *eixireu*, 5 *eixíreu*, 6 *eixiren*; IMPERATIU: 4 *eixim*.

30.3.18. Model del verb *engolir*

INDICATIU				
PRESENT engul enguls engul engolim engoliu engulen	IMPERFET engolia engolies engolia engolíem engolíeu engolien	PASSAT SIMPLE engolí engolires engolí engolírem engolíreu engoliren	FUTUR engoliré engoliràs engolirà engolírem engolireu engoliran	CONDICIONAL engoliria engoliries engoliria engoliríem engoliríeu engolirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT engula engules engula engolim engoliu engulen	IMPERFET engolira engolires engolira engolírem engolíreu engoliren	- engul engula engolim engoliu engulen	INFINITIU engolir GERUNDI engolint	PARTICIPI engolit engolida engolits engolides

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *engulc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *engulga*, 2 *engulgues*, 3 *engulga*, 6 *engulguen*; IMPERATIU: 3 *engulga*, 6 *engulguen*.

30.3.19. Model del verb *entendre*

INDICATIU				
PRESENT entenc entens entén entenem enteneu entenem	IMPERFET entenia entemies entenia enteníem enteneieu entenien	PASSAT SIMPLE entenguí entengueres entengué entenguérem entenguéreu entengueren	FUTUR entendré entendràs entendrà entendrem entendreu entendran	CONDICIONAL entendria entendries entendria entendríem entendríeu entendrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT entenga entengues entenga entenguem entengueu entenguen	IMPERFET entenguera entengueres entenguera entenguérem entenguéreu entengueren	- entén entenga entenguem enteneu entenguen	INFINITIU entendre GERUNDI entenent	PARTICIPI entés entesa entesos enteses

30.3.20. Model del verb *escopir*

INDICATIU				
PRESENT escup escups escup escopim escopiu escupen	IMPERFET escopia escopies escopia escopíem escopíeu escopien	PASSAT SIMPLE escopí escopires escopí escopírem escopíreu escopiren	FUTUR escopiré escopiràs escopirà escopirem escopireu escopiran	CONDICIONAL escopiria escopiries escopiria escopiríem escopiríeu escopirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT escupa escupes escupa escopim escopiu escupen	IMPERFET escopira escopires escopira escopírem escopíreu escopiren	- escup escupa escopim escopiu escupen	INFINITIU escopir GERUNDI escopint	PARTICIPI escopit escopida escopits escopides

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

30.3.21. Model del verb *escriure*

INDICATIU				
PRESENT escric escrius escriu escrivim escriviu escriuen	IMPERFET escrivia escrivies escrivia escrivíem escrivíeu escrivien	PASSAT SIMPLE escriguí escrigues escrigué escriguérem escriguéreu escrigueren	FUTUR escriuré escriuràs escriurà escriurem escriureu escriuran	CONDICIONAL escriuria escriuries escriuria escriuríem escriuríeu escriurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT escriga escrigues escriga escriguem escrigueu escriguen	IMPERFET escriguera escrigues escriguera escriguérem escriguéreu escrigueren	- escriu escriga escriguem escriviu escriguen	INFINITIU escriure GERUNDI escrivint	PARTICIPI escrit escrita escrits escrites

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PASSAT SIMPLE: 1 *escriví*, 2 *escrivires*, 3 *escriví*, 4 *escrivírem*, 5 *escrivíreu*, 6 *escriviren*; PRETÈRIT IMPERFET DE SUBJUNTIU: 1 *escrivira*, 2 *escrivires*, 3 *escrivira*, 4 *escrivírem*, 5 *escrivíreu*, 6 *escriviren*.

30.3.22. Model del verb *estar*

INDICATIU				
PRESENT estic estàs està estem esteu estan	IMPERFET estava estaves estava estàvem estàveu estaven	PASSAT SIMPLE estiguí estigues estigué estiguérem estiguéreu estigueren	FUTUR estaré estaràs estarà estarem estareu estaran	CONDICIONAL estaria estaries estaria estariem estariéu estarien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT estiga estigues estiga estiguem estigueu estiguen	IMPERFET estiguera estigues estiguera estiguérem estiguéreu estigueren	- estigues estiga estiguem estigueu estiguen	INFINITIU estar GERUNDI estant	PARTICIPI estat estada estats estades

OBSERVACIÓ: L'IMPERATIU també pot adoptar les formes següents: 2 *està-te*, 4 *estem-nos* i 5 *esteu-vos*.

30.3.23. Model del verb *excloure*

INDICATIU				
PRESENT excloc excloús exclou excloem excloeu exclouen	IMPERFET excloïa excloïes excloïa excloïem excloïeu excloïen	PASSAT SIMPLE exclouí excloueres excloué exclouérem exclouéreu excloueren	FUTUR exclouré exclouràs exclourà exclourem excloureu exclouran	CONDICIONAL exclouria exclouries exclouria exclouríem exclouríeu exclourien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT excloga exclogues excloga excloguem exclogueu excloguen	IMPERFET excloguera exclogueres excloguera excloguérem excloguéreu exclogueren	- exclou excloga excloguem excloeu excloguen	INFINITIU excloure GERUNDI excloent	PARTICIPI exclòs exclòsa exclòsos exclòses

30.3.24. Model del verb *fer*

INDICATIU				
PRESENT faig/faç fas fa fem feu fan	IMPERFET feia feies feia féiem féieu feien	PASSAT SIMPLE fiu feres féu férem féreu feren	FUTUR faré faràs farà farem fareu faran	CONDICIONAL faria faries faria fariem fariéu farien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT faça faces faça fem feu facen	IMPERFET fera feres fera férem féreu feren	- fes faça fem feu facen	INFINITIU fer GERUNDI fent	PARTICIPI fet feta fets fetes

30.3.25. Model del verb *fondre*

INDICATIU				
PRESENT fonc fons fon fonem foneu fonen	IMPERFET fonia fonies fonia foníem foníeu fonien	PASSAT SIMPLE fonguí fongueres fongué fonguérem fonguéreu fongueren	FUTUR fondré fondràs fondrà fondrem fondreu fondran	CONDICIONAL fondria fondries fondria fondríem fondríeu fondrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT fonga fongues fonga fonguem fongueu fonguen	IMPERFET fonguera fongueres fonguera fonguérem fonguéreu fongueren	- fon fonga fonguem foneu fonguen	INFINITIU fondre GERUNDI fontent	PARTICIPI fos fosa fosos foses

30.3.26. Model del verb *fugir*

INDICATIU				
PRESENT fuig fuges fuig fugim fugiu fugen	IMPERFET fugia fugies fugia fugíem fugíeu fugien	PASSAT SIMPLE fugí fugires fugí fugírem fugíreu fugiren	FUTUR fugiré fugiràs fugirà fugirem fugireu fugiran	CONDICIONAL fugiria fugiries fugiria fugiríem fugiríeu fugirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT fuja fuges fuja fugim fugiu fugen	IMPERFET fugira fugires fugira fugírem fugíreu fugiren	- fuig fuja fugim fugiu fugen	INFINITIU fugir GERUNDI fugint	PARTICIPI fugit fugida fugits fugides

OBSERVACIÓ: El present d'indicatiu també pot adoptar la forma 1 *fuigc.* I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *fuigga*, 2 *fuiggues*, 3 *fuigga*, 6 *fuigguen*; IMPERATIU: 3 *fuigga*, 6 *fuigguen*.

30.3.27. Model del verb *haver*

INDICATIU				
PRESENT he has ha hem heu han	IMPERFET havia havies havia haviem haviu haviem	PASSAT SIMPLE haguí hagueres hagué haguérem haguéreu hagueren	FUTUR hauré hauràs haurà haurem haureu hauran	CONDICIONAL hauria hauries hauria hauríem hauríeu haurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT haja hages haja hàgem hàgeu hagen	IMPERFET haguera hagueres haguera haguérem haguéreu hagueren		INFINITIU haver GERUNDI havent	PARTICIPI hagut haguda haguts hagudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 1 *haig* (en perífrasis d'obligació), 4 *havem* i 5 *haveu*; PRESENT DE SUBJUNTIU: 4 *hagem* i 5 *hageu*.

30.3.28. Model del verb *imprimir*

INDICATIU				
PRESENT imprimisc imprimixes/-eixes imprimix/-eix imprimim imprimiu imprimixen/-eixen	IMPERFET imprimia imprimies imprimia imprimíem imprimíeu imprimien	PASSAT SIMPLE imprimí imprimires imprimí imprimírem imprimíreu imprimiren	FUTUR imprimiré imprimiràs imprimirà imprimirem imprimireu imprimiran	CONDICIONAL imprimiria imprimiries imprimiria imprimiríem imprimiríeu imprimirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT imprimisca imprimisques imprimisca imprimim imprimiu imprimisquen	IMPERFET imprimira imprimires imprimira imprimírem imprimíreu imprimiren	- imprimix/-eix imprimisca imprimim imprimiu imprimisquen	INFINITIU imprimir GERUNDI imprimint	PARTICIPI imprés impresa impresos impreses

30.3.29. Model del verb *intervindre* (o *intervenir*)

INDICATIU				
PRESENT intervinc intervens intervé intervenim interveniu intervenien	IMPERFET intervenia intervenies intervenia interveníem interveníeu intervenien	PASSAT SIMPLE intervinguí intervingueres intervingué intervinguérem intervinguéreu intervingueren	FUTUR intervindré intervindràs intervindrà intervindrem intervindreu intervindran	CONDICIONAL intervindria intervindries intervindria intervindríem intervindríeu intervindrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT intervinga intervingues intervinga intervinguem intervingueu intervinguen	IMPERFET intervinguera intervingueres intervinguera intervinguérem intervinguéreu intervingueren	- intervín/intervén intervinga intervinguem interveniu intervinguen	INFINITIU intervindre/ intervenir GERUNDI intervenint	PARTICIPI intervingut intervinguda intervinguts intervingudes

OBSERVACIÓ: El verb *revindre*, que segueix este model de conjugació, pren les formes del PRESENT D'INDICATIU 2 *revéns* i 6 *revénen*.

30.3.30. Model del verb *jaure*

INDICATIU				
PRESENT jac jaus jau jaiem jaieu jauen	IMPERFET jeia jeies jeia jéiem jéieu jeien	PASSAT SIMPLE jaguí jagueres jagué jaguérem jaguéreu jagueren	FUTUR jauré jauràs jaurà jaurem jaureu jauran	CONDICIONAL jauria jauries jauria jauríem jauríeu jaurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT jaga jagues jaga jaguem jagueu jaguen	IMPERFET jaguera jagueres jaguera jaguérem jaguéreu jagueren	- jau jaga jaguem jaieu jaguen	INFINITIU jaure GERUNDI jaient	PARTICIPI jagut jaguda jaguts jagudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *jaem*, 5 *jaeu*; IMPERATIU: 5 *jaeu*; GERUNDI: *jaent*.

30.3.31. Model del verb *llegir*

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
lleg	llegia	llegí	llegiré	llegiria
lleges	llegies	llegires	llegiràs	llegiries
llegim	llegia	llegí	llegirà	llegiria
llegiu	llegíem	llegírem	llegirem	llegiríem
llegen	llegíeu	llegíreu	llegireu	llegiríeu
	llegien	llegiren	llegiran	llegirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
llegia	llegira		llegir	
lleges	llegires	lleg	GERUNDI	llegida
llegim	llegira	llegia		llegits
llegiu	llegíem	llegim		llegides
llegen	llegíeu	llegiu		
	llegien	llegien		

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

EL PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *llegc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *llegga*, 2 *lleggues*, 3 *llegga*, 6 *llegguen*; IMPERATIU: 3 *llegga*, 6 *llegguen*.

30.3.32. Model del verb *lluir*

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
lluisc	lluïa	lluí	lluiré	lluiria
lluïxes/lluïxexes	lluïes	lluïres	lluiràs	lluiries
lluïx/lluïeix	lluïa	lluí	lluirà	lluiria
lluïm	lluïem	lluïrem	lluïrem	lluïríem
lluïu	lluïeu	lluïreu	lluïreu	lluïríeu
lluïxen/lluïeixen	lluïen	lluïren	lluïran	lluïrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
lluï'sca	lluï'ra		lluïr	
lluï'sques	lluï'res	lluïx/lluïeix	GERUNDI	lluï'da
lluï'sca	lluï'ra	lluï'sca		lluï'ts
lluï'm	lluï'rem	lluï'm		lluï'des
lluï'u	lluï'reu	lluï'u		
lluï'squen	lluï'ren	lluï'squen		

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 1 *llu* (o *lluü*), 2 *llus* (o *lluus*), 3 *llu* (o *lluü*); PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *llua*, 2 *llues*, 3 *llua*, 6 *lluen*. Este verb es conjuga seguint el model pur quan significa "brillar"; quan té el significat de "fer goig", segueix el model anomenat *incoatiu*.

30.3.33. Model del verb *moldre*

INDICATIU				
PRESENT molc mols mol molem moleu molen	IMPERFET molia molies molia molíem molíeu molien	PASSAT SIMPLE molguí molgueres molgué molguérem molguéreu molgueren	FUTUR moldré moldràs moldrà moldrem moldreu moldran	CONDICIONAL moldria moldries moldria moldríem moldríeu moldrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT molga molgues molga molguem molgueu molguen	IMPERFET molguera molgueres molguera molguérem molguéreu molgueren	- mol molga molguem moleu molguen	INFINITIU moldre GERUNDI molent	PARTICIPI mòlt mòlta mòlts mòltes

30.3.34. Model del verb *morir*

INDICATIU				
PRESENT muir mors mor morim moriu moren	IMPERFET moria mories moria moríem moríeu morien	PASSAT SIMPLE morí mories morí morírem moríreu moriren	FUTUR moriré moriràs morirà morirem morireu moriran	CONDICIONAL moriria moriries moriria moriríem moriríeu moririen
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT muira muïres muira morim moriu muiren	IMPERFET morira morires morira morírem moríreu moriren	- muir muira morim moriu muiren	INFINITIU morir GERUNDI morint	PARTICIPI mort morta morts mortes

OBSERVACIÓ: El present d'indicatiu també pot adoptar la forma 1 *morc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *morga*, 2 *morgues*, 3 *morga*, 6 *morguen*; IMPERATIU: 3 *morga*, 6 *morguen*.

30.3.35. Model del verb *moure*

INDICATIU				
PRESENT moc mous mou movem moveu mouen	IMPERFET movia movies movia moviém moviéu movien	PASSAT SIMPLE moguí mogueres mogué moguérem moguéreu mogueren	FUTUR mouré mouràs mourà mourem moureu mouran	CONDICIONAL mouria mouries mouria mouriém mouriéu mourien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT moga mogues moga moguem mogueu moguen	IMPERFET moguera mogueres moguera moguérem moguéreu mogueren	- mou moga moguem moveu moguen	INFINITIU moure GERUNDI movent	PARTICIPI mogut moguda moguts mogudes

30.3.36. Model del verb *nàixer*

INDICATIU				
PRESENT nasc naixes naix naixem naixeu naixen	IMPERFET naxia naixies naxia naxiém naxiéu naxien	PASSAT SIMPLE nasquí nasqueres nasqué nasquérem nasquéreu nasqueren	FUTUR naixeré naixeràs naixerà naixerem naixereu naixeran	CONDICIONAL naixeria naixeries naixeria naixeríem naixeríeu naixerien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT nasca nasques nasca nasquem nasqueu nasquen	IMPERFET nasquera nasqueres nasquera nasquérem nasquéreu nasqueren	- naix nasca nasquem naixeu nasquen	INFINITIU nàixer GERUNDI naixent	PARTICIPI nascut nascuda nascuts nascudes

OBSERVACIÓ: El PARTICIPI de *nàixer* també pot adoptar les formes següents: *nat, nada, nats, nades*.

30.3.37. Model del verb *obrir*

INDICATIU				
PRESENT òbric obris obri obrim obriu obrin	IMPERFET obria obries obria obríem obríeu obrien	PASSAT SIMPLE obrí obries obrí obrírem obríreu obriren	FUTUR obriré obriràs obrirà obrirem obrireu obriran	CONDICIONAL obriria obriries obriria obriríem obriríeu obririen
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT òbriga òbrigues òbriga obrim obriu òbriguen	IMPERFET obrira obries obrira obrírem obríreu obriren	- obri òbriga obrim obriu òbriguen	INFINITIU obrir GERUNDI obrint	PARTICIPI obert oberta oberts obertes

30.3.38. Model del verb *oir*

INDICATIU				
PRESENT oig ous ou oim oiu ouen	IMPERFET oia oies oia oíem oíeu oïen	PASSAT SIMPLE oí oïres oí oírem oíreu oïren	FUTUR oiré oiràs oirà oïrem oïreu oiran	CONDICIONAL oiria oiries oiria oïrem oïreu oirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT oja oges oja ogem ogeu ogen	IMPERFET oira oïres oira oírem oíreu oïren	- ou oja ogem oiu ogen	INFINITIU oir GERUNDI oïnt	PARTICIPI oït oïda oïts oïdes

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

30.3.39. Model del verb *omplir*

INDICATIU				
PRESENT òmplíc omplís ompli omplim ompliu omplin	IMPERFET omplia omplies omplia omplíem omplíeu omplien	PASSAT SIMPLE omplí omplires omplí omplírem omplíreu ompliren	FUTUR ompliré ompliràs omplirà omplírem omplíreu ompliran	CONDICIONAL ompliria ompliries ompliria ompliríem ompliríeu omplirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT òmpliga òmpligues òmpliga omplim ompliu òmpliguen	IMPERFET omplira omplires omplira omplírem omplíreu ompliren	- ompli òmpliga omplim ompliu òmpliguen	INFINITIU omplir GERUNDI omplint	PARTICIPI omplit omplida omplits omplides

30.3.40. Model del verb *pertànyer*

INDICATIU				
PRESENT pertanc pertans pertany pertanyem pertanyeu pertanyen	IMPERFET pertanyia pertanyies pertanyia pertanyíem pertanyíeu pertanyien	PASSAT SIMPLE pertanguí pertangueres pertangué pertanguérem pertanguéreu pertangueren	FUTUR pertanyeré pertanyeràs pertanyerà pertanyerem pertanyereu pertanyeran	CONDICIONAL pertanyeria pertanyeries pertanyeria pertanyeríem pertanyeríeu pertanyerien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT pertanga pertangues pertanga pertanguem pertanguieu pertanguen	IMPERFET pertanguera pertangueres pertanguera pertanguérem pertanguéreu pertangueren	- pertany pertanga pertanguem pertanyeu pertanguen	INFINITIU pertànyer GERUNDI pertanyent	PARTICIPI pertangut pertanguda pertanguts pertangudes

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model regular de la segona conjugació (v. § 29.4.2).

30.3.41. Model del verb *poder*

INDICATIU				
PRESENT puc pots pot podem podeu poden	IMPERFET podia podies podia podíem podíeu podien	PASSAT SIMPLE poguí pogueres pogué poguérem poguéreu pogueren	FUTUR podré podràs podrà podrem podreu podran	CONDICIONAL podria podries podria podríem podríeu podrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT puga pugues puga puguem pugueu puguen	IMPERFET poguera pogueres poguera poguérem poguéreu pogueren	- pugues puga puguem pugueu puguen	INFINITIU poder GERUNDI podent	PARTICIPI pogut poguda poguts pogudes

30.3.42. Model del verb *rebre*

INDICATIU				
PRESENT rep reps rep rebem rebeu reben	IMPERFET rebia rebies rebia rebíem rebíeu rebien	PASSAT SIMPLE rebí reberes rebé rebérem rebéreu reberen	FUTUR rebré rebràs rebrà rebrem rebreu rebran	CONDICIONAL rebria rebries rebria rebríem rebríeu rebrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT reba rebes reba rebem rebeu reben	IMPERFET rebera reberes rebera rebérem rebéreu reberen	- rep reba rebem rebeu reben	INFINITIU rebre GERUNDI rebrant	PARTICIPI rebut rebuda rebuts rebudes

30.3.43. Model del verb *renyir*

INDICATIU				
PRESENT riny rinyes riny renyim renyiu rinyen	IMPERFET renyia renyies renyia renyiem renyíeu renyien	PASSAT SIMPLE renyí renyires renyí renyiem renyíeu renyiren	FUTUR renyiré renyiràs renyirà renyirem renyíreu renyiran	CONDICIONAL renyiria renyiries renyiria renyiriem renyiríeu renyirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT rinya rinyes rinya renyim renyiu rinyen	IMPERFET renyira renyires renyira renyiem renyíreu renyiren	- riny rinya renyim renyiu rinyen	INFINITIU renyir GERUNDI renyint	PARTICIPI renyit renyida renyits renyides

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *rinc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *ringa*, 2 *ringues*, 3 *ringa*, 6 *ringuen*; IMPERATIU: 3 *ringa*, 6 *ringuen*.

30.3.44. Model del verb *resoldre*

INDICATIU				
PRESENT resolc resols resol resolem resoleu resolen	IMPERFET resolia resolies resolia resolíem resolíeu resolien	PASSAT SIMPLE resolguí resolgueres resolgué resolguérem resolguéreu resolgueren	FUTUR resoldré resoldràs resoldrà resoldrem resoldreu resoldran	CONDICIONAL resoldria resoldries resoldria resoldríem resoldríeu resoldrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT resolga resolgues resolga resolguem resolgueu resolguen	IMPERFET resolguera resolgueres resolguera resolguérem resolguéreu resolgueren	- resol resolga resolguem resoleu resolguen	INFINITIU resoldre GERUNDI resolent	PARTICIPI resolt resolta resolts resoltes

30.3.45. Model del verb *respondre*

INDICATIU				
PRESENT responc respons respon responem responen	IMPERFET responia responies responia responíem responíeu responien	PASSAT SIMPLE responguí respongueres respongué responguérem responguéreu respongueren	FUTUR respondré respondràs respondrà respondrem respondreu respondran	CONDICIONAL respondria respondries respondria respondríem respondríeu respondrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT responga respongues responga responguem respongueu responguen	IMPERFET responguera respongueres responguera responguérem responguéreu respongueren	- respon responga responguem responen responguen	INFINITIU respondre GERUNDI responent	PARTICIPI respost resposta resposts respostes

30.3.46. Model del verb *riure*

INDICATIU				
PRESENT ric rius riu riem rieu riuen	IMPERFET reia reies reia réiem réieu reien	PASSAT SIMPLE riguí rigueres rigué riguérem riguéreu rigueren	FUTUR riuré riuràs riurà riurem riureu riuran	CONDICIONAL riuria riuries riuria riuríem riuríeu riurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT riga rigues riga riguem rigueu riguen	IMPERFET riguera rigues riguera riguérem riguéreu rigueren	- riu riga riguem rieu riguen	INFINITIU riure GERUNDI rient	PARTICIPI rist rista rists ristes

OBSERVACIÓ: El PARTICIPI també pot adoptar les formes següents: *rigut, riguda, riguts, rigudes*.

30.3.47. Model del verb *romandre*

INDICATIU				
PRESENT romanc romans roman romanem romaneu romanen	IMPERFET romania romanies romania romaniem romaniéu romanien	PASSAT SIMPLE romanguí romangueres romangué romanguérem romanguéreu romangueren	FUTUR romandré romandràs romandrà romandrem romandreu romandran	CONDICIONAL romandria romandries romandria romandriem romandriéu romandrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT romanga romangués romanga romanguem romanguéu romanguen	IMPERFET romanguera romangueres romanguera romanguérem romanguéreu romangueren	- roman romanga romanguem romaneu romanguen	INFINITIU romandre GERUNDI romanent	PARTICIPI romàs romasa romasos romases

30.3.48. Model del verb *rostir*

INDICATIU				
PRESENT rust rusts rust rostim rostiu rusten	IMPERFET rostia rosties rostia rostiem rostiéu rostien	PASSAT SIMPLE rostí rostires rostí rostírem rostiéu rostiren	FUTUR rostiré rostiràs rostirà rostirem rostireu rostiran	CONDICIONAL rostiria rostiries rostiria rostiríem rostiréu rostirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT rusta rustes rusta rostim rostiu rusten	IMPERFET rostira rostires rostira rostírem rostiéu rostiren	- rust rusta rostim rostiu rusten	INFINITIU rostir GERUNDI rostint	PARTICIPI rostit rostida rostits rostides

30.3.49. Model del verb *saber*

INDICATIU				
PRESENT sé saps sap sabem sabeu saben	IMPERFET sabia sabies sabia sabíem sabíeu saben	PASSAT SIMPLE sabí saberés sabé sabérem sabéreu saberén	FUTUR sabré sabràs sabrà sabrem sabreu sabràn	CONDICIONAL sabria sabries sabria sabríem sabríeu sabrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT sàpia sàpies sàpia sapiem sapieu sàpien	IMPERFET sabera saberés sabera sabérem sabéreu saberén	- sàpies sàpia sapiem sapieu sàpien	INFINITIU saber GERUNDI sabent	PARTICIPI sabut sabuda sabuts sabudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *sàpiga*, 2 *sàpigues*, 3 *sàpiga*, 4 *sapiguem*, 5 *sapieueu*, 6 *sàpiquen*; IMPERATIU: 2 *sàpigues*, 3 *sàpiga*, 4 *sapiguem*, 5 *sapieueu*, 6 *sàpiquen*.

30.3.50. Model del verb *ser*

INDICATIU				
PRESENT sóc eres/ets és som sou són	IMPERFET era eres era érem éreu eren	PASSAT SIMPLE fui fores fou/fon fórem fóreu foren	FUTUR seré seràs serà serem sereu seran	CONDICIONAL seria series seria seríem seríeu serien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT siga sigues siga siguem sigueu siguen	IMPERFET fóra fores fóra fórem fóreu foren	- sigues siga siguem sigueu siguen	INFINITIU ser GERUNDI sent	PARTICIPI sigut siguda siguts sigudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: INFINITIU: *ésser*; CONDICIONAL: 1 *fóra*, 2 *fores*, 3 *fóra*, 4 *fórem*, 5 *fóreu*, 6 *foren*; PARTICIPI: *estat*, *estada*, *estats*, *estades*; GERUNDI: *essent*.

30.3.51. Model del verb *teixir*

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
tix	teixia	teixí	teixiré	teixiria
tixes	teixies	teixires	teixiràs	teixiries
tix	teixia	teixí	teixirà	teixiria
teixim	teixíem	teixírem	teixirem	teixiríem
teixiu	teixíeu	teixíreu	teixireu	teixiríeu
tixen	teixien	teixiren	teixiran	teixirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
tixa	teixira		teixir	
tixes	teixires	tix	GERUNDI	teixida
tixa	teixira	tixa		teixits
teixim	teixírem	teixim		teixides
teixiu	teixíreu	teixiu		
tixen	teixiren	tixen		

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *tisc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *tisca*, 2 *tisques*, 3 *tisca*, 6 *tisquen*; IMPERATIU: 3 *tisca*, 6 *tisquen*.

30.3.52. Model del verb *tindre* (o *tenir*)

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
tinc	tenia	tinguí	tindré	tindria
tens	tenies	tingueres	tindràs	tindries
té	tenia	tingué	tindrà	tindria
tenim	teníem	tinguérem	tindrem	tindríem
teniu	teníeu	tinguéreu	tindreu	tindríeu
tenen	tenien	tingueren	tindran	tindrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
tinga	tinguera		tingre/tinger	
tingues	tingueres	tin/tingues	GERUNDI	tinguda
tinga	tinguera	tinga		tinguts
tinguem	tinguérem	tinguem		tingudes
tingueu	tinguéreu	tingueu		
tinguen	tingueren	tinguen	tenint	

OBSERVACIÓ: La forma de l'IMPERATIU 5 *teniu* s'usa quan no porta un complement explícit, i 5 *tingueu* quan en porta.

30.3.53. Model del verb *tossir*

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
tus	tossia	tossí	tossiré	tossiria
tusses	tossies	tossires	tossiràs	tossiries
tus	tossia	tossí	tossirà	tossiria
tossim	tossíem	tossírem	tossirem	tossiríem
tossiu	tossíeu	tossíreu	tossireu	tossiríeu
tussen	tossien	tossiren	tossiran	tossirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
tussa	tossira		tossir	
tusses	tossires	tus	GERUNDI	tossida
tussa	tossira	tussa		tossits
tossim	tossírem	tossim		tossides
tossiu	tossíreu	tossiu		
tussen	tossiren	tussen		

OBSERVACIÓ: El PRESENT D'INDICATIU també pot adoptar la forma 1 *tusc*. I, en registres poc formals, es poden adoptar també les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *tusca*, 2 *tusques*, 3 *tusca*, 6 *tusquen*; IMPERATIU: 3 *tusca*, 6 *tusquen*.

30.3.54. Model del verb *traure*

INDICATIU				
PRESENT	IMPERFET	PASSAT SIMPLE	FUTUR	CONDICIONAL
trac	treia	traguí	trauré	trauria
traus	treies	tragues	trauràs	trauries
trau	treia	tragué	traurà	trauria
traiem	tréiem	traguérem	traurem	trauríem
traieu	tréieu	traguéreu	traureu	trauríeu
trauen	treien	traueren	trauran	traurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT	IMPERFET	-	INFINITIU	PARTICIPI
traga	traguera		traure	
tragues	tragues	trau	GERUNDI	treta
traga	traguera	traga		trets
traguem	traguérem	traguem		tretes
tragueu	traguéreu	traieu		
trauen	traueren	trauen		

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *traem*, 5 *traeu*; IMPERATIU: 5 *traeu*; GERUNDI: *traent*.

30.3.55. Model del verb *valdre*

INDICATIU				
PRESENT valc vals val valem valeu valen	IMPERFET valia valies valia valíem valíeu valien	PASSAT SIMPLE valguí valgueres valgué valguérem valguéreu valgueren	FUTUR valdré valdràs valdrà valdrem valdreu valdran	CONDICIONAL valdria valdries valdria valdríem valdríeu valdrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT valga valgues valga valguem valgueu valguen	IMPERFET valguera valgueres valguera valguérem valguéreu valgueren	- val valga valguem valeu valguen	INFINITIU valdre GERUNDI valent	PARTICIPI valgut valguda valguts valgudes

OBSERVACIÓ: L'INFINITIU també pot adoptar la forma *valer*.

30.3.56. Model del verb *vendre*

INDICATIU				
PRESENT venc vens ven venem veneu venen	IMPERFET venia venies venia veníem veníeu venien	PASSAT SIMPLE venguí vengueres vengué venguérem venguéreu vengueren	FUTUR vendré vendràs vendrà vendrem vendreu vendran	CONDICIONAL vendria vendries vendria vendríem vendríeu vendrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT venga vengues venga venguem vengueu venguen	IMPERFET venguera vengueres venguera venguérem venguéreu vengueren	- ven venga venguem veneu venguen	INFINITIU vendre GERUNDI venent	PARTICIPI venut venuda venuts venudes

30.3.57. Model del verb *vestir*

INDICATIU				
PRESENT vist vistes vist vestim vestiu visten	IMPERFET vestia vesties vestia vestíem vestíeu vestien	PASSAT SIMPLE vestí vestires vestí vestírem vestíreu vestiren	FUTUR vestiré vestiràs vestirà vestirem vestíreu vestiran	CONDICIONAL vestiria vestiries vestiria vestiríem vestiríeu vestirien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT vista vistes vista vestim vestiu visten	IMPERFET vestira vestires vestira vestírem vestíreu vestiren	- vist vista vestim vestiu visten	INFINITIU vestir GERUNDI vestint	PARTICIPI vestit vestida vestits vestides

OBSERVACIÓ: A més, este verb també es pot conjugar segons el model anomenat *incoatiu* (v. § 29.4.3).

30.3.58. Model del verb *veure* (o *vore*)

INDICATIU				
PRESENT veig veus veu veiem veieu veuen	IMPERFET veia veies veia véiem véieu veien	PASSAT SIMPLE viu veres véu vérem véreu veren	FUTUR veuré veuràs veurà veurem veureu veuran	CONDICIONAL veuria veuries veuria veuríem veuríeu veurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT veja veges veja vegem vegeu vegen	IMPERFET vera veres vera vérem véreu veren	- veges veja vegem vegeu vegen	INFINITIU veure/vore GERUNDI veient	PARTICIPI vist vista vists vistes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT D'INDICATIU: 4 *veem*, 5 *veeu*; PASSAT SIMPLE: 2 *veieres*, 3 *veié*, 4 *veiérem*, 5 *veiéreu*, 6 *veieren*; FUTUR: 1 *voré*, 2 *voràs*, 3 *vorà*, 4 *vorem*, 5 *voreu*, 6 *voran*; CONDICIONAL: 1 *voría*, 2 *vories*, 3 *voría*, 4 *voríem*, 5 *voríeu*, 6 *vorien*; GERUNDI: *veent*.

30.3.59. Model del verb *vindre* (o *venir*)

INDICATIU				
PRESENT vinc véns ve venim veniu vénen	IMPERFET venia venies venia veníem veníeu venien	PASSAT SIMPLE vinguí vingueres vingué vinguérem vinguéreu vingueren	FUTUR vindré vindràs vindrà vindrem vindreu vindran	CONDICIONAL vindria vindries vindria vindríem vindríeu vindrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT vinga vingues vinga vinguem vingueu vinguen	IMPERFET vinguera vingueres vinguera vinguérem vinguéreu vingueren	- vine vinga vinguem veniu vinguen	INFINITIU vindre/venir GERUNDI venint	PARTICIPI vingut vinguda vinguts vingudes

30.3.60. Model del verb *viure*

INDICATIU				
PRESENT visc vius viu vivim viviú viuen	IMPERFET vivia vivies vivia vivíem vivíeu vivien	PASSAT SIMPLE visquí visqueres visqué visquérem visquéreu visqueren	FUTUR viuré viuràs viurà viurem viureu viuran	CONDICIONAL viuria viuries viuria viuríem viuríeu viurien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT visca visques visca visquem visqueu visquen	IMPERFET visquera visqueres visquera visquérem visquéreu visqueren	- viu visca visquem viviú visquen	INFINITIU viure GERUNDI vivint	PARTICIPI viscut viscuda viscuts viscudes

30.3.61. Model del verb *voler*

INDICATIU				
PRESENT vull/vullc vols vol volem voleu volen	IMPERFET volia volies volia volíem volíeu volien	PASSAT SIMPLE volguí volgueres volgué volguérem volguéreu volgueren	FUTUR voldré voldràs voldrà voldrem voldreu voldran	CONDICIONAL voldria voldries voldria voldríem voldríeu voldrien
SUBJUNTIU		IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS	
PRESENT vullga vullgues vullga vullguem vullgueu vullguen	IMPERFET volguera volgueres volguera volguérem volguéreu volgueren	- vullgues vullga vullguem vullgueu vullguen	INFINITIU voler GERUNDI volent	PARTICIPI volgut volguda volguts volgudes

OBSERVACIÓ: També es poden adoptar les formes següents: PRESENT DE SUBJUNTIU: 1 *vulga*, 2 *vulgues*, 3 *vulga*, 4 *vulguem*, 5 *vulgueu*, 6 *vulguen*; IMPERATIU: 2 *vulgues*, 3 *vulga*, 4 *vulguem*, 5 *vulgueu*, 6 *vulguen*.

30.3.62. Llista de verbs irregulars

A continuació s'ofereix una llista dels principals verbs irregulars, amb indicació del model de referència pel que fa a la seua conjugació:

absoldre → RESOLDRE	comprendre → ENTENDRE
abstindre's → TINDRE	concebre → REBRE
abraure → TRAURE	concloure → EXCLOURE
acollir → COLLIR	concórrer → CÓRRER
acórrer → CÓRRER	condoldre's → VALDRE
acréixer → CRÉIXER	conéixer → APARÉIXER
adir → DIR	confegir → LLEGIR
adscriure → ESCRIURE	confondre → FONDRE
advindre → INTERVINDRE	contendre → ENTENDRE
afegir → LLEGIR	contindre → TINDRE
ajaure → JAURE	contradir → DIR
anar	contrafer → FER
aparéixer	contraure → TRAURE
apercebre → REBRE	contravindre → INTERVINDRE
aprehendre → ENTENDRE	convindre → INTERVINDRE
aprendre → ENTENDRE	conviure → VIURE
asseure	corfondre's → FONDRE
atendre → ENTENDRE	corprendre → ENTENDRE
atindre's → TINDRE	córrer
atraure → TRAURE	correspondre → RESPONDRE
autoexclore → EXCLOURE	cosir
avindre → INTERVINDRE	coure
benveure → VEURE	créixer
bestraure → TRAURE	creure
beure	cruixir
bollir → COLLIR	decaure → CAURE
cabre	decebre → REBRE
captindre's → TINDRE	decórrer → CÓRRER
carvendre → VENDRE	decréixer → CRÉIXER
caure	defendre → ENTENDRE
circumscriure → ESCRIURE	defugir → FUGIR
cloure → EXCLOURE	dependre → ENTENDRE
coldre → RESOLDRE	deprendre → ENTENDRE
collir	desacollir → COLLIR
comparéixer → APARÉIXER	desaparéixer → APARÉIXER
complànyer → PERTÀNYER	desaprendre → ENTENDRE
complaure	desatendre → ENTENDRE
compondre → RESPONDRE	desavindre's → INTERVINDRE

descloure → EXCLOURE
 descomplaure → COMPLAURE
 descompondre → RESPONDRE
 desconéixer → APARÉIXER
 descórrer → CÓRRER
 descosir → COSIR
 descreure → CREURE
 descriure → ESCRIURE
 desdir → DIR
 deseixir-se → EIXIR
 desencollir → COLLIR
 desentendre → ENTENDRE
 desfer → FER
 desimboldre's → RESOLDRE
 desmeréixer → CRÉIXER
 desoir → OIR
 desomplir-se → OMLIR
 desplaure → COMPLAURE
 despondre's → RESPONDRE
 desprendre → ENTENDRE
 destenyir → VESTIR
 desvestir → VESTIR
 desviure's → VIURE
 detindre → TINDRE
 detraure → TRAURE
 deure → BEURE
 difondre → FONDRE
dir
 discórrer → CÓRRER
 dispondre → RESPONDRE
 dissoldre → RESOLDRE
 distendre → ENTENDRE
 distraure → TRAURE
 doldre → VALDRE
dur
eixir
 embeure → BEURE
 emprendre → ENTENDRE
 encendre → ENTENDRE
 encloure → EXCLOURE
 encollir → COLLIR
 encórrer → CÓRRER

endur-se → DUR
engolir
entendre
 entredir → DIR
 entrelluir → LLUIR
 entreobrir → OBRIR
 entreoir → OIR
 entreploure → MOURE
 entreteixir → TEIXIR
 entretindre → TINDRE
 entreveure → VEURE
 entrevindre → INTERVINDRE
 equivaldre → VALDRE
 escaure → CAURE
 escollir → COLLIR
escopir
 escórrer → CÓRRER
escriure
 escruixir → CRUIXIR
 esdevindre → INTERVINDRE
estar
 estendre → ENTENDRE
 estrafer → FER
excloure
 expondre → RESPONDRE
 extraure → TRAURE
 fendre → ENTENDRE
 fényer → PERTANYER
fer
fondre
 fotocompondre → RESPONDRE
 fregir → LLEGIR
fugir
 haure → HAVER
haver
imprimir
 incloure → EXCLOURE
 incórrer → CÓRRER
 indispondre → RESPONDRE
 infondre → FONDRE
 inscriure → ESCRIURE
 interdir → DIR

intervindre

jaure

liqüifer → FER

llegir

lleure → BEURE

lluir

maldir → DIR

malentendre → ENTENDRE

malprendre → ENTENDRE

malvendre → VENDRE

malvestir → VESTIR

malveure → VEURE

malviure → VIURE

malvoler → VOLER

mamprendre → ENTENDRE

mantindre → TINDRE

menyscreure → CREURE

menystindre → TINDRE

meréixer → CRÉIXER

oldre

morir

moure

nàixer

noure → COMPLAURE

obrir

obtindre → TINDRE

obvindre → INTERVINDRE

ocórrer → CÓRRER

ofendre → ENTENDRE

oir

oldre → VALDRE

omplir

pàixer → NÀIXER

paréixer → APARÉIXER

pellobrir-se → OBRIR

percebre → REBRE

perfer → FER

perfondre → FONDRE

pertànyer

pervindre → INTERVINDRE

perviure → VIURE

plànyer → PERTÀNYER

ploure → COMPLAURE

ploure → MOURE

poder

pondre → RESPONDRE

preconcebre → REBRE

predir → DIR

predispondre → RESPONDRE

premorir → MORIR

prendre → ENTENDRE

prescriure → ESCRIURE

pressupondre → RESPONDRE

pretendre → ENTENDRE

prevaldre → VALDRE

preveure → VEURE

previndre → INTERVINDRE

promoure → MOURE

proscriure → ESCRIURE

provindre → INTERVINDRE

pruir → LLUIR

radiodifondre → FONDRE

rarefer → FER

reabsoldre → RESOLDRE

reaparéixer → APARÉIXER

rebeure → BEURE

rebre

recaure → CAURE

recloure → EXCLOURE

recollir → COLLIR

recompondre → RESPONDRE

reconéixer → APARÉIXER

recórrer → CÓRRER

recosir → COSIR

recoure → COURE

recréixer → CRÉIXER

redir → DIR

reeixir → EIXIR

reescriure → ESCRIURE

refer → FER

refondre → FONDRE

refregir → LLEGIR

reimprimir → IMPRIMIR

rellegir → LLEGIR

relluir → LLUIR

remoldre → MOLDRE

remoure → MOURE

renàixer → NÀIXER

renyir

reobrir → OBRIR

reomplir → OMLIR

reprendre → ENTENDRE

resoldre

respondre

ressortir → ROSTIR

reteixir → TEIXIR

retenyir → VESTIR

retindre → TINDRE

retondre → FONDRE

retraure → TRAURE

retrotraure → TRAURE

retrovendre → VENDRE

revendre → VENDRE

revestir → VESTIR

reveure → VEURE

revindre → INTERVINDRE

reviure → VIURE

riure

romandre

rostir

saber

salprendre → ENTENDRE

satisfer → FER

ser

seure → ASSEURE

sobrefegir → LLEGIR

sobrecreïxer → CRÉIXER

sobreeixir → EIXIR

sobreentendre → ENTENDRE

sobreescriure → ESCRIURE

sobreimprimir → IMPRIMIR

sobrenàixer → NÀIXER

sobreprenre → ENTENDRE

sobresortir → ROSTIR

sobreteixir → TEIXIR

sobrevaldre → VALDRE

sobrevindre → INTERVINDRE

sobreviure → VIURE

socórrer → CÓRRER

sofregir → LLEGIR

soldre → VALDRE

somoure → MOURE

somriure → RIURE

sorprendre → ENTENDRE

sortir → ROSTIR

sostindre → TINDRE

sostraure → TRAURE

sotaescriure → ESCRIURE

subjaure → JAURE

subscriure → ESCRIURE

subvindre → INTERVINDRE

supondre → RESPONDRE

suspendre → ENTENDRE

teixir

tenir → TINDRE

tenyir → RENYIR

tindre

toldre → RESOLDRE

tossir

transcórrer → CÓRRER

transcriure → ESCRIURE

transfondre → FONDRE

transvestir-se → VESTIR

traslluir-se → LLUIR

traspondre → RESPONDRE

traure

valdre

vendre

veure

venir → VINDRE

vestir

vindre

viure

voler

vore → VEURE

31. LES PERÍFRASIS VERBALS

31.1. CONCEPTES GENERALS

Una perífrasi és una construcció sintàctica formada per dos verbs, enllaçats per mitjà d'una preposició en certs casos, que funciona com un únic predicat verbal però amb un determinat valor modal o aspectual. El primer verb de la perífrasi rep el nom de *verb auxiliar*, i el segon, el de *verb principal*. El verb auxiliar aporta el significat aspectual o modal de la perífrasi, a més de la informació relacionada amb les categories de persona, nombre, temps, aspecte i mode. El verb principal té una forma no personal, i aporta el significat lèxic del predicat, excepció feta del matís modal o aspectual.

Tenint en compte la forma del verb principal, les perífrasis es classifiquen en perífrasis d'infinitiu, de gerundi i de participi; segons el significat de la perífrasi, en modals i aspectuals. Notem, a més, que totes les perífrasis modals són perífrasis d'infinitiu, mentres que les aspectuals poder ser d'infinitiu, gerundi o participi.

TAULA 31.1:
Tipus de perífrasis

VALOR	FORMA NO PERSONAL	EXEMPLES	
modal	infinitiu	haver de + infinitiu	<i>Haurien de parlar més.</i>
	infinitiu	acabar de + infinitiu	<i>S'acaben de conèixer.</i>
aspectual	gerundi	anar + gerundi	<i>Anem fent.</i>
	participi	deixar + participi	<i>Deixarem corregits tots els exàmens.</i>

31.2. CARACTERÍSTIQUES SINTÀCTIQUES

No totes les construccions formades per un verb en forma personal seguit d'un altre en forma no personal són perífrasis verbals. Perquè hi haja una perífrasi verbal, cal que els dos verbs formen una unitat sintàctica, i de manera més específica, cal que funcionen com un únic predicat. Les diferències entre una construcció perifràstica i una construcció no perifràstica es poden constatar a partir de les oracions següents:

Puc dir-te que ja se n'han anat.

Lamente dir-te que ja se n'han anat.

En les oracions anteriors, la seqüència *puc dir* està integrada per un verb auxiliar (*puc*) i un verb principal (*dir*), i forma, per tant, una perífrasi verbal. La seqüència *lamente dir*, en canvi, està integrada per dos verbs principals, i no constitueix una perífrasi.

Sintàcticament, les perífrasis verbals es diferencien de les seqüències no perifràstiques en els punts següents:

a) En una perífrasi el verb en forma no personal no pot adoptar una forma personal precedit de la conjunció *que*, però en una construcció no perifràstica, sí. Es pot dir, per exemple, *Lamente que em digues que ja se n'han anat*, però no és possible **Puc que em digues que ja se n'han anat*.

b) En una perífrasi no es pot substituir el verb en forma no personal i els seus complements pel pronom *ho*, però en una construcció no perifràstica, sí. Per exemple, es pot dir *Ho lamente*, però no és possible **Ho puc*.

c) En una perífrasi els pronoms febles vinculats sintàcticament a la forma no personal poden anteposar-se, però en una construcció no perifràstica, no. Es pot dir *Puc dir-t'ho* o *T'ho puc dir*, però únicament *Lamente dir-t'ho*.

OBSERVACIÓ: Encara que la distinció siga clara en la majoria de casos, hi ha verbs com *saber* i *voler* que poden funcionar com a auxiliars o com a principals, o que tenen comportaments sintàctics propis dels uns i dels altres. Així, el verb *saber* funciona com a auxiliar en *No sap indicar-me el camí*, però en *No sap que tornem demà* funciona com a principal.

31.3. LES PERÍFRASIS MODALS

Com s'ha apuntat més amunt, totes les perífrasis modals són perífrasis d'infinitiu. Les perífrasis modals expressen valors relacionats amb l'obligació, la capacitat, la possibilitat o el dubte. En diferents casos, una mateixa perífrasi pot adoptar significats diferents segons el context en què s'utilitze:

a) La perífrasi «*poder* + infinitiu» pot indicar que el subjecte té la capacitat o l'autorització de fer una cosa o bé que és possible que ocorrega una determinada cosa:

No puc convidar-te perquè m'he deixat els diners en casa. (capacitat)
No cal que em demanes permís. Pots eixir ja, si vols. (autorització)
Entra la roba, que està núvol i pot ploure. (possibilitat)

b) La perífrasi «*deure* + infinitiu» té un valor de probabilitat, i s'usa per a expressar una suposició o una deducció no confirmada:

Ja deuen haver arribat.
Deuen tindre la música molt forta perquè no contesten al telèfon.
No els molestes que ara deuen estar sopant.

OBSERVACIÓ: Amb el valor de suposició també s'usa el futur, o el condicional si es tracta d'un context de passat, però la perífrasi és la fórmula més general en els registres formals (v. § 28.4.1.c i d).

A més, la perífrasi pot tindre un valor d'obligació, sobretot en aquells casos en què té una clara connotació moral:

Sempre m'havien dit que els fills devien obeir els pares, però ara que sóc pare no m'obeix ningú.
A mi se'm deu atribuir tota la culpa.

Cal remarcar que la perífrasi amb *deure* no s'usa en cap cas amb la preposició *de* entre el verb auxiliar i el principal.

c) La perífrasi «*vindre a* + infinitiu» té, en general, un valor aproximatiu, però amb el verb *dir* adquireix un matís de justificació:

Això ve a ser el mateix que em va contar ella.
T'ho vinc a dir perquè m'agradaria saber què en penses.

d) La perífrasi «*haver de* + infinitiu» té un valor d'obligació:

Has d'aprofitar més el temps.
Hauríem de pensar en altres alternatives.

OBSERVACIÓ: A més del valor d'obligació, la perífrasi pot assumir en certs casos un valor de probabilitat o de futur emfàtic: *Han de tindre la música molt forta perquè no contesten al telèfon* (deducció). *Entra la roba, que ha de ploure* (futur emfàtic).

A banda de les perífrasis d'obligació esmentades, la llengua disposa d'altres construccions no perifràstiques amb què es pot expressar també la idea d'obligació. Es tracta, per exemple, de la construcció impersonal amb el verb *caldre* o de la construcció amb el predicat *ser necessari*:

Cal que ens comuniquem el resultat tan prompte com siga possible.
És necessari que assistisques a la reunió de la cooperativa.

No són acceptables, en canvi, les construccions *hi ha que* o *tindre que*, però sí *tindre de*, que tanmateix és poc usada.

e) També tenen un valor modal altres perífrasis com ara «*gosar* + infinitiu» o «*saber* + infinitiu»:

No hem gosat dir-li res.
No m'ha sabut explicar què passava.

31.4. LES PERÍFRASIS ASPECTUALS

Les perífrasis aspectuals expressen valors relacionats amb l'inici, l'acabament, el desenvolupament, la repetició de l'acció o l'estat designat pel verb en forma no personal. Atenent la forma del verb principal, les perífrasis aspectuals poden ser perífrasis d'infinitiu, de gerundi o de participi. En la taula 31.2 s'exemplifiquen les principals perífrasis aspectuals:

TAULA 31.2:
Perífrasis aspectuals

VERB PRINCIPAL EN	VALOR	VERB AUXILIAR	EXEMPLES
infinitiu	ingressiu	començar a	<i>Comence a treballar la setmana que ve.</i>
		posar-se a	<i>Convé que et poses a estudiar de seguida!</i>
		arrancar a	<i>Sí veus una serp, arranca a córrer.</i>
		rompre a	<i>Esta xica romp a plorar amb molta facilitat.</i>
		voler	<i>Sembla que vol ploure.</i>
	culminatiu	acabar de	<i>Acaba d'arribar ara mateix.</i>
	culminatiu i ponderatiu	arribar a	<i>Arribà a acusar-me del seu fracàs matrimonial.</i>
	habitual	soler	<i>Sol córrer tots els dies pel parc.</i>
repetitiu	tornar a	<i>Estem segurs que ho tornaran a fer.</i>	
intencional	anar a	<i>Anàvem a eixir de casa quan hem sentit el telèfon.</i>	
gerundi	progressiu	estar	<i>Estic llegint tot el matí.</i>
		anar	<i>-Com va tot? -Mira, anem fent.</i>
	duratiu	continuar	<i>Continua vivint en el camp.</i>
		seguir	<i>A pesar de tot, seguim negociant.</i>
participi	resultatiu	tindre	<i>Ja té redactats més de nou capítols de la novel·la.</i>
		quedar	<i>El trànsit ha quedat interromput per l'accident.</i>
		deixar	<i>La teua decisió em deixa parada!</i>

Algunes de les perífrasis aspectuals requereixen comentaris específics:

a) La perífrasi «*anar a + infinitiu*» té un valor d'intenció o d'imminència, però presenta fortes restriccions d'ús. La perífrasi és habitual en imperfet d'indicatiu o en imperfet de subjuntiu (on té un sentit de *conatu* o d'acció que no s'arriba a realitzar):

Anàvem a eixir de casa quan hem sentit el telèfon.

Pareixia que anara a plorar.

A diferència del que passa en altres llengües pròximes, la perífrasi s'usa poc en present d'indicatiu, sobretot per la proximitat i les possibilitats de confusió amb el passat perifràstic. De fet, la perífrasi no ha desenvolupat el valor de futur, que sí que té en llengües com el castellà, el francès o el portuguès, i s'usa poc amb el valor d'imminència, valors que s'expressen per mitjà de la perífrasi «*estar a punt de + infinitiu*», el futur, l'imperatiu o altres recursos:

La comissió es reunirà per a tractar de resoldre els conflictes. (i no es va a reunir)

Ara vos diré el que em va passar ahir. (i no vos vaig a dir)

A veure, parla un poc més clar. (i no Anem a veure)

Calleu, que està a punt de començar l'obra. (i no va a començar)

La construcció «*anar a + infinitiu*» és correcta en aquells casos en què *anar* es comporta com a verb principal amb el valor de moviment: *Espera, que han tocat a la porta i vaig a veure qui és.*

b) La perífrasi «*estar + gerundi*» té un valor pròxim a l'aspecte imperfectiu (cf. § 28.2.2.a), i concretament s'usa quan es vol remarcar la idea de durada o de repetició:

Estan estudiant des de fa quatre hores.

Estaven disparant coets des de feia temps.

D'acord amb l'ús més tradicional, convé evitar l'ús de la perífrasi en aquells casos en què no es vol remarcar la idea de durada o repetició:

-Què fas? -Prepare el sopar.

-Quan vaig arribar a casa, preparava el sopar.

c) La perífrasi «*anar + gerundi*» té, igual que la perífrasi amb *estar*, un valor progressiu, però amb un matís de continuïtat:

-Com esteu? -Mira, anem fent (o anem anant).

Cada dia que passa es va fent més vell i més cabut.

Després de l'operació es va recuperant bé i ja es troba molt millor.

D'acord amb l'ús més tradicional i genuí, convé evitar l'ús d'altres verbs de moviment com *vindre* o *portar* en perífrasis de gerundi amb valor duratiu.

32. LA PREDICACIÓ VERBAL I ELS COMPLEMENTES

32.1. CONCEPTES GENERALS

Tradicionalment, se solen distingir dos classes d'oracions segons la naturalesa del predicat: les *predicatives* i les *atributives*. En les atributives, com veurem més avant, la base de la predicació no és el verb sinó l'atribut; és per això que es parla de *predicat nominal*. En les predicatives, el verb és el constituent sobre el qual recau el significat principal de la predicació.

Pere és jove. (oració atributiva)
Mireia porta ulleres. (oració predicativa)

En les oracions predicatives el verb és el constituent que determina l'estructura del predicat. Segons les característiques semàntiques i sintàctiques del verb, podem distingir dos tipus de complements: els seleccionats pel verb i els no seleccionats. Formen part dels primers aquells que vénen exigits pel significat del verb. Es tracta de les funcions de complement directe (CD), complement indirecte (CI) i complement verbal de règim preposicional o, simplement, complement de règim (CR).

Hem comprat un quilo de figues. (CD)
Aquell espectacle va desagradar als assistents. (CI)
S'han oblidat de tu. (CR)

Observem que els verbs *comprar*, *desagradar* i *oblidar-se* demanen la presència d'un complement que delimita el contingut semàntic del predicat: *comprar* comporta alguna cosa, *desagradar* implica a algú i *oblidar-se* adquireix sentit quan esmentem la cosa o persona afectada per l'oblit.

Pel que fa als complements verbals no seleccionats, es caracteritzen pel fet de no veure's afectats per les restriccions sintàctiques i semàntiques del verb. Això, de fet, comporta la possibilitat d'elisió sense que s'altere l'estructura bàsica de l'oració. Al mateix temps, posen de manifest una major mobilitat dins de l'oració i són compatibles tant amb els predicats verbals com amb les estructures atributives. Esta classe de complements reben, tradicionalment, el nom de *complements circumstancials*.

Anna dorm a la saleta.
A la porta de casa he vist un cotxe.
La conferència serà en l'Ajuntament a les huit.

Segons la circumstància que expressen es parla de circumstancials de lloc, de temps, de manera, etc. (v. § 32.5.1).

32.2. EL COMPLEMENT DIRECTE I LA TRANSITIVITAT

32.2.1. El complement directe és un complement seleccionat del verb. Des d'un punt de vista semàntic, designa el pacient o el tema de la situació designada pel verb: per exemple, l'entitat sobre la qual recau l'acció verbal, l'entitat que és objecte d'un desplaçament o canvi de lloc o l'entitat que es té en compte. Formalment, el complement directe pot aparèixer representat per un sintagma nominal o per un pronom feble.

La forma de sintagma nominal es manté tant si el CD és animat com si és inanimat:

Els pares besen els seus fills.
T'he deixat els diners damunt de la taula.
Hem agafat els paquets que faltaven.

En algun context, el CD va precedit o pot anar precedit de la preposició *a*. Es tracta dels casos següents:

a) Davant d'un pronom personal fort:

T'ha nomenat a tu.
Ens estava buscant a nosaltres.
Mira'ls a ells, no a mi.

OBSERVACIÓ: La preposició *a* també apareix, amb sintagmes nominals, en aquells casos que estan duplicats per un pronom feble i equivalen a *nosaltres* o *vosaltres*: *Ens estaven buscant als estudiants de batxillerat* (això és, 'a nosaltres, estudiants de batxillerat').

b) En casos de possible ambigüitat entre el subjecte i el complement directe, a causa de la posposició del primer:

En el partit d'ahir va guanyar el Vila-real al Betis.
Hem vist com perseguia un policia a un lladre.

c) En casos de dislocació, quan el complement directe és definit, està referit a éssers animats i és représ per un pronom feble:

Als nous inquilins, no els entén ningú.
No els entén ningú, als nous inquilins.

d) Optativament, davant dels pronoms indefinits *tothom*, *tots*, *algú* i *ningú*, i amb interrogatius o relatius ambigus:

Vaig trobar [a] tothom.
Has vist [a] algú?
[A] qui ha escoltat?
He vist l'home que / a qui va intimidar Marta.

OBSERVACIÓ: També s'usa la preposició en aquells casos en què un quantitatiu assumix una funció pròxima al pronom i té un valor específic de persona: *Segurament el meu discurs sorprendrà a molts; No sé si farà riure a molts o a pocs, però és un destrellat.* No s'usa, en canvi, la preposició en els casos en què modifica un substantiu explícit o pronominalitzat per *en*: *Hem vist molts amics teus; N'hem vist molts.*

e) Optativament, davant de nom propi de persona:

He vist [a] Carles.
Han convidat [a] Maria a la boda.

Però no quan va precedit de determinant:

He vist l'amiga Teresa.
He vist en Joan.

OBSERVACIÓ: Els noms propis amb article tenen un comportament pròxim a la resta de sintagmes nominals, i admeten fàcilment l'ús sense preposició; els noms propis sense article, en canvi, s'aproximen als pronoms personals, i l'ús sense preposició resulta més marcat i artificial. Notem, a més, que no s'usa la preposició en casos com *He llegit Ausiàs March*, *Estava embadalit sentint Mozart*, en què els noms propis s'usen metonímicament per a referir-se a l'obra d'un autor.

f) En casos d'estructures paral·leles on un dels constituents ja apareix precedit de preposició:

T'han convidat a tu i al metge de Calp.
T'estimaràs a tu mateix com als altres.
Han convidat a tots, fins i tot al meu cosí.

Una altra de les formes que pot adoptar el CD és la de pronom feble. Es poden distingir els usos següents:

a) Amb els pronoms reflexius i recíprocs *me*, *te*, *se*, *nos* i *vos* (v. § 23.2.1):

El xiquet s'ha tacat.
Ens hem barallat.

b) Amb els pronoms acusatius de tercera persona *lo*, *la*, *los*, *les* (v. § 23.2.2):

La lliga, finalment la guanyarem.
Els porta tots, els regals.

c) Amb el pronom neutre *ho* (v. § 23.3.a):

–Has vist això? –Sí, ja ho he vist.
Volia agredir-me, però no ho va fer.

d) Amb el pronom *ne* (v. § 23.4.1.a i b):

De maldecaps, ja en tenim prou.
Ja en porta tres, de pírcings.

32.2.2. Els verbs que seleccionen un complement directe s'anomenen *verbs transitius*, i els que no seleccionen cap complement directe, *intransitius*. Així mateix, les oracions que contenen estos verbs s'anomenen, respectivament, *oracions transitives* i *intransitives*. Típicament, la transitivitat va associada als verbs que indiquen una acció que passa de l'entitat designada pel subjecte a la designada pel complement directe. No tots els verbs transitius, tanmateix, presenten estes característiques, com s'indica tot seguit.

a) Molts verbs transitius, de fet, poden usar-se en certs casos sense el complement directe. Es diu aleshores que els verbs tenen un ús absolut o que es comporten com a transitius absoluts, en la mesura que pressuposen un complement amb valor genèric o inespecífic. Este és el cas, per exemple, de *menjar*, que apareix amb un complement directe en la primera oració però sense cap complement directe en les altres.

La xiqueta s'ha menjat tot el peix.
Ja no menja.
Menja molt.

b) Per contra, hi ha verbs intransitius que admeten un complement directe íntimament relacionat amb el seu significat, que rep el nom d'*acusatiu intern*. Es tracta de verbs com ara *viure* o *plorar*, en oracions com les següents:

Va viure una vida molt intensa.
Plorava llàgrimes amargues.

c) Deixant de banda els canvis de transitivitat esmentats, cal fer referència també a un grup de verbs amb unes característiques ben particulars respecte a la transitivitat. Es tracta dels verbs que seleccionen un complement amb valor de mesura, com ara *pesar*, *cobrar*, *costar*, *valer*, *mesurar*, *durar*, etc. El complement seleccionat

per estos verbs pot ser un complement directe, però, a diferència dels complements directes prototípics, no designa una entitat sinó una quantitat:

Cobra tres-cents euros per sessió.

Ha pesat quatre quilos.

Val dos quinzets.

Mesura dos metres.

d) També té un comportament ben característic el verb impersonal *haver-hi*. El sintagma nominal que acompanya este verb es comporta com un complement directe i, per això, en l'ús més tradicional no s'establix concordança entre el verb i el sintagma nominal:

A ma casa hi ha més cadires.

Tot i amb això, el fet que el verb siga impersonal i no tinga un verdader subjecte explica la tendència a percebre el sintagma nominal com un subjecte gramatical i a establir, per tant, la concordança amb el verb:

A ma casa hi han més cadires.

És acceptable tant la falta de concordança com la concordança, però en els registres formals es considera més adequada la manca de concordança, d'acord amb l'ús tradicional.

32.2.3. En general, les oracions transitives poden convertir-se en passives. En les oracions passives, s'elidix el subjecte transitiu o es convertix en complement agent precedit de la preposició *per*, i el complement directe esdevé el subjecte gramatical. En l'oració passiva, a més, el predicat verbal adopta la perífrasi «*ser + participi*», com es pot comprovar en l'exemple següent:

Els ponents van presentar ahir el dictamen. (oració transitiva)

El dictamen va ser presentat ahir (pels ponents). (oració passiva)

No totes les oracions transitives, tanmateix, admeten la conversió en passiva. No admeten, per exemple, la passiva les oracions amb verbs estatus i, per tant, sense subjecte agent, com ara *saber*, *patir*, *tindre* o els verbs de mesura. Així, no és possible *Un xiquet va ser tingut per Vicenta*, derivada de *Vicenta va tindre un xiquet*.

La passiva presenta fortes restriccions si el verb es conjuga en present o en imperfet. És normal, per exemple, una oració com ara *El gratacel serà (o va ser) construït per una empresa valenciana*, però resulta anòmala si l'oració apareix en present o imperfet, com en *El nou museu és (o era) construït per una empresa valenciana*.

OBSERVACIÓ: Des d'un punt de vista informatiu, la passivització és una estratègia que permet atorgar un caràcter impersonal a l'oració o convertir el complement de l'oració transitiva en el tema informatiu. Amb estes funcions, la passiva té un cert ús en la llengua escrita de registres com ara el periodístic, però resulta ben poc habitual en la llengua general, on s'usen altres estratègies. Amb una funció impersonalitzadora, per exemple, es fa servir la passiva pronominal (*Ahir es va presentar el dictamen*), el verb en tercera persona del plural (*Ahir van presentar el dictamen*) o el pronom indefinit *hom* (*Hom va presentar ahir el dictamen*). La dislocació del complement directe, a més, és el recurs normal per a atorgar-li el valor de tema informatiu (*El dictamen el van presentar ahir els ponents*).

32.2.4. Dins dels verbs intransitius, n'hi ha que presenten propietats pròximes a les dels verbs transitius. Tenint en compte estes diferències, els verbs intransitius es classifiquen en *intransitius* pròpiament dits i en *inacusatius*. Els inacusatius, de fet, es caracteritzen pel fet que s'usen amb un constituent que presenta propietats típiques dels subjectes i dels complements. Com els subjectes, concorda amb el verb; però com els complements directes, admeten molt fàcilment la posposició al verb (*Han arribat uns parents meus*) i poden ser pronominalitzats pel pronom *ne* (v. § 23.4.1.a) en les mateixes condicions que un verdader complement directe (*De parents meus, n'han arribat tres*). Al grup dels verbs inacusatius pertanyen els verbs de moviment resultatiu (*arribar, eixir, pujar, vindre, etc.*), els verbs de canvi d'estat (*nàixer, morir, fermentar, etc.*), els verbs esdevenimentals (*caldre, faltar, ocórrer, esdevindre, etc.*), els verbs pronominals (*pentinar-se, afaitar-se, tallar-se, etc.*) o el verbs en construccions de passiva pronominal (*construir-se, aprovar-se, etc.*).

32.3. EL COMPLEMENT INDIRECTE

32.3.1. Tradicionalment, s'han identificat amb la funció de CI complementacions verbals diferents que tenien en comú la possibilitat de pronominalitzar per mitjà d'un pronom de datiu:

Li han donat una mala notícia.
Li ha agradat molt el regal.
Li ha dibuixat un futbolista.
El xiquet li ha agafat una bronquitis.
Li ha tocat la mà.
No crec que li siga sincer.

La coincidència de la pronominalització no ens ha de fer passar per alt que hi ha diferències significatives entre les construccions amb datiu exemplificades. Observem que solament les dos primeres tenen verbs que demanen semànticament la selecció d'un datiu: 'donar alguna cosa a algú' i 'agradar una cosa a algú'. Per tant, en estos dos casos seria pertinent parlar de complements indirectes en sentit estricte. En els altres, en canvi, el datiu no forma part de la selecció verbal, ja que el verb no exigix este complement. Això significa que cal agrupar-los amb els complements verbals no seleccionats. Partint dels exemples anteriors, es poden diferenciar els següents casos de datius no seleccionats:

a) En *Li ha dibuixat un futbolista*, cal parlar de datiu benefactiu. El significat de *dibuixar* no exigix un destinatari i la complementació dativa indica de manera adjunta el beneficiari de l'acció verbal. Quan no té forma pronominal, adopta la forma de sintagma preposicional (SP) i va introduït per la preposició *per a*.

b) En *El xiquet li ha agafat una bronquitis*, hi ha un exemple de datiu ètic. Esta classe de datius no solen aparéixer amb forma preposicional i tenen més una funció pragmàtica que no sintàctica. Marquen l'èmfasi, l'interés o l'afectació que té l'esdeveniment descrit per a les persones que participen en l'acte comunicatiu.

c) En *Li ha tocat la mà*, tenim un datiu possessiu. Notem que el datiu es referix a *la mà* i que l'estructura semàntica equivalent seria 'Ha tocat la mà d'ell'.

d) Finalment, en *No crec que li siga sincer*, es posa de manifest el denominat *datiu adjectival*. De fet, el pronom depén de l'adjectiu *sincer* ('sincer a algú').

32.3.2. Els complements indirectes poden adoptar la forma de sintagma preposicional introduït per la preposició *a* i la de pronom feble.

Quan presenten la forma de SP, poden anar acompanyats d'un CD o aparéixer a soles. El primer cas es dóna sobretot amb verbs d'acció i el datiu sol mostrar-se com un destinatari de l'acció. El segon és més típic dels verbs d'estat o psicològics i el datiu es manifesta com un experimentador de l'estat expressat pel verb.

Hem enviat una carta a la tia. (destinatari)
El tema no interessa a ningú. (experimentador)

Els pronoms febles que podem trobar fent de CI són els següents:

a) Els pronoms personals àtons *me, te, nos, vos* (v. § 23.2.1):

M'han donat un premi.
Ja ens han dut la cuina.

b) Els pronoms datius de tercera persona *li, los* (v. § 23.2.2):

Li he demostrat la meua teoria.
Els ha agradat molt.

32.4. EL COMPLEMENT DE RÈGIM

L'altre complement seleccionat pel predicat verbal és el denominat *complement de règim*. El complement de règim manifesta com a característica formal més important el fet d'aparéixer representat per un sintagma preposicional, el qual té com a preposicions més habituals *a, en, de, per* i *amb*, i en certs casos admet més d'una preposició.

TAULA 32.1:
Preposicions que encapçalen un complement de règim

PREPOSICIÓ	VERB	EXEMPLE
A	accedir jugar renunciar tendir	<i>Sorprenentment, ha accedit a la meua petició. Li agrada jugar a la loteria. Roser ha renunciat al càrrec. Els núvols tendiran a desaparèixer al llarg del matí.</i>
EN	confiar insistir pensar repercutir	<i>És un innocent que confia en qualsevol. Els metges insistixen en la importància de la medicina preventiva. Només pensa en ella. El preu del petroli repercutix en la inflació.</i>
DE	dependre desconfiar previndre sospitar	<i>Ja n'hi ha prou, no podem dependre del teu humor. Sempre desconfia de nosaltres. Ningú ens havia previngut de la possibilitat de contagi. És molt desconfiat, sospita de tot el món.</i>
AMB	coincidir cooperar pactar suplir	<i>L'horari del conserge coincideix amb el de l'alumnat. Cooperarem amb la biblioteca en la campanya d'animació lectora. No pactarem amb ningú. La falta d'aptitud física la suplirà amb la voluntat de superació.</i>
PER	batallar decidir-se desviure's optar	<i>No val la pena batallar per això. S'ha decidit pel model més econòmic. Es desvia per tots. Hem optat per anar a la platja.</i>
CONTRA	apel·lar disparar lluitar xocar	<i>Apel·larem contra la sentència. Han disparat contra la gent. L'objectiu del programa és lluitar contra el fracàs escolar. Ha xocat amb / contra un camió i ha resultat il·lès.</i>
EN / SOBRE	fonamentar incidir recaure recolzar	<i>L'educació es fonamenta en / sobre el respecte mutu. Els hàbits de la població incidixen en / sobre el medi ambient. L'educació dels immigrants recau en / sobre l'escola pública. La volta recolza en / sobre els dos murs laterals.</i>
DE / SOBRE	discutir informar opinar parlar	<i>Els candidats discutiran de / sobre política exterior. Et pots informar de / sobre les bases del concurs per Internet. Volen opinar de / sobre tot sense tindre idea de res. Quan parlem de / sobre futbol sempre acabem barallant-nos.</i>
DE / AMB	dotar omplir revestir untar	<i>Dotarem d' / amb ordinadors tots els centres escolars. Han omplert de / amb terra totes les jardineres. Vull revestir de / amb pedra una paret del menjador. Has d'untar de / amb greix la cadena de la bicicleta.</i>

OBSERVACIÓ: Convé apuntar que les preposicions anteriors estan sotmeses a alteracions sintàctiques fruit de la combinació amb oracions subordinades d'infinitiu o introduïdes pel nexa *que*. Estos usos, que s'estudien en un altre capítol, provoquen que, en els registres formals, la preposició s'elidisca davant de *que* i que les preposicions es puguen reduir a *de* o *a* davant d'infinitiu: *Els jòvens es queixen dels pares però Els jòvens es queixen que tot els vaja en contra. Confia en tu però Confia a resoldre prompte el problema* (v. § 26.3.5).

A més de la forma de SP, el complement de règim pot aparèixer representat pels pronoms febles *ne* i *hi*. El primer equival a sintagmes introduïts per la preposició *de* (v. § 23.4.1.d). El segon és vàlid per a la resta de les possibilitats preposicionals (v. § 23.4.2.b):

*D'això, no me'n parles.
No s'hi val, a fer trampes.*

32.5. EL COMPLEMENT CIRCUMSTANCIAL

32.5.1. La condició de complement no seleccionat fa que el complement circumstancial no es veja sotmés a les restriccions que afecten els complements seleccionats. Com ja hem apuntat, no és un constituent imprescindible i sol mostrar una certa mobilitat dins de l'oració. Des d'un punt de vista semàntic, desenvolupa una gran diversitat de valors semàntics: lloc, temps, manera, companyia, instrument, causa, finalitat:

<i>Joan no té accions en aquell banc.</i>	(CC de lloc)
<i>L'hem trobat a les tres.</i>	(CC de temps)
<i>Quan té fam, menja sense esme.</i>	(CC de manera)
<i>Prendrà la comunió amb el seu germà.</i>	(CC de companyia)
<i>Va colpejar la taula amb el martell.</i>	(CC instrumental)
<i>Ho he fet per tu.</i>	(CC de causa)
<i>Consol treballa per a mi.</i>	(CC final)

Des d'un punt de vista sintàctic, es caracteritza perquè posa de manifest una gran varietat formal: sintagma preposicional, substantiu amb adverbi posposat, sintagma adverbial, oració subordinada i sintagma nominal.

TAULA 32.2:

Categoria del complement circumstancial

CATEGORIA	EXEMPLE
Sintagma preposicional	<i>Hem dinat en el restaurant de Vicent.</i> <i>No tornaran fins a l'estiu.</i> <i>Sempre escriu amb estilogràfica.</i>
Sintagma adverbial	<i>Nada molt malament.</i> <i>Els trobaràs allí.</i> <i>Ja ho comentarem després.</i> <i>Hem menjat massa.</i>
Substantiu amb adverbi posposat	<i>Les llàgrimes li queien galtes avall.</i> <i>Se n'anaren muntanya amunt.</i>
Oració subordinada	<i>Ens vam conèixer on no pots ni imaginar-te.</i> <i>Quan estigues preparat, m'ho dius.</i> <i>Parla com si estiguera ofès.</i>
Sintagma nominal	<i>Tornarà la setmana que ve.</i> <i>Vaig nàixer l'any 1962.</i>

OBSERVACIÓ: El fet d'expressar una circumstància i de formalitzar-se a través d'un sintagma preposicional o d'un adverbi no sempre és una garantia que es tracta d'un complement circumstancial: *He arribat a casa / allà. Ve de Barcelona.* En els exemples anteriors, el complement verbal és un constituent seleccionat pel verb i, per tant, s'aproxima a la funció del complement de règim. És per això que alguns tractats gramaticals denominen esta classe de complements *pseudocircumstancials*.

32.5.2. La majoria de circumstancials s'expressen per mitjà de sintagmes preposicionals o d'adverbis. En els capítols 26 i 27 ja s'han analitzat les preposicions i els adverbis, i els valors espacials, temporals, de manera, etc., que s'hi associen. Notem ara que l'aparició d'un sintagma nominal fent la funció de complement circumstancial queda restringida a l'expressió del temps en determinats casos:

a) En primer lloc, és interessant apuntar el comportament que tenen els dies de la setmana, ja que la presència o no de l'article depèn de circumstàncies pragmàtiques. Així, no apareix l'article quan la referència al dia de la setmana és pròxima a l'emissor, és a dir, s'emmarca dins del període setmanal de set dies. Ara bé, quan el dia de la setmana està precedit d'un adjectiu que reforça la idea de proximitat, la presència de l'article és obligatòria.

(Hui és dimarts) → *Divendres anirem al cine.*

(Hui és dimarts) → *Anirem al cine divendres que ve.*

(Hui és dimarts) → *Anirem al cine el pròxim divendres.*

b) Una menció especial mereix també la referència a les hores, que s'expressa per mitjà d'un sintagma nominal precedit o no de preposició segons els casos:

He quedat amb Carles al començament de l'esplanada a les quatre.

Ja són les quatre.

El sistema més general en valencià per a l'expressió de les hores és el que es pot anomenar sistema «de rellotge», que indica primer l'hora i després les fraccions per mitjà de la conjunció *i* fins a la mitja hora i del quantificador *menys* després de la mitja hora:

Les quatre

Les quatre i deu

Les quatre i quart

Les quatre i mitja

Les cinc menys vint-i-cinc

Les cinc menys quart

A més del sistema anterior, el valencià manté també amb una certa vitalitat un sistema que es pot anomenar «de campanar», per a la franja horària que va des de la mitja fins a l'hora:

Un quart per a la una

Són els tres quarts. (de l'hora en curs)

Junt amb els sistemes anteriors, en l'actualitat també s'usa sovint un tercer sistema derivat d'una lectura numèrica de les fraccions d'hora pròpia dels rellotges digitals:

Les nou trenta (9:30)

Les tretze quaranta (13:40)

OBSERVACIÓ: En altres parlars s'usa un sistema *de campanar* que partix dels quarts i de l'hora posterior: *un quart de cinc* (4:15), *un quart i cinc de cinc* (4:20), *dos quarts de cinc* (4:30), *tres quarts de cinc* (4:45), *tres quarts i cinc de cinc* (4:50).

c) Finalment, la referència als anys també es pot expressar per mitjà d'un sintagma nominal amb el nom *any* o simplement anteposant l'article definit *el* o la preposició *en* a la referència de l'any:

Ens vam casar l'any 1985

Ens vam casar el 1985

Ens vam casar en 1985

32.5.3. La pronominalització també és possible amb els complements circumstancials. Però cal notar que no tots els valors semàntics l'admeten. Així, el pronom *hi* pot equivaldre a un circumstancial de lloc, de manera i de companyia, però no a la resta (v. § 23.4.2.c):

Hem sopat a ca la tia. Quina sort! Jo no hi he sopat mai.

Joan corre en moto hui? Sí que hi corre.

Si voleu, jo ballaré amb Lluís, però, amb Miquel, jo no hi balle.

33. LES PREDICACIONS NO VERBALS: ELS VERBS *SER* I *ESTAR*

33.1. CONCEPTES GENERALS

Al parlar de la *predicació verbal*, déiem que el verb de l'oració constituïa la base semàntica de la predicació. Per contra, quan ens referim a una *predicació no verbal*, el paper de predicat el realitza un element diferent del verb. El cas més característic és el que podem observar en les denominades *oracions copulatives*, en les quals el verb es limita a enllaçar el subjecte i l'atribut sense aportar una càrrega semàntica. De fet, és l'atribut el que actua com a predicat, i per això tradicionalment es parla de *predicat nominal*:

El teu mòbil és molt menut.
Robert és un bon home.

Així, en les oracions anteriors, la predicació pròpiament dita correspon al sintagma adjectival *molt menut* i al sintagma nominal *un bon home*, que assenyalen propietats dels subjectes: *el teu mòbil* i *Robert*, respectivament.

33.2. TIPUS DE PREDICACIÓ NO VERBAL

Hi ha diferents tipus de predicacions no verbals: les que tenen un caràcter primari o bàsic i les que tenen un caràcter secundari.

33.2.1. Predicacions no verbals primàries

Les predicacions primàries aporten la base semàntica fonamental de la predicació i reben el nom d'*atributs*. Podem trobar-les amb dos tipus de verbs: els copulatius i els quasicopulatius.

Els verbs copulatius es caracteritzen pel fet de realitzar una funció merament d'enllaç entre el subjecte i l'atribut. Tenen com a representant essencial el verb *ser* i bona part dels usos atributius d'*estar*:

Sílvia és intel·ligent.
Marc està content.

Els verbs quasicopulatius, encara que també estan dessemantitzats i no constitueixen la base de la predicació, conserven un significat modal o aspectual. Entre els que contenen trets modals, podem destacar els verbs sinònims *paréixer* i *semblar*:

El teu amic pareix un bon xic.
Esta xica sembla simpàtica.

El grup de verbs quasicopulatius que conté trets aspectuals és més nombrós. Així, podem trobar verbs que aporten un sentit resultatiu i duratiu (*quedar-se*, *restar*, *romandre*), verbs que expressen un sentit continuatiu (*continuar*, *seguir*, *mantindre's*, *conservar-se*) i verbs que indiquen un sentit de canvi d'estat (*fer-se*, *tornar-se*, *esdevindre*, *resultar*, *posar-se*).

La mare s'ha quedat tranquil·la.
Mon pare continua igual.

Quan li ho he dit, s'ha fet roig.

OBSERVACIÓ: Hi ha altres verbs que en determinats contextos poden funcionar també com a quasicopulatiu. Es tracta dels verbs de percepció, com *trobar-se* i *sentir-se*; dels verbs d'aparença, com *mostrar-se*, *presentar-se* i *revelar-se*, o de verbs de moviment, com *anar*, *eixir*, *sortir*, *vindre* i *caure*: *Se sent cansada. S'ha mostrat molt amable. Hui van tots molt mudats.*

L'atribut, tant el dels verbs copulatiu com el dels verbs quasicopulatiu, pot aparèixer representat per diferents categories: sintagma nominal, sintagma adjectival, sintagma preposicional, sintagma adverbial i oracions subordinades:

*Robert pareix un bon home.
La mestra ha caigut malalta.
Aquella escultura pareix de pedra.
No diu res, però no es troba molt bé.
Ser curt de gambals és ser poc intel·ligent.*

OBSERVACIÓ: Convé advertir que hi ha verbs que poden aplicar restriccions a l'aparició d'un determinat tipus d'atribut per raons semàntiques o sintàctiques. Així, per exemple, *estar* és incompatible amb atributs constituïts per un SN (**Robert està un bon home*).

La forma de l'atribut també es pot manifestar a través d'un pronom feble: els pronoms febles *ho*, *hi* i excepcionalment *ne*. L'atribut apareix amb la forma *ho* quan el verb de l'oració és *ser*, *estar*, *paréixer* i *semblar* (v. § 23.3.b) i amb la forma *hi* amb la resta de verbs apuntats (v. § 23.4.2.d), excepte amb *fer-se* quan significa 'passar a formar part', que es representa per *ne* (v. § 23.4.1.g).

*El teu germà, és més gran que tu o no ho és?
Sa mare és magribina, però ell no s'hi sent.*

33.2.2. Les predicacions no verbals secundàries

En certs casos, un predicat no verbal pot aparèixer al costat d'un verb que funciona com a predicat primari. Es tracta d'oracions com les següents:

*L'expedició ha arribat contenta a València.
Miquel diu que ha vist tota la gent dreta.*

Segons el sintagma nominal sobre el qual prediquen, els complements predicatius poden ser de dos tipus: predicatius referits al subjecte i predicatius referits al complement directe. En els exemples anteriors, *contenta* és un predicatiu referit al subjecte, i *dreta*, un predicatiu referit al complement directe.

OBSERVACIÓ: Els predicatius, a més de referir-se al subjecte o al complement directe, també poden afectar esporàdicament altres funcions, com el complement indirecte: *A Lluïsa, li vam posar la injecció gitada* ('Lluïsa estava gitada quan li vam posar la injecció').

Les categories que poden assumir la funció de complement predicatiu són diverses; concretament:

TAULA 33.1:
 Categoria del complement predicatiu

CATEGORIA	EXEMPLE
sintagma nominal	<i>Sempre me l'he imaginada alcaldessa.</i>
sintagma adjectival	<i>Hem menjat molt tranquils.</i>
sintagma preposicional	<i>L'hem contractat de secretari.</i>
sintagma adverbial	<i>Hui ja té el braç bé.</i>

Com es pot comprovar en els exemples anteriors, si el predicatiu és un adjectiu o un substantiu, precedit o no de preposició, concorda amb el sintagma nominal sobre el qual predica. És per això que en el primer exemple *alcaldessa* apareix en femení singular, i en el segon *tranquils* apareix en masculí plural.

Notem, finalment, que, independentment de quina siga la forma gramatical a la qual fa referència, el complement predicatiu també pot aparèixer representat per un pronom feble, concretament pel pronom *hi* (v. § 23.4.2.c):

*Que han arribat cansats, els teus pares? Sí que hi han arribat, sí.
 Carme ha entrat de mestra? No, no hi ha entrat, de mestra.*

33.3. ELS USOS DELS VERBS *SER* I *ESTAR*

Entre els verbs que podem trobar en les predicacions no verbals, cal destacar els usos de *ser* i *estar*. Poden aparèixer en dos tipus de construccions: les copulatives, també denominades *atributives* (*Mon pare és optimista*), i les locatives (*Estan tot el matí en la biblioteca*).

33.3.1. Usos atributius

En general, poden funcionar com a atribut categories ben diferents: sintagmes nominals, adjectivals, preposicionals i adverbials. Així mateix, els subjectes poden ser animats i inanimats. Però convé advertir que la selecció dels verbs *ser* o *estar* està condicionada per les característiques sintàctiques i semàntiques de l'atribut i del subjecte. Si, com hem dit, el subjecte pot tindre un caràcter animat o inanimat, l'atribut, a banda de la variació formal, pot indicar propietats (*gran, italià, intel·ligent*, etc.) i estats transitoris (*content, malalt, fart*, etc.).

D'acord amb les distincions anteriors, la selecció dels verbs *ser* i *estar* es produïx quan es donen les circumstàncies següents:

a) Amb subjectes animats o inanimats i atributs que indiquen propietats. Amb independència de la forma que tinga l'atribut, el verb seleccionat és *ser*.

*Pau és valencià.
 Maria és de Castelló.
 La Terra és redona.
 Este café és sense cafeïna.
 És casat amb una filla de la fornera.
 Ma tia és fadrina.*

OBSERVACIÓ: Tradicionalment, s'ha percebut l'expressió de l'estat civil com una propietat. Per això és habitual sentir *Pere és casat, Ferran és jubilat*; i en

registres formals, *El jutge és mort*, *L'àvia és viuda*. Això no obstant, actualment hi ha una tendència a concebre els estats civils com a transitoris, de manera que podem trobar alguns d'estos usos amb *estar*: *Pere està casat*.

b) Amb subjectes animats i atributs que indiquen estats transitoris. L'ús general és amb el verb *estar*, que es pot combinar amb atributs constituïts per sintagmes adjectivals, participis, sintagmes preposicionals i adverbials.

El mestre està malalt. (sintagma adjectival)
La mare està gitada. (participi)
Els xiquets estan en perill. (sintagma preposicional)
Carme ja està bé. (sintagma adverbial)

c) Amb subjectes inanimats i atributs que indiquen estats transitoris. Amb atributs adjectivals l'ús més tradicional i genuí és amb *ser*, però en l'actualitat el verb *estar* té cada vegada més difusió:

La llet és (o està) calenta.
El camp és (o està) ple de brossa.

En canvi, amb atributs formats per participis, sintagmes preposicionals i sintagmes adverbials l'ús més estès és amb el verb *estar*.

La casa està tancada.
Este cotxe només està a l'abast dels més rics.
El pis que et vols comprar està molt bé.

OBSERVACIÓ: L'ús de *ser* amb atributs adjectivals respon a un ús característic de la llengua antiga, i encara és ben viu en certs parlars:

«E tota aquella vall era plena de bestiar», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.
 «La cambra era molt scura, sens que no y havia lum ni claredat neguna», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

La taula següent sintetitza els usos atributius dels verbs *ser* i *estar*:

TAULA 33.2:

Usos atributius de ser i estar

TIPUS D'ATRIBUT		SUBJECTE ANIMAT	SUBJECTE INANIMAT
PROPIETATS	amb tota classe de categories	<i>Pau és valencià.</i>	<i>La Terra és redona.</i>
ESTATS TRANSITORIS	SAdj participis SP SAdv	<i>El mestre està malalt.</i> <i>La mare està gitada.</i> <i>Els xiquets estan en perill.</i> <i>Carme ja està bé.</i>	<i>El camp és (o està) ple de brossa.</i> <i>La casa està tancada.</i> <i>Este cotxe només està a l'abast dels més rics.</i> <i>El pis que et vols comprar està molt bé.</i>

33.3.2. Usos locatius

Com passa amb els usos atributius, la selecció dels verbs estudiats en els usos locatius depén de les característiques dels constituents oracionals. Però ara el tret més important és el caràcter duratiu o no de la construcció. Així, la localització tant d'un subjecte animat com d'un d'inanimat pot realitzar-se sense manifestar interès per la temporalitat o bé atenent la seua permanència en un lloc. En el primer cas, es tria el verb *ser*; en el segon, el verb *estar*, com es pot observar en els exemples següents:

TAULA 33.3:
Usos locatius de ser i estar

	CONTEXT NO DURATIU	CONTEXT DURATIU
SUBJECTE ANIMAT	<i>Quan he aplegat a casa, el teu fill era al carrer.</i>	<i>El teu fill està tot el dia al carrer.</i>
SUBJECTE INANIMAT	<i>El llapis que busques és al calaix.</i>	<i>El llapis que busques ha estat sempre al calaix.</i>

OBSERVACIÓ: Els usos descrits són els que trobem en els registres formals, en la majoria dels dialectes i en la llengua clàssica (*Tirant lo Blanch: Recorda'm aquella darrera nit que tu e yo érem en lo lit; Veren venir nou galeres que eren ja molt prop*). Això no obstant, cal notar que en valencià col·loquial, llevat d'alguns usos de *ser* en els parlants més vells, la tendència és substituir-lo per *estar* per interferència externa. És per això que convé evitar l'ús de *estar* en els contextos propis de *ser*.

A més de les construccions locatives, cal fer referència a les construccions presentacionals, això és, a aquelles que introdueixen un element en l'univers del discurs. En les construccions presentacionals s'usa tradicionalment el verb *haver-hi*:

Fora hi ha l'home que vingué ahir.
Al baül hi ha una de les figures més boniques que tinc.

En l'actualitat, però, és molt general l'ús del verb *estar*, ús que convé evitar en els registres formals:

Fora està l'home que vingué ahir.
Al baül està una de les figures més boniques que tinc.

OBSERVACIÓ: De l'ús amb *haver-hi*, en podem trobar mostres en la llengua col·loquial en frases i refranys com ara: (en entrar en una casa) *Qui hi ha per ací?; On hi ha el cos, hi ha la mort.*

34. LES CONJUNCIONS

34.1. CONCEPTES GENERALS

Les conjuncions formen una classe de paraules que es caracteritzen, morfològicament, pel fet de ser invariables, i sintàcticament, pel fet d'enllaçar oracions o constituents d'una oració o d'un sintagma:

Viu a Alcoi però treballa a Alacant. (enllaça oracions)
Compra llobarro i emperador. (enllaça constituents)

Com ocorre amb altres classes de paraules, dins de la classe de les conjuncions s'inclouen tant les conjuncions pròpiament dites (*i, o, que, si, perquè*, etc.) com les locucions que funcionalment equivalen a una conjunció (*o bé, encara que, a fi que, per tal com*, etc.).

Les conjuncions formen una classe tancada de paraules, això és, una classe amb un nombre relativament reduït d'elements, que generalment es mantenen sense alteració al llarg del temps, encara que ocasionalment es puguen formar algunes conjuncions o puguen caure en desús unes altres. La locució conjuntiva *a pesar que*, per exemple, no existia en la llengua antiga, però ha assolit una relativa freqüència en certs parlars; per contra, la conjunció *car*, que era molt habitual en la llengua antiga, té en l'actualitat un ús molt restringit, i altres com *jatsia que* (amb el valor de *encara que*) han desaparegut totalment.

34.2. LES CLASSES DE CONJUNCIONS

Tenint en compte el tipus d'enllaç que estableixen, tradicionalment es diferencien les conjuncions de coordinació i les de subordinació. Les conjuncions de coordinació enllacen oracions o parts d'una oració o d'un sintagma que presenten una funció sintàctica equivalent:

Arribaren a les 10 i se n'anaren a les 11.
Vés-te'n ara o queda't fins que acabe la conferència.
Es va posar un vestit de ratlles verdes i blaves.
Compra llobarro o emperador, però que siga fresc.

Les conjuncions de subordinació, en canvi, estableixen una relació de dependència entre l'oració que introdueixen i una altra oració o un constituent d'una oració:

*No sabia **que** demà és festa.*
*Em preguntà **si** m'agradava la cervesa.*
***Si** vols, podem anar al teatre.*
*La possibilitat **que** haja sigut ell és molt remota.*
*Una persona convençuda **que** havia fet el que calia.*

En els tres primers exemples, la conjunció subordina l'oració que encapçala a una altra oració; en els dos últims, en canvi, la conjunció subordina l'oració a un constituent (el substantiu *possibilitat* i el participi *convençuda*, respectivament). L'oració introduïda per la conjunció de subordinació rep el nom d'*oració subordinada*; en canvi, l'oració a què se subordina, o la que conté l'element al qual se subordina, s'anomena *oració principal*.

OBSERVACIÓ: En algunes gramàtiques, a més de les conjuncions de coordinació i les de subordinació, es diferencia un tercer tipus de conjuncions, que es troben a mitjan camí entre les unes i les altres: les conjuncions d'interordinació. El terme *interordinació* es reserva per a les conjuncions que introdueixen les oracions adversatives i les anomenades *oracions adverbials impròpies* (causals, finals, condicionals, etc.). Des d'esta perspectiva, les conjuncions de subordinació assenyalen una relació de dependència de l'oració principal amb la subordinada, mentres que les d'interordinació introdueixen una relació d'interdependència, o de dependència mútua, basada en oposicions semàntiques del tipus causa i efecte, tesi i antítesi, condició i condicionat, etc.

34.3. LES CONJUNCIONS I ALTRES CLASSES DE PARAULES

34.3.1. Les conjuncions estan estretament relacionades amb altres classes de paraules que també estan integrades per elements invariables que estableixen relacions de subordinació o de connexió.

34.3.2. Les conjuncions de subordinació presenten un clar paral·lisme amb les preposicions, ja que tant les unes com les altres funcionen com a elements de subordinació, i assenyalen una relació de dependència entre l'element que introdueixen (el complement de la preposició o l'oració subordinada) i un altre element. La diferència fonamental entre una classe de paraules i l'altra té a veure amb la categoria de l'element que subordinen. Efectivament, les preposicions seleccionen un sintagma (generalment nominal o adjectival) o una oració subordinada amb el verb en forma no finita (en infinitiu, generalment):

Ha acabat el treball sense l'ajuda de ningú.

Li van posar una multa per anar massa ràpid.

Les conjuncions, en canvi, seleccionen, una oració en forma finita (amb el verb en indicatiu o en subjuntiu):

Ha acabat el treball sense que ningú l'ajudara.

Li van posar una multa perquè anava massa ràpid.

34.3.3. Les conjuncions de subordinació també mantenen una estreta relació amb els pronoms relatius, ja que tant les conjuncions com els relatius servixen d'enllaç entre l'oració subordinada i la principal. Els relatius, però, també es comporten com a pronoms i realitzen una determinada funció sintàctica (subjecte, complement directe, etc.) dins de l'oració de relatiu. Tot i que la distinció entre conjuncions i relatius és generalment nítida, hi ha casos en què els límits entre una categoria i l'altra no són precisos. El cas més evident és el dels relatius adverbials *quan*, *com* i *on*, que algunes gramàtiques inclouen dins de les conjuncions pel fet que s'usen sempre o quasi sempre sense antecedent (v. § 24.3.3). Notem, amb tot, que com els altres relatius, estes partícules assumixen una funció sintàctica dins l'oració subordinada: de circumstancial de temps, de mode o de lloc.

OBSERVACIÓ: Deixant de banda les diferències esmentades entre les conjuncions i els adverbis relatius, cal assenyalar també el fet que la partícula *com* pot assumir funcions diferents de les de relatiu adverbial, i comportar-se com una preposició, seguida o no de *a* (v. § 26.4.3), o integrar-se en una locució conjuntiva (*com que*, *per tal com*), com es veurà més avall (v. § 34.5).

34.3.4. Juntament amb les conjuncions hi ha altres connectors que a vegades s'inclouen dins de la classe de les conjuncions. Es tracta dels adverbis connectius del tipus *tanmateix*, *a més* o *consegüentment* (v. § 27.8). Notem que els adverbis connectius poden assumir valors equivalents als de les conjuncions, com ocorre amb *tanmateix*, que té un valor opositiu equivalent al de la conjunció *però*, o amb *a més*, que té un valor additiu pròxim al de la conjunció *i*. A diferència de les conjuncions, *tanmateix*, els adverbis connectius estableixen relacions de caràcter textual (connecten típicament oracions independents), poden ocupar diferents posicions dins de l'oració que connecten i poden combinar-se amb una conjunció (per exemple, amb *i* o *però*):

No ha estudiat gens; tanmateix, ha aprovat totes les assignatures.

Ha aprovat, tanmateix, totes les assignatures.

No ha estudiat gens i, tanmateix, ha aprovat totes les assignatures.

34.4. LES CONJUNCIONS DE COORDINACIÓ

D'acord amb el tipus de relació que expressen, les conjuncions de coordinació es classifiquen en *copulatives*, *disjuntives*, *distributives* i *adversatives*.

34.4.1. Les conjuncions copulatives

Les conjuncions copulatives expressen una relació de mera addició entre els elements que unixen, siguen oracions o elements d'una oració o d'un sintagma. Les conjuncions copulatives són *i* i *ni*. La conjunció *i* s'usa en oracions afirmatives:

Joan preparava el sopar i Carme escurava.

Llegirem un poema d'Ausiàs March i dos fragments del Tirant.

En aquells casos en què es coordinen més de dos elements, la conjunció enllaça els dos últims, encara que és possible usar-la amb un valor emfàtic entre tots els elements de la sèrie:

Comprarem pa, beguda i companatge.

A la festa acudiren Pere i Empar i Joana i Andreu.

OBSERVACIÓ: La conjunció *i* es manté inalterable encara que la paraula següent comence pel mateix so: *Ministeri d'Economia i Hisenda*, *Parlarem amb Marta i Irene*.

La conjunció *ni*, en canvi, s'usa en oracions negatives:

Ni neva ni plou.

Ni l'un ni l'altre (no) em van aclarir res.

No menja (ni) carn ni peix ni ous.

No neva ni plou.

Com es pot observar en els exemples anteriors, la conjunció pot precedir tots els elements coordinats o no explicitar-se en el primer element si la sèrie es troba després de la negació.

34.4.2. Les conjuncions disjuntives

Les conjuncions disjuntives poden expressar una alternança o una contraposició. Té un valor disjuntiu la conjunció *o*, que pot ser reforçada amb l'adverbi *bé*:

Hi ha entrepà o plat combinat.

No recorde si vaig parlar amb Mar o bé amb Tere.

Com ocorre amb *i*, en aquells casos en què es coordinen més de dos elements normalment sols apareix enllaçant els dos últims: *Comenta-li-ho per telèfon, vé a parlar amb ell personalment o fes el que consideres convenient.*

A més del valor d'alternança, la conjunció *o* també assenyala en certs casos l'equivalència dels elements coordinats: *Es diu 'timó' o 'tomello'.*

OBSERVACIÓ: La conjunció *o* es manté inalterable encara que la paraula següent comence pel mateix so: *Ha convidat deu o onze persones, No sé si vindrà Pere o Hortènsia.*

34.4.3. Les conjuncions distributives

Les conjuncions distributives indiquen alternança i apareixen encapçalant cadascun dels membres coordinats. Són distributives les conjuncions *o... o* i tota una sèrie de paraules en construccions paral·lelístiques que, sense ser pròpiament conjuncions distributives, indiquen alternança o distribució, com ara *adés... adés, ara... ara, ara... adés, adés... ara, siga... siga, siga... o, ni... ni, mig... mig, no solament... sinó (també), no solament... sinó que, qui... qui, que... que, quin... quin, l'una... l'altra, entre... i, entre que... i que, tant... com, així... com, el mateix... que:*

Adés parla, adés calla.

Ara plora, ara riu.

Ho hem d'acabar, siga hui, siga demà.

Ni fa ni deixa fer.

Estem mig vius mig morts.

Decidix-te: o carn o peix.

No solament el va amenaçar, sinó que va complir l'amenaça.

Ho has de fer tant si vols com si no vols.

Es van oposar a la llei així burgesos com nobles.

34.4.4. Les conjuncions adversatives

Les conjuncions adversatives expressen un contrast entre els elements coordinats. Tenen un valor adversatiu les conjuncions *però*, *mentres* (o *mentre*) *que* i *sinó* (o *sinó que*). La primera té un valor opositiu i indica que el segon element coordinat expressa una restricció o un valor contrari al primer:

Joana treballa moltes hores, però jo em limite a complir l'horari.

És bona persona però una miqueta eixut.

Amb un valor igualment opositiu, s'usa també la locució *mentres* (o *mentre*) *que*:

Joana treballa moltes hores, mentres que jo em limite a complir estrictament l'horari.

OBSERVACIÓ: D'acord amb l'ús més generalitzat, *mentres que* té un valor adversatiu i *mentres* un valor temporal (v. § 34.5.7).

En canvi, la conjunció *sinó* (*sinó que* si encapçala una oració) té un valor substitutiu i afirma del segon membre allò que es nega del primer:

No m'ho ha dit ella sinó el seu germà.

No dic que calles sinó que parles més baixet.

OBSERVACIÓ: A diferència de la resta de conjuncions de coordinació, les adversatives únicament poden enllaçar dos elements. És per això que alguns autors consideren que les adversatives no són pròpiament conjuncions coordinants, sinó interordinants, com s'ha apuntat en l'observació de l'apartat 34.2.

Juntament amb les conjuncions *però* i *sinó*, la llengua disposa d'un conjunt d'adverbis connectius que s'usen amb un valor de contrast a mitjan camí entre l'adversativitat i la concessivitat. Es tracta d'adverbis o locucions adverbials com ara *així i tot*, *això no obstant*, *no obstant això*, *altrament*, *amb tot*, *tanmateix*:

Així i tot, m'estranya molt que ell no haja vingut.

Este hivern ha plogut prou; no obstant això, encara hi ha sequera.

Has de fer el treball; altrament, podries suspendre.

La pel·lícula dura tres hores; amb tot, no es fa llarga.

Li ho vaig contar en confiança i, tanmateix, ho ha xarrat a tot el món.

Com s'ha apuntat més amunt, no es tracta pròpiament de conjuncions, encara que vehiculen nocions pròximes a les de les conjuncions (v. § 34.3.4).

OBSERVACIÓ: Amb un valor semblant als adverbis anteriors, també es pot usar *però* en posicions diferents de la inicial: *Joan, però, no sabia res de tot això;* *Joan no sabia res de tot això, però.*

34.5. LES CONJUNCIONS DE SUBORDINACIÓ

Tenint en compte el tipus d'oració subordinada amb què apareixen, les conjuncions de subordinació es poden classificar en *completives*, *condicionals*, *concessives*, *causals*, *finals*, *consecutives*, *temporals*, *modals* i *comparatives*.

La conjunció de subordinació per excel·lència és *que*. Fet i fet, la conjunció *que* es pot considerar com una mena de conjunció de subordinació universal, ja que s'usa en les subordinades completives, però també, com es veurà tot seguit, en moltes altres subordinades. A més, *que* apareix en la majoria de locucions conjuntives precedida d'una preposició, d'un adverbi, d'una preposició seguida de substantiu o d'altres estructures menys regulars:

TAULA 34.1:

Classes de locucions conjuntives segons la seua estructura

ESTRUCTURA	EXEMPLE
preposició + <i>que</i>	<i>perquè, sense que, segons que, fins que, etc.</i>
adverbi + <i>que</i>	<i>encara que, ja que, bé que, així que, abans que, després que, sempre que, només que, etc.</i>
preposició + substantiu + <i>que</i>	<i>de manera que, a fi que, en cas que, a pesar que, etc.</i>
forma verbal + <i>que</i>	<i>posat que, vist que, atés que, etc.</i>
altres	<i>tot i que, si bé, etc.</i>

Menys productives són les locucions formades amb el subordinant *com* precedit d'un o d'uns altres elements: *per tal com, així com, segons com, etc.*

OBSERVACIÓ: Atenent l'estructura de les locucions, seria possible pensar que no es tracta pròpiament de conjuncions sinó de preposicions, adverbis, etc., que seleccionen una subordinada amb *que*. Tot i que es tracta d'una possibilitat

adoptada per alguns gramàtics, cal tindre en compte que, en molts casos, la construcció ha assolit un alt grau de fixació que recomana analitzar-la com una unitat.

34.5.1. Les conjuncions completes

34.5.1.1. Són completes les conjuncions *que* i, amb els matisos que s'assenyalaran més avall, *si*. La conjunció *que* introduïx oracions subordinades completes que funcionen com a complement directe, subjecte, complement de règim o complement d'un substantiu o adjectiu:

Diu que té molta fam. (complement directe)

És possible que s'haja sentit ferit. (subjecte)

Confia que guanyaria el premi. (complement de règim)

La idea que t'ajude ell em sembla molt encertada. (complement del substantiu *idea*)

Una persona contenta que l'hagen tingut en compte. (complement de l'adjectiu *contenta*)

OBSERVACIÓ: En els tres últims casos, es tracta de complements preposicionals en què s'ha produït el fenomen de la caiguda de la preposició davant de la conjunció *que* (v. § 26.3.5.1).

A diferència del *que* ocorre en altres llengües, la conjunció *que* no s'elidix amb verbs de voluntat o de desig:

Preguem als senyors viatgers que es dirigisquen al tren.

Espere que t'ho hages passat molt bé.

34.5.1.2. En aquells casos en què la completiva té el verb en infinitiu no s'usa la conjunció:

Lamente que t'hages enfadat. però *Lamente haver-me enfadat.*

Vol que guanyem el premi. però *Vol guanyar el premi.*

Notem, amb tot, que la completiva amb infinitiu pot aparèixer precedida opcionalment o obligatòriament per la preposició *de* amb verbs que indiquen projecte o desig:

Li van aconsellar (d')invertir en accions de l'Estat.

Em va prohibir (de) dir-li res, a la seua filla.

Mira de dir-li-ho tranquil·lament

Em diuen d'anar-me'n.

L'ús de la preposició és optatiu amb verbs com ara *acordar*, *aconsellar*, *buscar*, *decidir*, *deliberar*, *desdenyar*, *desitjar*, *esperar*, *exigir*, *jurar*, *oferir*, *permetre*, *pretendre*, *procurar*, *prohibir*, *prometre*, *proposar*, *refusar*, *recomanar*, *resoldre*, *ser important* o *suggestir*; en canvi, és obligatori amb *assajar*, *dir* (amb el valor de 'proposar'), *pregar*, *provar* i *mirar* (amb el valor de 'procurar').

34.5.1.3. En les interrogatives indirectes la completiva apareix introduïda per la conjunció *si* o per un pronom interrogatiu (v. § 25.3.a):

No sé si vindrà.

No sé on se n'han anat.

Va comprovar què havíem fet.

En aquells casos en què la completiva no és pròpiament una interrogativa indirecta, sinó la reproducció en estil indirecte d'una pregunta, l'interrogatiu o la conjunció *si* apareixen precedits de *que*:

Els vaig preguntar que si tenien fam. (Paral·lela en estil directe a *Els vaig preguntar: «Teniu fam»*)

Va dir que on havia deixat la cafetera. (Paral·lela en estil directe a *Va dir: «On has deixat la cafetera?»*)

OBSERVACIÓ: Tradicionalment es considera que *si*, en estos contexts, és una conjunció completiva. Cal tindre en compte, tanmateix, que *si* presenta un comportament sintàctic pròxim a la resta de pronoms i adverbis interrogatius. Ja s'ha apuntat que, com els altres interrogatius, *si* pot aparéixer precedit de *que*. A més, com ocorre amb els altres interrogatius i a diferència de *que*, *si* pot anar seguit d'un infinitiu (*No sé si dir-li-ho*, *No sé quan dir-li-ho*) i admet l'anteposició d'un element de la subordinada (*No sé si et voldrà parlar de tot això* / *No sé de tot això si te'n voldrà parlar*). D'acord amb el comportament esmentat, en l'actualitat hi ha autors que preferixen considerar que *si* és un interrogatiu i no una conjunció, encara que no assumisca cap funció sintàctica dins de l'oració subordinada.

34.5.2. Les conjuncions condicionals

Les conjuncions condicionals introdueixen una subordinada, anomenada tradicionalment *pròtasi*, que assenyala la condició necessària per a la realització del que s'indica en l'oració principal, o *apòdosi*. La conjunció condicional per definició és *si*:

Si no arribes a temps, avisa'm.

També tenen un valor condicional les conjuncions *amb que*, *en cas que*, *posat que*, *a condició que*, *només que*, *sols que*, *sempre que*, *a menys que*:

Amb que Neus parle, tot s'aclarirà.

Pots demanar un certificat en cas que el necessites.

Posat que vinga, farem festa.

Ens deixaran entrar a la sala a condició que no fem fotografies.

Només que done una explicació, Roser li ho perdonarà

T'ho contaré sempre que no et rigues.

Tradicionalment les oracions condicionals es classifiquen en *reals*, *irreals* i *irreals de passat*. Les reals designen situacions que poden ser reals o realitzables i, amb la conjunció *si*, es construeixen típicament amb present d'indicatiu en la pròtasi i futur en l'apòdosi. Les irreals fan referència a situacions marcadament hipotètiques o no realitzables, i es construeixen típicament amb imperfecte de subjuntiu en la pròtasi i condicional en l'apòdosi (v. § 28.4.2.b). Les irreals de passat, finalment, fan referència a situacions que no s'han produït en el passat, i es construeixen típicament amb plusquamperfecte de subjuntiu en la pròtasi i condicional perfect en l'apòdosi.

TAULA 34.2:

Classes d'oracions condicionals

CLASSE	EXEMPLE
real	<i>Si ho aprova tot, me n'aniré d'acampada amb els amics.</i>
irreal	<i>Si ho aprovara tot, me n'aniria d'acampada amb els amics.</i>
irreal de passat	<i>Si ho haguera aprovat tot, me n'hauria anat d'acampada amb els amics.</i>

34.5.3. Les conjuncions concessives

Les conjuncions concessives introduïxen una subordinada que indica un obstacle per al que s'enuncia en l'oració principal, que no impedit, amb tot, la seua realització. La conjunció concessiva bàsica és *encara que*:

Encara que li ho prometes, no et creurà.

També tenen un valor concessiu les conjuncions *a pesar que*, *malgrat que*, *ni que*, *per bé que*, *bé que*, *si bé*, *tot i que*, *per més que*, *mal que*:

Ens han fet el descompte a pesar que no portàvem el carnet d'identitat.

Se'n va anar a Suïssa, malgrat que els pares no volien.

No pense dir-ho ni que em maten.

Per bé que s'ha moderat, continua sent molt impulsiva.

Si bé les normes s'han de complir, hi ha una certa permissivitat.

Tot i que tenia febra, va anar a la reunió.

Per més que me'l demanes, no te'l pense donar.

Mal que s'enfade, no li pense deixar el cotxe.

34.5.4. Les conjuncions causals

Les conjuncions causals introduïxen una subordinada que assenyala el motiu del que s'indica en l'oració principal. La conjunció causal bàsica és *perquè*:

Vam suspendre l'excursió perquè feia mal oratge.

També tenen un valor causal *ja que*, *que*, *vist que*, *per tal com*, *com que*, *com siga que*, *atés que*, *donat que*, *considerant que*, *puix*, *puix que*:

Ja que has vingut, t'ensenyaré el vídeo del viatge.

Vist que no recorda res, no seré jo qui li ho diga.

Com que no li feien cas, se'n va anar.

Atés que ha arribat Ferran, podem començar.

Es preveu una gran assistència a l'acte, donat que se n'ha fet molta publicitat.

OBSERVACIÓ: A més de les conjuncions anteriors, també es pot esmentar la conjunció *car*, que en l'actualitat es percep com a molt formal i té un ús restringit als àmbits literaris.

34.5.5. Les conjuncions finals

Les conjuncions finals introduïxen una subordinada que assenyala la finalitat o l'objectiu d'allò que s'indica en l'oració principal. La conjunció final bàsica és *perquè*, que en contextos poc formals també adopta la forma *per a que*:

Aniré a parlar amb ell, perquè m'explique què ha passat. (En contextos poc formals: *per a que m'explique què ha passat*)

Es va portar bé perquè no el tornaren a castigar sense eixir. (En contextos poc formals: *per a que no el tornaren a castigar*)

OBSERVACIÓ: Cal no confondre la conjunció final amb el conjunt *per a què*, format per la preposició composta *per a* i l'interrogatiu *què*: *No em va dir per a què servia tot allò.*

A diferència del que ocorre en altres parlars, en valencià es distingeix clarament l'ús de *per* i *per a* davant de sintagma nominal (v. § 26.3.4.1).

Segurament per això, en valencià, junt amb la preposició final clàssica *perquè*, ha aparegut la forma *per a que*. En els registres formals, s'ha adoptat un

sistema homogeni i convergent, que diferencia clarament *per* i *per a* davant de sintagma nominal, seguint el model del valencià, i que adopta la conjunció *perquè*, seguint el model de la llengua clàssica, majoritari en l'actualitat.

També tenen un valor final *a fi que*, *per tal que*, *que*, *de por que*, *per por que*:

Han analitzat l'aigua, a fi que els veïns beguen tranquils.

Has de parpellejar per tal que el colliri es distribuïska per tot l'ull.

Vine, que t'he de dir una cosa.

No ho ha fet de por que el castigaren.

34.5.6. Les conjuncions consecutives

Les conjuncions consecutives introdueixen una subordinada que assenyalen la conseqüència que es deriva d'allò que s'indica en l'oració principal. Tenen un valor consecutiu les conjuncions *de (tal) manera*, *tan(t) que*, *que*:

Parla de (tal) manera que ningú no entén res.

Estava tan cansat que no es podia ni alçar de la cadira.

El braç li feia tant de mal que no el podia ni moure.

Canta que dóna gust sentir-lo.

Junt amb les locucions anteriors, n'hi ha d'altres, com *així que*, que tenen un valor consecutiu, però que no introdueixen oracions subordinades sinó oracions coordinades:

Ja sabem la veritat, així que para ja de justificar-te.

Les consecutives subordinades, o consecutives pròpiament dites, formen part del predicat que assenyalen la causa i tenen un caràcter ponderatiu. Per contra, les consecutives *coordinades*, també anomenades a vegades *il·latives* o *continuatives*, presenten independència sintàctica i melòdica respecte a la primera oració amb la qual estableixen la relació consecutiva.

A més de *així que*, també tenen un valor consecutiu conjuncions o adverbis com ara *així*, *doncs*, *consegüentment*, *per consegüent*:

Dius que tens calor? Doncs posa l'aire condicionat.

La boira ha impedit que arriben els ponents, i consegüentment s'ajorna l'acte.

No has sigut gens amable amb ell, i per consegüent no vol saber res de tu.

34.5.7. Les conjuncions temporals

Les conjuncions temporals introdueixen una subordinada que funciona com a circumstancial de temps respecte a l'oració principal. Les subordinades circumstancials de temps poden estar introduïdes pel relatiu *quan* (v. § 24.3.3.a) i per tota una sèrie de conjuncions que expressen relacions de simultaneïtat, anterioritat o posterioritat respecte a allò que designa l'oració principal o que assenyalen la freqüència amb què es produeix la situació designada en la principal.

TAULA 34.3:
Conjuncions temporals

VALOR	CONJUNCIÓ	EXEMPLE
simultaneïtat	mentres (o mentre) alhora que	<i>Mentres tu prepares l'ensalada, jo pare taula.</i> <i>Escolta música alhora que estudia.</i>
anterioritat	abans que fins que	<i>Abans que li ho demanara, ja ho havia fet.</i> <i>Et faré companyia fins que arribe el teu fill.</i>
posterioritat	després que tot seguit que tan prompte com així que des que d'ençà que tan bon punt a penes tot d'una que tot just	<i>La vaig trobar després que ho havíem parlat tu i jo.</i> <i>Tot seguit que en tinguem coneixement, convocarem els socis.</i> <i>Cal enviar les inscripcions tan prompte com es puga.</i> <i>Així que arribe Conxa, ens n'anirem.</i> <i>Des que se'n va anar a Viena, no sé res de Jaume.</i> <i>D'ençà que vingueres, no hem parlat.</i> <i>Tan bon punt va arribar, vam començar la reunió.</i> <i>A penes havia eixit de casa es va posar a ploure.</i> <i>Tot d'una que siga possible, ho farem públic.</i> <i>Tot just inicià la investigació, canviaren les coses.</i>
freqüència	sempre que cada vegada que tota vegada que	<i>Pots vindre sempre que vullgues.</i> <i>Cada vegada que veig eixe programa, tinc malsons.</i> <i>Emili passa pel despatx tota vegada que ve a la biblioteca.</i>

OBSERVACIÓ: La conjunció adverbial *mentre* no presenta etimològicament *s* final.

La *s* que apareix en la variant *mentres* rep el nom de *s* adverbial pel fet que apareix en diferents adverbis o preposicions (v. § 27.2.1): *ans*, *abans*, *sens* (i després *sense*), *corrents*, etc. En els registres formals, s'ha evitat l'ús de la *s* adverbial en la conjunció adverbial, que no es pot considerar incorrecta o castellanitzant. La *s*, de fet, reapareix en els composts *mentrestant* o *mentrimentres*, i la forma *mentres* comença a alternar amb l'etimològica *mentre* des de final de l'edat mitjana:

«Mentres que l'emperador se dinava, aquells junyien», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

«Y envestí una nau e, mentre ells combatien, aplegà l'altra nau», Joanot MARTORELL, *Tirant lo Blanch*.

34.5.8. Les conjuncions modals i comparatives

Les subordinades modals apareixen introduïdes pel relatiu *com*, per locucions formades amb esta partícula (*així com*, *tal com*, *segons com*, *com si*) o per locucions amb la conjunció *que* (*sense que*, *igual que*):

Arribarem com podrem.

Ho he fet així com he pogut.

Així com abans eren tan amics, ara no es saluden.

Digues-li-ho com si no passara res.

Ho farem sense que ens ajude ningú.

Pel que fa a les oracions comparatives, com ja s'ha comentat més amunt, la subordinada es troba sovint en correlació amb un quantitatiu (*tan(t)*, *més*, *menys*), i apareix introduïda, segons els casos, per *que* o *com* (v. § 20.4):

No és tan fàcil com m'havies dit.

Laia ha menjat tants pastissos com Anna.

El xiquet dorm menys que la xiqueta.

A causa de l'estructura paral·lelística pròpia de les construccions comparatives, en l'oració subordinada es produeix l'el·lipsi del verb, o de tot el predicat, en aquells casos en què coincideix amb el de l'oració principal:

Ell dedica més hores a l'estudi que nosaltres. (elisió de «en dediquem»)

Joan llig tantes novel·les policiaques com tu d'històriques. (elisió de «en lliges»)

35. LES INTERJECCIONS

35.1. CONCEPTES GENERALS

Les interjeccions formen una classe de paraules amb característiques ben específiques. Les interjeccions, concretament, són paraules invariables mancades d'un significat lèxic precís, que no s'integren en l'estructura oracional i que, en certa manera, equivalen a una oració completa.

El significat de les interjeccions està íntimament vinculat al context discursiu i comunicatiu en què apareixen, i en general s'usen per a transmetre significats expressius (sorpresa, dolor, rebuig, alegria, etc.) o per a establir connexions discursives:

<i>No digues això, xe!</i>	(irritació, rebuig)
<i>Ai!, para, que em fas mal.</i>	(dolor)
<i>Eh? Què vols dir?</i>	(interrupció de l'interlocutor per falta de comprensió)
<i>Has sigut tu, veritat?</i>	(petició de confirmació)

OBSERVACIÓ: Les especificitats de les interjeccions arriben fins i tot a la seua estructura fònica. Hi ha interjeccions, per exemple, que presenten una *h* aspirada, que no forma part pròpiament del sistema de la llengua: *aha!*, *ehem!*, *he*, *he!*, etc. En altres casos, presenten combinacions consonàntiques o allargaments vocàlics estranys o poc usuals, sobretot si es tracta d'onomatopeies (*pse!*, *buumm!*, *ieeé!*).

35.2. LES CLASSES D'INTERJECCIONS

35.2.1. Des d'un punt de vista formal, les interjeccions poden ser pròpies o impròpies. Les interjeccions pròpies són paraules simples que únicament funcionen com a interjeccions (*xe!*, *oh!*, *ah!*, *uf!*); les impròpies, en canvi, són paraules o sintagmes que presenten un valor interjectiu en determinats contextos (*Mare de Déu!*, *veritat?*).

35.2.2. Des d'un punt de vista semàntic, s'han proposat diverses classificacions de les interjeccions. Una de les classificacions més rendibles i sistemàtiques és la basada en les diferents funcions del llenguatge. Partint de la funció bàsica amb què s'usen, es poden distingir fins a cinc tipus d'interjeccions: les *expressives*, les *conatives*, les *fàtiques*, les *metalingüístiques* i les *representatives* o *referencials*. No cal dir que en alguns casos les interjeccions s'associen o poden associar-se a més d'una funció:

a) Les interjeccions expressives assenyalen sentiments i estats d'ànim del parlant:

TAULA 35.1:

Interjeccions expressives

ESTAT D'ÀNIM	INTERJECCIÓ	EXEMPLE
sorpresa o admiració	oh, ah, apa, ai, eu, ui, xe, ah sí? (o no?), carai, vaja, ausades (o a gosades), mira (tu) que...	<i>Oh! Quina preciositat! Carai! Com ho has fet tan bé? Ausades que és intel·ligent!</i>
contrarietat, indignació	xe, per l'amor de Déu, la mare que va, no et/te fot...	<i>Xe!, com dius això?</i>
dolor, desgrat, por	ah, ai, oh, ui, uh, Déu meu, Senyor, Mare de Déu, fotre, cony...	<i>Mare de Déu, quin bac que ha caigut! Ah! M'has espantat. Senyor! Quina carretera més estreta.</i>
cansament	uf, buf...	<i>Uf! Encara no hi arribem.</i>
fàstic	ecs, uix...	<i>Caragols, dius? Ecs!</i>
lament	ai, oh (amb allargament vocàlic), llàstima...	<i>Ai! Quin mal de panxa. Llàstima que hages arribat tard!</i>
incredulitat, reticència, menyspreu	ca, apa, bah, hum, no fotes, sí home, què dius, i ara...	<i>Marc s'ha casat. No fotes! Acabaran hui? Ca, home.</i>
indiferència, resignació	raí, pse, mmm, tant (me) fa, se me'n fot, tant se val, (m')és igual, quin remei, bé, bo...	<i>Ja has escurat? Quin remei!... M'és igual el que puga pensar Pere. Si véns o no, tant se me'n fot!</i>
alegria	oh, ui, xe, visca (o vixca), bravo, bé, que bé...	<i>Bravo, bravo!, cridaven sense parar. Que bé! Ha vingut Sergi.</i>

b) Les interjeccions conatives tracten d'incidir sobre el comportament de l'oient:

TAULA 35.2:

Interjeccions conatives

ACCIONS	INTERJECCIÓ	EXEMPLE
cridar l'atenció, interpellar	ei, ep, eh, eu, uei, xe, escolte / escolta, disculpe / disculpa, perdone / perdona...	<i>Xe, tu! Sí, tu. Perdona, no t'havia vist.</i>
alertar d'un perill	ei, ep, eh, atenció, alerta, compte, vigila, a espai...	<i>Compte amb els cotxes. Vigila de no fer-te mal.</i>
demanar ajuda	ajuda, auxili...	<i>Auxili! M'he quedat tancat.</i>
demanar silenci	xit, xist, silenci, mut, mutis, mut i a la gàbia, mut i callosa, prou...	<i>Silenci! Gravem. Mut! Tots a estudiar.</i>
incitar al moviment o a continuar una acció	apa, au, hala, uix, amunt, avant, fort, va, vinga, vés, fot-li, aire, cama, fuig...	<i>Hala, hala! Tots al cotxe. Apa! Que ens n'anem. Va! Acabeu-ho ja.</i>
aturar un moviment o una acció	ep, alto, (i) prou, (i) punt...	<i>Ep! Jo no volia dir això. Alto! No seguïu.</i>
fer un prec o donar una orde	au, au va (o vinga), va, vinga, per favor...	<i>Au!, explica-m'ho. Per favor, ordena els llibres.</i>
reprovar, amenaçar	ai, ai, ai; ui, ui, ui...	<i>Ui, ui, ui, pensa-t'ho bé.</i>

c) Les interjeccions fàtiques assenyalen el contacte existent entre els interlocutors de l'acte de parla:

TAULA 35.3:
Interjeccions fàtiques

ACCIONS	INTERJECCIÓ	EXEMPLE
salutació	ei, hola, adéu, bon dia, bona nit, Déu vos guard...	<i>Hola, Clara. Bona nit, Miquel.</i>
comiat	au, apa, adéu, a passar-ho bé, fins ara, fins després, fins demà, fins (a) una altra...	<i>Adéu! Fins demà! Fins una altra, Vicent.</i>
agraïment	gràcies, molt agraït...	<i>Gràcies per tot, Agnés.</i>
resposta a un agraïment	de res, no s'ho val ...	<i>Gràcies, Laura. De res.</i>
perdó	perdone, perdó, disculpe...	<i>Perdone! Em deixa passar?</i>
felicitaçió	felicitats, enhorabona, bravo, (molt) bé, per molts anys...	<i>Felicitats! Ho has aprovat tot. Enhorabona! La coca, boníssima.</i>
assentiment	(és) clar (que sí), i tant, tu diràs, veges (tu)...	<i>Clar que puc deixar-te la bici! Has acabat els deures? Tu diràs!</i>
negació	ah no, de cap manera, d'això res, ni pensar-ho...	<i>A les 12 de la nit! Ah no! D'això res! Ni pensar-ho!</i>
acord	d'acord, entesos, (molt) bé, home/dona...	<i>D'acord! Agafa el meu cotxe. Molt bé, m'agrada la idea.</i>
desacord	calla; què dius (ara); sí, home; sí, espera't; sí?; sí, sí; vols dir?; de veritat?; de veres?; home/dona...	<i>Segur que s'arregla! Vols dir? Calla! Que ho deu haver dit Robert!</i>
petició d'acord	eh?, d'acord?, sí?, entesos?, saps?, comprens?, entens?, (ho) veus?...	<i>A les 10 en casa, entesos? Ho veus? Qui tenia raó?</i>
petició de confirmació	eh?, no?, veritat?...	<i>Anem al cine esta nit, veritat? Demanem pizzes, eh?</i>

d) Les interjeccions metalingüístiques fan referència a canvis en el discurs:

TAULA 35.4:
Interjeccions metalingüístiques

ACTITUDS	INTERJECCIÓ	EXEMPLE
interrupció per incomprensió	eh?, què?, com?	<i>-La leismaniosi... -Què?</i>
interrupció de torn de parla	a veure (o a vore o vegem, o vejам); escolta (o escolte); mira (o mire)...	<i>-Quan l'agafe no sé què li faig, mal... -Escolta, no facés cas, que no és per a tant.</i>
inici de torn de parla	a veure (o a vore); mira (o mire)...	<i>-Mira, si t'he de dir la veritat, no he pogut mirar-me res.</i>
inici o canvi de tema	ah, escolta (o escolte), (molt) bé, veuràs (o veurà)...	<i>-Escolta, deixa-ho córrer. Parlem d'una altra cosa.</i>
pausa	eh, a veure (o a vore)...	<i>-A quina hora vindràs? -Eh!... Què et sembla a les tres?</i>
dubte	eh, mmm, hum, ehem, bé...	<i>-Vols contar-m'ho? -Mmm... Doncs no ho sé.</i>

e) Les interjeccions representatives imiten sons del món:

TAULA 35.5:

Interjeccions representatives

ONOMATOPEIES	INTERJECCIÓ	EXEMPLE
sons d'animals	bub-bub, mèu, piu...	Entre el bub-bub del gos i el mèu del gat, no se sentia res.
sons de persona	atxim, uè, ha! ha! ha!, he! he!, hi! hi!...	Atxim és l'onomatopeia de l'esternut.
sons de coses	tic-tac, rum-rum, bum...	No puc suportar el tic-tac del rellotge.
moviment d'objectes i líquids	zas, pam, gloc-gloc...	Li serviren un got d'orxata i gloc-gloc : se'l va beure sense ni parar a respirar.

DI
VA

FORMACIÓ DE PARAULES

36. INTRODUCCIÓ A LA FORMACIÓ DE PARAULES

36.1. CONCEPTES GENERALS

La morfologia és la disciplina lingüística que s'ocupa de la forma de les paraules o, d'una manera més precisa, de l'estructura interna de les paraules. Diem que les paraules tenen estructura interna perquè, en molts casos, es poden descompondre en una sèrie de constituents que reapareixen en altres paraules amb un significat o amb una funció semblant. Un substantiu com ara *antimentalisme*, per exemple, es pot descompondre en quatre constituents diferents:

a) El constituent *anti-*, que reapareix en *antiglobalització*, *antiimperialisme*, *anticonceptiu*, etc., i que té el valor d'oposició respecte a la resta de la paraula a la qual s'adjunta (p. ex. *antiglobalització* 'contrari a la globalització').

b) El constituent *ment*, que forma tot sol un substantiu amb el valor de 'facultat cognoscitiva, enteniment', i que també es retroba en paraules com ara *mental*, *mentalitat*, *mentalment*, etc.

c) El constituent *-al*, que reapareix en adjectius del tipus *normal*, *personal*, *nacional*, etc., i que té el valor de 'relatiu o pertanyent' respecte al substantiu al qual s'adjunta (p. ex. *mental* 'relatiu o pertanyent a la ment').

d) El constituent *-isme*, que apareix en substantius del tipus *cristianisme*, *marxisme*, *surrealisme*, etc., i que té el valor de 'moviment, corrent' relacionat amb l'adjectiu o el substantiu al qual s'adjunta (p. ex. *antimentalisme* 'moviment que s'oposa a les anàlisis de tipus mental').

Anomenem *morfemes* cadascun dels constituents mínims de la paraula dotats d'un significat o d'una funció concreta. Així, es diu que una paraula com ara *antimentalisme* consta de quatre morfemes o elements constitutius diferents: *anti-*, *ment-*, *-al* i *-isme*. Tenint en compte propietats distribuicionals, els morfemes es poden classificar en *arrels* i en *afixos*. L'arrel és el morfema central i bàsic de la paraula, i els afixos, els morfemes que s'adjunten a l'arrel. En la paraula *antimentalisme*, *ment* és l'arrel, i *anti-*, *-al* i *-isme* els afixos. Tenint en compte la posició dels afixos respecte a l'arrel, a més, es parla de prefixos, si s'anteposen a l'arrel, com en el cas de *anti-*, i de sufixos, si es posen a l'arrel, com en el cas de *-al* i *-isme*. Els morfemes, a més, poden ser gramaticals o no gramaticals. Els primers marquen les propietats flexives de les paraules variables, com ara el gènere i el nombre, en el substantiu, l'adjectiu, els determinants i alguns quantificadors; la persona i el cas, a més del gènere i el nombre, en els pronoms, i la conjugació, el temps, el mode, l'aspecte, la persona i el nombre en els verbs. Els no gramaticals, en canvi, són els que delimiten el significat lèxic de la paraula i els que conformen el radical, o la part no flexiva d'una paraula.

La morfologia es dividix en dos grans blocs, segons que s'ocupe de la flexió de les paraules o de la formació de paraules. La flexió és la part de la morfologia que se centra en els morfemes gramaticals i que està determinada per regles sintàctiques, com ara la regla de concordança de

gènere i nombre entre el substantiu i els seus modificadors directes o la selecció del mode indicatiu o el subjuntiu que el verb de l'oració principal exercix sobre el verb de l'oració subordinada.

La formació de paraules, per la seua banda, s'ocupa dels processos morfològics que permeten crear noves paraules. Per exemple, el procés que permet crear *mental* a partir de l'adjunció de *-al* a *ment*, o *mentalisme* a partir de l'adjunció de *-isme* a *mental*, o *antimentalisme* a partir de l'adjunció de *anti-* a *mentalisme*. En el present capítol s'analitzaran les característiques principals de la formació de paraules, i en el 37 i el 38, els diferents processos de formació de paraules.

36.2. PARAULES SIMPLS I PARAULES COMPLEXES

D'acord amb el que s'ha assenyalat en l'apartat anterior, el morfema és la mínima unitat dotada d'un significat o d'una funció concreta o, d'una manera més genèrica, la mínima unitat de l'anàlisi gramatical. Es diu que és la mínima unitat gramatical perquè és la unitat menor on conflueixen propietats de diferents nivells d'anàlisi gramatical. El morfema *ment*, per exemple, és una arrel (nivell morfològic), dotat d'un significat concret (nivell semàntic), que pot funcionar tot sol com a substantiu (nivell sintàctic) i, més concretament, com a substantiu femení sense marca de gènere (nivell morfosintàctic) i que té la forma /mént/ (nivell fonològic). El morfema *-al*, de manera paral·lela, és un afix (nivell morfològic), que crea adjectius (nivell sintàctic) invariables (nivell morfosintàctic) amb el valor de 'relatiu o pertanyent' respecte al substantiu a què s'adjunta (nivell semàntic) i que té la forma /ál/ (nivell fonològic).

Des d'un punt de vista morfològic, les paraules poden ser simples o complexes. Són simples les paraules que consten únicament de l'arrel, amb independència de les marques flexives que puguen prendre; en canvi, són complexes les paraules que consten d'una arrel i d'un o més afixos o de més d'una arrel:

TAULA 36.1:
Paraules simples i complexes

PARAULES SIMPLS	PARAULES COMPLEXES
<i>ment</i>	<i>mental, mentalitat, antimentalisme</i>
<i>blanc</i>	<i>blancor, blanquejar, emblanquinar</i>
<i>jutjar</i>	<i>prejutjar</i>
<i>dins</i>	<i>endinsar</i>
<i>fang</i>	<i>parafang</i>

El radical, com s'ha indicat, s'identifica amb la part no flexiva de la paraula, això és, aquella part que queda després d'haver eliminat les desinències flexives. En les paraules simples, per tant, el radical s'identifica amb l'arrel; però, en les paraules complexes, el radical té també un caràcter complex i es correspon a més d'un constituent morfològic, com es pot comprovar en la taula 36.2, on Ø indica l'absència de marques flexives característica de determinades formes flexionades:

TAULA 36.2:
Radicals simples i complexos

PARAULES SIMPLES		PARAULES COMPLEXES	
RADICAL (SIMPLE)	FLEXIÓ	RADICAL (COMPLEX)	FLEXIÓ
<i>ment</i>	-Ø, -s	<i>ment -al -itat</i>	-Ø, -s
<i>blanc</i>	-Ø, -a, -s, -es	<i>blanc -or</i>	-Ø, -s
<i>jutj</i>	-ar	<i>pre- jutj</i>	-ar
<i>dins</i>		<i>en- dins</i>	-ar

36.3. LA VARIACIÓ FORMAL DELS MORFEMES

Els morfemes presenten, en certs casos, formes diferents. Pensem, per exemple, en les paraules *lleteria* i *làctic*. Tant en una paraula com en l'altra, l'arrel fa referència al mateix concepte, però en el primer cas adopta la forma *llet* (que també trobem en *lleteta*, *lletera*, *lletós*, etc.), i en el segon, la forma *lact* (que també apareix en *lacti*, *lactosa*, *lactant*, etc.). Per donar compte d'este tipus de variació formal, convé diferenciar el *morfema* pròpiament dit del *morf*: el morfema s'identifica amb cadascun dels elements constitutius de la paraula, i el morf, amb la forma concreta que adopta el morfema. D'acord amb la distinció esmentada, en aquells casos en què un morfema té més d'un morf es parla d'al·lomorfia i es diu que el morfema presenta diferents al·lomorfs.

Les al·lomorfies tenen un caràcter idiosincràtic i no són, per tant, previsibles. Hi ha, a més, altres alternances formals que sí que són previsibles, en la mesura que depenen del context fònic i, més concretament, del contacte establert entre morfemes. L'arrel de *groc* i de *grogor*, per exemple, presenta l'alternança *c* i *g*, que es justifica pel fet que en el primer cas la consonant apareix en posició final (on s'ensordixen les consonants sonores: *groc*) i en el segon cas es troba entre vocals (on es manté la sonoritat: *grogor*). Notem que la mateixa alternança també apareix en les formes flexionades *groc* i *groga*, o en les formes verbals *tinc* i *tinga*. No es tracta, per tant, d'al·lomorfies sinó de pures alternances fòniques de caràcter contextual.

36.4. ELS PROCESSOS DE FORMACIÓ DE PARAULES

Els processos de formació de paraules són les operacions de què disposa la llengua per a crear paraules noves. Els dos grans processos de formació de paraules són, segons els components morfològics de les noves unitats lèxiques, la *derivació* i la *composició*. En el cas de la derivació, la nova paraula creada consta d'una única arrel, mentres que en el cas de la composició la nova unitat lèxica està formada per més d'una arrel. Tot seguit s'exemplifiquen i es caracteritzen de manera esquemàtica els procediments més destacats de formació de paraules:

TAULA 36.3:
Processos més destacats de formació de paraules

PROCÉS	DEFINICIÓ	EXEMPLES
derivació	adjunció d'un afix a una base	<i>mar + í → marí</i> <i>sub + marí → submarí</i>
conversió	canvi de categoria lèxica d'una base sense l'addició d'afixos	<i>pescar → pesca</i> <i>adobar → adob</i>
composició	combinació de dos o més bases	<i>para + llamps → parallamps</i> <i>pit + roig → pit-roig</i>
reduplicació	combinació de dos bases totalment o parcialment iguals	<i>xiu + xiu → xiu-xiu</i> <i>tic + tac → tic-tac</i>
truncament	segmentació d'una base	<i>bicicleta → bici</i> <i>Manuela → Nela</i>
formació de sigles	combinació del segment o de segments inicials d'un conjunt de paraules	<i>Institut Valencià d'Art Modern → IVAM</i> <i>Institut Valencià de la Joventut → IVAJ</i>

Com es pot comprovar en la taula, els processos partixen de bases (generalment arrels o arrels i altres constituents) que se sotmeten a una determinada operació morfològica (adjunció, segmentació, etc.).

37. LA DERIVACIÓ

37.1. CONCEPTES GENERALS

La derivació és el procés més productiu de formació de paraules. Com s'ha apuntat en el capítol anterior, consisteix en l'adjunció d'un afix a una base, identificada generalment amb el radical d'una paraula ja existent en la llengua. Totes les paraules que presenten la mateixa arrel formen una família de paraules. Dins de la família, la paraula que conté únicament l'arrel (o l'arrel i les marques flexives corresponents) s'anomena *primitiva*; les paraules que, a més de l'arrel, contenen un o més afixos derivatius, s'anomenen *derivades*. Per exemple, les paraules *mar*, *marí*, *mariner*, *submarí*, *submarinista*, etc., formen una família de paraules, en la qual la primera és la paraula primitiva, i les altres, les derivades.

37.2. LA PREFIXACIÓ I LA SUFIXACIÓ

Tenint en compte la posició de l'afix respecte al radical, la derivació es classifica en *prefixació*, si s'hi adjunta un prefix, i en *suffixació*, si s'hi adjunta un sufix:

prefixació:	prefix + radical	<i>im + mòbil</i>
suffixació:	radical + sufix	<i>mobil + itzar</i>

A més de la posició que ocupen respecte a l'arrel, la majoria dels prefixos i sufixos també es diferencien per les propietats següents:

a) Els sufixos determinen la classe a què pertany la paraula derivada i els prefixos no. El sufix *-ble*, per exemple, s'adjunta a verbs per a formar adjectius; el prefix *pre-*, en canvi, s'adjunta a substantius, adjectius o verbs i no modifica la classe de la paraula derivada:

TAULA 37.1:

Derivació i categoria lèxica

PROCÉS	AFIX	EXEMPLE
suffixació	-ble	<i>realitzar</i> (V) → <i>realitzable</i> (Adj)
prefixació	pre-	<i>història</i> (N) → <i>prehistòria</i> (N)
		<i>romà</i> (Adj) → <i>preromà</i> (Adj)
		<i>existir</i> (V) → <i>preexistir</i> (V)

b) En la mesura que els sufixos determinen la categoria lèxica de la paraula derivada també aporten el significat bàsic propi de la categoria, mentre que els prefixos es limiten a aportar un matís circumstancial. Pel fet de crear noms a partir de verbs, el sufix *-ció*, per exemple, atorga a la paraula derivada el valor de 'acció o efecte' respecte al significat del verb a què s'adjunta, i per això *normalització* es pot definir com a 'acció o efecte de normalitzar' i *discriminació*, com a 'acció o efecte de discriminar'. Els prefixos *a-*, de *anormal*, o *pre-* de *preromà*, en canvi, sols aporten el matís circumstancial de negació o anterioritat, respectivament.

c) Els sufixos, pel fet de determinar la categoria lèxica de la paraula derivada, també determinen les seues propietats flexives. El sufix *-ble*, per exemple, forma adjectius invariables, i el sufix *-itz(ar)*, verbs de la primera conjugació. Els prefixos, en canvi, no intervenen en les propietats flexives de la paraula derivada, que ja estan determinades pel radical al qual s'adjunten. Així, *història* és un substantiu femení amb la marca *-a*; *romà*, un adjectiu variable (*romà / romana*), i *existir*, un verb de la tercera conjugació incoativa, propietats que mantenen quan se'ls afig el prefix *pre-* i es formen les paraules derivades *prehistòria*, *perromà* i *preexistir*.

d) Els sufixos poden determinar l'accent de la paraula derivada, però els prefixos no, com es pot comprovar en els exemples següents, on s'ha marcat en negreta la vocal de la síl·laba tònica:

TAULA 37.2:

Derivació i posició de l'accent

PARAULA PRIMITIVA	PARAULA PREFIXADA	PARAULA SUFIXADA
<i>útil</i>	<i>inútil</i>	<i>utilitzar</i>
<i>excitar</i>	<i>sobreexcitar</i>	<i>excitació</i>

OBSERVACIÓ: Tant els prefixos com els sufixos poden ser tòncics o àtons. En el cas dels sufixos, si són tòncics provoquen el canvi de l'accent de la paraula, com es pot comprovar en els exemples anteriors. Si són àtons, l'accent de la paraula ha de recaure en la síl·laba anterior al sufix, cosa que provoca, en alguns casos, desplaçaments de l'accent i canvis del timbre d'algunes vocals, com es pot constatar si es compara l'accent dels primitius *èter* i *àtom* i els dels derivats *eteri* i *atòmic* (remarquem que la *e* i la *o* tancades dels primitius han esdevingut obertes en els derivats). En el cas dels prefixos, no es produeixen canvis en l'accent de la paraula, i els tòncics es limiten a aportar un accent secundari, com ocorre en *anticicló* ([ántisikló]), que conté el prefix tònic *anti-*.

Dins dels grups de prefixos i sufixos, n'hi ha alguns que no segueixen la norma general, sinó que presenten propietats particulars. Així, en el cas de la sufixació, per exemple, hi ha un grup de sufixos que no determinen la categoria de la paraula derivada i es limiten a aportar un matís circumstancial relacionat amb la grandària o la valoració subjectiva.

Es tracta dels anomenats *sufixos valoratius*, com ara els diminutius, augmentatius, freqüentatius, etc.:

home (N) → *homenàs* (N)
bona (Adj) → *bonassa* (Adj)
allargar (V) → *allargassar* (V)

Per la seua banda, dins de la prefixació, hi ha alguns prefixos que, contràriament a la norma, modifiquen la categoria de la paraula derivada:

pam (N) → *apamar* (V)
arrugues (N) → *antiarrugues* (Adj)

Tenint en compte les diferències esmentades, es pot distingir entre la sufixació lèxica, o sufixació pròpiament dita, i la sufixació valorativa. En el cas de la prefixació, en canvi, no s'establiran distincions entre els dos tipus de prefixos, ja que els prefixos que determinen la categoria de la paraula derivada tenen un caràcter marginal.

37.3. ALTERNANCES FORMALS

37.3.1. Com s'ha apuntat més amunt (v. § 36.3), el contacte entre morfemes provoca, en alguns casos, canvis formals justificables a partir del context fònic. En la sufixació les alternances es donen en el segment final del radical i són paral·leles a les que el radical experimenta en la flexió:

TAULA 37.3:
Alternances fòniques contextuals

ALTERNANÇA	SUFIXACIÓ	FLEXIÓ
-p / -b-	<i>llop / llobet, llobató</i>	<i>llop / lloba</i>
-t / -d-	<i>prat / praderia</i>	<i>prat / prada</i>
-c / -g- (o -gu-)	<i>groc / grogós, groguenc</i>	<i>groc / groga</i>
-ig / -tg- o -g- (o -tj- i -j-)	<i>lleig / lletgesa, lletjor roig / rogenic, rojor</i>	<i>lleig / lletja roig / roja</i>
-u (semivocàtica) / -v-	<i>viu / vivesa, vivíssim</i>	<i>viu / viva</i>
-∅ / -n-	<i>home / homenet, homenàs camió / camionet, camioner</i>	<i>home / hòmens o homes camió / camions</i>

OBSERVACIÓ: Notem que l'alternança entre -s i -ss- que es dona, per exemple, en el parell *gros* i *grossor* (o *gros* i *grossa*) és purament gràfica, ja que en els dos casos la consonant es pronuncia com a sorda. En altres casos, en canvi, l'ortografia no dona compte de les diferències existents en la pronúncia, com ocorre en els parells següents, amb consonant sorda en el primer cas i sonora en el segon: *mes* / *mesada*, *corb* / *corbar*, *fred* / *fredor*, *amarg* / *amargós*.

Sense el caràcter sistemàtic de les alternances esmentades fins ara, convé també apuntar que en certes famílies de paraules el radical pren una determinada consonant quan es combina amb un sufix o amb certs sufixos. Es tracta de casos com ara -t-, -d-, -r-, -n- i -j-: *cafeteria*, *tetera*, *grandària*, *contrabandista*, *pitram*, *cafenet*, *sofanet*, *abreujar*.

37.3.2. En la prefixació les alternances són menors i, si n'hi ha, afecten l'acabament del prefix. Este és el cas, per exemple, del prefix negatiu *in-*, que admet, segons el context fònic, les variants *im-* (seguit de consonant bilabial), *il-* (seguit de *l*), *ir-* (seguit de *r*) i *i-* (seguit de *ll*): *intolerant*, *impossible*, *il·legítim*, *irresponsable*, *il·legible*.

37.4. ELS SUFIXOS FOSSILITZATS

La sufixació és un procés recursiu i, consegüentment, es pot aplicar més d'una vegada. A partir del substantiu *norma* i el sufix *-al*, per exemple, es forma l'adjectiu *normal*, que té el significat de 'referit a la norma'; a partir de l'adjectiu *normal* i el sufix *-itzar* es forma el verb *normalitzar*, que té el significat de 'convertir en normal', i a partir del verb *normalitzar* i el sufix *-ció* es crea el substantiu *normalització*, que té el significat de 'acció o efecte de normalitzar'.

Tot i el caràcter recursiu, hi ha alguns sufixos que han quedat fossilitzats en determinats contextos i que no poden aparèixer a final de paraula. El sufix *-ol*, per exemple, té un valor diminutiu i pot aparèixer en posició final de mot, com ara en *pujol* ('puig menut'). El mateix sufix, tanmateix,

ha quedat fossilitzat en una altra paraula com *ratolí*, en què apareix seguit d'un altre sufix diminutiu (-í / -ina).

OBSERVACIÓ: En la tradició gramatical, els sufixos fossilitzats han rebut en alguns casos el nom d'*infixos*, pel fet d'aparèixer necessàriament en posició interior de paraula. Notem, però, que no es tracta de veritables infixos sinó de sufixos que en algunes o en totes les seues ocurrències ocupen una posició interna.

En general, els sufixos fossilitzats no tenen cap significat, encara que en certs casos permeten discriminar paraules, com ocorre en les parelles següents:

carner / carnisser
ferrer / ferreter
ferreria / ferreteria

Heus ací els sufixos fossilitzats més freqüents:

TAULA 37.4:
Sufixos fossilitzats

SUFIX FOSSILITZAT	EXEMPLE
-al-	<i>apegalós, apuntalar</i>
-all-, -ell-, -ill-, -oll-	<i>grapallada, puntelló, branquilló, despenjollar-se</i>
-an-, -en-, -in-, -on-	<i>costaner, llumeneta, emblanquinar, sangonera</i>
-arr-	<i>jugarrí, panxarrut</i>
-er-	<i>flamerada, geperut, llarguerut</i>
-ass-, -iss-,	<i>allargassat, carnisseria, granissat</i>
-et-	<i>pobretat, pelleter, ferreter</i>
-eg-	<i>pedregós, fumeguera, empolsegar</i>
-isc-	<i>plovisquejar, endormiscar-se</i>
-ol-	<i>ratolí, rajolí, fredolí, famolenc</i>

37.5. LA SUFIXACIÓ LÈXICA

La sufixació lèxica és el procés més productiu de formació de paraules. Els sufixos lèxics, i paral·lelament els processos de sufixació, es poden classificar tenint en compte la categoria lèxica del radical al qual s'adjunten i la categoria lèxica de la paraula que s'obté. D'acord amb el primer criteri, es parla de sufixos deadjetivals (si s'adjunten a un adjectiu), denominals (si s'adjunten a un substantiu), deverbals (si s'adjunten a un verb) deadvverbials (si s'adjunten a un adverb). Atenent el segon criteri, a més, es diferencien els sufixos d'adjectivació (creen adjectius), de nominalització (creen noms substantius), de verbalització (creen verbs) i d'adverbialització (creen adverbis). Els dos criteris, i els diferents tipus de sufixos que en resulten, es poden esquematitzar de la manera següent:

TAULA 37.5:
Processos de sufixació

PROCÉS		CATEGORIA	EXEMPLE
nominalització	denominal	N → N	<i>símbol → simbolisme</i>
	deadjectival	Adj → N	<i>alegre → alegría</i>
	deverbal	V → N	<i>animar → animació</i>
	deadverbial	Adv → N	<i>davant → davantal</i>
adjectivació	denominal	N → Adj	<i>forma → formal</i>
	deadjectival	Adj → Adj	<i>groc → grogós</i>
	deverbal	V → Adj	<i>utilitzar → utilitzable</i>
	deadverbial	Adv → Adj	<i>davant → davanter</i>
verbalització	denominal	N → V	<i>guerra → guerrear</i>
	deadjectival	Adj → V	<i>útil → utilitzar</i>
	deadverbial	Adv → V	<i>sovint → sovintejar</i>
adverbialització	deadjectival	Adj → Adv	<i>alegre → alegrement</i>

37.5.1. Nominalització

Els sufixos de nominalització formen el grup més nombrós i productiu a l'hora de crear paraules noves. Es poden crear noms a partir de noms, d'adjectius, de verbs i d'adverbis.

37.5.1.1. Partint de noms es poden crear noms pertanyents a les classes semàntiques següents:

TAULA 37.6:
Classes semàntiques de noms denominals

SIGNIFICAT	SUFIX	EXEMPLE
col·lectiu	-ada	<i>gentada, teulada</i>
	-al	<i>personal, dineral</i>
	-atge	<i>plomatge, veinatge</i>
planta o arbre	-er	<i>taronger, albercoquer</i>
	-era	<i>pomera, fesolera</i>
ofici o activitat	-à / -ana	<i>escolà / escolana</i>
	-er / -era	<i>fuster / fustera</i>
	-ista (o -iste / -ista)	<i>taxista (o taxiste / taxista)</i>
	-aire	<i>drapaire, guixaire</i>
	-ia	<i>secretaria, joglaria</i>
corrent, doctrina	-eria	<i>sastreria, fusteria</i>
	-isme	<i>simbolisme, marxisme</i>

OBSERVACIÓ: El sufix *-ista*, originàriament invariable, va desplegar a partir del segle xv formes diferents per al masculí i el femení en els parlars on es diferencien les e i les a àtones: *-iste / -ista*. No obstant això, en la llengua literària i en els registres formals, s'ha usat majoritàriament sense variació, pel fet que es tracta d'una forma culta que etimològicament no presentava variació i que s'ha mantingut invariable en les altres llengües romàniques.

37.5.1.2. Partint d'adjectius es poden crear noms pertanyents a les classes semàntiques següents:

TAULA 37.7:

Classes semàntiques de noms deadjectivals

SIGNIFICAT	SUFIX	EXEMPLE
qualitat	-esa (o -ea)	<i>vellesa</i> (o <i>vellea</i>), <i>pobresa</i> (o <i>pobrea</i>)
	-eria	<i>bogeria</i> , <i>tossuderia</i>
	-or	<i>gelor</i> , <i>aspror</i> , <i>dolçor</i>
	-ia	<i>cortesia</i> , <i>valentia</i>
	-ícia	<i>avarícia</i> , <i>brutícia</i> , <i>malícia</i>
dimensions	-ària	<i>fondària</i> , <i>grandària</i>
corrent o doctrina	-isme	<i>nacionalisme</i> , <i>comunisme</i>
seguidors d'un corrent o doctrina	-ista (o -iste / -ista)	<i>nacionalista</i> (o <i>nacionaliste</i> / <i>nacionalista</i>), <i>comunista</i> (o <i>comuniste</i> / <i>comunista</i>)

OBSERVACIÓ: El sufix *-esa* presenta des dels orígens de la llengua la variant *-ea*. Com va ocórrer en altres casos semblants (per exemple, entre els doblats *espasa* i *espa*, o *deseembre* i *deembre*), les variants amb *s* es van generalitzar en la llengua literària i van desplaçar majoritàriament les variants sense *s*. En l'actualitat, les formes amb *-ea* es mantenen en el valencià central i meridional. En el valencià septentrional, en canvi, són majoritàries o generals les formes amb *-esa*.

37.5.1.3. Partint de verbs es poden crear noms pertanyents a les classes semàntiques següents:

TAULA 37.8:

Classes semàntiques de noms deverbals

SIGNIFICAT	SUFIX	EXEMPLE
acció o efecte	-alla	<i>contalla</i> , <i>rondalla</i>
	-ció	<i>publicació</i> , <i>abolició</i>
	-ment	<i>nomenament</i> , <i>advertiment</i>
	-nça	<i>assegurança</i> , <i>naixença</i>
	-atge	<i>etiquetatge</i> , <i>muntatge</i>
	-ó	<i>esvaró</i> , <i>marmoló</i>
agent	-dor / -dora	<i>venedor</i> / <i>venedora</i>
lloc	-dor	<i>baixador</i> , <i>menjador</i>
instrument	-all	<i>fregall</i> , <i>ventall</i>
	-dor / -dora	<i>colador</i> , <i>tapadora</i>
	-et	<i>xiulet</i>

OBSERVACIÓ: Si el sufix comença per consonant, el radical verbal va seguit d'una vocal temàtica: la *a* en el cas dels verbs de la primera conjugació (*publicació*, *nomenament*, *assegurança*) i la *e* o la *i*, segons el sufix, en els altres (*abolició*, *advertiment*, *naixença*, *moviment*). Els substantius derivats en *-ment* a partir de verbs de la segona conjugació acabats en *-xer* presenten la doble possibilitat: *naixement* (o *naiximent*), *creixement* (o *creiximent*).

37.5.1.4. Esporàdicament es poden crear noms a partir d'adverbis, com ara *davantall*, *promptitud* o *llunyedat*.

37.5.2. Adjectivació

L'adjectivació és també un procés molt productiu, encara que no té la riquesa que s'ha pogut constatar en els processos de nominalització. Es poden crear adjectius a partir de noms, adjectius, verbs i adverbis.

37.5.2.1. A partir de noms es poden crear adjectius que indiquen relació o pertinença (i es parafrasegen per 'relatiu o pertanyent a') i en algun cas possessió:

TAULA 37.9:

Classes semàntiques d'adjectius denominals

SIGNIFICAT	SUFIX	EXEMPLE
relació o pertinença	-à / -ana	<i>ciudadà / ciutadana</i>
	-al	<i>veïnal, comarcal</i>
	-enc / -enca	<i>illenc / illenca</i>
	-ar	<i>muscular, polar</i>
	-il	<i>infantil, febril</i>
	-ístic / -ística	<i>artístic, museístic</i>
possessió	-at / -ada	<i>alat / alada</i>
	-ut / -uda	<i>banyut / banyuda</i>

Dins dels adjectius que indiquen relació i pertinença, cal destacar els que permeten la formació de gentilicis, és a dir, els que designen la nació, la regió, la ciutat, el poble, etc., de procedència d'una persona o d'una cosa. Els sufixos més usuals per a la formació de gentilicis són els següents:

TAULA 37.10:

Gentilicis

SUFIX	EXEMPLE
-à / -ana	<i>valencià / valenciana, italià / italiana</i>
-enc / -enca	<i>castellonenc / castellanenca, canadenc / canadenca</i>
-és / -esa	<i>aragonés / aragonesa, francès / francesa</i>
-í / -ina	<i>xatí / xatíva, argentí / argentina</i>
-er / -era	<i>bunyoler / bunyolera, brasiler / brasilera</i>
-eny / -enya	<i>alzireny / alzirenya, extremeny / extremenya</i>

37.5.2.2. A partir d'adjectius es poden crear adjectius que indiquen tendència:

TAULA 37.11:

Adjectius deadjectivals

SUFIX	EXEMPLE
-enc / -enca	<i>rogenc / rogenca</i>
-ís / -issa	<i>malaltís / malaltissa</i>
-ós / -osa	<i>blavós / blavosa</i>

També es poden considerar deadjectivals els ordinals i partitius formats a partir del sufix *-é / -ena* i *-èsim / -èsima*: *nové / novena, centèsim / centèsima*.

37.5.2.3. A partir de verbs es poden crear adjectius pertanyents a les classes semàntiques següents:

TAULA 37.12:

Classes semàntiques d'adjectius deverbals

SIGNIFICAT	SUFIX	EXEMPLE
propietat d'un agent o pacient	-aire	<i>xarraire</i>
	-dor / -dora	<i>durador</i>
possibilitat	-ble	<i>menjable, desitjable</i>
	-ívol / -ívola	<i>mengívol / mengívola</i>
tendència	-dís / -dissa	<i>trencadís / trencadissa</i>
abundància	-ós / -osa	<i>agradós / agradosa</i>

37.5.2.4. A partir d'adverbs es poden crear esporàdicament adjectius amb el valor de relació o pertinença:

TAULA 37.13:

Adjectius deadverbials

SUFIX	EXEMPLE
-à / -ana	<i>llunyà / llunyana</i>
-er / -era	<i>proper / propera</i>

37.5.3. Verbalització

La verbalització és un procés poc productiu. Es poden crear verbs a partir de noms, adjectius i adverbs. Els verbs resultants expressen accions, processos o tendències relacionades amb el significat del radical al qual s'adjunten:

TAULA 37.14:

Classes de verbs derivats

SUFIX	CLASSE	EXEMPLE
-egar	denominal	<i>pedregar, manegar</i>
	denominal	<i>martellejar, gotejar</i>
-ejar	deadjectival	<i>agregar, groguejar</i>
	deadverbial	<i>davantejar, sovintejar</i>
-ificar	denominal	<i>classificar, dosificar</i>
	deadjectival	<i>simplificar, justificar</i>
-itar	deadjectival	<i>facilitar, debilitar</i>
-itzar	denominal	<i>hospitalitzar,</i>
	deadjectival	<i>humanitzar, normalitzar</i>

37.5.4. Adverbialització

L'únic sufix que permet formar adverbis és el sufix *-ment*, que, a més, només es pot adjuntar a adjectius en forma femenina. El grup més nombrós d'adverbis formats amb el sufix *-ment* són els adverbis de manera, però també es poden formar altres tipus d'adverbis, com pot observar-se en la taula 37.15.

TAULA 37.15:
Classes d'adverbis en -ment

CLASSE	EXEMPLE
adverbis de manera	<i>tranquil·lament, nerviosament, feliçment</i>
adverbis de punt de vista	<i>històricament, culturalment, filològicament</i>
adverbis temporals o aspectuals	<i>darrerament, mensualment, anualment</i>
quantificadors quantitius	<i>increïblement, terriblement</i>
adverbis modals	<i>possiblement, probablement, necessàriament</i>
connectors textuais	<i>primerament, finalment, consegüentment</i>

37.6. LA SUFIXACIÓ VALORATIVA

A diferència del que ocorre en la sufixació lèxica, en la valorativa el sufix no determina la categoria de la paraula derivada i es limita a aportar un significat de caràcter valoratiu relacionat amb la grandària (diminutius o augmentatius) o amb la valoració subjectiva (afectius o despectius). Els sufixos valoratius s'adjunten generalment a noms i a adjectius, i més esporàdicament a adverbis i a verbs, com es pot comprovar en la taula 37.16.

TAULA 37.16:
Sufixos valoratius

SUFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
-et / -eta	N	<i>cotxe → cotxet</i>
	Adj	<i>bonic / bonica → boniquet / boniqueta</i>
	Adv	<i>prop → propet</i>
-ejar	V	<i>espentar → espentejar</i>
-às / -assa	N	<i>mà → manassa</i>
	Adj	<i>bo / bona → bonàs / bonassa</i>
-assar	V	<i>allargar → allargassar</i>
-ussar	V	<i>menjar → menjassar</i>

a) El sufix diminutiu per excel·lència és *-et / -eta*, però la llengua disposa d'altres sufixos menys productius que, en diferents casos, apareixen lexicalitzats, com ocorre en *portella*, *mantellina* o *sabatilla*. Tot seguit es reproduïxen els principals sufixos diminutius:

TAULA 37.17:
Sufixos diminutius

SUFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
-ell / -ella	N	<i>taulell, portella</i>
-et / -eta	N, Adj, Adv	<i>cotxet, boniquet, propet</i>
-ill / -illa	N	<i>sabatilla, pastilla</i>
-i / -ina	N	<i>flautí, ventolina</i>
-iu / -iua	N, Adj, Adv.	<i>gotiu, menudiu, propiu</i>
-ic / -ica	N, Adj	<i>Vicentica, pobric</i>
-im	N	<i>polsim, brostim</i>
-ús / -ussa	N	<i>airús, carussa, pelussa, pobrús</i>
-ó / -ona	N	<i>carreró, carona</i>

Els sufixos diminutius s'usen igualment amb valor afectiu, cosa que explica que no hi haja sufixos afectius pròpiament dits.

b) Amb un valor augmentatiu es poden citar els sufixos següents:

TAULA 37.18:

Sufixos augmentatius

SUFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
-arro / -arra	N	<i>peuarro, veuarra</i>
-às / -assa	N, Adj	<i>cotxàs, vidassa, grandàs, bonassa</i>
-assar	V	<i>allargassar, escridassar</i>
-ot / -ota	N, Adj, Adv.	<i>animalot, rojot, herbota, grandota, tardot</i>
-otar (o -otejar)	V	<i>avalotar, manotejar, parlotejar,</i>

Dins dels augmentatius, es pot citar també el sufix *-íssim / -íssima* amb què es forma el grau superlatiu dels adjectius: *boníssim / boníssima, tranquil·líssim / tranquil·líssima*, etc.

c) Amb un valor despectiu, poden usar-se en determinats casos els sufixos augmentatius. A més dels augmentatius, la llengua també disposa del sufix despectiu *-astre / -astra*, que s'aplica a noms: *políticastre / políticastra, medicastre / medicastra*.

37.7. LA PREFIXACIÓ

37.7.1. La prefixació és un procés important de formació de paraules, encara que no és tan productiu com la sufixació. A diferència dels sufixos, els prefixos generalment no determinen la categoria lèxica ni les propietats flexives de les noves paraules, i es limiten a aportar un significat de caràcter circumstancial (de negació, de temps o aspecte, de localització, etc.):

transigent → *intransigent*
posar → *anteposar*
fer → *refer*

37.7.2. Encara que la majoria de prefixos no modifiquen la categoria de la paraula primitiva, n'hi ha que, en determinats contextos, sí que provoquen canvis categorials. Els més freqüents creen verbs a partir de noms i d'adjectius. Més esporàdicament, n'hi ha que creen adjectius a partir de noms. Pel que fa als primers, cal remarcar que el canvi de categoria implica un canvi de les propietats flexives, i més concretament, la substitució de les marques del substantiu o l'adjectiu per les marques del verb (les terminacions *-ar* i, en menor mesura, *-ir* en la forma d'infinitiu).

TAULA 37.19:
Prefixos recategoritzadors

CATEGORIA		PREFIX	EXEMPLE	
DEL DERIVAT	DEL PRIMITIU			
verb	nom	a-	<i>pam</i> → <i>apamar</i> <i>front</i> → <i>afrontar</i>	
		des- / es-	<i>fulla</i> → <i>desfullar</i> (o <i>esfullar</i>) <i>camp</i> → <i>escampar</i>	
		en- (o em-)	<i>taula</i> → <i>entaular</i> <i>sabó</i> → <i>ensabonar</i> <i>benà</i> → <i>embenar</i>	
		extra-	<i>vas</i> → <i>extravasat</i> <i>via</i> → <i>extraviar</i>	
		in-	<i>vagina</i> → <i>invaginat</i> <i>tub</i> → <i>intubar</i>	
		re-	<i>fred</i> → <i>refredar</i> <i>colze</i> → <i>recolzar</i>	
		trans- / tras-	<i>flor</i> → <i>transflorat</i> <i>paper</i> → <i>traspaperat</i>	
	adjectiu	a-	<i>lent</i> → <i>alentit</i> <i>covard</i> → <i>acovardit</i>	
		en- (o em-)	<i>trist</i> → <i>entristit</i> <i>térbol</i> → <i>enterbolit</i> <i>bell</i> → <i>embellit</i>	
		in-	<i>tòxic</i> → <i>intoxicat</i> <i>fatu</i> → <i>infatuat</i>	
		re-	<i>fresc</i> → <i>refrescat</i> <i>baix</i> → <i>rebaixat</i>	
	adverbi	a-	<i>lluny</i> → <i>allunyat</i> <i>prop</i> → <i>apropat</i>	
	adjectiu	nom	anti-	<i>bales</i> → <i>antibales</i> <i>droga</i> → <i>antidroga</i>
			bi-	<i>bicolor</i> , <i>biplaça</i>
contra-			<i>contrarellotge</i>	
multi-			<i>multicanal</i> , <i>multiusos</i>	
post-			<i>postpart</i> , <i>postvenda</i>	
uni-			<i>uniflor</i> , <i>unicolor</i>	

37.7.3. En certes formacions de verbs, el canvi de categoria ve determinat per l'aparició simultània d'un prefix i d'un sufix. En estos casos, coneguts com a *parasíntesi*, és necessària la coaparició del prefix i el sufix, com ocorre en la paraula *empolsegat*, formada a partir del prefix *en-* i el sufix *-eg-*.

TAULA 37.20:
Derivació parasintètica

PREFIX	SUFIX	EXEMPLE
a-	-eg-	<i>aporegar, assedegar</i>
en- (o em-)		<i>empolsegat, emboiregat</i>
es-		<i>esdentegat, esfilegat,</i>

37.7.4. Tot seguit es reproduïx una llista de prefixos amb la indicació de la categoria de la paraula primitiva i, si cal, del derivat:

TAULA 37.21:
Prefixos

PREFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
a-	V N / Adj / Adv → V	<i>baixar → abaixar</i> <i>pam → apamar</i> <i>covard → acovardir</i> <i>lluny → allunyar</i>
a- (o an-)	Adj	<i>normal → anormal</i> <i>polític → apolític</i>
ante-	N / Adj / V	<i>sala → antesala</i> <i>diluvià → antediluvià</i> <i>posar → anteposar</i>
anti-	N / Adj N → Adj	<i>cicló → anticicló</i> <i>aeri → antiaeri</i> <i>boira → antiboira</i>
arxi-	N / Adj	<i>diòcesi → arxidiòcesi</i> <i>conegut → arxiconegut</i>
avant-	N / V	<i>braç → avantbraç</i> <i>posar → avantposar</i>
bes-	N / V	<i>nét → besnét</i> <i>canviar → bescanviar</i>
bi- (o bis-)	Adj N → Adj	<i>anual → bisanual</i> <i>color → bicolor</i>
circum-	N / Adj / V	<i>centre → circumcentre</i> <i>polar → circumpolar</i> <i>navegar → circumnavegar</i>
con- (o com-, col-, cor-, co-)	N / Adj / V	<i>relació → correlació</i> <i>lateral → col·lateral</i> <i>celebrar → concelebrar</i> <i>educar → coeducar</i>
contra-	N / V	<i>cultura → contracultura</i> <i>dir → contradir</i>
des-	N / Adj / V N / Adj → V	<i>ajust → desajust</i> <i>agraït → desagratit</i> <i>fer → desfer</i> <i>os → desossar</i> <i>content → descontentar</i>
dis-	N / Adj / V	<i>funció → disfunció</i> <i>harmònic → disharmònic</i> <i>culpar → disculpar</i>

PREFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
en- (o em-)	N / Adj / Adv → V	<i>caixa</i> → encaixar <i>blau</i> → emblavir <i>dins</i> → endinsar
entre-	N / Adj / V	<i>suor</i> → entresuor <i>fosc</i> → entrefosc <i>girar</i> → entregirar
es-	N → V	<i>pols</i> → espolsar <i>biaix</i> → esbiaixar
ex-	N	<i>diputat</i> → exdiputat <i>president</i> → expresident
extra-	N / Adj / V N → V	<i>radi</i> → extraradi <i>suau</i> → extrasuau <i>vagar</i> → extravagar <i>via</i> → extraviar
hiper-	N / Adj	<i>mercat</i> → hipermercat <i>sensible</i> → hipersensible
hipo-	N / Adj	<i>tensió</i> → hipotensió <i>al·lèrgic</i> → hipoal·lèrgic
in- (o im-, ir-, il-, i-)	Adj	<i>segur</i> → insegur <i>material</i> → immaterial <i>regular</i> → irregular <i>lògic</i> → il·lògic <i>llettrat</i> → il·llettrat
infra-	N / Adj / V	<i>estructura</i> → infraestructura <i>roig</i> → infraroig <i>valorar</i> → infravalorar
inter-	N / Adj / V	<i>acció</i> → interacció <i>actiu</i> → interactiu <i>canviar</i> → intercanviar
intra-	Adj	<i>venós</i> → intravenós <i>cel·lular</i> → intracel·lular
juxta-	Adj / V	<i>lineal</i> → juxtalineal <i>posar</i> → juxtaposar
no-	N	<i>alineament</i> → no-alineament <i>intervenció</i> → no-intervenció
per-	N / Adj / V	<i>clorat</i> → perclorat <i>bòric</i> → perbòric <i>durar</i> → perdurar
post-	N / Adj / V N → Adj	<i>guerra</i> → postguerra <i>modern</i> → postmodern <i>tesar</i> → posttesar <i>venda</i> → postvenda
pre- (o pres-)	N / Adj / V	<i>avís</i> → preavís <i>clar</i> → preclar <i>dir</i> → predir <i>sentir</i> → pressentir
pro-	Adj	<i>europèu</i> → proeuropèu <i>comunista</i> → procomunista
quasi-	N / Adj	<i>delicte</i> → quasidelicte <i>copulatiu</i> → quasicopulatiu

PREFIX	CATEGORIA	EXEMPLE
re- (o res-)	N / Adj / Adv / V / Interj N / Adj → V	<i>so</i> → <i>ressò</i> <i>bo</i> → <i>rebò</i> <i>bé</i> → <i>rebé</i> <i>seguir</i> → <i>resseguir</i> <i>déu!</i> → <i>redéu!</i> <i>colze</i> → <i>recolzar</i> <i>fred</i> → <i>refredar</i>
rere-	N	<i>país</i> → <i>rerepaís</i> <i>fons</i> → <i>rerefons</i>
semi-	N / Adj	<i>cercle</i> → <i>semicercle</i> <i>sec</i> → <i>semisec</i>
sobre-	N / V	<i>aliment</i> → <i>sobrealiment</i> <i>carregar</i> → <i>sobrecarregar</i>
sota-	N / V	<i>vent</i> → <i>sotavent</i> <i>escriure</i> → <i>sotaescriure</i>
sots-	N	<i>delegat</i> → <i>sotsdelegat</i> <i>arxiver</i> → <i>sotsarxiver</i>
sub-	N / Adj / V	<i>títol</i> → <i>subtítol</i> <i>atòmic</i> → <i>subatòmic</i> <i>explotar</i> → <i>subexplotar</i>
super-	N / Adj / V	<i>índex</i> → <i>superíndex</i> <i>abundant</i> → <i>superabundant</i> <i>posar</i> → <i>superposar</i>
supra-	Adj	<i>renal</i> → <i>suprarenal</i> <i>estatal</i> → <i>supraestatal</i>
trans (o tras-, tra-)	N / Adj / V N → V	<i>acció</i> → <i>transacció</i> <i>atlàntic</i> → <i>transatlàntic</i> <i>formar</i> → <i>transformar</i> <i>plantar</i> → <i>trasplantar</i> <i>bord</i> → <i>transbordar</i>
ultra-	N / Adj / V	<i>tomba</i> → <i>ultratomba</i> <i>modern</i> → <i>ultramodern</i> <i>passar</i> → <i>ultrapassar</i>
vice-	N	<i>president</i> → <i>vicepresident</i> <i>rector</i> → <i>vicerector</i>

37.8. LA CONVERSIÓ

La conversió, també anomenada *derivació zero*, és un procés de formació de paraules que consisteix a canviar la categoria lèxica d'una paraula sense afegir cap sufix derivatiu i modificant, únicament, les seues propietats flexives. A partir del verb *pescar*, per exemple, es crea el substantiu *pesca*, sense afegir cap sufix al radical *pesc-* i modificant únicament les marques flexives, que ja no són les pròpies del verb (la terminació *-ar* en l'infinitiu) sinó les d'un substantiu femení (la terminació *-a*). Per mitjà de la conversió es poden obtindre verbs a partir de substantius i d'adjectius, i substantius a partir de verbs:

TAULA 37.22:
Processos de conversió

PROCÉS	CATEGORIA	ACABAMENT	EXEMPLE
verbalització	N → V	-ar	<i>salar</i>
	Adj → V	-ar	<i>alegrar, buidar</i>
nominalització	V → N	-∅	<i>adob, guany, pessic</i>
		-e	<i>dubte, encontre, recapte</i>
		-o	<i>esgarro, enterro</i>
		-a	<i>pesca, conversa</i>

Com es pot observar, els verbs creats per conversió pertanyen a la primera conjugació. Pel que fa als noms, si són masculins no presenten cap marca o adopten la vocal de suport -e i en algun cas la marca -o; si són femenins, adopten la marca -a.

A més de la conversió, que és un procediment morfològic, també és possible modificar la categoria lèxica d'una paraula per mitjà d'altres procediments no estrictament morfològics; concretament, per mitjà de:

a) Processos de lexicalització, molt habituals en les formes no personals del verb, que es convertixen amb relativa facilitat en noms o en adjectius:

TAULA 37.23:
Canvi de categoria per lexicalització

PROCÉS		EXEMPLE
nominalització	d'infinitiu	<i>(el) dinar, (el) sopar, (l') ésser</i>
	de participi passat	<i>(un) fet, (una) dita, (un) bollit</i>
	de participi present	<i>(un) amant, (un) cantant, (un) servent</i>
adjectivació	de participi passat	<i>farcit / farcida, bollit / bollida</i>
	de participi present	<i>sufocant, pudent, tibant</i>

b) Processos d'elisió sintàctica, que permeten que un modificador adopte la funció sintàctica del nucli elidit, un nom o un adjectiu:

TAULA 37.24:
Canvi de categoria per elisió

PROCÉS	CATEGORIES	EXEMPLE
nominalització	Adj → N	<i>un (medicament) tranquil·litzant</i>
adjectivació	N → Adj	<i>una camisa (de color) taronja</i>

c) Processos de nominalització metalingüística, això és, ús d'una paraula de qualsevol categoria com a substantiu per a poder citar-la discursivament: el *tu* i el *jo* (pronoms); els *perquè*s de les coses, els *però*s (conjuncions); el *davant* i el *darrere* (adverbis), etc.

38. LA COMPOSICIÓ I ALTRES PROCEDIMENTS DE FORMACIÓ DE PARAULES

38.1. INTRODUCCIÓ

A més de la conversió i de la derivació, que, com hem apuntat, és el procés més productiu de formació de paraules, hi ha altres processos amb un grau de productivitat variable, com ara la composició, la reduplicació, el truncament i la formació de sigles, que s'analitzen en el present capítol.

38.2. LA COMPOSICIÓ

La composició és un procés bastant productiu de formació de paraules que es basa en la combinació de dos o més radicals o paraules. El compost *parallamps*, per exemple, es forma a partir de la base verbal *para* i de la base nominal *llamps*. Pel fet de combinar radicals o paraules, la composició pot ser caracteritzada com una mena de microsintaxi; això és, com un procés on els constituents que es combinen presenten relacions semblants a les que mantenen les paraules en els sintagmes o en les oracions. En el compost *parallamps*, per exemple, la relació entre *para* i *llamps* és semblant a la que s'estableix en el sintagma verbal *parar els llamps*, ja que *llamps* és un modificador (el complement directe) de *parar*.

Els composts es poden classificar atenent criteris diferents:

a) Des d'un punt de vista formal, els composts es classifiquen en dos grans grups: els composts pròpiament dits i els composts sintagmàtics. Els composts propis presenten una estructura fusionada i, si tenen variació flexiva, esta es marca al final del compost; els composts sintagmàtics, en canvi, tenen la forma d'un sintagma i, com en el cas del sintagma, admeten la flexió del primer constituent, o dels diferents constituents, si mantenen relació de concordança entre ells:

TAULA 38.1:

Composts propis i sintagmàtics

COMPOST PROPI	COMPOST SINTAGMÀTIC
bocamànega / bocamànegues	vagó restaurant / vagons restaurant
cama-roja / cama-roges	guàrdia civil / guàrdies civils
maldecap / maldecaps 'preocupació'	mal de cap / mals de cap 'dolor físic'
menysprear / menysprea, menyspreava...	tancar caixa / tanca caixa, tancava caixa...

OBSERVACIÓ: Des d'un punt de vista ortogràfic, els constituents dels composts propis s'enllacen en algun cas per mitjà d'un guionet: *Bell-lloc, pit-roig, Malva-rosa, para-xocs, pèl-blanc, sud-est, trenta-tres* (v. § 5.3).

b) Tenint en compte l'estructura interna, els composts es classifiquen en endocèntrics i exocèntrics. En els composts endocèntrics, o amb nucli intern, un dels constituents del compost funciona com a nucli i

determina la categoria lèxica del compost, el seu significat bàsic i les seues propietats flexives. El compost *menysprear*, per exemple, és endocèntric i té com a nucli el constituent *prear*, que fa que el compost siga un verb (categoria lèxica) de la primera conjugació (flexió) que designa una acció que es veu matisada per l'altre constituent (significat). En els composts exocèntrics, per contra, no hi ha cap constituent que presente les propietats esmentades, encara que es pot pressuposar un nucli implícit. Este és el cas de *parallamps*, que no funciona com a verb que designa una acció (com ocorreria si el nucli fóra la forma verbal *para*) ni com a substantiu plural referit a un tipus de *llamps* (com ocorreria si el nucli fóra *llamps*). El compost, de fet, és un substantiu que designa un instrument que para els llamps i que, consegüentment, té un nucli implícit parafrasejable per *instrument*.

OBSERVACIÓ: En els composts propis endocèntrics, el nucli sol ser el segon constituent (com ocorre en *menysprear*), però també pot ser el primer constituent (com en *bocamànega*) o els dos, en el cas que la relació siga de coordinació (com en *blaugrana* o *floricol*). Els composts sintagmàtics, per la seua banda, són majoritàriament endocèntrics.

c) Tenint en compte el tipus de relació sintàctica existent entre els constituents, els composts poden ser subordinants o coordinants. En el primer cas, un dels constituents funciona com a modificador de l'altre, com ocorre en *mitjalluna* o *parallamps*, on *mitja* i *llamps* són modificadors de *lluna* i *para*, respectivament. En el segon cas, els dos constituents pertanyen a la mateixa categoria i no hi ha dependència de l'un respecte a l'altre, com ocorre en *floricol*, on els constituents apareixen coordinats per la conjunció *i*, o en *aiguaneu*, on els constituents apareixen simplement juxtaposats.

d) Dins dels composts propis, finalment, cal diferenciar els que estan constituïts per formes cultes, procedents del llatí o del grec, com *puericultura*, dels que estan constituïts per formes patrimonials, que poden funcionar com a paraules independents, com *bocamànega* o *parallamps*.

38.2.1. La composició pròpia

Com s'ha assenyalat en l'apartat anterior, els composts propis apareixen fusionats formalment i la flexió, si en tenen, es marca al final de la paraula. Atenent la categoria del mot resultant, els composts poden ser nominals, adjectivals, verbals i adverbials.

38.2.1.1. Els composts nominals responen a les classes que apareixen esquematitzades com segueix:

TAULA 38.2:
Composts propis nominals

CLASSE		CATEGORIES	EXEMPLES
coordinant	endocèntric	N N	<i>aiguaneu, aigua-sal</i>
		N conj N	<i>floricol, napicol</i>
	exocèntric	N N	<i>terra-aire</i>
		N conj N	<i>alliolí, capicua</i>
		V conj V	<i>vaivé, vistiplau</i>
subordinant	endocèntric	N N	<i>aiguabatent, bocamànega</i>
		Adj N	<i>malhumor</i>
		N prep N	<i>maldecap</i>
	exocèntric	N Adj	<i>bocamoll, camallarg, pit-roig</i>
		Adj N	<i>altaveu, curtmtratge</i>
		Q N	<i>pocavergonya, poc-trellat</i>
	V N	<i>torcamans, cobrellit</i>	

En la quasi totalitat dels composts nominals una de les bases o totes pertanyen a la categoria dels noms:

a) L'estructura més recurrent és [N N], que apareix en tres dels quatre tipus possibles: els coordinants endocèntrics, on el significat del compost és additiu i equival al significat dels dos noms (l'*aigua-sal* és una mescla d'aigua i sal); els coordinants exocèntrics, que s'usen sobretot en els llenguatges d'especialitat i que designen una entitat que no correspon a cap dels dos constituents (un *terra-aire* és una classe de míssil), i els subordinants endocèntrics, on un dels dos noms modifica l'altre (la *bocamànega* és metafòricament la *boca de la mànega*).

b) A més de l'estructura [N N], els composts coordinants també admeten l'estructura [N conj N], amb la conjunció copulativa *i*, que explicita la relació de coordinació establida entre els dos constituents nominals. Els composts amb la conjunció també poden ser endocèntrics (com en el cas de la *floricol*, que és una col en forma de flor) o exocèntrics (com en *alliolí*, que és una salsa feta amb all i oli).

c) Molt menys productius són els composts, també coordinants i exocèntrics, que consten de dos constituents verbals coordinats, com ara *vaivé* o *vistiplau*.

d) Entre els composts subordinants, l'estructura més productiva és [V N], on el constituent nominal es comporta com a complement directe del constituent verbal, i on el conjunt és una mena de predicat d'un substantiu implícit: un *guardabosc* és una persona que guarda (que vigila) el bosc, un *parallamps* és un instrument que para els llamps, un *torcamans* és un drap per a tocar-se les mans. Notem que el constituent verbal procedeix en la majoria de casos de verbs de la primera conjugació que mantenen la vocal temàtica *a* (*guardabosc*); són escassos els composts amb formes verbals de la segona i la tercera conjugació, que poden presentar la vocal *e* (*cobrellit*) o *i* (*cobricel*). Pel que fa al constituent nominal, generalment s'usa en singular si és comptable i designa una entitat única (*cobrellit*) o si és incomptable (*paraigua*,

parafang); en canvi, s'usa en plural si és comptable i designa entitats diverses (*torcamans, parallamps*).

e) Els composts amb estructura [Adj N], [Q N] o [N Adj] són subordinants, ja que el constituent adjectival o quantitatiu es comporta com a modificador del constituent nominal, però poden ser endocèntrics, com *baixamar* (una mar baixa), o exocèntrics, com *llargmetratge* (una pel·lícula de llarg metratge), *pocavergonya* (una persona amb poca vergonya) o *pit-roig* (un ocell amb el pit roig).

f) Finalment, són endocèntrics els composts subordinants amb l'estructura [N prep N] on el segon constituent nominal modifica el primer per mitjà de la preposició, com en *maldecap*.

38.2.1.2. Els composts adjectivals són endocèntrics, i per tant consten almenys d'un constituent adjectival o d'un participi que funciona com a nucli:

TAULA 38.3:

Composts propis adjectivals

TIPUS		CATEGORIES	EXEMPLES
endocèntric	coordinant	Adj Adj	<i>sordmut, grecollatí</i>
	subordinant	N Adj	<i>camallarg</i>
		N Part	<i>palplantat</i>
		Adj Part	<i>nouvingut</i>
		Adv Adj	<i>malsà</i>
	Adv Part	<i>benvolgut</i>	

a) Els composts amb dos constituents adjectivals són coordinants i tenen un significat que, segons els casos, equival a la suma o a la intersecció del significat dels dos constituents: *sordmut* ('que és sord i mut alhora'), *sud-oest* ('que es troba situat entre el sud i l'oest'), *grecoromà* ('que té aspectes de la cultura grega i de la romana').

OBSERVACIÓ: Alguns dels composts coordinants es formen a la manera culta (v. § 38.2.2.2.c) i el primer constituent pren una vocal d'enllaç, generalment *-o* (*grecoromà, valencianocatalà*) i, esporàdicament, *i* (*clarivalent*). Els composts amb *-o* que no estan lexicalitzats s'escriuen en certs casos amb guionet (v. § 5.3.i).

b) Les altres classes de composts són subordinants i consten d'un primer constituent (nominal, adverbial o adjectival) que modifica el constituent adjectival o el participi que funciona com a nucli: *camallarg* ('llarg de cama'), *benparlat* ('que parla bé'), *noucasat* ('casat de fa poc').

38.2.1.3. Tots els composts verbals són endocèntrics i subordinants; consegüentment, estan integrats per un constituent verbal que funciona com a nucli del compost i d'un altre constituent anteposat que funciona com a complement directe (si és nominal) o com a circumstancial (si és adjectival o adverbial):

TAULA 38.4:
Composts propis verbals

TIPUS	CATEGORIES	EXEMPLES
subordinant i endocèntric	N V	<i>pelmudar, aiguabatre</i>
	Adj V	<i>carvendre,</i>
	Adv V	<i>malvendre, menysprear</i>

38.2.1.4. A diferència dels altres composts, els adverbials són molt limitats i provenen de processos de lexicalització. Es tracta de composts del tipus: *aleshores, alhora, mentrestant, sobretot, tampoc*, etc.

38.2.2. La composició culta

38.2.2.1. La composició culta es diferencia de la composició pròpia perquè els constituents del compost provenen de paraules gregues o llatines. Generalment els dos constituents combinats pertanyen a la mateixa llengua, el llatí o el grec, però en alguns casos es combinen formes de llengües diferents. En el primer cas es parla de composts homogenis, i en el segon, de composts heterogenis:

TAULA 38.5:
Composició culta

CLASSE	ORIGEN DELS CONSTITUENTS	EXEMPLES
compost homogeni	[grec + grec]	<i>filantrop, atmosfera, hidrofòbia</i>
	[llatí + llatí]	<i>arboricultura, plurilingüe</i>
compost heterogeni	[grec + llatí]	<i>electromotor, automòbil</i>
	[llatí + grec]	<i>decímetre, metallúrgia</i>

Notem, a més, que en certs casos es combinen formes cultes amb formes patrimonials, com ocorre, per exemple, en *hidroavió*.

38.2.2.2. Els composts cultes presenten les característiques següents:

a) Pel fet de procedir de paraules gregues o llatines, els constituents dels composts no funcionen, en general, com a paraules independents. És per això que el primer constituent té un comportament pròxim als prefixos, i en conseqüència rep el nom de *forma prefixada*, i el segon, un comportament pròxim als sufixos, i per tant rep el nom de *forma sufixada*. Amb tot, en algun cas, les formes prefixades es poden convertir en paraules independents per mitjà de processos de truncament (v. § 38.4.2). Això, per exemple, és el que s'ha produït en el cas de *auto* o *tele*, que provenen del truncament dels composts *automòbil* i *televisió*, respectivament.

OBSERVACIÓ: Notem que, a partir de la paraula truncada, també es poden formar nous composts. És per això que *tele-* té dos significats. D'una banda, l'etimològic, que respon al significat de la paraula grega *telos* 'a distància', que apareix en mots com *telecontrol* ('control a distància'), *televisió* ('transmissió a distància d'imatges en moviment i so'), etc. D'altra banda, a més del significat etimològic, també té el significat de *televisió*, procedent del truncament, que apareix en paraules com *telenotícies* ('notícies retransmeses per televisió') o *teleadicte* ('addicte a la televisió'). Per a diferenciar els dos significats, hi ha autors que utilitzen el terme de *prefixoide* per a referir-se als

constituents que provenen del truncament, i reserven el terme *forma prefixada* per als que provenen directament del llatí o el grec. La distinció, amb tot, és poc rendible, i es pot parlar en els dos casos de formes prefixades.

b) Entre els dos constituents del compost s'estableix una relació de complementació i, en general, el primer es comporta com a modificador del segon, que actua com a nucli. Així, un *baròmetre* és un aparell que mesura (-*metre*) la pressió atmosfèrica (*baro-*) i un *biòleg* o *biòloga* un especialista (-*leg* o -*loga*) que estudia els éssers vius (*bio-*).

c) El primer constituent del compost pren sovint una vocal d'enllaç. Majoritàriament es tracta de la vocal *o* (*electromotor*), però en alguns casos també s'usa la *i* (*homicidi*, *uniforme*).

d) Per mitjà de la composició culta es formen fonamentalment noms. Juntament amb els noms, hi ha també adjectius que, sense ser pròpiament cultismes, es formen a la manera culta, com ara *grecoromà*.

38.3. LA COMPOSICIÓ SINTAGMÀTICA

Els composts sintagmàtics tenen, com s'ha indicat, la forma d'un sintagma, i la flexió, si n'hi ha, recau sobre el primer constituent o sobre tots, si concorden entre ells:

tauleta de nit / tauletes de nit
guàrdia civil / guàrdies civils

La diferència entre un compost sintagmàtic i un verdader sintagma es troba en el grau de fixació i de lexicalització del primer, enfront de la variació lliure i la transparència semàntica del segon. Comparem, per exemple, el sintagma *taula de ferro* i el compost sintagmàtic *tauleta de nit*. En el primer cas, els constituents no apareixen fixats i és possible inserir entre ells altres paraules (*taula cara de ferro*, *taula de fusta i ferro*), però en el segon cas no (no són possibles *tauleta cara de nit* o *tauleta de dia i nit*); en el primer cas, a més, el significat del conjunt s'obté a partir del significat dels constituents, però en el segon cas el significat és idiosincràtic i no equival a la suma dels significats dels constituents.

38.3.1. Els composts sintagmàtics nominals responen a les classes i estructures següents:

TAULA 38.6:
Composts sintagmàtics nominals

TIPUS	ESTRUCTURA	EXEMPLES
coordinant	N N	<i>alcalde president, tinent coronel</i>
	N conj N	<i>moros i cristians, punt i coma</i>
subordinant	N N	<i>ciutat dormitori, camió cisterna</i>
	N Adj	<i>mntanya russa, clau anglesa</i>
	Adj N	<i>baixa tensió, belles arts</i>
	Q N	<i>primera mà, tercera edat</i>
	N Prep N	<i>braç de gitano, tauleta de nit, café amb llet</i>
	N Prep Inf	<i>camisa de dormir, màquina d'escriure</i>

a) La majoria dels composts sintagmàtics nominals consten d'un substantiu que funciona com a nucli i que rep la modificació d'un adjectiu (*guàrdia civil*), d'un quantificador (*primer ministre*) o d'un altre substantiu o un infinitiu precedits de preposició (*ull de poll*, *màquina d'escriure*). En estos casos, la flexió recau sobre el substantiu i sobre el modificador en aquells casos que admeten la concordança (*guàrdia civil / guàrdies civils*, *ull de poll / ulls de poll*).

b) Els composts amb l'estructura [N N] poden ser coordinants o subordinants. En el primer cas, entre els dos constituents s'establí una relació additiva, i la flexió recau en els dos constituents: *magistrat jutge / magistrada jutgessa*, *magistrats jutges / magistrades jutgesses*. En el segon cas, el segon constituent es comporta com a modificador del primer, que és el que admet la flexió: el compost *hora punta*, per exemple, presenta la forma plural *hores punta* i fa referència a una hora de màxima intensitat de trànsit, de consum elèctric, etc.

38.3.2. Els composts sintagmàtics adjectivals són sempre subordinants i responen a les classes i estructures següents:

TAULA 38.7:

Composts sintagmàtics adjectivals

TIPUS		ESTRUCTURA	EXEMPLES
subordinant	endocèntric	Adj Adj	<i>groc verdós</i>
		Adj N	<i>blau cel</i>
		Adj prep N / Inf	<i>curt d'enteniment, bo de pelar</i>
	exocèntric	N Adj	<i>gat vell</i>

a) Els composts subordinants endocèntrics tenen com a primer constituent un adjectiu que rep la modificació del segon constituent, que pot ser un altre adjectiu (*groc verdós* 'groc que tira a verd'), un substantiu (*blau cel* 'blau semblant al del cel') o un substantiu o un infinitiu precedit de preposició (*curt d'enteniment, bo de pelar*).

b) Els composts subordinants exocèntrics, finalment, tenen l'estructura [N Adj] i s'usen per a qualificar metafòricament persones: *és un gat vell*.

38.3.3. Els composts sintagmàtics verbals responen a les classes i estructures següents:

TAULA 38.8:

Composts sintagmàtics verbals

TIPUS	ESTRUCTURA	EXEMPLES
subordinant	V V	<i>deixar-se anar</i>
	V N	<i>tancar caixa</i>
	V prep N	<i>posar en escena</i>
	V Adj	<i>deixar amarg</i>
	V Adv	<i>fer tard</i>

L'estructura i les relacions establides entre els constituents dels composts és semblant a la dels grups verbals; concretament, l'estructura pot ser semblant a la d'una perífrasi verbal (*deixar-se*

anar), a la d'un verb seguit d'un complement directe (*tancar caixa*), d'un complement preposicional (*posar en escena*), d'un complement predicatiu (*deixar amarg*) o d'un complement circumstancial (*fer tard*).

38.4. ALTRES PROCESSOS DE FORMACIÓ DE MOTS

38.4.1. La reduplicació

La reduplicació és un tipus de composició en què es combinen dos constituents parcialment o totalment iguals que, en general, no existixen com a paraules independents. La reduplicació és total si els dos constituents són iguals i parcial si varia la vocal tònica:

TAULA 38.9:
Reduplicació total i parcial

CLASSE	EXEMPLES
reduplicació total	<i>xiu-xiu, mull-mull, nyam-nyam</i>
reduplicació parcial	<i>xino-xano (o xano-xano), ziga-zaga, tic-tac</i>

38.4.2. El truncament

El truncament és el procediment invers a la composició, ja que consistix en la formació d'una nova paraula a partir de la segmentació d'una paraula, mantenint la categoria lèxica i el significat originari. El truncament té una certa productivitat en dos contextos diferents: en la formació d'hipocorístics i en l'acurtament de composts cultes.

a) En la formació d'hipocorístics, el truncament es pot realitzar mantenint la part dreta (truncament per la dreta) o l'esquerra (truncament per l'esquerra), però la forma més tradicional i genuïna és la primera:

TAULA 38.10:
Classes de truncament

CLASSE	EXEMPLES
truncament per la dreta	<i>Antoni → Toni</i> <i>Antonica → Tonica</i> <i>Ernestina → Tina</i>
truncament per l'esquerra	<i>Montserrat → Montse</i> <i>Emília → Emi</i>

Des d'un punt de vista formal, els hipocorístics formats per truncament per la dreta mantenen l'accent del nom propi originari i solen tindre dos síl·labes. En valencià, de fet, és molt habitual que els masculins prenguen la marca *-o*, sense la qual només tindrien una síl·laba: *Cento* (de *Vicent*), *Nelo* (de *Manuel*), *Voro* (de *Salvador*) i *Ximo* (de *Joaquim*).

b) El truncament de composts es dóna en paraules que tenen una certa freqüència d'ús, i consistix a eliminar el segon constituent del compost. És el cas de *auto* (de *automòbil*), *ràdio* (de *radiodifusió*), *zoo* (de *zoològic*) o *tele* (de *televisió*).

38.4.3. La formació de sigles

La formació de sigles és un cas especial de truncament, que consistix en la formació d'una paraula nova a partir de les inicials d'un conjunt de paraules, que s'utilitza per a substituir la denominació que abreugen; per exemple, la formació de la sigla *IVAM* a partir de la denominació *Institut Valencià d'Art Modern*. En aquells casos en què la sigla conté més d'una lletra inicial per a facilitar-ne la lectura se sol parlar d'acrònims, com ocorre en *IVAJ*, format a partir de *Institut Valencià de la Joventut* (v. § 6.3.3, per a una descripció de les principals característiques de les sigles).

OBSERVACIÓ: En certs casos, les sigles poden arribar a lexicalitzar-se completament, com ara en *làser* (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation), *radar* (Radio Detecting and Ranging) o *sida* (Síndrome d'Immunodeficiència Adquirida), i fins i tot poden generar derivats: *fase presida*, *laserteràpia*, *radarastronomia*.

D

E

L

E

A

ANNEXOS

ABREVIATURES, SÍMBOLS I SIGLES

a favor de	f/	al meu favor	m/f
a favor meu	f/m	al nostre càrrec	n/c
a favor nostre	f/n	al nostre compte	n/cte
a favor seu	f/s	al nostre favor	n/f
a favor vostre	f/v	al seu càrrec	s/c
a la meua orde	m/o	al seu compte	s/cte
a la nostra orde	n/o	al seu favor	s/f
a la vostra orde	v/o	al vostre càrrec	v/c
a l'atenció de	a/	al vostre compte	v/cte
a l'orde de	o/	al vostre favor	v/f
abans de Crist	a. de C., aC	alcalde/essa	alc.
abans de la nostra era	a. de la n. e.	alemany	al.
abreviatura	abrev.	àlies	(a)
abril	abr.	alimentació	alim.
acadèmic/a	acad.	alimentari	alim.
actualització	act.	altitud	alt.
actualitzat/ada	act.	altura	alt.
adaptador/a	adapt.	alumne/a	al.
addicionador/a	addic.	amb còpia	a. c.
addicional	add.	ambulància	ambul.
adherit/ida	adh.	ambulatori	amb.
addenda	add.	ampere	A
addicional	add.	<i>ampersand</i>	&
adjunt/a	adj.	amplada	ampl.
administració	adm.	amplària	ampl.
administrador	admdor.	ampliat/ada	ampl.
administradora	admdora.	<i>amplitude modulation</i>	
administratiu	admtiu.	(modulació d'amplitud)	AM
administrativa	admtiva.	anagrama	anagr.
advocat/ada	adv.	anastàtic	anast.
agent (<i>m. i f.</i>)	ag.	anglés	angl.
agost	ag.	anònim	an., anòn.
agrícola	agr.	anotador/a	anot.
agricultor/a	agr.	<i>ante meridiem</i>	
agricultura	agr.	(abans del migdia)	<i>a. m.</i>
agrònom	agròn.	anteportada	antep.
agronomia	agron.	antic/iga	ant.
agronòmic	agron.	antigament	ant.
ajudant/a	ajud.	antologia	ant., antol.
ajuntament	aj.	apaïsat	apaïs.
al meu càrrec	m/c	aparcament	aparc.
al meu compte	m/cte	apartament	apmt.

apartat	apt.	barri	b.
apèndix	ap.	barriada	b.
apòcrif	apòcr.	base de dades	BD
aprenent	apnt.	batxillerat	batx.
aprenenta	apnta.	Batxillerat Unificat Polivalent	BUP
aprovat/ada	apr.	bibliografia	bibliogr.
aproximadament	aprox.	biblioteca	bibl.
aproximat/ada	aprox.	bit	b
apte/a	ap.	blanc i negre	b/n
àrab	àr.	bloc	bl.
àrea	a	<i>Boletín Oficial del Estado</i>	<i>BOE</i>
arqueologia	arqueol.	bolívar	
arqueològic/a	arqueol.	(moneda de Veneçuela)	BOLV
arquitecte	arq.	butlletí	butll.
arquitectònic	arquít.	<i>Butlletí Oficial de la Província</i>	<i>BOP</i>
arquitectura	arquít.	byte	b
arrova	ᵣ		
article	art.	cada unitat	c/u
Assegurança Obligatòria		caixa alta	c. a.
de Viatgers	AOV	caixa baixa	c. b.
assessor/a	ass.	calefacció	calef.
assignatura	assign.	camió	cam.
associació	assoc.	candela	cd
associació de veïns	AV	cantonada	cant.
associat/ada	assoc.	capità/ana	cpt.
astronomia	astr.	capítol	cap.
atentament	att.	caporal (<i>m. i f.</i>)	cpl.
àtic	àt.	càrrega	càrr.
atmosfera (unitat física)	atm	carrer	c., c/
atmosfera	atm.	carreró	cró.
atmosfèric/a	atm.	carretera	ctra.
atto-	a	cartografia	cartogr.
autògraf	autògr.	cartogràfic/a	cartogr.
automòbil	autom.	castellà	cast.
autopista	autop.	català	cat.
autor/a	aut.	catedràtic/a	catedr.
autoritat	autor.	catolicisme	catol.
autoritzada	autzda.	cavall de vapor	CV, HP
autoritzat	autzat.	cementeri	cem.
auxiliar (<i>m. i f.</i>)	aux.	centi-	c
avinguda	av.	centilitre	cl
		centímetre	cm
baixada	bda.	centímetre cúbic	cm ³ , cc
baixos	bxs.	centímetre quadrat	cm ²
balboa (moneda de Panamà)	B	certificat/ada	cert.
barranc	bnc.	ciclomotor	ciclom.

cinematografia	cin.	coordinació	coord.
cinematogràfic	cin.	coordinador/a	coord.
cinqué	5 ^é , 5 ^{é.} , 5. ^é , 5 ^é	corona danesa	KRD
cinquena	5a, 5a., 5. ^a , 5 ^a	corona islandesa	KIS
cinturó	cint.	corona noruega	KRN
<i>circa</i> (al voltant de)	c., ca.	corona sueca	KRS
circulació	circul.	corporació	corp.
circular (document)	C	correcció	corr.
climatologia	climat.	corrector/a	corr.
climatològic	climat.	correus	corr.
ciutat/ada	cit.	Cos Consular	CC
classe	cl.	Curs d'Orientació	
clínica	clín.	Universitària	COU
coautor/a	coaut.	cursiva	curs., cva.
coberta	cob.		
codi d'identificació fiscal	CIF	deca-	da
codi postal	CP	decalitre	dal
coedició	coed.	deci-	d
coeditat/ada	coed.	decibel	dB
coeditor/a	coed.	decigram	dg
col·laborador/a	col·l.	decilitre	dl
col·lecció	col·l.	decímetre	dm
col·legi	col·l.	decret	D
col·legi públic	CP	decret legislatiu	DLEG
columna	col.	decret llei	DL
comarca	com.	dedicatòria	ded.
comissaria	com.	delegació	del.
comentarista	com.	delegat/ada	del.
comissió	com.	denominació d'origen	DO
comissió de servicis	com. de serv.	departament	dept.
companyia	cia.	depòsit legal	dep. leg.
compilador/a	comp.	derogatori/òria	derog.
complementari/ària	compl.	descàrrega	descàrr.
compositor/a	comp.	descompte	dte.
comptabilitat	compt.	deseembre	des.
compte corrent	c/c	despatx	desp.
comunitat de béns	CB	despesa	desp.
conferiu	cf.	després de Crist	d. de C., dC
confronteu	cf.	destinació	dest.
consell	cons.	destinatari/ària	dest.
construcció	constr.	desviació	desv.
continuació	cont.	<i>Diari Oficial de la</i>	
continuador/a	cont.	<i>Generalitat Valenciana</i>	DOGV
contractat/ada	contr.	dibuix	dib.
convent	convt.	diccionari	dicc.
convocatòria	conv.	dies data	d/d

dies factura	d/fra
dies vista	d/v
dijous	dj.
dilluns	dl.
dimarts	dt.
dimecres	dc.
dinar (moneda del Iemen)	SA£
dinar algerià	DA
dinar de Kuwait	KD
dinar iraquetà	DIK
dinar jordà	DJO
dinar tunisià	DTU
diploma	dipl.
direcció	dir.
direcció general	DG
directiu/iva	dir.
director/a	dir.
director/a general	dir. gral.
dirhem (moneda del Marroc)	DH
disminuït/i'da	dism.
dispensari	disp.
disposició	disp.
dissabte	ds.
distància	dist.
districte	distr.
diumenge	dg.
divendres	dv.
divisió	div.
doctor	Dr.
doctora	Dra.
document	doc.
document nacional d'identitat	DNI
dòlar australià	\$A
dòlar canadenc	\$CAN
dòlar de Barbados	EC\$
dòlar de Guyana	\$G
dòlar de les Bahames	B\$
dòlar de Singapur	S\$
dòlar de Taiwan	NT\$
dòlar de Trinitat i Tobago	TT\$
dòlar nord-americà	\$, \$USA
dracma (antiga moneda de Grècia)	DR
drecera	drec.
dret	dr.
dret administratiu	dr. a. dret

canònic	dr. can.
dret civil	dr. c.
dret constitucional	dr. const.
dret laboral	dr. lab.
dret mercantil	dr. m.
dret natural	dr. n.
dret polític	dr. pol.
dret processal	dr. proc.
dreta	dta.
duplicat/ada	dupl.
economia	econ.
edició	ed.
edició ampliada	ed. ampl.
edició augmentada	ed. augm.
edició corregida	ed. corr.
edició revisada	ed. rev.
editat	ed.
editor/a	ed.
editorial	ed.
educació	educ.
Educació General Bàsica	EGB
Educació Secundària Obligatòria	ESO
efecte	e/
efecte a cobrar	e/c
efecte a pagar	e/p
efectiu	ef.
el meu gir	m/g
el meu taló	m/t
el meu xec	m/x
el nostre gir	n/g
el nostre taló	n/t
el nostre xec	n/x
Eminentíssim Senyor	Emm. Sr.
Eminentíssima Senyora	Emma. Sra.
empresa	empr.
empresa de treball temporal	ETT
empresarial	empr., empres.
en funcions	e. f.
en mà	e. m.
enciclopèdia	enc.
ensenyança / ensenyament	ens., enseny.
entitat	ent.
entrada	entr.

entresòl	entl.	fascicle	fasc.
epíleg	ep.	favor	f/
epígraf	§	febrer	febr.
epístola	ep.	ferrocarril	FC
escala	esc.	festiu	fest.
escena	esc.	figura	fig.
escola	esc.	finances	fin.
escola tècnica superior	ETS	finca	fca.
escola universitària	EU	fira internacional	FI
escut (antiga moneda de Portugal)	ESC	física	fís.
església	esgl.	florí (antiga moneda dels Països Baixos)	FL
espanyol	esp.	foli	f.
especialment	esp.	fonogràfic	fonogr.
específicament	esp.f.	forestal	for.
esquerre/a	esq.	forint (moneda d'Hongria)	FOR
est	E	Formació Professional	FP
estació	est.	fotografia	fot.
estacionament	estac.	franc belga	FB
Estats Units d'Amèrica	EUA	franc fàbrica	f. f.
estereoradian	sr	franc francès	FF
est-nord-est	ENE	franc luxemburgués	FLUX
estrofa	estr.	franc suís	FS
est-sud-est	ESE	francès	fr.
<i>et alii</i> (i altres)	<i>et al.</i>	franqueig a destinació	FD
etcètera	etc.	<i>free on board</i> (franc a bord)	<i>f. o. b.</i>
euro	€	freqüència modulada	FM
exa-	E	full	f.
Excel·lència	E.	fundació	fund.
Excel·lent Senyor	Exc. Sr.	funicular	fun.
Excel·lent Senyora	Exc. Sra.	furgoneta	furg.
Excel·lentíssim Senyor	Excm. Sr.		
Excel·lentíssima Senyora	Excma. Sra.	gallec	gall.
excepció	exc.	garantia	gar.
excepte	exc.	gener	gen.
exemple	ex.	general	gral.
expedició	exped.	generalment	gen.
expedidor/a	expd.	geografia	geogr.
expedient	exp.	geometria	geom.
exposició	exp.	giga-	G
extensió	ext.	<i>gigabyte</i>	Gb
exterior	ext.	gir postal	GP
		gir telegràfic	GT
facsimil	fac.	glossari	gl., gloss.
factura	fra.	govern	gov.
facultat	fac.	gràfic	gràf.

gram	g	Impost sobre Activitats	
<i>gran vitesse</i> (alta velocitat)	<i>g. v.</i>	Econòmiques	IAE
grau (geometria)	°	Impost sobre Béns Immobles	IBI
grau centígrad (o Celsius)	°C	Impost sobre el Valor Afegit	IVA
grau Fahrenheit	°F	Impost sobre la Renda	
grau Kelvin	°K	de les Persones Físiques	IRPF
grau Réaumur	°R	impremta	impr.
gravat	grav.	imprés/esa	impr.
guaraní		impressió	impr.
(moneda del Paraguai)	G	incomplet	inc., incompl.
Guàrdia Civil	GC	incorporat/ada	inc.
Guàrdia Urbana	GU	incunable	inc.
		índex	índ.
habitació	hab.	índex de preus al consum	IPC
habitant per		indústria	ind.
quilòmetre quadrat	h/km ²	inferior	inf.
habitants	h.	informació	inf.
habitualment	habit.	informàtica	inform.
hectàrea	ha	informe	inf.
hecto-	h	Inspecció Tècnica de Vehicles	ITV
hectogram	hg	inspector/a	insp.
hectolitre	hl	institut	inst.
hectòmetre	hm	institut d'ensenyança	
hertz	Hz	secundària	IES
Honorable Senyor	Hble. Sr., H. Sr.	institut de batxillerat	IB
Honorable Senyora	Hble. Sra., H. Sra.	institut de formació	
hora	h	professional	IFP
hospital	hosp.	instrucció (document)	I
hotel	H	insuficient	ins.
huité	8é, 8.é., 8.é, 8 ^e	intendent/a	int.
huitena	8a, 8a., 8. ^a , 8 ^a	intendent/a major	int. m.
		interés	int.
ibídem	ib., ibíd.	interí/ina	int.
<i>id est</i> (és a dir)	<i>i. e.</i>	interior	int.
ídem	íd.	internacional	internac.
ien (moneda del Japó)	¥	introducció	intr.
il·lustració	il·l.	italià	it.
il·lustrador/a	il·l.	itinerari	it.
il·lustrat/ada	il·l.		
Il·lustre Senyor	Il·ltre. Sr., I. Sr.	joule	J
Il·lustre Senyora	Il·ltre. Sra., I. Sra.	juliol	jul.
Il·lustríssim Senyor	Il·lrm. Sr., Im. Sr.	junta de govern	j. de gov.
Il·lustríssima Senyora	Il·lma. Sra., Ima. Sra.	junta directiva	j. dir.
		jurídic/a	jur.
import	imp.	jurisprudència	jurispr.
impost	impt.	justícia	just.

jutjat de primera instància	j. de 1a inst.	Llei d'Enjudiciament Criminal	LECr
kelvin	K	Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú	LRJPAC
kilo-	k	Llei orgànica	LO
kilobyte	kb	lletra de canvi	l/
kilogram	kg	lletra de crèdit	l/cr
kilohertz	kHz	lletra meua	l/m
kilojoule	kJ	lletra nostra	l/n
kilolitre	kl, kL	lletra seua	l/s
kilòmetre	km	lletra vostra	l/v
kilòmetre per hora	km/h	llicenciat/ada	llic.
kilòmetre per segon	km/s	lligall	llig.
kilòmetre quadrat	km ²	lliura egípcia	£EG
kilovolt	kV	lliura esterlina (moneda de la Gran Bretanya)	£
kilovoltampere	kVA	lliura irlandesa	£IR
kilowatt	kW	lliura israeliana	£IS
kilowatt hora	kWh	lliura libanesa	£LIB
la meua factura	m/fra	lliura síria	£SYR
la meua lletra	m/l	lliura sudanesa	£S
la meua remesa	m/r	<i>loco citato</i> (lloc citat)	<i>loc. cit.</i>
la nostra factura	n/fra	logaritme	log
la nostra lletra	n/l	longitud	long., l
la nostra remesa	n/r	Magnífic Senyor	Mgfc. Sr.
la seua factura	s/fra	Magnífica Senyora	Mgfca. Sra.
la seua lletra	s/l	majúscula	maj.
la seua remesa	s/r	marc (antiga moneda d'Alemanya)	DM
la vostra factura	v/fra	marc finlandés (antiga moneda de Finlàndia)	MF
la vostra lletra	v/l	matemàtiques	mat.
la vostra remesa	v/r	màxim/a	màx.
laborable	lab.	mecanografiat	mecanogr.
làmina	là.m.	mega-	M
lek (moneda d'Albània)	LEK	<i>megabyte</i>	Mb
lempira (moneda d'Hondures)	L	megahertz	MHz
leu (moneda de Romania)	LEI	mercadèria	merc.
lev (moneda de Bulgària)	LVA	mercantil	merc.
limitada	ltda.	mesos data	m/d
limitat	ltat.	mesos terme	m/t
línia	lín.	mesos vista	m/v
liquidació	liquid.	metre	m
lira (antiga moneda d'Itàlia).	LIT		
lira turca	£TQ		
litografia	litogr.		
litre	l, L		
lleí	L		
Llei d'Enjudiciament Civil	LEC		

metre cúbic	m ³	nostra	ntra.
metre per segon	m/s	nostre	ntre.
metre quadrat	m ²	nota	n.
micro-	μ	<i>nota bene</i> (observa bé)	<i>n. b.</i> , NB
milió	M	nota de l'autor/a	n. de l'a.
mil·lèsim/a	mil·l.	nota de la compiladora	n. de la c.
mil·li-	m	nota de la redacció	n. de la r.
mil·ligram	mg	nota de la traductora	n. de la t.
mil·lilitre	mL, mL	nota de l'editor/a	n. de l'e.
mil·límetre	mm	nota del compilador	n. del c.
mínim/a	mín.	nota del traductor	n. del t.
minúscula	min.	notable	not.
minusvàlid/a	minusv.	nové	9 ^é , 9 ^é ., 9. ^é , 9 ^é
minut (geometria)	'	novena	9a, 9a., 9. ^a , 9 ^a
minut (temps)	min	novembre	nov.
model	mod.	numerat/ada	num.
modificació	mod.	número	núm., n.
modulació d'amplitud	AM	número d'afiliació a la Seguretat Social	NASS
Molt Honorable Senyor	M. Hble. Sr., M. H. Sr.	número d'identificació fiscal	NIF
Molt Honorable Senyora	M. Hble. Sra., M. H. Sra.	obligatori	oblig.
Molt Il·lustre Senyor	M. Il·ltre. Sr., M. I. Sr.	observació	obs.
Molt Il·lustre Senyora	M. Il·ltre. Sra., M. I. Sra.	octau	8u, 8u., 8. ^u , 8 ^u
monestir	mtir.	octava	8a, 8a., 8. ^a , 8 ^a
monsenyor	Mons.	octubre	oct.
monument	mon.	oest	O, W
municipal	mpal.	oest-nord-oest	ONO, WNW
museu	mus.	oest-sud-oest	OSO, WSW
nacional	nac.	oficial	of.
nano-	n	ona pesquera	OP
negatiu	neg.	ones curtes	SW
negociat	neg.	ones mitjanes	MW
negreta	negr.	<i>opus citatum</i> (obra citada)	<i>op. cit.</i>
nombre	nre.	opuscle	op.
nominal	nom.	orde (document)	O
nominatiu	nom.	orde de pagament	OP
nord	N	orde ministerial	OM
nord-est	NE	organització no governamental	ONG
nord-nord-est	NNE	original	orig.
nord-nord-oest	NNO, NNW	pagament	pag.
nord-oest	NO, NW	pagament immediat	p. i.
nosaltres	nos.	pagaré	p/
		pàgina	p., pàg.

paquet	paq.	positiu	pos.
parada	par.	<i>post meridiem</i>	
paràgraf	§	(després del migdia)	<i>p. m.</i>
parcel·la	parc.	<i>post scriptum</i>	
participi passat	p. p.	(després de l'escrit)	<i>p. s.</i> , PS
particular	part.	postdata	p. d., PD
partida	part.	potència	P
passadís	pdís.	prefaci	pref.
passat	pt.	prefectura	pref.
passatge	ptge.	preferència	prefer.
passeig	pg.	preliminars	prel.
pavelló	pav.	presentació	pres.
per absència	p. a., p. abs.	president/a	pres.
per autorització	p. a., p. aut.	pressió	p
per cent	%	preu de venda al públic	PVP
per compte de	p/c	prevere	Pvre.
per delegació	p. d.	primer	1r, 1r., 1. ^r , 1 ^r
per exemple	p. e., p. ex.	primera	1a, 1a., 1. ^a , 1 ^a
per extensió	p. ext.	principal	pral.
per favor	p. f.	principalment	princ.
per mil	‰	principi	princ.
per orde	p. o.	prioritat	prior.
per poder	p. p.	problema	probl.
pergamí	perg.	procedència	proc.
pes brut	p. b., PB	producte	prod.
pes net	p. n., PN	producte interior brut	PIB
peso colombià	\$COL	producte nacional brut	PNB
peso cubà	\$CU	producte nacional net	PNN
peso mexicà	\$MEX	professió	prof.
peso uruguaià	\$UR	professor/a	prof.
peso xilè	\$CH	programa	progr.
pesseta	pta., PTA	prohibit/ida	proh.
peta-	P	pròleg	pròl.
pico-	p	proppassada	ppda.
plaça	pl.	proppassat	ppt.
planta	pl.	propvinent	pvt.
plural	pl.	protocol	protoc.
població	pobl.	protocol·lari	protoc.
polícia militar	PM	província	prov.
polícia naval	PN	pròxim/a	pròx.
polígon	pol.	pròximament	pròx.
popular	pop.	pseudònim	pseud.
porta	pta.	publicació	publ.
portada	port.	pujada	pda.
portal	ptal.	punt quilomètric	PK, PQ
portugués	port.		

quadro	quad.	reglament	regl.
quadruplicat	quadr., quadrupl.	reial decret	RD
qualitat	qual.	reial decret legislatiu	RDLEG
quantitat	quant.	reial decret llei	RDL
quart	4t, 4t., 4. ^t , 4 ^t	reimpressió	reimpr.
quarta	4a, 4a., 4. ^a , 4 ^a	remitent	rnt.
quetzal (moneda de Guatemala)	Q	reproducció	reprod.
quilo-	k	reservada	rvda.
<i>quilo</i> byte	kb	reservat	rvat.
quilogram	kg	resolució	R
quiloherzt	kHz	respectivament	resp.
quilojoule	kJ	reverend/a	Rev.
quilolitre	kl, kL	Reverendíssim Senyor	Rvdm. Sr.
quilòmetre	km	Reverendíssima Senyora	Rvdma. Sr.
quilòmetre per hora	km/h	revisat/ada	rev.
quilòmetre per segon	km/s	revista	rev.
quilòmetre quadrat	km ²	revolució	r
quilovolt	kV	revolucions per minut	rpm
quilovoltampere	kVA	riera	ra.
quilowatt	kW	ronda	rda.
quilowatt hora	kWh	ruble (moneda de Rússia)	RBL
quint	5t, 5t., 5. ^t , 5 ^t	rupia de Maurici	R
quinta	5a, 5a., 5. ^a , 5 ^a	rupia de Nepal	NR
quintar	q	rupia de Pakistan	RUPP
quintuplicat	quint.	rupia de Sri Lanka	Re
		rupia d'Indonèsia	Rp
		rupia índia	RUPI
radian	rad	Sa Santedat	S. S.
rambla	rbla.	sagrada	sgda.
rand (moneda de la República de Sud-àfrica)	R	sagrat	sgt.
recopilador/a	rec., recop.	salvat error o omisió	s. e. o o.
redacció	red.	sant	St.
redactor/a	red.	santa	Sta.
redona	red., rna.	secció	secc.
reedició	reed.	secretari/ària	secr.
reeditat/ada	reedit.	secretaria	secr.
referència	ref.	segle	s.
referència meua	r/m	segon (geometria)	"
referència nostra	r/n	segon (temps)	s
referència vostra	r/v	segon	2n, 2n., 2. ⁿ , 2 ⁿ
refonedor/a	ref.	segona	2a, 2a., 2. ^a , 2 ^a
reformat/ada	reform.	segons model	s/m
regió	reg.	segons mostra	s/m
registre	reg.	següent	s., seg.
		selecció	sel.

sense data	s/d	subtítol	subt.
sense despeses	s/desp	sucre	
sense número	s/n	(moneda de l'Equador)	SUC, S/
sentència	S	sud	S
senyor	Sr.	sud-est	SE
senyora	Sra.	sud-oest	SO, SW
sèptim	7m, 7m., 7. ^m , 7 ^m	sud-sud-est	SSE
sèptima	7a, 7a., 7. ^a , 7 ^a	sud-sud-oest	SSO, SSW
sergent	sgt.	suficient	suf.
sergenta	sgta.	sumari	sum.
sèrie	sèr.	superfície	S
servici / servei	serv.	superintendent/a	supt.
Servici Nacional		superior	sup.
(o franquícia de correu)	SN	suplement	supl.
servici públic	SP	suplent (<i>m. i f.</i>)	supl.
seté	7é, 7é., 7. ^é , 7 ^é	suspensió	susp.
setembre	set.		
setena	7a, 7a., 7. ^a , 7 ^a	taló	t/
sext	6t, 6t., 6. ^t , 6 ^t	tant per cent	%
sexta	6a, 6a., 6. ^a , 6 ^a	tant per mil	‰
signatura	sign.	tarifa	t.
símbol	símb.	tarifa corrent	t. c.
<i>sine anno</i> (any d'edició		tarifa especial	t. e.
desconegut)	s. a.	tarifa general	t. g.
<i>sine loco</i> (lloc de		taxa anual equivalent	TAE
publicació desconegut)	s. l.	tècnic/a	tècn.
<i>sine nomine</i>		telèfon	tel.
(autor desconegut)	s. n.	telegrama	telegr.
singular	sing.	televisió	TV
sisé	6é, 6é., 6. ^é , 6 ^é	temperatura	T
sisena	6a, 6a., 6. ^a , 6 ^a	tera-	T
sobre vagó	s/v	tercer	3r, 3r., 3. ^r , 3 ^r
sobreàtic	s/àt	tercera	3a, 3a., 3. ^a , 3 ^a
societat	soc.	terme municipal	t. m., TM
societat anònima	SA	text refós	t. r., TR
societat civil privada	SCP	tipografia	tip., tipogr.
societat cooperativa	SCOOP	títol	tít.
societat de garanties		titular (<i>m. i f.</i>)	tit.
recíproques	SGR	tom	t.
societat en comandita	SC	tona	t
societat limitada	SL	tona mètrica	tm
societat regular col·lectiva	SRC	total	tot.
sol (moneda del Perú)	SOL	traducció	trad.
solució	sol.	traductor/a	trad.
<i>sub voce</i> ('en l'entrada')	s. v.	traduït/ida	trad.
		transcripció	transcr.

transcriptor/a	transcr.	vinyeta	viny.
transferència	transf.	visibilitat	visib.
transitori/òria	trans.	vist i plau	v. i p.
transport	transp.	vocabulari	vocab.
travessera	trav.	volt	V
travessia	trv.	volum	vol.
tribunal	trib.	vosaltres	vos.
triplicat	tripl.		
turisme	tur.	watt	W
		weber	Wb
Unió Europea	UE	xec	x.
unitat	u.	xíling	
unitat monetària	u. m.	(antiga moneda d'Àustria)	SCH
universitari/ària	univ.		
universitat	univ.		
Universitat d'Alacant	UA	zloty (moneda de Polònia)	ZL
Universitat de València	UV	zona	z
Universitat Jaume I	UJI		
Universitat Miguel Hernández	UMH		
Universitat Nacional d'Educació a Distància	UNED		
Universitat Politécnica de València	UPV		
urbanització	urb.		
urgència	urg.		
valencià	val.		
valor	v/		
vegeu	v., veg.		
vegeu també	v. t.		
vehicle	veh.		
velocitat	vel.		
velocitat lineal	v		
venciment	venc.		
venedor	ven.		
<i>verbi gratia</i> (per exemple)	v. gr.		
versaleta	vers.		
versicle	v.		
via	v.		
viaducte	viad.		
vianant	vian.		
viceversa	vv.		
<i>vide o videte</i> (vegeu)	vid., v.		
vigilant (<i>m. i f.</i>)	vig.		
vigilat/ada	vig.		
vinent	vnt.		

ELS GENTILICIS VALENCIANS

Tot seguit es presenten les formes dels gentilicis corresponents als habitants de tots els municipis valencians, així com la grafia i la pronunciació del nom d'estos municipis.

Davant de l'existència d'una gran varietat de formes per a designar els habitants d'un mateix poble, es va demanar el parer dels ajuntaments sobre la forma fixada provisionalment per a la seua població. Les respostes obtingudes han ajudat a la fixació de les formes que apareixen en esta obra. Seria una satisfacció per a tots que les solucions adoptades es consolidaren en els usos públics.

Com a criteri general, per a evitar inseguretats en l'ús de la llengua, s'ha procurat donar una forma única de cada gentilici. En alguns casos, amb tot, pel fet de tractar-se de variants molt usades, s'ha inclòs una doble forma.

GENTILICI

ademusser, ademussera
 adorer, adorera
 agoster, agostera
 agresà, agresana
 agullentí, agullentina
 aielí, aielina
 aieloner, aielonera
 aigüer, aigüera
 ai'nenc, ai'nenca
 aiodà, aiodana || aioder, aiodera
 aiorí, aiorina
 alacantí, alacantina
 alaquaser, alaquasera
 alбайдí, alбайдina
 albalatà, albalatana
 albalatenc, albalatenca
 albalatenc, albalatenca
 albalenc, albalenca
 albaterà, albaterana
 alberiquer, alberiquera
 || alberiqueny, alberiquenya
 albocassí, albocassina
 alborager, alboragera
 alboraièr, alboraièra
 albuixequer, albuixequera
 alcalalí, alcalalina
 alcananer, alcananera
 alcanterí, alcanterina
 alcasser, alcassera
 alcoià, alcoiana
 alcolejà, alcolejana
 alcorí, alcorina
 alcosserí, alcosserina
 alcublà, alcublana
 alcudrà, alcudiana
 alcudrà, alcudiana
 alcudrà, alcudiana
 aldaier, aldaiera
 alfafarenc, alfafarenca
 alfafarenc, alfafarenca
 alfarbí, alfarbina
 alfarenc, alfarenca
 alfarer, alfarera
 alfarrasiner, alfarrasinera
 alfassí, alfassinera

MUNICIPI

Ademús (el Racó d'Ademús)
 Ador [ó] (la Safor)
 Agost [ó] (l'Alacantí)
 Agres (el Comtat)
 Agullent [é] (la Vall d'Albaida)
 Aiolo de Rugat [é] (la Vall d'Albaida)
 Aiolo de Malferit [é] (la Vall d'Albaida)
 Aigües (l'Alacantí)
 Aín (la Plana Baixa)
 Aiòder (l'Alt Millars)
 Aiora [ó] (la Vall de Cofrents-Aiora)
 Alacant (l'Alacantí)
 Alaquàs (l'Horta)
 Albaida (la Vall d'Albaida)
 Albalat dels Sorells [é] (l'Horta)
 Albalat de la Ribera [é] (la Ribera Baixa)
 Albalat dels Tarongers [é] (el Camp de Morvedre)
 Albal (l'Horta)
 Albatera [é] (el Baix Segura)
 Alberic (la Ribera Alta)
 Albocàsser (l'Alt Maestrat)
 Alboraiç (la Foia de Bunyol)
 Alboraièr (l'Horta)
 Albuixec [é] (l'Horta)
 Alcalalí (la Marina Alta)
 Vall d'Alcalà, la (la Marina Alta)
 Alcàntera de Xúquer (la Ribera Alta)
 Alcàsser (l'Horta)
 Alcoi [ó] (l'Alcoià)
 Alcoleja [é] (el Comtat)
 Alcora, l' [ó] (l'Alcalatén)
 Alcosser de Planes [é] (el Comtat)
 Alcubles, les (els Serrans)
 Alcúdia de Crespins, l' (la Costera)
 Alcúdia de Veo, l' [é] (la Plana Baixa)
 Alcúdia, l' (la Ribera Alta)
 Aldaia (l'Horta)
 Alfafar (l'Horta)
 Alfafara (el Comtat)
 Alfarb (la Ribera Alta)
 Alfara d'Algímia (el Camp de Morvedre)
 Alfara del Patriarca (l'Horta)
 Alfarrasí (la Vall d'Albaida)
 Alfàs del Pi, l' (la Marina Baixa)

alfauirenc, alfauirencia
 alfondeguller, alfondegullera
 || fondeguller, fondegullera
 alforiner, alforinera
 algarenc, algarenca
 || algareny, algarenya
 algemesinenc, algemesinenca
 algimià, algimiana
 algimià, algimiana
 alginetí, alginetina
 algorfí, algorfina
 alguenyer, alguenyera
 almasserí, almasserina
 almassorí, almassorina
 almedixà, almedixana
 almenarenc, almenarenca
 almiseratí, almiseratina
 almoiner, almoinera
 almoradienc, almoradienca
 almudainer, almudainera
 almussafenc, almussafenca
 || almussafeny, almussafenya
 alpontí, alpontina
 alquerià, alqueriana
 alquerier, alqueriera
 alquerier, alqueriera
 alteà, alteana
 alturà, alturana
 alzirenc, alzirencia
 || alzireny, alzirenya
 andillà, andillana
 anner, annera
 antellà, antellana
 aranyeler, aranyelera
 arenc, arenca
 aresà, aresana
 argeletà, argeletana
 artanenc, artanenca
 aspenc, aspenca
 assuever, assuevera
 atzenetí, atzenetina
 atzenetí, atzenetina
 atzubià, atzubiana
 baloner, balonera
 banyerí, banyerina
 || banyerut, banyeruda

Alfauir (la Safor)
 Alfondegulla (la Plana Baixa)
 Fontanars dels Alforins (la Vall d'Albaida)
 Algar de Palància (el Camp de Morvedre)
 Algemesí (la Ribera Alta)
 Algímia d'Alfara (el Camp de Morvedre)
 Algímia d'Almonesir (l'Alt Palància)
 Alginet [é] (la Ribera Alta)
 Algorfa [ó] (el Baix Segura)
 Alguenya, l' [é] (el Vinalopó Mitjà)
 Almàssera (l'Horta)
 Almassora [ó] (la Plana Alta)
 Almedíxer (l'Alt Palància)
 Almenara (la Plana Baixa)
 Almiserà (la Safor)
 Almoines [ó] (la Safor)
 Almoradí (el Baix Segura)
 Almudaina (el Comtat)
 Almussafes (la Ribera Baixa)
 Alpont [ó] (els Serrans)
 Alqueria de la Comtessa, l' [é] (la Safor)
 Alqueria d'Asnar, l' (el Comtat)
 Alqueries, les (la Plana Baixa)
 Altea [é] (la Marina Baixa)
 Altura (l'Alt Palància)
 Alzira (la Ribera Alta)
 Andilla (els Serrans)
 Anna (la Canal de Navarrés)
 Antella [é] (la Ribera Alta)
 Aranyel [é] (l'Alt Millars)
 Ares del Maestrat (l'Alt Maestrat)
 Aras de los Olmos [ó] (els Serrans)
 Argeleta [é] (l'Alt Millars)
 Artana (la Plana Baixa)
 Asp (el Vinalopó Mitjà)
 Assuévar (l'Alt Palància)
 Atzeneta d'Albaida [é] (la Vall d'Albaida)
 Atzeneta del Maestrat [é] (l'Alcalatén)
 Atzúbia, l' (la Marina Alta)
 Balones [ó] (el Comtat)
 Banyeres de Mariola [banyérez de marióla] (l'Alcoià)

barraquer, barraquera
 barxer, barxera
 barxetà, barxetana
 begissà, begissana
 belgidà, belgidana
 belloquí, belloquina
 bellreguardí, bellreguardina
 bellusser, bellussera
 benafer, benafera
 benafiguer, benafiguera
 benaguasiler, benaguasilera
 benaixever, benaixevera
 benasauer, benasauera
 benassalenc, benassalenca
 benaviter, benavitera
 beneixamer, beneixamera
 beneixider, beneixidera
 benejussenc, benejussenca
 benetussí, benetussina
 benferrí, benferrina
 beniarbegí, beniarbegina
 beniarlder, beniarldera
 beniarjoter, beniarjotera
 beniarresí, beniarresina
 beniatjarí, beniatjarina
 benicarlando, benicarlanda
 benicassut, benicassuda
 benicoletà, benicoletana
 benicullenc, benicullenca
 benidolejà, benidolejana
 benidormer, benidormera
 benifaioner, benifaionera
 benifairenc, benifairenca
 benifaironer, benifaironera
 benifallimer, benifallimera
 benifater, benifatera
 beniflater, beniflatera
 beniganí, beniganina
 benigembler, benigemblera
 benijofarer, benijofarera
 benillober, benillobera
 benilluper, benillupera
 benimantellut, benimantelluda
 benimarfuller, benimarfullera
 benimassoter, benimassotera
 benimelí, benimelina

Barraques (l'Alt Palància)
 Barx [bárɾ] (la Safor)
 Barxeta [é] (la Costera)
 Begís (l'Alt Palància)
 Bèlgida (la Vall d'Albaida)
 Bell-lloc [ó] (la Plana Alta)
 Bellreguard (la Safor)
 Bellús (la Vall d'Albaida)
 Benafer [é] (l'Alt Palància)
 Benafigos (l'Alcalatén)
 Benaguasil (el Camp de Túria)
 Benaixeve [é] (els Serrans)
 Benasau (el Comtat)
 Benassal (l'Alt Maestrat)
 Benavites (el Camp de Morvedre)
 Beneixama (l'Alt Vinalopó)
 Beneixida (la Ribera Alta)
 Benejússer (el Baix Segura)
 Benetússer (l'Horta)
 Benferri [é] (el Baix Segura)
 Beniarbeig [é] (la Marina Alta)
 Beniardà (la Marina Baixa)
 Beniarjó (la Safor)
 Beniarrés (el Comtat)
 Beniatjar (la Vall d'Albaida)
 Benicarló (el Baix Maestrat)
 Benicàssim (la Plana Alta)
 Benicolet [é] (la Vall d'Albaida)
 Benicull de Xúquer (la Ribera Baixa)
 Benidoleig [é] (la Marina Alta)
 Benidorm [ó] (la Marina Baixa)
 Benifaió (la Ribera Alta)
 Benifairó de les Valls (el Camp de Morvedre)
 Benifairó de la Valldigna (la Safor)
 Benifallim (l'Alcoià)
 Benifato (la Marina Baixa)
 Beniflà (la Safor)
 Benigànim (la Vall d'Albaida)
 Benigembla [é] (la Marina Alta)
 Benijòfar (el Baix Segura)
 Benilloba [ó] (el Comtat)
 Benillup (el Comtat)
 Benimantell [é] (la Marina Baixa)
 Benimarfull (el Comtat)
 Benimassot [ó] (el Comtat)
 Benimeli [é] (la Marina Alta)

benimodí, benimodina	Benimodo [ó] (la Ribera Alta)
benimusler, benimuslera	Benimuslem [é] (la Ribera Alta)
beniparrellí, beniparrellina	Beniparrell [é] (l'Horta)
benirredrà, benirredrana	Benirredrà (la Safor)
benissaner, benissanera	Benissanó (el Camp de Túria)
benisser, benissera	Benissa (la Marina Alta)
benissodà, benissodana	Benissoda [ó] (la Vall d'Albaida)
benissuerà, benissuerana	Benissuera [é] (la Vall d'Albaida)
beterà, beterana	Bétera (el Camp de Túria)
betxinenc, betxinenca	Betxí (la Plana Baixa)
biarenc, biarenca biarut, biaruda	Biar (l'Alt Vinalopó)
bicorbí, bicorbina	Bicorb [ó] (la Canal de Navarrés)
bigastrenc, bigastrenca	Bigastre (el Baix Segura)
bocairentí, bocairentina	Bocairent [é] (la Vall d'Albaida)
bolbaití, bolbaitina	Bolbait (la Canal de Navarrés)
boluller, bolullera	Bolulla (la Marina Baixa)
bonreposí, bonreposina	Bonrepòs i Mirambell [é] (l'Horta)
borrianenc, borrianenca	Borriana (la Plana Baixa)
borriolenc, borriolenc	Borriol [ó] (la Plana Alta)
bufalITÀ, bufalITÀ	Bufali (la Vall d'Albaida)
bugarrenc, bugarrenca	Bugarra (els Serrans)
bunyolenc, bunyolenc	Bunyot [ó] (la Foia de Bunyol)
burjassoter, burjassotera	Burjassot [ó] (l'Horta)
busoter, busotera	Busot [ó] (l'Alacantí)
cabanyut, cabanyuda	Cabanes (la Plana Alta)
calijó, calijona	Càlig (el Baix Maestrat)
callesà, callesana	Calles (els Serrans)
callosí, callosina	Callosa d'en Sarrià [ó] (la Marina Baixa)
callosí, callosina	Callosa de Segura [ó] (el Baix Segura)
calpí, calpina	Calp (la Marina Alta)
campeller, campellera	Campello, el [é] (l'Alacantí)
camporrutenc, camporrutenc	Camporrobles [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
canalí, canalina	Canals (la Costera)
caneter, canetera	Canet d'en Berenguer [kanéd dem berengér] (el Camp de Morvedre)
caneter, canetera	Canet lo Roig [kanéd lo róç] (el Baix Maestrat)
canyut, canyuda	Canyada, la (l'Alt Vinalopó)
carcaixentí, carcaixentina	Carcaixent [é] (la Ribera Alta)
carcerí, carcerina	Càrcer (la Ribera Alta)
carletí, carletina	Carlet [é] (la Ribera Alta)
carricolí, carricolina	Carrícola (la Vall d'Albaida)
casabaixer, casabaixera	Cases Baixes (el Racó d'Ademús)
casalter, casaltera	Cases Altes (el Racó d'Ademús)
casiner, casinera	Casinos (el Camp de Túria)
castallut, castalluda	Castalla (l'Alcoià)
castellenc, castellenca	Castell de Cabres [é] (el Baix Maestrat)

castellenc, castellenca	Castell de Castells [kastéʎ de kastéʎs] (la Marina Alta)
castellenc, castellenca	Castell de Guadalest, el [el kastéʎ de ɣwaðalést] (la Marina Baixa)
casteller, castellera	Castell de Vilamalefa, el [el kastéʎ de vilamaléʎa] (l'Alt Millars)
castellfortí, castellfortina	Castellfort [ó] (els Ports)
castellnovenc, castellnovenca	Castellnou [ó] (l'Alt Palància)
castellonenc, castellonenca	Castelló de la Plana (la Plana Alta)
castellonenc, castellonenca	Castelló de Rugat (la Vall d'Albaida)
castellonenc, castellonenca	Vilanova de Castelló [ó] (la Ribera Alta)
castellonetí, castellonetina	Castellonet de la Conquesta [kastelɔnéð de la konɣéstá] (la Safor)
castieler, castielera	Castielfabib (el Racó d'Ademús)
catadauí, catadauína	Catadau (la Ribera Alta)
catarroquí, catarroquina	Catarroja [ó] (l'Horta)
catinenc, catinenca	Catí (l'Alt Maestrat)
catralenc, catralenca	Catral (el Baix Segura)
caudetenc, caudetenca	Caudete de las Fuentes [kawðéte ðe las fwéntes] (la Plana d'Utiel-Requena)
caudielà, caudielana	Caudiel [é] (l'Alt Palància)
cerdaí, cerdaína	Cerdà (la Costera)
erverí, erverina	Cervera del Maestrat [é] (el Baix Maestrat)
cinctorrà, cinctorrana	Cinctorres [ó] (els Ports)
cirater, ciratera	Cirat (l'Alt Millars)
coferer, coferera	Rafelcofer [rafelkofér] (la Safor)
cofrentí, cofrentina	Cofrents [é] (la Vall de Cofrents-Aiora)
coixenc, coixenca	Coix [ó] (el Baix Segura)
confridenc, confridenca	Confrides (la Marina Baixa)
contestà, contestana	Cocentaina (el Comtat)
cocentainer, cocentainera	Corbera [é] (la Ribera Baixa)
corberà, corberana	Cortes d'Arenós [ó] (l'Alt Millars)
cortesà, cortesana	Cortes de Pallars [ó] (la Vall de Cofrents-Aiora)
cortesà, cortesana	Costur (l'Alcalatén)
costurenc, costurenca	Cotes [ó] (la Ribera Alta)
coter, cotera	Coves de Vinromà, les [ó] (la Plana Alta)
covarxí, covarxina	Crevillent [é] (el Baix Vinalopó)
crevillentí, crevillentina	Culla (l'Alt Maestrat)
cullà, cullana	Cullera [é] (la Ribera Baixa)
cullerà, cullerana	Daia Nova [ó] (el Baix Segura)
daianovés, daianovesa	Daia Vella [é] (el Baix Segura)
daiavellenc, daiavellenca	Daimús (la Safor)
daimuser, daimusera	Dénia (la Marina Alta)
denier, deniera	Dolores [ó] (el Baix Segura)
dolorenc, dolorenca	Domenyo [é] (els Serrans)
domenyer, domenyera	Dosaigües (la Foia de Bunyol)
dosaigüer, dosaigüera	

ebolí, ebolina	Vall d'Ebo, la [é] (la Marina Alta)
eldenc, eldenca	Elda [é] (el Vinalopó Mitjà)
elianer, elianera	Eliana, l' (el Camp de Túria)
enguerí, enguerina	Énguera (la Canal de Navarrés)
enover, enovera	Ènova, l' (la Ribera Alta)
eslider, eslidera	Eslida (la Plana Baixa)
espadellà, espadellana	Espadella [é] (l'Alt Millars)
estivellenc, estivellenca	Estivella [é] (el Camp de Morvedre)
estubenyer, estubenyera	Estubeny [é] (la Costera)
fagequí, fagequina	Fageca [é] (el Comtat)
famorquí, famorquina	Famorca [ó] (el Comtat)
fanzarí, fanzarina	Fanzara (l'Alt Millars)
faurer, faurera	Faura (el Camp de Morvedre)
favarer, favarera	Favara (la Ribera Baixa)
figuerenc, figuerenca	Figueres [é] (l'Alt Palància)
figuerolà, figuerolana	Figueroles de Domenyo [fiyerólez de ðoméno] (els Serrans)
figueroler, figuerolera	Figueroles [ó] (l'Alcalatén)
finestratí, finestratina	Finestrat (la Marina Baixa)
foier, foiera	Foios [ó] (l'Horta)
fondoner, fondonera	Fondó de les Neus, el [el fondó ðe lez néws] (el Vinalopó Mitjà)
fondoner, fondonera	Fondó dels Frares, el [el fondó ðels fráres] (el Vinalopó Mitjà)
fonter, fontera	Font d'en Carròs, la [ó] (la Safor)
fonter, fontera	Fonts d'Aiòder, les [ó] (l'Alt Millars)
fontí, fontina	Font de la Figuera, la [la fón de la fiyéra] (la Costera)
forcallà, forcallana	Forcall, el (els Ports)
formenterer, formenterera	Formentera del Segura [é] (el Baix Segura)
fortalenyer, fortalenyera	Fortaleny [é] (la Ribera Baixa)
funterroblenc, funterroblenca	Funterrobles [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
gaianer, gaianera	Gaianes (el Comtat)
gaibielà, gaibielana	Gaibiel [é] (l'Alt Palància)
gandienc, gandienc gandià, gadiana	Gandia (la Safor)
gater, gatera	Gata de Gorgos [ó] (la Marina Alta)
gatovenc, gatovenca	Gàtova (el Camp de Túria)
gavardí, gavardina	Gavarda (la Ribera Alta)
geldí, geldina	Geldo [é] (l'Alt Palància)
genovesí, genovesina	Genovés, el (la Costera)
giletà, giletana	Gilet [é] (el Camp de Morvedre)
godellenc, godellenca	Godella [é] (l'Horta)
godelletà, godelletana	Godelleta [é] (la Foia de Bunyol)
gorguer, gorguera	Gorga [ó] (el Comtat)
granger, grangera	Granja de la Costera, la [é] (la Costera)
granger, grangera	Granja de Rocamora, la [ó] (el Baix Segura)

guadassequià, guadassequiana	Guadasséquies (la Vall d'Albaida)
guadassuarenc, guadassuarenca	Guadassuar (la Ribera Alta)
guardamarenc, guardamarenca	Guardamar de la Safor [ó] (la Safor)
guardamarenc, guardamarenca	Guardamar del Segura (el Baix Segura)
guarer, guarera	Vall de Laguar, la (la Marina Alta)
herbessenc, herbessenca	Herbers [é] (els Ports)
iatovenc, iatovenca	Iàtova (la Foia de Bunyol)
iberut, iberuda	Ibi (l'Alcoià)
iessà, iessana	Iessa, la [é] (els Serrans)
il·licità, il·licitana elxà, elxana	Elx [é] (el Baix Vinalopó)
janenc, janenca	Jana, la (el Baix Maestrat)
llanerí, llanerina	Llanera de Ranes [é] (la Costera)
llauriner, llaurinera	Llaurí (la Ribera Baixa)
lliberà, lliberana	Llíber (la Marina Alta)
llirià, lliriana	Llíria (el Camp de Túria)
llocnouí, llocnouina	Llocnou d'en Fenollet [Λογνώ dem fenolét] (la Costera)
llocnouí, llocnouina	Llocnou de la Corona [Λογνώ de la koróna] (l'Horta)
llocnouí, llocnouina	Llocnou de Sant Jeroni [Λογνώ de san dʒeróni] (la Safor)
llombaí, llombaïna	Llombai (la Ribera Alta)
lloser, llosera	Llosa de Ranes, la [ó] (la Costera)
lloser, llosera	Llosa del Bisbe, la [ó] (els Serrans)
lloser, llosera	Llosa, la [ó] (la Plana Baixa)
llucener, llucenera	Llucena [é] (l'Alcalatén)
lludientí, lludientina	Lludient [é] (l'Alt Millars)
llutxentí, llutxentina	Llutxent [é] (la Vall d'Albaida)
loriguilà, loriguillana	Loriguilla (el Camp de Túria)
macastrer, macastrera	Macastre (la Foia de Bunyol)
magdalener, magdalenera	Santa Magdalena de Polpís [é] (el Baix Maestrat)
maniser, manisera	Manises (l'Horta)
manuelí, manuelina	Manuel [é] (la Ribera Alta)
mariner, marinera	Marines (el Camp de Túria)
massalavesí, massalavesina	Massalavés (la Ribera Alta)
massalfassí, massalfassina	Massalfassar (l'Horta)
massamagrellenc, massamagrellenca	Massamagrell [é] (l'Horta)
massanasser, massanassera	Massanassa (l'Horta)
mater, matera	Mata, la (els Ports)
matetà, matetana	Matet [é] (l'Alt Palància)
melianer, melianera	Meliana (l'Horta)
millarenc, millarenca	Millars (la Canal de Navarrés)
millener, millenera	Millena [é] (el Comtat)
miramarí, miramarina	Miramar (la Safor)
mirrenc, mirrenca	Camp de Mirra, el (l'Alt Vinalopó)
mislater, mislatera	Mislata (l'Horta)
moixentí, moixentina	Moixent [é] (la Costera)

moncofí, moncofina	Moncofa [ó] (la Plana Baixa)
monover, monovera	Monòver (el Vinalopó Mitjà)
montaneixí, montaneixina	Montanejos [é] (l'Alt Millars)
montanter, montantera	Montant (l'Alt Millars)
montaverní, montavernina	Montaverner [é] (la Vall d'Albaida)
montcadí, montcadina	Montcada (l'Horta)
montesí, montesina	Montesa [é] (la Costera)
montesiner, montesinera	Montesinos, Los (el Baix Segura)
montfortí, montfortina	Montfort [ó] (el Vinalopó Mitjà)
montitxelví, montitxelvina	Montitxelvo [é] (la Vall d'Albaida)
montroià, montroiàna	Montroi [ó] (la Ribera Alta)
montserrater, montserratera	Montserrat (la Ribera Alta)
morellà, morellana	Morella [é] (els Ports)
murer, murera	Muro d'Alcoi [ó] (el Comtat)
murler, murlera	Murla (la Marina Alta)
muserenc, muserenca	Museros [é] (l'Horta)
mutxameler, mutxamelera	Mutxamel [é] (l'Alacantí)
naquerà, naquerana	Nàquera (el Camp de Túria)
navaixer, navaixera	Navaixes (l'Alt Palància)
navarresí, navarresina	Navarrés (la Canal de Navarrés)
novelder, novelderà	Novelda [é] (el Vinalopó Mitjà)
novetlerí, novetlerina	Novetlè (la Costera)
nucier, nuciera	Nucia, la (la Marina Baixa)
nuler, nulera	Nules (la Plana Baixa)
oliver, olivera	Oliva (la Safor)
ollierà, ollieriana	Olleria, l' (la Vall d'Albaida)
olocauí, olocauina	Olocau (el Camp de Túria)
olocauí, olocauina	Olocau del Rei [é] (els Ports)
ondarenc, ondarenca	Ondara (la Marina Alta)
onder, ondera	Onda [ó] (la Plana Baixa)
onilenc, onilencà	Onil (l'Alcoià)
ontinyentí, ontinyentina	Ontinyent [é] (la Vall d'Albaida)
orber, orbera	Orba [ó] (la Marina Alta)
oriolà, oriolana	Oriola [ó] (el Baix Segura)
orpesí, orpesina	Orpesa [é] (la Plana Alta)
orxà, orxana	Orxa, l' [ó] (el Comtat)
orxetà, orxetana	Orxeta [é] (la Marina Baixa)
otosí, otosina	Otos [ó] (la Vall d'Albaida)
paiportí, paiportina	Paiporta [ó] (l'Horta)
palanquí, palanquina	Palanques (els Ports)
palmer, palmera	Palma de Gandia (la Safor)
palmerí, palmerina	Palmera [é] (la Safor)
palomarenc, palomarenca	Palomar, el (la Vall d'Albaida)
parcentí, parcentina	Parcent [é] (la Marina Alta)
paterner, paternerà	Paterna [é] (l'Horta)
pavieser, paviesera	Pavies (l'Alt Palància)

pedralbí, pedralbina
 pedreguerí, pedreguerina
 pegolí, pegolina
 penaguilenc, penaguilenc
 peniscolà, peniscolana
 petreri, petrerina
 petresà, petresana
 picanyer, picanyera
 picassentí, picassentina
 pilarenc, pilarenca
 piler, pilera
 pinenc, pinenca
 pinetell, pinetella
 pinoser, pinosera
 planer, planera
 poblà, poblana
 poblà, poblana

poblà, poblana

poblà, poblana
 poblà, poblana || creuetí, creuetina
 poblatà, poblatana
 poblatà, poblatana
 poblatí, poblatina
 pobler, poblera

pobleter, pobletera
 polinyaner, polinyanera
 popolí, popolina
 portellà, portellana
 potrier, potriera
 puçolenc, puçolenc
 pugenc, pugenca
 quartà, quartana
 quarteller, quartellera
 quarter, quartera
 quatreondetí, quatreondetina
 quatreondí, quatreondina
 quesí, quesina
 rafalenc, rafalenc
 rafelbunyoler, rafelbunyolera
 rafelguarafí, rafelguarafina
 rafolenc, rafolenc
 rafolí, rafolina
 realer, realera

Pedralba (els Serrans)
 Pedreguer [é] (la Marina Alta)
 Pego [é] (la Marina Alta)
 Penàguila (l'Alcoià)
 Peníscola (el Baix Maestrat)
 Petreri [é] (el Vinalopó Mitjà)
 Petrés (el Camp de Morvedre)
 Picanya (l'Horta)
 Picassent [é] (l'Horta)
 Pilar de la Foradada, el (el Baix Segura)
 Piles (la Safor)
 Pina (l'Alt Palància)
 Pinet [é] (la Vall d'Albaida)
 Pinós, el (el Vinalopó Mitjà)
 Planes (el Comtat)
 Pobla d'Arenós, la [ó] (l'Alt Millars)
 Pobla de Sant Miquel, la [la póbla ðe sam mikél]
 (el Racó d'Ademús)
 Pobla de Vallbona, la [la póbla ðe valbóna]
 (el Camp de Túria)
 Pobla del Duc, la [ó] (la Vall d'Albaida)
 Pobla de Farnals, la [ó] (l'Horta)
 Pobla de Benifassà, la [ó] (el Baix Maestrat)
 Pobla Llarga, la [ó] (la Ribera Alta)
 Pobla Tornesa, la [la póbla tornéza] (la Plana Alta)
 Poble Nou de Benitatxell, el [el póble nów de benitaṽéla]
 (la Marina Alta)
 Poblets, els [é] (la Marina Alta)
 Polinyà de Xúquer (la Ribera Baixa)
 Polop [ó] (la Marina Baixa)
 Portell de Morella [portéla de moréla] (els Ports)
 Potries (la Safor)
 Puçol [ó] (l'Horta)
 Puig, el (l'Horta)
 Quart de Poblet [é] (l'Horta)
 Quartell [é] (el Camp de Morvedre)
 Quart de les Valls (el Camp de Morvedre)
 Quatreondeta [é] (el Comtat)
 Quatreonda [ó] (la Vall d'Albaida)
 Quesa [é] (la Canal de Navarrés)
 Rafal (el Baix Segura)
 Rafelbunyol [ó] (l'Horta)
 Rafelguaraf (la Ribera Alta)
 Ràfol d'Almúnia, el (la Marina Alta)
 Ràfol de Salem, el [é] (la Vall d'Albaida)
 Real de Gandia, el (la Safor)

realer, realera	Real de Montroi [ó] (la Ribera Alta)
redovaner, redovanera	Redovà (el Baix Segura)
reiner, reinera	Font de la Reina, la [la fón de la réjna] (l'Alt Millars)
relleuer, relleuera	Relleu [é] (la Marina Baixa)
requenenc, requenenca	Requena [é] (la Plana d'Utiel-Requena)
riba-roger, riba-rogera	Riba-roja de Túria [ó] (el Camp de Túria)
ribesalber, ribesalbera	Ribesalbes (la Plana Baixa)
riolenc, riolenca	Riola [ó] (la Ribera Baixa)
rocafortà, rocafortana	Rocafort [ó] (l'Horta)
roglaní, roglanina	Rotglà i Corberà (la Costera)
rojaler, rojalera	Rojals (el Baix Segura)
romaner, romanera	Romana, la (el Vinalopó Mitjà)
rossellà, rossellana	Rossell [é] (el Baix Maestrat)
rotoví, rotovina	Ròtova (la Safor)
rugatí, rugatina	Rugat (la Vall d'Albaida)
sacanyetí, sacanyetina	Sacanyet [é] (l'Alt Palància)
sagratí, sagratina	Sagra (la Marina Alta)
saguntí, saguntina	Sagunt (el Camp de Morvedre)
saixenc, saixenca	Saix (l'Alt Vinalopó)
salemer, salemera	Salem [é] (la Vall d'Albaida)
saliner, salinera	Salines, les (l'Alt Vinalopó)
salzadellà, salzadellana	Salzadella, la [é] (el Baix Maestrat)
saneter, sanetera	Sanet i els Negrals [é] (la Marina Alta)
santantonià, santantoniana	Sant Antoni de Benaixeve [sant antóni ðe benajjéve] (el Camp de Túria)
santapoler, santapolera	Santa Pola [ó] (el Baix Vinalopó)
santfulgentí, santfulgentina	Sant Fulgenci [é] (el Baix Segura)
santisidrenc, santisidrenca	Sant Isidre (el Baix Segura)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan d'Alacant (l'Alacantí)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan de l'Ènova (la Ribera Alta)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan de Moró (la Plana Alta)
santjordienc, santjordienca	Sant Jordi [ó] (el Baix Maestrat)
santmateuà, santmateuana	Sant Mateu [é] (el Baix Maestrat)
santmiqueler, santmiquelera	Sant Miquel de les Salines [é] (el Baix Segura)
sant-rafelí, sant-rafelina	Sant Rafel del Riu [é] (el Baix Maestrat)
santvicenter, santvicentera	Sant Vicent del Raspeig [sam visén del raspétj] (l'Alacantí)
sarrí, sarrina	Zarra (la Vall de Cofrents-Aiora)
sedavienc, sedavienca	Sedaví (l'Horta)
segardí, segardina	Segart (el Camp de Morvedre)
sellard, sellarda	Sella [é] (la Marina Baixa)
sellentí, sellentina	Sellent [é] (la Ribera Alta)
semperenc, semperenca	Sempere [é] (la Vall d'Albaida)
senijol, senijola	Senija (la Marina Alta)
senyerut, senyeruda	Senyera [é] (la Ribera Alta)
serratellà, serratellana	Serratella, la [é] (la Plana Alta)

serratí, serratina	Serra [é] (el Camp de Túria)
serratí, serratina	Serra d'en Galceran, la [é] (la Plana Alta)
setaigüer, setaigüera	Setaigües (la Foia de Bunyol)
siller, sillera	Silla (l'Horta)
simater, simatera	Simat de la Valldigna (la Safor)
sinarquenc, sinarquenca	Sinarques (la Plana d'Utiel-Requena)
sogorbí, sogorbina	Sogorb [ó] (l'Alt Palància)
sollaner, sollanera	Sollana (la Ribera Baixa)
soneixí, soneixina	Soneja [é] (l'Alt Palància)
sorità, soritana	Sorita (els Ports)
soter, sotera	Sot de Ferrer [sód de ferér] (l'Alt Palància)
soter, sotera	Sot de Xera [sód de řjéra] (els Serrans)
sucainer, sucainera	Sucaina (l'Alt Millars)
suecà, suecana	Sueca [é] (la Ribera Baixa)
suerenc, suerenca	Suera [é] (la Plana Baixa)
sumacarcerí, sumacarcerina	Sumacàrcer (la Ribera Alta)
taler, talera	Tales (la Plana Baixa)
tarbener, tarbenera	Tàrbena (la Marina Baixa)
taverner, tavernera	Tavernes Blanques [é] (l'Horta)
teresà, teresana	Teresa [é] (l'Alt Palància)
teresà, teresana	Teresa de Cofrents [teréza ðe kofrénts] (la Vall de Cofrents-Aiora)
terrategí, terrategina	Terrateig [é] (la Vall d'Albaida)
teulader, teuladera	Teulada (la Marina Alta)
tiber, tibera	Tibi (l'Alcoià)
tirijà, tirijana	Tírig [tírít] (l'Alt Maestrat)
titaigüenc, titaigüenca	Titaigües (els Serrans)
todolellà, todolellana	Todolella, la [é] (els Ports)
togà, togana	Toga [ó] (l'Alt Millars)
toixà, toixana	Toixa [ó] (els Serrans)
toller, tollera	Tollos [ó] (el Comtat)
torà, torana	Toro, El [ó] (l'Alt Palància)
toraser, torasera	Toràs (l'Alt Palància)
torisà, torisana	Torís (la Ribera Alta)
tormer, tormera	Tormos [ó] (la Marina Alta)
torralbí, torralbina	Torralba (l'Alt Millars)
torrebaixer, torrebaixera	Torre Baixa [ó] (el Racó d'Ademús)
torreblanquí, torreblanquina	Torreblanca (la Plana Alta)
torrellà, torrellana	Torrella [é] (la Costera)
torrentí, torrentina	Torrent [é] (l'Horta)
torrestorrer, torrestorrera	Torres Torres [tóres tóres] (el Camp de Morvedre)
torretí, torretina	Torre d'en Besora, la [la tóre ðem bezóra] (l'Alt Maestrat)
torretí, torretina	Torre d'en Doménec, la [la tóre ðen domének] (la Plana Alta)
torrevellenc, torrevellanca	Torrevella [é] (el Baix Segura)

torre-xiver, torre-xivera	Torre-xiva (l'Alt Millars)
torrudà, torrudana	Torre de les Maçanes, la [ó] (l'Alacantí)
touer, touera	Tous [ó] (la Ribera Alta)
traiguerí, traiguerina	Traiguera [é] (el Baix Maestrat)
userà, userana	Useres, les [é] (l'Alcalatén)
utielà, utielana	Utiel [é] (la Plana d'Utiel-Requena)
valencià, valenciana	València [é] (l'Horta)
valladí, valladina	Vallada (la Costera)
vallanquer, vallanquera	Vallanca (el Racó d'Ademús)
vallatí, vallatina	Vallat (l'Alt Millars)
valldalbenc, valldalbenca	Vall d'Alba, la (la Plana Alta)
valler, vallera	Tavernes de la Valldigna [é] (la Safor)
valler, vallera	Vall d'Almonesir, la (l'Alt Palància)
valler, vallera	Vall d'Uixó, la (la Plana Baixa)
valler, vallera	Vall de Gallinera, la [é] (la Marina Alta)
vallesí, vallesina	Vallés (la Costera)
vallibonenc, vallibonenca	Vallibona [ó] (els Ports)
ventamorí, ventamorina	Venta del Moro [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
venter, ventera	Emperador [ó] (l'Horta)
vergerí, vergerina	Verger, el [é] (la Marina Alta)
vilafamesí, vilafamesina	Vilafamés (la Plana Alta)
vilafermoser, vilafermosera	Vilafermosa [ó] (l'Alt Millars)
vilafranquí, vilafranquina	Vilafranca (l'Alt Maestrat)
vilallonguer, vilallonguera	Vilallonga [ó] (la Safor)
vilamalurenc, vilamalurenca	Vilamalur (l'Alt Millars)
vilamarxanter, vilamarxantera	Vilamarxant (el Camp de Túria)
vilanovenc, vilanovenca	Vilanova de la Reina [vilanóva ðe la réjna] (l'Alt Millars)
vilanoví, vilanovina	Vilanova d'Alcolea [vilanóva ðalkoléa] (la Plana Alta)
vila-realenc, vila-realenca	Vila-real (la Plana Baixa)
vilarenc, vilarenca	Vilar de Canes (l'Alt Maestrat)
vilarenc, vilarenca	Villar, el (els Serrans)
vilaveller, vilavellera	Vilavella, la [é] (la Plana Baixa)
viler, vilera	Vila Joiosa, la [ó] (la Marina Baixa)
villagordenc, villagordenca	Villargordo del Cabriel [vilaryórðo ðel kabriél] (la Plana d'Utiel-Requena)
villener, villenera	Villena [é] (l'Alt Vinalopó)
villorí, villorina	Villores [ó] (els Ports)
vinalesí, vinalesina	Vinalesa [é] (l'Horta)
vinarossenc, vinarossenca	Vinaròs (el Baix Maestrat)
vistabellà, vistabellana	Vistabella del Maestrat [é] (l'Alcalatén)
viverenc, viverenca	Viver [é] (l'Alt Palància)
xabienc, xabienc	Xàbia [jábja] (la Marina Alta)
xacarellenc, xacarellenca	Xacarella [jakaréla] (el Baix Segura)
xalansí, xalansina	Xalans [jaláns] (la Vall de Cofrents-Aiora)
xaloner, xalonera	Xaló [jaló] (la Marina Alta)
xarafullà, xarafullana	Xarafull [jarafúl] (la Vall de Cofrents-Aiora)

xativí, xativina
 xellí, xellina
 xelvà, xelvana
 xerà, xerana
 xeraquer, xeraquera
 xeresà, xeresana
 xericà, xericana
 xertolí, xertolina
 xestà, xestana
 xestalgú, xestanguina
 xilxer, xilxera
 xiriveller, xirivellera
 xivà, xivana
 xivertí, xivertina
 xixonenc, xixonenca
 xodenc, xodenca
 xover, xovera
 xulilla, xulillana

Xàtiva [ˈxátiva] (la Costera)
 Xella [ˈxé̞ɫa] (la Canal de Navarrés)
 Xelva [ˈxé̞lva] (els Serrans)
 Xera [ˈxé̞ra] (la Plana d'Utiel-Requena)
 Xeraco [ˈxeráko] (la Safor)
 Xeresa [ˈxeré̞za] (la Safor)
 Xèrica [ˈxé̞rika] (l'Alt Palància)
 Xert [ˈxé̞rt] (el Baix Maestrat)
 Xest [ˈxé̞st] (la Foia de Bunyol)
 Xestalgar [ˈxestályar] (els Serrans)
 Xilxes [ˈxí̞lˈxes] (la Plana Baixa)
 Xirivella [ˈxí̞rivé̞ɫa] (l'Horta)
 Xiva [ˈxí̞va] (la Foia de Bunyol)
 Alcalà de Xivert [alkalá ðe ˈxí̞vé̞rt] (el Baix Maestrat)
 Xixona [ˈxi̞xóna] (l'Alacantí)
 Xodos [ˈxó̞ðos] (l'Alcalatén)
 Xóvar [ˈxó̞var] (l'Alt Palància)
 Xulilla [ˈxulí̞ɫa] (els Serrans)

AN

IN

L

A

N

C

ÍNDEXS

ÍNDIX DE TAULES

ORTOLOGIA

Taula 1.1:	<i>Classificació de les consonants</i>	027
------------	--	-----

ORTOGRAFIA

Taula 5.1:	<i>L'accentuació diacrítica</i>	049
------------	---------------------------------	-----

MORFOLOGIA FLEXIVA I SINTAXI

Taula 8.1:	<i>Estructura dels sintagmes</i>	080
Taula 8.2:	<i>Modalitat oracional</i>	085
Taula 9.1:	<i>Funcions oracionals dels sintagmes nominals</i>	091
Taula 10.1:	<i>Marca de gènere en els substantius</i>	094
Taula 10.2:	<i>Sonorització del fonema sord</i>	094
Taula 10.3:	<i>Duplicació de la s</i>	095
Taula 10.4:	<i>Duplicació de la l</i>	095
Taula 10.5:	<i>Femenins acabats en -òloga</i>	095
Taula 10.6:	<i>Femenins acabats en -na</i>	095
Taula 10.7:	<i>Canvis en l'accentuació gràfica</i>	096
Taula 10.8:	<i>Alternança -e / -a</i>	096
Taula 10.9:	<i>Femenins amb sufixos específics</i>	096
Taula 10.10:	<i>Sufixos masculinitzadors</i>	097
Taula 10.11:	<i>Femenins amb radical diferent</i>	097
Taula 10.12:	<i>Substantius epicens</i>	097
Taula 10.13:	<i>Substantius amb doble gènere</i>	098
Taula 10.14:	<i>Substantius masculins</i>	098
Taula 10.15:	<i>Substantius femenins</i>	099
Taula 11.1:	<i>Marca de nombre dels substantius</i>	100
Taula 11.2:	<i>Substantius acabats en vocal àtona</i>	100
Taula 11.3:	<i>Substantius amb doble forma de plural</i>	101
Taula 11.4:	<i>Substantius acabats en a àtona</i>	101
Taula 11.5:	<i>Substantius acabats en vocal tònica</i>	101
Taula 11.6:	<i>Substantius acabats en s</i>	102
Taula 11.7:	<i>Substantius acabats en ç</i>	102
Taula 11.8:	<i>Substantius femenins acabats en ç</i>	102
Taula 11.9:	<i>Substantius acabats en x</i>	102
Taula 11.10:	<i>Monosíl·labs o paraules planes acabades en x</i>	103
Taula 11.11:	<i>Substantius acabats en ix</i>	103
Taula 11.12:	<i>Substantius acabats en tx</i>	103
Taula 11.13:	<i>Substantius acabats en sc, st, xt i ig</i>	103
Taula 11.14:	<i>Substantius acabats en st</i>	104
Taula 11.15:	<i>Femenins acabats en s</i>	104
Taula 11.16:	<i>Masculins plans i esdrúixols acabats en s</i>	104

Taula 11.17: <i>Masculins aguts acabats en s</i>	104
Taula 11.18: <i>Els dies de la setmana</i>	105
Taula 11.19: <i>Els noms composts</i>	105
Taula 11.20: <i>Substantius lexicalitzats</i>	106
Taula 11.21: <i>Noms propis recategoritzats</i>	106
Taula 11.22: <i>Els malnoms</i>	107
Taula 11.23: <i>Cognoms que designen dinasties</i>	107
Taula 11.24: <i>Composts soldats</i>	108
Taula 11.25: <i>Composts separats</i>	108
Taula 11.26: <i>Altres composts</i>	108
Taula 11.27: <i>Préstecs</i>	109
Taula 11.28: <i>Estrangerismes no adaptats</i>	109
Taula 11.29: <i>La marca semàntica</i>	109
Taula 12.1: <i>Classes semàntiques d'adjectius qualificatius</i>	111
Taula 13.1: <i>Marca de gènere en els adjectius</i>	115
Taula 13.2: <i>Sonorització del fonema originari</i>	116
Taula 13.3: <i>Duplicació de la s</i>	116
Taula 13.4: <i>Geminació de la l</i>	116
Taula 13.5: <i>Canvi de ig per j o tj</i>	116
Taula 13.6: <i>Alternança u/v</i>	117
Taula 13.7: <i>Alternança eu/ea</i>	117
Taula 13.8: <i>Femenins acabats en -na</i>	117
Taula 13.9: <i>Canvis en l'accentuació gràfica</i>	118
Taula 13.10: <i>Alternança o/a</i>	118
Taula 13.11: <i>Adjectius amb la terminació -a per als dos gèneres</i>	118
Taula 13.12: <i>Altres adjectius amb la terminació -e</i>	118
Taula 13.13: <i>Terminacions dels radicals dels adjectius invariables respecte al gènere</i>	119
Taula 14.1: <i>Marca de nombre en els adjectius</i>	120
Taula 14.2: <i>Adjectius acabats en -a àtona</i>	120
Taula 14.3: <i>Adjectius acabats en vocal tònica</i>	121
Taula 14.4: <i>Adjectius acabats en -s</i>	121
Taula 14.5: <i>Adjectius amb doble plural masculí</i>	121
Taula 14.6: <i>Adjectius acabats en -ç</i>	122
Taula 15.1: <i>Morfologia de l'article definit</i>	123
Taula 15.2: <i>Morfologia de l'article indefinit</i>	126
Taula 15.3: <i>Construccions clàssiques amb l'article masculí usat amb valor neutre</i>	127
Taula 15.4: <i>Usos de l'article lo amb valor abstracte</i>	129
Taula 15.5: <i>Usos de l'article lo amb valor intensiu</i>	130
Taula 15.6: <i>Ús de l'article lo en modismes</i>	130
Taula 16.1: <i>Els determinants demostratius</i>	132
Taula 16.2: <i>Els pronoms neutres demostratius</i>	134
Taula 16.3: <i>El referent dels pronoms neutres demostratius</i>	134
Taula 16.4: <i>Els adverbis demostratius</i>	135
Taula 17.1: <i>Els possessius tòncics</i>	136

Taula 17.2:	<i>Posició dels possessius tòpics dins del sintagma nominal</i>	137
Taula 17.3:	<i>Els possessius àtons</i>	138
Taula 18.1:	<i>Les classes sintàctiques de quantificadors</i>	140
Taula 18.2:	<i>Les classes de numerals</i>	141
Taula 18.3:	<i>Els numerals cardinals</i>	142
Taula 18.4:	<i>Els quatre primers ordinals</i>	144
Taula 18.5:	<i>Els ordinals de forma culta</i>	144
Taula 18.6:	<i>Els altres ordinals</i>	145
Taula 18.7:	<i>Els numerals partitius</i>	146
Taula 18.8:	<i>Els numerals multiplicatius</i>	146
Taula 18.9:	<i>Els numerals col·lectius amb valor específic</i>	147
Taula 19.1:	<i>Els tipus de quantificadors indefinits</i>	148
Taula 19.2:	<i>Les classes sintàctiques dels indefinits</i>	149
Taula 19.3:	<i>Els quantificadors nominals</i>	150
Taula 19.4:	<i>Usos de la forma singular de l'indefinit altre com a únic especificador</i>	153
Taula 19.5:	<i>Pronoms i quantificadors nominals</i>	155
Taula 19.6:	<i>Ús de pronoms i quantificadors nominals</i>	156
Taula 20.1:	<i>Les classes sintàctiques dels quantitius</i>	158
Taula 20.2:	<i>Els quantitius</i>	158
Taula 20.3:	<i>Ús de la preposició partitiva de</i>	159
Taula 20.4:	<i>Locucions quantitatives</i>	160
Taula 20.5:	<i>Tipus de gradació</i>	160
Taula 20.6:	<i>Tipus de comparació</i>	162
Taula 21.1:	<i>Els pronoms forts i febles</i>	163
Taula 21.2:	<i>Els pronoms personals forts</i>	165
Taula 21.3:	<i>Els pronoms reflexius i no reflexius de 1a i 2a persona</i>	167
Taula 22.1:	<i>Els pronoms febles</i>	169
Taula 22.2:	<i>Els pronoms proclítics i enclítics</i>	170
Taula 22.3:	<i>Les formes dels pronoms febles</i>	171
Taula 22.4:	<i>Les formes dels pronoms me, te, se i ne</i>	171
Taula 22.5:	<i>Les formes del pronom lo</i>	171
Taula 22.6:	<i>Les formes dels pronoms los i nos</i>	171
Taula 22.7:	<i>Les formes del pronom vos</i>	172
Taula 22.8:	<i>Les formes del pronom la</i>	172
Taula 22.9:	<i>Els pronoms febles sense variants formals</i>	172
Taula 22.10:	<i>L'orde dels pronoms febles</i>	173
Taula 22.11:	<i>Les combinacions binàries de pronoms</i>	175
Taula 23.1:	<i>Els pronoms reflexius i no reflexius</i>	179
Taula 24.1:	<i>Els relatius</i>	186
Taula 24.2:	<i>Construccions de relatiu sintètiques i analítiques</i>	189
Taula 25.1:	<i>Els interrogatius</i>	191
Taula 25.2:	<i>Els exclamatius</i>	193
Taula 26.1:	<i>Complements d'una preposició</i>	196
Taula 26.2:	<i>Elisió de preposicions</i>	205
Taula 26.3:	<i>Elisió de preposicions en complements de règim</i>	205

Taula 26.4:	<i>Elisió de preposicions en complements del nom</i>	206
Taula 26.5:	<i>Elisió de preposicions en complements temporals</i>	206
Taula 26.6:	<i>Elisió de preposicions en locucions</i>	206
Taula 26.7:	<i>Canvi de preposicions</i>	207
Taula 26.8:	<i>Canvi/manteniment de preposicions</i>	207
Taula 26.9:	<i>Manteniment de preposicions en la llengua clàssica</i>	207
Taula 26.10:	<i>Ús de cap a</i>	208
Taula 27.1:	<i>Classes oracionals d'adverbis en -ment</i>	218
Taula 27.2:	<i>Locucions adverbials de manera</i>	220
Taula 27.3:	<i>Locucions adverbials de lloc</i>	226
Taula 27.4:	<i>Adverbis de temps dítics</i>	227
Taula 27.5:	<i>Locucions adverbials de temps</i>	229
Taula 27.6:	<i>Locucions adverbials de quantitat</i>	230
Taula 27.7:	<i>Classes d'adverbis textuais</i>	233
Taula 28.1:	<i>Els temps absoluts</i>	234
Taula 28.2:	<i>Els temps relatiu de passat</i>	234
Taula 28.3:	<i>L'aspecte imperfectiu</i>	235
Taula 28.4:	<i>Valors bàsics del present</i>	236
Taula 28.5:	<i>Valors secundaris del present</i>	237
Taula 28.6:	<i>Valors bàsics de l'imperfet</i>	237
Taula 28.7:	<i>Valors secundaris de l'imperfet</i>	237
Taula 28.8:	<i>Valors secundaris del futur</i>	238
Taula 28.9:	<i>Valors bàsics del condicional</i>	239
Taula 28.10:	<i>El perfet i el passat simple i perifràstic</i>	239
Taula 28.11:	<i>Els temps d'indicatiu i de subjuntiu</i>	240
Taula 29.1:	<i>La vocal temàtica</i>	247
Taula 29.2:	<i>Verbs amb increment incoatiu</i>	247
Taula 29.3:	<i>Verbs sense increment incoatiu</i>	247
Taula 29.4:	<i>Imperfets de subjuntiu en -s</i>	253
Taula 29.5:	<i>Paradigma dels verbs incoatiu en la llengua parlada</i>	254
Taula 30.1:	<i>Model regular i velaritzat de perdre</i>	259
Taula 30.2:	<i>Model pur i velaritzat de dormir</i>	259
Taula 30.3:	<i>Passat simple i imperfet de subjuntiu forts</i>	261
Taula 30.4:	<i>Participis forts</i>	261
Taula 31.1:	<i>Tipus de perífrasis</i>	298
Taula 31.2:	<i>Perífrasis aspectuals</i>	300
Taula 32.1:	<i>Preposicions que encapçalen un complement de règim</i>	308
Taula 32.2:	<i>Categoria del complement circumstancial</i>	309
Taula 33.1:	<i>Categoria del complement predicatiu</i>	314
Taula 33.2:	<i>Usos atributius de ser i estar</i>	315
Taula 33.3:	<i>Usos locatius de ser i estar</i>	316
Taula 34.1:	<i>Classes de locucions conjuntives segons la seua estructura</i>	321
Taula 34.2:	<i>Classes d'oracions condicionals</i>	323
Taula 34.3:	<i>Conjuncions temporals</i>	326
Taula 35.1:	<i>Interjeccions expressives</i>	329

Taula 35.2:	<i>Interjeccions conatives</i>	329
Taula 35.3:	<i>Interjeccions fàtiques</i>	330
Taula 35.4:	<i>Interjeccions metalingüístiques</i>	330
Taula 35.5:	<i>Interjeccions representatives</i>	331

FORMACIÓ DE PARAULES

Taula 36.1:	<i>Paraules simples i complexes</i>	335
Taula 36.2:	<i>Radicals simples i complexos</i>	336
Taula 36.3:	<i>Processos més destacats de formació de paraules</i>	337
Taula 37.1:	<i>Derivació i categoria lèxica</i>	338
Taula 37.2:	<i>Derivació i posició de l'accent</i>	339
Taula 37.3:	<i>Alternances fòniques contextuais</i>	340
Taula 37.4:	<i>Sufixos fossilitzats</i>	341
Taula 37.5:	<i>Processos de sufixació</i>	342
Taula 37.6:	<i>Classes semàntiques de noms denominals</i>	342
Taula 37.7:	<i>Classes semàntiques de noms deadjectivals</i>	343
Taula 37.8:	<i>Classes semàntiques de noms deverbals</i>	343
Taula 37.9:	<i>Classes semàntiques d'adjectius denominals</i>	344
Taula 37.10:	<i>Gentilicis</i>	344
Taula 37.11:	<i>Adjectius deadjectivals</i>	344
Taula 37.12:	<i>Classes semàntiques d'adjectius deverbals</i>	345
Taula 37.13:	<i>Adjectius deadverbials</i>	345
Taula 37.14:	<i>Classes de verbs derivats</i>	345
Taula 37.15:	<i>Classes d'adverbis en -ment</i>	346
Taula 37.16:	<i>Sufixos valoratius</i>	346
Taula 37.17:	<i>Sufixos diminutius</i>	346
Taula 37.18:	<i>Sufixos augmentatius</i>	347
Taula 37.19:	<i>Prefixos recategoritzadors</i>	348
Taula 37.20:	<i>Derivació parasintètica</i>	349
Taula 37.21:	<i>Prefixos</i>	349
Taula 37.22:	<i>Processos de conversió</i>	352
Taula 37.23:	<i>Canvi de categoria per lexicalització</i>	352
Taula 37.24:	<i>Canvi de categoria per elisió</i>	352
Taula 38.1:	<i>Composts propis i sintagmàtics</i>	353
Taula 38.2:	<i>Composts propis nominals</i>	355
Taula 38.3:	<i>Composts propis adjectivals</i>	356
Taula 38.4:	<i>Composts propis verbals</i>	357
Taula 38.5:	<i>Composició culta</i>	357
Taula 38.6:	<i>Composts sintagmàtics nominals</i>	358
Taula 38.7:	<i>Composts sintagmàtics adjectivals</i>	359
Taula 38.8:	<i>Composts sintagmàtics verbals</i>	359
Taula 38.9:	<i>Reduplicació total i parcial</i>	360
Taula 38.10:	<i>Classes de truncament</i>	360

ÍNDIX GENERAL

ORTOLOGIA

1. La pronunciació estàndard del valencià	020
1.1. Introducció	020
1.2. Les vocals	021
1.2.1. Les vocals tòniques	021
1.2.1.1. Estructura del vocalisme tònic	021
1.2.1.2. Criteris generals de pronunciació	021
1.2.1.3. La distribució de la <i>e</i> i la <i>o</i> obertes	021
1.2.2. Les vocals àtones	024
1.2.2.1. Estructura del vocalisme àton	024
1.2.2.2. Criteris generals de pronunciació	024
1.2.2.3. Criteris particulars de pronunciació	024
1.2.3. Els grups vocàlics	025
1.3. Les consonants	026
1.3.1. Estructura del consonantisme	026
1.3.2. La pronunciació	027
1.3.2.1. Les consonants oclusives	027
1.3.2.2. Les consonants fricatives labiodentals	028
1.3.2.3. Les consonants sibilants alveolars	028
1.3.2.4. Les consonants sibilants palatals	029
1.3.2.5. Les consonants laterals	030
1.3.2.6. Les consonants ròtiques	030
1.3.2.7. Les consonants nasals	031
1.4. Fonètica sintàctica	032
1.4.1. Vocals en contacte	032
1.4.2. Consonants finals	032
1.4.2.1. Les consonants oclusives en posició final	032
1.4.2.2. Les consonants fricatives i africades en posició final	032
1.4.2.3. Les consonants vibrants en posició final	033
1.5. L'accentuació	033

ORTOGRAFIA

2. L'alfabet	036
2.1. Lletres simples	036
2.2. Dígrafs i lletres compostes	037
2.3. Lletres modificades	037
3. L'agrupament dels sons	038
3.1. La síl·laba	038
3.1.1. Conceptes generals	038
3.1.2. Normes de separació sil·làbica	038
3.2. Els diftongs	039
3.2.1. Conceptes bàsics	039

3.2.2. Classificació dels diftongs	039
4. Les lletres	040
4.1. La representació dels sons [g] i [k]	040
4.2. La representació del so [s]: les grafies s, ss, c i ç	041
4.2.1. La grafia s	041
4.2.2. La grafia ss	041
4.2.3. Les grafies c i ç	041
4.3. La representació del so [z]: les grafies s i z	041
4.4. La grafia tz	042
4.5. La representació del so [dʒ]: les grafies g, j, tg i tj	042
4.6. La representació del so [tʃ]: les grafies x, tx, ig i g	042
4.7. La representació del so [ʃ]: la grafia x	042
4.8. La representació del grup fònic [ks]	043
4.9. Les grafies b i p	043
4.10. Les grafies b i v	044
4.11. Les grafies d i t	044
4.12. Les grafies m, n, mp, tm i tn	045
4.13. La grafia ny	045
4.14. Les grafies l, ll i tl	045
4.15. Les grafies ll i tll	045
4.16. Les grafies r i rr	046
4.17. La grafia h	046
4.18. La grafia w	046
4.19. La grafia y	046
5. Els signes diacrítics auxiliars	047
5.1. L'accentuació gràfica	047
5.1.1. Regles generals d'accentuació	047
5.1.2. Observacions sobre l'accentuació de les ee	047
5.1.3. L'accentuació diacrítica	048
5.2. La dièresi	050
5.3. El guionet	051
5.4. L'apòstrof	052
6. Les convencions gràfiques	055
6.1. Les majúscules	055
6.1.1. Consideracions generals	055
6.1.2. La funció demarcativa	055
6.1.3. La funció distintiva	056
6.2. Els tipus de lletra	058
6.2.1. La redona	058
6.2.2. La cursiva	058
6.2.3. La versaleta	060
6.2.4. La negreta	061
6.3. Les abreviacions	061
6.3.1. Les abreviatures	061
6.3.2. Els símbols	062

6.3.3. Les sigles	063
7. Els signes de puntuació	065
7.1. Posició dels signes de puntuació	065
7.2. Contacte entre signes de puntuació	065
7.3. Els signes de pausa	066
7.3.1. La coma	066
7.3.2. El punt i coma	068
7.3.3. El punt	068
7.3.4. Els dos punts	069
7.3.5. Els punts suspensius	070
7.4. Els signes d'entonació	070
7.4.1. Els signes d'interrogació	070
7.4.2. Els signes d'exclamació	071
7.5. Els incisos	071
7.5.1. Els guions	071
7.5.2. Els parèntesis	071
7.5.3. Els claudàtors	072
7.5.4. Les cometes	072
7.6. Altres signes gràfics	073
7.6.1. L'asterisc	073
7.6.2. La barra inclinada	073
7.6.3. El signe de paràgraf	074

MORFOLOGIA FLEXIVA I SINTAXI

8. L'oració: conceptes generals	078
8.1. Introducció	078
8.2. Les classes de paraules	078
8.3. La flexió	079
8.4. Les paraules i els sintagmes	080
8.5. L'oració	081
8.5.1. El predicat i els complements	081
8.5.2. La concordança	082
8.5.3. Les oracions simples i les compostes	083
8.5.4. Les oracions finites i no finites	084
8.6. La modalitat oracional	085
8.7. L'estructura informativa	085
9. Els substantius i els sintagmes nominals	088
9.1. Conceptes bàsics	088
9.1.1. Els especificadors	088
9.1.2. Els complements	089
9.2. Els tipus de substantius	089
9.3. Les funcions sintàctiques	090
10. El gènere dels substantius	092
10.1. Conceptes generals	092

10.1.1. Aspectes morfològics	092
10.1.2. Aspectes sintàctics: la concordança	092
10.1.3. Aspectes semàntics	093
10.2. Les oposicions morfològiques de gènere	094
10.2.1. La formació del femení a partir de masculins acabats en consonant	094
10.2.2. La formació del femení a partir de masculins acabats en vocal	095
10.2.3. Altres casos	096
10.3. Substantius de doble gènere	097
10.3.1. El gènere com a marca semàntica	097
10.3.2. Observacions sobre el gènere d'alguns substantius	098
10.3.3. La marca de gènere en les professions	099
11. El nombre dels substantius	100
11.1. Conceptes generals	100
11.2. La formació del plural	100
11.3. Substantius invariables	104
11.4. Substantius defectius	105
11.5. Substantius lexicalitzats	106
11.6. La flexió de nombre en els noms propis	106
11.7. La flexió de nombre en les paraules compostes	107
11.8. La flexió de nombre en els préstecs	108
11.9. El nombre com a marca semàntica	109
12. Els adjectius i els sintagmes adjectivals	110
12.1. Conceptes generals	110
12.2. Les classes d'adjectius	111
12.2.1. Els adjectius qualificatius	111
12.2.2. Els adjectius de relació	112
12.2.3. Els adjectius adverbials	113
12.3. La concordança de l'adjectiu	114
13. El gènere dels adjectius	115
13.1. Conceptes generals	115
13.2. Els adjectius variables	115
13.2.1. La formació del femení a partir de masculins acabats en consonant	115
13.2.2. La formació del femení a partir de masculins acabats en vocal	117
13.3. Els adjectius invariables respecte als gènere	118
14. El nombre dels adjectius	120
14.1. Conceptes generals	120
14.2. La formació del plural	120
14.3. Els adjectius invariables respecte al nombre	122
15. L'article	123
15.1. Classificació i caracterització	123

15.2. L'article definit	123
15.2.1. Variants de l'article definit	124
15.2.2. Observacions sobre l'ús de l'article definit	124
15.3. L'article indefinit	126
15.4. L'article personal	126
15.5. L'article neutre	127
16. Els demostratius	131
16.1. El concepte de <i>dixi</i>	131
16.2. Les classes de demostratius	131
16.3. Els determinants demostratius	131
16.3.1. Caracterització general	131
16.3.2. Aspectes formals	132
16.3.3. Usos dítctics i anafòrics	133
16.4. Els pronoms neutres demostratius	134
16.5. Els adverbis demostratius	135
16.5.1. Caracterització general	135
16.5.2. Aspectes formals	135
17. Els possessius	136
17.1. Caracterització general	136
17.2. Els possessius tòncics	136
17.2.1. La forma dels possessius tòncics	136
17.2.2. Aspectes sintàctics	137
17.3. Els possessius àtons	138
18. Els quantificadors: els numerals	140
18.1. Conceptes bàsics	140
18.2. Classes de numerals	140
18.3. Els numerals cardinals	141
18.3.1. Caracterització general	141
18.3.2. La forma dels numerals cardinals	141
18.4. Els numerals ordinals	144
18.4.1. Caracterització general	144
18.4.2. Aspectes formals i sintàctics	145
18.5. Els numerals partitius	146
18.6. Els numerals multiplicatius	146
18.7. Els numerals col·lectius	147
19. Els quantificadors: els indefinits	148
19.1. Conceptes bàsics	148
19.2. Els quantificadors nominals	149
19.2.1. Els indefinits universals	150
19.2.2. Els indefinits existencials	152
19.2.3. Els indefinits negatius	154
19.3. Els pronoms indefinits	155
20. Els quantificadors: els quantitius	158
20.1. Conceptes bàsics	158

20.2. Aspectes formals i sintàctics	158
20.3. Els quantitatius no comparatius	160
20.4. Els quantitatius comparatius	161
21. Els pronoms personals: els pronoms forts	163
21.1. Caracterització general: els pronoms forts i els febles	163
21.2. La forma dels pronoms personals forts	164
21.3. L'ús dels pronoms personals forts	165
21.3.1. L'oposició entre <i>jo</i> i <i>mi</i>	165
21.3.2. Les formes de cortesia	166
21.3.3. Els pronoms reflexius	167
21.3.4. Els pronoms de tercera persona referits a coses	167
22. Els pronoms febles: aspectes formals	169
22.1. Caracterització general	169
22.2. Les variacions morfològiques	169
22.3. La posició dels pronoms febles i la variació contextual	170
22.3.1. Pronoms proclítics i enclítics	170
22.3.2. Formes plenes, reforçades, reduïdes i elidides	170
22.4. Les combinacions de pronoms febles	173
22.4.1. L'ordre dels pronoms febles	173
22.4.2. La forma dels pronoms febles	173
23. Els pronoms febles: aspectes funcionals	178
23.1. Caracterització general	178
23.2. Els pronoms personals febles	179
23.2.1. Els pronoms reflexius i no reflexius	179
23.2.2. Els pronoms no reflexius de tercera persona	179
23.3. El pronom neutre	180
23.4. Els pronoms adverbials	181
23.4.1. El pronom <i>ne</i>	181
23.4.2. El pronom <i>hi</i>	182
24. Els relatius	184
24.1. Caracterització general	184
24.2. Formes i usos dels relatius	185
24.3. Remarques sobre l'ús dels relatius	187
24.3.1. Relatives explicatives amb antecedent repetit	187
24.3.2. Els relatius <i>que, qui, què</i> i article + <i>qual</i>	187
24.3.3. Els relatius adverbials	188
24.3.4. Les construccions de relatiu analítics	189
25. Els interrogatius i els exclamatius	190
25.1. Presentació	190
25.2. Els interrogatius i les oracions interrogatives	190
25.2.1. Les interrogatives totals	190
25.2.2. Les interrogatives parcials	191
25.2.3. Els interrogatius	191
25.3. Altres tipus d'interrogatives	192

25.4. Els exclamatius	193
26. Les preposicions	196
26.1. Conceptes generals	196
26.2. Les classes de preposicions	196
26.2.1. Les preposicions àtones	197
26.2.2. Les preposicions tòniques	198
26.2.3. Les preposicions simples i les compostes	198
26.2.4. Les locucions preposicionals i les preposicions habilitades	198
26.3. Usos i funcions de les preposicions febles	199
26.3.1. Les preposicions <i>a</i> i <i>en</i>	199
26.3.1.1. Els complements de lloc	199
26.3.1.2. Els complements de temps	200
26.3.1.3. La construcció « <i>en</i> o <i>al</i> + infinitiu»	201
26.3.2. La preposició <i>amb</i>	202
26.3.3. La preposició <i>de</i>	202
26.3.3.1. Les elisions i la pronominalització del nucli nominal	203
26.3.3.2. Les dislocacions	203
26.3.4. Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i>	203
26.3.5. L'elisió i el canvi de preposicions àtones	205
26.4. Les preposicions compostes <i>cap a</i> , <i>des de</i> , <i>fins a</i> i <i>com a</i>	208
26.4.1. La preposició <i>cap a</i>	208
26.4.2. Les preposicions <i>des de</i> i <i>fins a</i>	208
26.4.3. La preposició <i>com a</i>	209
26.5. La resta de preposicions tòniques	210
26.5.1. La preposició <i>barata</i>	210
26.5.2. La preposició <i>contra</i>	210
26.5.3. La preposició <i>entre</i>	210
26.5.4. La preposició <i>sense</i>	211
26.5.5. La preposició <i>segons</i>	211
26.5.6. Les preposicions <i>sobre</i> i <i>sota</i>	212
26.5.7. La preposició <i>ultra</i>	212
26.5.8. Les preposicions <i>vers</i> , <i>envers</i> i <i>devers</i>	212
26.5.9. La preposició <i>vora</i>	212
26.6. Les locucions preposicionals	212
26.7. La seqüència de preposicions	214
27. Els adverbis	216
27.1. Conceptes generals	216
27.2. Les classes d'adverbis	216
27.2.1. Les classes formals	216
27.2.2. Les classes funcionals	217
27.3. Els adverbis de manera	218
27.3.1. Classes d'adverbis de manera	218
27.3.2. Precisions sobre els adverbis de manera	218
27.4. Els adverbis de lloc	223

27.4.1. Els adverbis demostratius	223
27.4.2. Els adverbis preposicionals	223
27.4.3. Els adverbis que admeten la posposició	226
27.5. Els adverbis de temps	227
27.6. Els adverbis quantitativs	229
27.7. Els adverbis modals, d'afirmació i de negació	230
27.7.1. Els adverbis modals	230
27.7.2. Els adverbis d'afirmació i de negació	230
27.8. Els adverbis textuals	233
28. Els temps verbals	234
28.1. Conceptes generals	234
28.2. El temps i l'aspecte	234
28.2.1. El temps	234
28.2.2. L'aspecte	235
28.3. El mode	235
28.4. Els temps verbals	236
28.4.1. Els temps verbals d'indicatiu	236
28.4.2. Els temps verbals de subjuntiu	240
28.5. Precisions sobre l'ús de l'indicatiu i el subjuntiu	241
28.6. Les formes no personals	242
28.6.1. Caracterització general	242
28.6.2. Precisions sobre l'ús de les formes no personals	243
29. Els verbs regulars	245
29.1. Conceptes generals	245
29.2. Les categories gramaticals	245
29.2.1. La persona i el nombre	245
29.2.2. El temps, l'aspecte i el mode	246
29.3. Les conjugacions	246
29.3.1. Les tres conjugacions	246
29.3.2. Els verbs incoatius i els purs de la tercera conjugació	247
29.3.3. Els verbs regulars i els verbs irregulars	248
29.4. Models de les conjugacions regulars	249
29.4.1. Model del verb <i>cantar</i>	249
29.4.2. Model del verb <i>batre</i>	250
29.4.3. Model del verb <i>servir</i>	251
29.4.4. Model del verb <i>sentir</i>	252
29.5. Precisions sobre el polimorfisme verbal	252
30. Els verbs irregulars	255
30.1. Conceptes generals	255
30.2. Les principals irregularitats morfològiques	256
30.2.1. Verbs amb alternances vocàliques en el radical	256
30.2.2. Verbs amb alternances consonàntiques al final del radical	256
30.2.3. Tendència a la generalització de formes velaritzades	258
30.2.4. Verbs amb formes fortes irregulars	260
30.2.4.1. Verbs amb imperfets forts	260

30.2.4.2. Verbs amb <i>i</i> consonàntica en formes del present d'indicatiu	260
30.2.4.3. Verbs amb passat simple i imperfet de subjuntiu forts	261
30.2.4.4. Els participis forts	261
30.3. Els principals verbs irregulars	262
30.3.1. Model del verb <i>anar</i>	263
30.3.2. Model del verb <i>aparéixer</i>	263
30.3.3. Model del verb <i>asseure</i>	264
30.3.4. Model del verb <i>beure</i>	264
30.3.5. Model del verb <i>cabre</i>	265
30.3.6. Model del verb <i>caure</i>	265
30.3.7. Model del verb <i>collir</i>	266
30.3.8. Model del verb <i>complaure</i>	266
30.3.9. Model del verb <i>córrer</i>	267
30.3.10. Model del verb <i>cosir</i>	267
30.3.11. Model del verb <i>coure</i>	268
30.3.12. Model del verb <i>créixer</i>	268
30.3.13. Model del verb <i>creure</i>	269
30.3.14. Model del verb <i>cruixir</i>	269
30.3.15. Model del verb <i>dir</i>	270
30.3.16. Model del verb <i>dur</i>	270
30.3.17. Model del verb <i>eixir</i>	271
30.3.18. Model del verb <i>engolir</i>	271
30.3.19. Model del verb <i>entendre</i>	272
30.3.20. Model del verb <i>escopir</i>	272
30.3.21. Model del verb <i>escriure</i>	273
30.3.22. Model del verb <i>estar</i>	273
30.3.23. Model del verb <i>excloure</i>	274
30.3.24. Model del verb <i>fer</i>	274
30.3.25. Model del verb <i>fondre</i>	275
30.3.26. Model del verb <i>fugir</i>	275
30.3.27. Model del verb <i>haver</i>	276
30.3.28. Model del verb <i>imprimir</i>	276
30.3.29. Model del verb <i>intervindre</i> [o <i>intervenir</i>]	277
30.3.30. Model del verb <i>jaure</i>	277
30.3.31. Model del verb <i>llegir</i>	278
30.3.32. Model del verb <i>lluir</i>	278
30.3.33. Model del verb <i>oldre</i>	279
30.3.34. Model del verb <i>morir</i>	279
30.3.35. Model del verb <i>moure</i>	280
30.3.36. Model del verb <i>nàixer</i>	280
30.3.37. Model del verb <i>obrir</i>	281
30.3.38. Model del verb <i>oir</i>	281
30.3.39. Model del verb <i>omplir</i>	282
30.3.40. Model del verb <i>pertànyer</i>	282

30.3.41. Model del verb <i>poder</i>	283
30.3.42. Model del verb <i>rebre</i>	283
30.3.43. Model del verb <i>renyir</i>	284
30.3.44. Model del verb <i>resoldre</i>	284
30.3.45. Model del verb <i>respondre</i>	285
30.3.46. Model del verb <i>riure</i>	285
30.3.47. Model del verb <i>romandre</i>	286
30.3.48. Model del verb <i>rostir</i>	286
30.3.49. Model del verb <i>saber</i>	287
30.3.50. Model del verb <i>ser</i>	287
30.3.51. Model del verb <i>teixir</i>	288
30.3.52. Model del verb <i>tindre</i> (o <i>tenir</i>)	288
30.3.53. Model del verb <i>tossir</i>	289
30.3.54. Model del verb <i>traure</i>	289
30.3.55. Model del verb <i>valdre</i>	290
30.3.56. Model del verb <i>vendre</i>	290
30.3.57. Model del verb <i>vestir</i>	291
30.3.58. Model del verb <i>veure</i> (o <i>vore</i>)	291
30.3.59. Model del verb <i>vindre</i> (o <i>venir</i>)	292
30.3.60. Model del verb <i>viure</i>	292
30.3.61. Model del verb <i>voler</i>	293
30.3.62. Llista de verbs irregulars	294
31. Les perífrasis verbals	298
31.1. Conceptes generals	298
31.2. Característiques sintàctiques	298
31.3. Les perífrasis modals	299
31.4. Les perífrasis aspectuals	300
32. La predicació verbal i els complements	302
32.1. Conceptes generals	302
32.2. El complement directe i la transitivitat	302
32.3. El complement indirecte	306
32.4. El complement de règim	307
32.5. El complement circumstancial	309
33. Les predicacions no verbals: els verbs <i>ser</i> i <i>estar</i>	312
33.1. Conceptes generals	312
33.2. Tipus de predicació no verbal	312
33.2.1. Predicacions no verbals primàries	312
33.2.2. Les predicacions no verbals secundàries	313
33.3. Els usos dels verbs <i>ser</i> i <i>estar</i>	314
33.3.1. Usos atributius	314
33.3.2. Usos locatius	316
34. Les conjuncions	317
34.1. Conceptes generals	317
34.2. Les classes de conjuncions	317

34.3. Les conjuncions i altres classes de paraules	318
34.4. Les conjuncions de coordinació	319
34.4.1. Les conjuncions copulatives	319
34.4.2. Les conjuncions disjuntives	319
34.4.3. Les conjuncions distributives	320
34.4.4. Les conjuncions adversatives	320
34.5. Les conjuncions de subordinació	321
34.5.1. Les conjuncions completives	322
34.5.2. Les conjuncions condicionals	323
34.5.3. Les conjuncions concessives	324
34.5.4. Les conjuncions causals	324
34.5.5. Les conjuncions finals	324
34.5.6. Les conjuncions consecutives	325
34.5.7. Les conjuncions temporals	325
34.5.8. Les conjuncions modals i comparatives	326
35. Les interjeccions	328
35.1. Conceptes generals	328
35.2. Les classes d'interjeccions	328

FORMACIÓ DE PARAULES

36. Introducció a la formació de paraules	334
36.1. Conceptes generals	334
36.2. Paraules simples i paraules complexes	335
36.3. La variació formal dels morfemes	336
36.4. Els processos de formació de paraules	336
37. La derivació	338
37.1. Conceptes generals	338
37.2. La prefixació i la sufixació	338
37.3. Alternances formals	340
37.4. Els sufixos fossilitzats	340
37.5. La sufixació lèxica	341
37.5.1. Nominalització	342
37.5.2. Adjectivació	344
37.5.3. Verbalització	345
37.5.4. Adverbialització	345
37.6. La sufixació valorativa	346
37.7. La prefixació	347
37.8. La conversió	351
38. La composició i altres procediments de formació de paraules	353
38.1. Introducció	353
38.2. La composició	353
38.2.1. La composició pròpia	354
38.2.2. La composició culta	357
38.3. La composició sintagmàtica	358

38.4. Altres processos de formació de mots	360
38.4.1. La reduplicació	360
38.4.2. El truncament	360
38.4.3. La formació de sigles	361

ANNEXOS

Abreviatures, símbols i sigles	364
Els gentilicis valencians	376

ÍNDIXS

Índex de taules	392
Índex general	397

